
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 691 विषय ________

नाव. शाकलसंहिता (M.S.)

लेखक/लिपीकार हरभट्ट धर्माधिकारी (मूलतापी)

पृष्ठ २८१ काळ शके 1789 पूर्ण/अपूर्ण

शाकलसंहितायांषष्ठमाष्टकप्रारंभः श्रीदत्त

॥१॥

श्रीगणेशायनमः॥श्रीमद्दत्तात्रयायनमः॥ हरिः ॐ॥ य इंद्रसोमपा
तमोमदः शविष्ठचेतति॥ येनाहंसि न्य१त्रिणंतमीमहे॥ येनादश
ग्वमध्रिगुंवेपयंतंस्वर्णरम्॥ येनासमुद्रमाविथातमीमहे॥ येनासिंधु
म्महीरपोरथाइवप्रचोदयः॥ पंथामृतस्ययातवेतमीमहे॥ इमंस्तोम
मभिष्टयेघृतन्नपूतमद्रिवः॥ येनानुसद्य ओजसाववक्षिथ॥ इमंजु
षस्वगिर्वणस्समुद्रइवपिन्वते॥ इंद्रविश्वाभिरूतिभिर्ववक्षिथ॥१॥
योनोदेवः परावतःसखित्वनायमामहे॥ दिवोनवृष्टिंप्रथयन्ववक्षिथ॥
ववक्षुरस्यकेतवउतवज्रोगभस्त्योः॥ यत्सूर्योनरोदसीअवर्धयत्॥ यदि
प्रवृद्धसत्पतेसहस्रंमहिषाँअघः॥ आदित्तइंद्रियंमहिप्रवावृधे॥ इंद्रस्सू
र्यस्यरश्मिभिर्न्यर्शसानमोषति॥ अग्निर्वनेवसासहिःप्रवावृधे॥ इयं
तऋत्वियावतीधीतिरेतिनवीयसी॥ सपर्यंतीपुरुप्रियामिमीतइत्॥२॥

॥१॥

यद्वाशक्रपरावतिसमुद्रेअधिमंदसे॥ अस्माकमित्सुतेरणासमिंदुभिः॥

गर्भोयज्ञस्यदेवयुःक्रतुंपुनीतआनुषक्॥ स्तोमैरिंद्रस्यवावृधेमिमीतइ
त्॥ सनिर्मित्रस्यपप्रथ इंद्रःसोमस्यपीतये॥ प्राचीवाशीवसुन्वतेमिमीत
इत्॥ यंविप्राउक्थवाहसोभिप्रमंदुरायवः॥ घृतन्नपिप्यआसन्यृतस्यय
त्॥ उतस्वराजेअदितिस्तोममिंद्रायजीजनत्॥ पुरुप्रशस्तमूतयऋतस्य
यत्॥ अभिवह्नयऊतयेनूषतप्रशस्तये॥ नदेवविव्रताहरीऋतस्ययत्॥
॥३॥ यत्सोममिंद्रविष्णवियद्वाघत्रितआप्त्ये॥ यद्वामरुत्सुमंदसेसमिंदु
भिः॥ यद्वासिसुन्वतोवृधोयजमानस्यसत्पते॥ उक्थेवायस्यरण्यसि क्थे
समिंदुभिः॥ देवंदेवंवोवसइंद्रमिंद्रंगृणीषणि॥ अधायज्ञायतुर्वणेव्या
नशुः॥ यज्ञेभिर्यज्ञवाहसंसोमेभिस्सोमपातमम्॥ होत्राभिरिंद्रंवा
वृधुर्व्यानशुः॥४॥ महीरस्यप्रणीतयःपूर्वीरुतप्रशस्तयः॥ विश्वा

॥२॥

५॥

वसूनिदासुषेच्यानशुः॥ इंद्रंवृत्रायहंतवेदेवासोदधिरेपुरः॥ऽ इंद्रंवा
णीरनूषतासमोजसे॥ महांतंमहिनावयंस्तोमेभिर्हवनश्रुतम्॥अ
र्कैरभिप्रणोनुमस्समोजसे॥ नयंविविक्तोरोदसीनांतरिक्षाणिवज्रिण
म्॥अमाहिदिस्पतित्विषेसमोजसः॥यदिंद्रपृतनाज्येदेवास्त्वादधिरेपु
रः॥आदित्तेहर्यताहरीववक्षतुः यदावृत्रन्नदीवृतंशवसावज्रिन्नव
धीः॥आदित्तेऽयदातेविष्णुरोजसात्रीणिपदाविचक्रमे॥आदित्तेह
र्यताहरीवक्षतुःऽ यदातेहर्यताहरीवावृधातेदिवेदिवे॥आदित्तेविश्वा
भुवनानियेमिरे॥ यदातेमारुतीर्विशस्तुभ्यमिंद्रनियेमिरे॥आदित्ते॰
यदासूर्यममुंदिविशुक्रंज्योतिरधारयः॥आदित्ते॰इमांतइंद्रसुष्टुतिंवि
प्रइयर्तिधीतिभिः॥जामिंपदेवपिप्रतींप्राध्वरे॥ यदस्यधामानिप्रिये

॥२॥

समीचीनासोअस्वरन्॥नाभायज्ञस्यदोहनाप्राध्वरे॥ सुवीर्यंस्वश्व्यंसुगव्यमिं
द्रदद्धिनः॥होतेवपूर्वचित्तयेप्राध्वरे॥६॥ इंद्रस्सुतेषुसोमेषुक्रतुंपुनीतऽ
उक्थ्यम्॥ विदेवृधस्यदक्षसोमहान्हिषः॥ सप्रथमेव्योमनिदेवानांसदने
वृधः॥सुपारस्सुश्रवस्तमस्समप्सुजित्॥ तमह्वेवाजसातयऽ इंद्रंभरा
यशुष्मिणम्॥भवानस्सुम्नेऽ अंतमस्सखावृधे॥ इयंतइंद्रगिर्वणोराति
क्षरतिसुन्वतः॥मंदानोऽ अस्यबर्हिषोविराजसि॥ नूनंतदिंद्रदद्धिनोयत्त्वा
सुन्वन्तऽईमहे॥ रयिन्नश्चित्रमाभरास्वर्विदम्॥७॥ स्तोतायत्तेविचर्षणिर
तिप्रशर्धयद्गिरः॥वयाऽ इवानुरोहतेजुषंतयत्॥ प्रत्नवज्जनयागिरःशृणु
धीजरितुर्हवम्॥मदेमदेववक्षिथासुकृत्वने॥ क्रीळंत्यस्यसूनृताआ
पोनप्रवतायतीः॥अयाधियायउच्यतेपतिर्दिवः॥सुतोपातिर्यऽउच्यतेकृ

॥३॥

श्रीणामेकऽइद्वशी ॥ नमोवृधैरवस्युभिस्सुतेरणा ॥ स्तुहिश्रुतंविपश्चितंह
रीयस्यप्रसक्षिणा ॥ गंतारादाशुषोगृहंनमस्विनः ॥८॥ तूतुजानोमहेमते
अश्वेभिःप्रुषितप्सुभिः ॥ आयाहियज्ञमाशुभिःश्शमिद्धिते ॥ इंद्रशविष्ठसत्पते
रयिंगृणत्सुधारय ॥ श्रवस्सूरिभ्योअमृतंवसुत्वनम् ॥ हवेत्वासूरऽउदिते
हवेमध्यंदिनेदिवः ॥ जुषाणऽइंद्रसप्तिभिर्नआगहि ॥ आतूगहिप्रतुद्रव
मत्स्वासुतस्यगोमतः ॥ तंतुंतनुष्वपूर्व्यंयथाविदे ॥ यच्छक्रासिपरावतियद
र्वावतिवृत्रहन् ॥ यद्वासमुद्रेऽअंधसोवितेदसि ॥९॥ इंद्रंवर्द्धंतुनोगिरइंद्रं
सुतासऽइंदवः ॥ इंद्रेहविष्मतीर्विशोऽअराणिषुः ॥ तमिद्विप्राअवस्यवःप्र
वत्वतीभिरूतिभिः ॥ इंद्रंक्षोणीरवर्द्धयन्वयाऽइव ॥ त्रिकद्रुकेषुचेतनंदेवा
सोऽयज्ञमत्नत ॥ तमिद्वर्द्धंतुनोगिरस्सदावृधम् ॥ स्तोतायत्तेऽअनुव्रत ॥३॥

तं

ऽउक्थान्यृतुथादधे ॥ शुचिःपावकऽउच्यतेसोऽअद्भुतः ॥ तदिद्रुद्रस्यचे
ततियह्वंप्रत्नेषुधामसु ॥ मनोयत्रावितद्दधुर्विचेतसः ॥१०॥ यदिमसख्य
मावरऽइमस्यपाह्यंधसः ॥ येनविश्वाअतिद्विषोऽअतारिम ॥ कदातऽइंद्र
गिर्वणस्तोताभवातिशंतमः ॥ कदानोगव्येऽअश्व्येवसौदधः ॥ उततेसुष्टु
ताहरीवृषणावहतोरथम् ॥ अजुर्यस्यमदिंतमंयमीमहे ॥ तमीमहेपुरुष्टु
तंयह्वंप्रत्नाभिरूतिभिः ॥ निबर्हिषिप्रियेसदद्धद्विता ॥ वर्द्धस्वासुपुरुष्टुत
ऋषिष्टुताभिरूतिभिः ॥ धुक्षस्वपिप्युषीमिषमवाचनः ॥११॥ इंद्रत्वमविते
दसीत्थास्तुवतोऽअद्रिवः ॥ ऋतादियर्मितेधियंमनोयुजम् ॥ इहत्यासध
माद्यायुजानस्सोमपीतये ॥ हरीऽइंद्रप्रतद्वसूऽअभिस्वर ॥ अभिस्वरंतुयेत
वरुद्रासःसक्षतश्रियं ॥ उतोमरुत्वतीर्विशोअभिप्रयः ॥ माअस्यप्रतू ३

॥४॥

तेयःपुरंध्युषंतयाद्दिवि॥नाभायज्ञस्यसंदधुर्यथाविदे॥अयंदीर्घायचक्षसे
प्राचिप्रयत्यध्वरे॥मिमीतेयज्ञमानुषग्विचक्ष्य॥१२॥वृषायमिंद्रतेरथऽ
उतोतेवृषणाहरी॥वृषात्वंशतक्रतोवृषाहवः॥वृषाग्रावावृषामदोवृ
षासोमोऽअयंसुतः॥वृषायज्ञोयमिन्वसिवृषाहवः॥वृषात्वावृषणंहु
वेवज्रिंचित्राभिरूतिभिः॥वावंथहिप्रतिष्टुतिंवृषाहवः॥१३॥यदिंद्राहं
यथात्वमीशीयवस्वएकइत्॥स्तोतामेगोषखास्यात्॥शिक्षेयमस्मैदि
त्सेयंशचीपतेमनीषिणे॥यदहंगोपतिःस्याम्॥धेनुष्टऽइंद्रसूनृतायजमा
नायसुन्वते॥गामश्वंपिप्युषीदुहे॥नतेवर्तास्तिराधसऽइंद्रदेवोनमर्त्यः॥
यद्दित्ससिस्तुतोमघम्॥यज्ञऽइंद्रमवर्धयद्यद्भूमिंव्यवर्तयत्॥चक्राण
ओपशंदिवि॥१४॥वावृधानस्यतेवयंविश्वाधनानिजिग्युषः॥ऊतिमिं ॥४॥

द्रावृणीमहे॥व्यंतरिक्षमातिरन्मदेसोमस्यरोचना॥इंद्रोयदभिनद्बलं॥उ
द्गाऽआजदंगिरोभ्यऽआविष्कृण्वन्गुहासतीः॥अर्वांचंनुनुदेवलम्॥इंद्रे
णरोचनादिवोदृह्ळानिदृंहितानिच॥स्थिराणिनपराणुदे॥अपामूर्मिर्म
दन्निवस्तोमऽइंद्राजिरायते॥वितेमदाऽअराजिषुः॥१५॥त्वांहिस्तोमवर्द्ध
नऽइंद्रास्युक्थवर्द्धनः॥स्तोतॄणामुतभद्रकृत्॥इंद्रमित्केशिनाहरी
सोमपेयायवक्षतः॥उपयज्ञंसुराधसम्॥अपांफेनेननमुचेःशिरऽइंद्रो
दवर्तयः॥विश्वायदजयस्पृधः॥मायाभिरुत्सिसृप्सतऽइंद्रद्यामारुरुक्ष
तः॥अवदस्यूँरधूनुथाः॥असुन्वामिंद्रसंसदंविषूचींव्यनाशयः॥सोम
पाऽउत्तरोभवन्॥१६॥तम्वभिप्रगायतपुरुहूतंपुरुष्टुतम्॥इंद्रंगीर्भिस्त
विषमाविवासत॥यस्यद्विबर्हसोबृहत्सहोदाधाररोदसी॥गिरीँर

ज्राँ३ अपः स्वर्वृषत्वना ॥ सराजसिपुरुष्टुतँ एकोवृत्राणिजिघ्नसे ॥ इंद्रजै
त्राश्रवस्याचयंतवे ॥ तंतेमदंगृणीमसिवृषणंपृत्सुसासहिम् ॥ उलो
ककृत्नुमद्रिवोहरिश्रियम् ॥ येनज्योतींष्यायवेमनवेचविवेदिथ ॥ मं
दानो३ अस्यबर्हिषोविराजसि ॥१७॥ तदद्याचित्तउक्थिनोनुष्टुवंति
पूर्वथा ॥ वृषपत्नीरपोजयादिवेदिवे ॥ तवत्यदिंद्रियंबृहत्तवशुष्ममुत
क्रतुं ॥ वज्रंशिशातिधिषणावरेण्यम् ॥ तवद्यौरिंद्रपौंस्यंपृथि
वीवर्धतिश्रवः ॥ त्वामापःपर्वतासश्चहिन्विरे ॥ त्वांविष्णुर्बृहन्क्ष
योमित्रोगृणातिवरुणः ॥ त्वांशर्धोमदत्यनुमारुतम् ॥ त्वंवृषाजना
नांमंहिष्ठ३ इंद्रजज्ञिषे ॥ सत्राविश्वास्वपत्यानिदधिषे ॥१८॥ सत्रा
त्वंपुरुष्टुतँ३ एकोवृत्राणितोशसे ॥ नान्य३ इंद्रात्करणंभूय३ इन्वति ॥

यदिंद्रमन्मशस्त्वानानाहवंत३ ऊतये ॥ अस्माकेभिर्नृभिरत्रास्वर्जय ॥
अरंक्षयायनोमहेविश्वारूपाण्याविशन् ॥ इंद्रंजैत्रायहर्षयाशचीप
तिम् ॥१९॥ प्रसम्राजंचर्षणीनामिंद्रंस्तोतानव्यंगीर्भिः ॥ नरंनृषाहं
मंहिष्ठं ॥ यस्मिन्नुक्थानिरण्यंतिविश्वानिचश्रवस्या ॥ अपामवो
नसमुद्रे ॥ तंसुष्टुत्याविवासेज्येष्ठराजंभरेकृत्नुम् ॥ महोवाजिनंसनि
भ्यः ॥ यस्यानूनागभीरामदा३ उरवस्तरुत्राः ॥ हर्षुमंतःशूरसातौ ॥
तमिद्धनेषुहितेष्वधिवाकायहवंते ॥ येषामिंद्रस्तेजयंति ॥ तमि
च्च्यौत्नैरार्यंतितंकृतेभिश्चर्षणयः ॥ एष३ इंद्रोवरिवस्कृत् ॥२०॥
इंद्रोब्रह्मेंद्रऋषिरिंद्रःपुरूपुरुहूतः ॥ महान्महीभिःशचीभिः ॥ स
स्तोम्यःसहव्यःसत्यःसत्वातुविकूर्मिः ॥ एकश्चित्सन्नभिभूतिः ॥

॥६॥

तमुक्थेभिस्तंसामभिस्तंगायत्रैश्चर्षणयः ॥ इंद्रंवर्द्धंतिक्षितयः ॥ प्रणेतारं
वस्योअच्छाकर्तारंज्योतिःसमत्सु ॥ सासह्वांसंयुधामित्रान् ॥ सनःपप्रिः
पारयातिस्वस्तिनावापुरुहूतः ॥ इंद्रोविश्वाअतिद्विषः ॥ सत्वंनइंद्र
वाजेभिर्दशस्याचगातुयाच ॥ अच्छाचनःसुम्नंनेषि ॥२३॥ आयाहिसु
षुमाहितइंद्रसोमंपिबाइमम् ॥ एदंबर्हिःसदोमम ॥ आत्वाब्रह्मयु
जाहरीवहतामिंद्रकेशिना ॥ उपब्रह्माणिनःशृणु ॥ ब्रह्माणस्त्वा
वयंयुजासोमपामिंद्रसोमिनः ॥ सुतावंतोहवामहे ॥ आनोयाहिसु ता
तावतोस्माकंसुष्टुतीरुप ॥ पिबासुशिप्रिन्नंधसः ॥ आतेसिंचामि
कुक्ष्योरनुगात्राविधावतु ॥ गृभायजिह्वयामधु ॥ स्वादुष्टेअस्तुसं ॥२२॥
सुदेमधुमांतन्वेतव ॥ सोमःशमस्तुतेहृदे ॥ अयमुत्वाविच ॥६॥

र्षणेजनीरिवाभिसंवृतः ॥ प्रसोमइंद्रसर्पतु ॥ तुविग्रीवोवपोदरः
सुबाहुरंधसोमदे ॥ इंद्रोवृत्राणिजिघ्नते ॥ इंद्रप्रेहिपुरस्त्वंविश्वस्येशा
नओजसा ॥ वृत्राणिवृत्रहंजहि ॥ दीर्घस्तेअस्त्वंकुशोयेनावसुप्रयच्छ
सि ॥ यजमानायसुन्वते ॥२४॥ अयंतइंद्रसोमोनिपूतोअधिबर्हि
षि ॥ एहीमस्यद्रवापिब ॥ शाचिगोशाचिपूजनायंरणायतेसुतः ॥
आखंडलप्रहूयसे ॥ यस्तेशृंगवृषोनपात्प्रणपात्कुंडपाय्यः ॥ न्यस्मिं
दध्रआमनः ॥ वास्तोष्पतेध्रुवास्थूणांसत्रंसोम्यानाम् ॥ द्रप्सोभेत्ता
पुरांशश्वतीनामिंद्रोमुनीनांसखा ॥ पृदाकुसानुर्यजतोगवेषणएकः
सन्नभिभूयसः ॥ भूर्णिमश्वंनयत्तुजापुरोगृभेंद्रंसोमस्यपीतये ॥२५॥
इदंहनूनमेषांसुम्नंभिक्षेतमर्त्यः ॥ आदित्यानामपूर्व्यंसवीमानि ॥

अनर्वाणोह्येषांपंथआदित्यानाम् ॥ अदब्धाःसंतिपायवस्सुगेवृधः ॥
तत्सुनस्सवितामगोवरुणोमित्रोअर्यमा ॥ शर्मयच्छंतुसप्रथोयदीम
हे ॥ देवेभिर्देव्यदितेरिष्टभर्मन्नागहि ॥ स्मत्सूरिभिःपुरुप्रियेसुशर्म
भिः ॥ तेहिपुत्रासोअदितेर्विदुर्द्वेषांसियोतवे ॥ अंहोश्चिदुरुचक्रयोने
हसः ॥ २५ ॥ अदितिर्नोदिवापशुमदितिर्नक्तमद्वयाः ॥ आदितिःपात्वंहस
स्सदावृधा ॥ उतस्यानोदिवामतिरदितिरूत्यागमत् ॥ साशंतातिमय
स्करदपस्रिधः ॥ उतत्यादैव्याभिषजाशन्नः ॥ करतोअश्विना ॥ युयु
यातामितोरपोऽअपस्रिधः ॥ शमग्निरग्निभिःकरच्छंनस्तपतुसूर्यः ॥ शं
वातोवात्वरपाअपस्रिधः अपामीवामपस्रिधमपसेधतदुर्मतिम् ॥
आदित्यासोयुयोतनानोऽअंहसः ॥ २६ ॥ युयोताशरुमस्मदाँआदि

त्यासऽउतामतिम् ॥ ऋधग्द्वेषःकृणुतविश्ववेदसः ॥ तत्सुनःशर्मयच्छतादि
त्यायन्मुमोचति ॥ एनस्वंतंचिदेनसःसुदानवः ॥ योनःकश्चिद्रिरिक्षति
रक्षस्त्वेनमर्त्यः ॥ स्वैःषऽएवैरिरिषीष्टयुर्जनः ॥ समित्तमघमश्नवद्दुः
शंसंमर्त्यंरिपुं ॥ योऽअस्मत्रादुर्हणावाँऽउपद्वयुः ॥ पाकत्रास्थनदेवा
हृत्सुजानीथमर्त्यम् ॥ उपद्वयुंचाद्वयुंचवसवः ॥ आशर्मपर्वताना
मोतापांवृणीमहे ॥ द्यावाक्षामारेऽअस्मद्रपस्कृतम् ॥ तेनोभद्रेण
शर्मणायुष्माकंनावावसवः ॥ अतिविश्वानिदुरितापिपर्तन ॥
तुचेतनायतत्सुनोद्राघीयऽआयुर्जीवसे ॥ आदित्यासःसुमहसः
कृणोतन ॥ यज्ञोहीळोवोअंतरऽआदित्याअस्तिमृळत ॥ युष्मेऽर

द्वोऽआपिष्मसिसजात्ये ॥ ऋतद्वरूथंमरुतांदेवंत्रातारमश्विना ॥ मित्र
मीमहेवरुणंस्वस्तये ॥ अनेहोमित्रार्यमन्नृवद्वरुणशंस्यम् ॥ त्रिवरू
थंमरुतोयंतनश्छर्दिः ॥ येचिद्धिमृत्युबंधवऽआदित्यामनवस्मसि ॥
प्रसूनऽआयुर्जीवसेतिरेतन ॥ २८ ॥ तंगूर्धयास्वर्णरंदेवासोदेव
मरतिंदधान्विरे ॥ देवत्राहव्यमोहिरे ॥ विभूतरातिंविप्रचित्रशोचि
षमग्निमीळिष्वयंतुरम् ॥ अस्यमेधस्यसोम्यस्यसोभरेप्रेमध्वरा
यपूर्व्यम् ॥ यजिष्ठंत्वाववृमहेदेवंदेवत्राहोतारममर्त्यम् ॥ अस्य
यज्ञस्यसुक्रतुम् ॥ ऊर्जोनपातंसुभगंसुदीदितिमग्निंश्रेष्ठशोचि
षम् ॥ सनोमित्रस्यवरुणस्यसोऽअपामासुम्नंयक्षतेदिवि ॥ यःस
मिधायऽआहुतीयोवेदेनददाशमर्तोऽअग्नये ॥ योनमसास्वध्वरः ॥ २९ ॥

तस्येदर्वंतोरंहयंतऽआशवस्तस्यद्युम्नितमंयशः ॥ नतमंहोदेवकृ
तंकुतश्चननमर्त्यकृतंनशत् ॥ स्वग्नयोवोऽअग्निभिस्स्यामसूनोसह
सऽऊर्जांपते ॥ सुवीरस्त्वमस्मयुः ॥ प्रशंसमानोऽअतिथिर्नमित्रियोग्नी
रथोनवेद्यः ॥ त्वेक्षेमासोऽअपिसंतिसाधवस्त्वंराजारयीणाम् ॥ सोऽअ
द्धादाश्वध्वरोग्नेमर्तस्सुभगसप्रशंस्यः ॥ सधीभिरस्तुसनिता ॥ यस्यत्व
मूर्ध्वोऽअध्वरायतिष्ठसिक्षयद्वीरस्ससाधते ॥ सोअर्वद्भिस्सनितास
विपन्युभिःसशूरैस्सनिताकृतम् ॥ ३० ॥ यस्याग्निर्वपुर्गृहेस्तोमंचनो
दधीतविश्ववार्यः ॥ हव्यावावेविषद्विषः ॥ विप्रस्यवास्तुवतस्सहसोयहो
मक्षूतमस्यरातिषु ॥ अवोदेवमुपरिमर्त्यंकृधिवसोविविदुषोवचः ॥ यो
ऽअग्निंहव्यदातिभिर्नमोभिर्वासुदक्षमाविवासति ॥ गिरावाजिरशो

विषम्॥ समिधा यो निशिती दाशददितिं धामभिरस्य मर्त्यः॥ विश्वेत्स धी
भिस्सुभगो जनाँऽअति द्युम्नैरुद्न ऽइव तारिषत्॥ तदग्ने द्युम्नमा भर य
त्सासहत्सदने कं चिदत्रिणम्॥ मन्युं जनस्य दूढ्यः॥ ३१॥ येन चष्टे वरुणो मित्रो
ऽअर्यमा येन नासत्या भगः॥ वयं तत्ते शवसा गातुवित्तमा ऽइन्द्रत्वोता
विधेमहि॥ ते घेदग्ने स्वाध्यो ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम्॥ विप्रा
सो देव सुक्रतुम्॥ त ऽइद्वेदिं सुभग त ऽआहुतिं ते सोतुं चक्रिरे दिवि॥
त ऽइद्वाजेभिर्जिग्युर्महद्धनं ये त्वे कामं न्येरिरे॥ भद्रो नो ऽअग्निराहु
तो भद्रा रातिः सुभग भद्रो ऽअध्वरः॥ भद्रा ऽउत प्रशस्तयः॥ भद्रं म
नः कृणुष्व वृत्रतूर्ये येना समत्सु सासहः॥ अव स्थिरा तनुहि भूरि
शर्धतां वनेमा ते ऽअभिष्टिभिः॥ ३२॥ ईळे गिरा मनुर्हितं यं देवा दूत

मरतिं न्येरिरे॥ यजिष्ठं हव्यवाहनम्॥ तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते
प्रयो गायस्यग्नये॥ यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निर्घृतेभिराहु
तः॥ यदी घृतेभिराहुतो वाशीमग्निर्भरत ऽउच्चाव च॥ असुर ऽइवानि
र्णिजम्॥ यो हव्यान्यैरयता मनुर्हितो देव ऽआसा सुगन्धिना॥ विवासते
वार्याणि स्वध्वरो होता देवो ऽअमर्त्यः॥ यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो
ऽअमर्त्यः॥ सहसः सूनवाहुत॥ ३३॥ न त्वा रासीयाभिशस्तये वसो न
पापत्वाय सन्त्य॥ न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्ने न पापया॥
पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण ऽआ देवाँ ऽएतु प्र णो हविः॥ तवाहमग्न ऽऊति
भिर्नेदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो॥ सदा देवस्य मर्त्यः॥ तव क्रत्वा
सनेयं तव रातिभिरग्ने तव प्रशस्तिभिः॥ त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो म

॥१०॥

माग्नेर्तूर्षस्युद्दाशवे ॥ प्रसो ऽ अग्ने तवोतिभिस्सुवीराभिस्तिरते वाजभर्म
भिः ॥ यस्य त्वं सख्यमावरः ॥ ३४ ॥ तव द्रप्सो नीलवान्वाश ऋत्विय ऽ इंधानः
सिष्णवा ददे ॥ त्वम्महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ॥ तमा
गन्म सोभरयः सहस्रमुष्कं स्वभिष्टिमवसे ॥ सम्राजं त्रासदस्यवम् ॥ यस्य
ते ऽ अग्ने ऽ अन्ये ऽ अग्नय ऽ उपक्षितो वया ऽ इव ॥ विपो न द्युम्ना नियुवे
जनानां तव क्षत्राणि वर्द्धयन्तु ॥ यमादित्यासो ऽ अद्रुहः पारन्नयथ मर्त्यम् ॥ ५
मघोनां विश्वेषां सुदानवः ॥ यूयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयंतं मानु
षाँ ऽ अनु ॥ वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन्स्यामेदृतस्य रथ्यः ॥ अदान्मे पौर
कुत्स्यः पंचाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् ॥ मंहिष्ठो ऽ अर्यः सत्पतिः ॥ उत मे प्रयि
योर्वयियोः सुवास्त्वा ऽ अधि तुग्वनि ॥ तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणे ॥१०॥

॥ विष्णोरेषस्य मीळ्हुषां ॥ ४ 2 १

ताभुवद्वसुर्दियानां पतिः ॥ ३५ ॥ आ गंता मा रिषण्यत प्रस्थावानो माप
स्थाता समन्यवः ॥ स्थिरा चिन्नमयिष्णवः ॥ वीळुपविभिर्मरुत ऋभुक्ष
त्रिभिः ३ ण ऽ आ रुद्रासस्सुदीँ ॥ इषा नो ऽ अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोभरीयवः ॥
विद्मा हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् ॥ वि द्वीपानि पापतं
तिष्ठद्दुच्छुनोभे युजंत रोदसी ॥ प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ
स्वभानवः ॥ अच्युता चिद्वो ऽ अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः ॥
भूमिर्यामेषु रेजते ॥ ३६ ॥ अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत ऽ उत्तरा
त्व बृहत् ॥ यत्रा नरो देदिशते तनूष्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ॥ स्वधामनु श्रि
यं नरो महि त्वेषा ऽ अमवंतो वृषप्सवः ॥ वहंते ऽ अह्रुतप्सवः ॥ गोभिर्वा
णो ऽ अज्यते सोभरीणां रथे कोशे हिरण्यये ॥ गोबंधवः सुजातास ऽ इ

३

षेभुजेमहांतोनस्परसेनु॥ प्रतिवोवृषदंजयोवृष्णेशर्धायमारुतायभरध्वं
म्॥ हव्यावृषप्रयाव्णे॥ वृषणश्वेनमरुतोवृषप्सुनारथेनवृषणाभि
ना॥ आश्येनासोनपक्षिणोवृथानरोहव्यानोवीतयेगत॥ ३७॥ समा
नमंज्येषांविभ्राजंतेरुक्मासोऽ अधिबाहुषु॥ दविद्युतत्यृष्टयः॥ तऽउ
ग्रासोवृषणऽउग्रबाहवोनकिष्टनूषुयेतिरे॥ स्थिराधन्वान्यायुधा
रथेषुवोनीकेष्वधिश्रियः॥ येषामर्णोनसप्रथोनामत्वेषंशश्वतामे
कमिद्भुजे॥ वयोनपित्र्यंसहः॥ तान्वंदस्वमरुतस्तांऽउपस्तुहितेषांहि
धुनीनाम्॥ अराणान्नचरमस्तदेषांदानामह्नातदेषाम्॥ सुभगस्स
वऽऊतिष्वासपूर्वासुमरुतोव्युष्टिषु॥ योवानूनमुतासति॥ ३८॥
यस्यवायूयंप्रतिवाजिनोनरआहव्यावीतयेगथ॥ अभिषद्युम्नै

नौ

रुतवाजसातिभिस्सुम्नावोधूतयोनशत्॥ यथारुद्रस्यसूनवोवशंत्यसु
रस्यवेधसः॥ युवानस्तथेदसत्॥ येचार्हंतिमरुतःसुदानवस्स्मन्मीळ्हु
षश्चरंतिये॥ अतश्चिदानऽउपवस्यसाहृदायुवानऽआववृध्वम्॥
यूनऽऊषुनविष्ठयावृष्णःपावकांऽअभिसोभरेगिरा॥ गायगाऽइवच
र्कृषत्॥ साहायेसंतिमुष्टिहेवहव्योविश्वासुहोतृषु॥ वृष्णश्चंद्रान्नसुश्र
वस्तमान्गिरावंदस्वमरुतोऽअह॥ ३९॥ गावश्चिद्घासमन्यवःसजात्येनम
रुतःसबंधवः॥ रिहतेककुभोमिथः॥ मर्तश्चिद्वोरुक्मवक्षसऽउपभ्रातृ
त्वमायति॥ अधिनोगातमरुतःसदाहिवऽआपित्वमस्तिनिध्रुवि॥ म
रुतोमारुतस्यनऽआभेषजस्यवहतासुदानवः॥ यूयंसखायःसप्तयः
याभिस्सिंधुमवथयाभिर्दशस्यथाक्रिविम्॥ मयोनोभूतोतिभिर्मयोभु
याभिस्तूर्वथ

दिवो

पृत्सु

नृतवो

यः शिवाभिरस्त्वद्विषः ॥ यासिंधौ यदासिक्न्यां यत्समुद्रेषु मरुतस्सुबर्हिषः ॥ यत्सर्वतेषु भेषजम् ॥ विश्वं पश्यंतो बिभृथा तनूष्वा तेना नो ऽ अधि वोचत ॥ क्षमा रपो मरुत ऽ आतुरस्य न ऽ इष्कर्ता विह्रुतं पुनः ॥ ४० ॥ इति षष्ठाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ ओम् ॥ वयमु त्वामपूर्व्य स्थूरन्न कच्चिद्भरंतोऽवस्यवः ॥ वाजे चित्रं हवामहे ॥ उप त्वा कर्मन्नूतये स नो युवोग्रश्चक्राम यो धृषत् ॥ त्वामिध्यवितारं ववृमहे सखाय ऽ इंद्र सानसिम् ॥ आ याहीम ऽ इंदवोऽश्वपते गोपत ऽ उर्वरापते ॥ सोमं सोमपते पिब ॥ वयं हि त्वा बंधुमंतमबंधवो विप्रास ऽ इंद्र येमिम ॥ या ते धामानि वृषभ तेभिरा गहि विश्वेभिस्सोमपीतये ॥ सीदंतस्ते वयो यथा गोश्रीते मधौ मदिरे विवक्षणे ॥ अभि त्वामिंद्र नोनुमः ॥ १ ॥ अच्छा च त्वैना नमसा वदामसि

किं मुहुश्चिद्वि दीधयः ॥ संति कामासो हरिवो ददिष्ट्वं स्मो वयं संति नो धियः ॥ नूत्ना इदिंद्र ते वयमूती ऽ अभूम नहि नू ते ऽ अद्रिवः ॥ विद्मा पुरा परीणसः ॥ विद्मा सखित्वमुत शूर भोज्य १ मा ते ता वज्रिन्नीमहे ॥ उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजे सुशिप्र गोमति ॥ यो न ऽ इदमिदं पुरा प्र वस्य ऽ आनिनाय तमु वस्तुषे ॥ सखाय ऽ इंद्रमूतये ॥ हर्यश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो ऽ अमंदत ॥ आ तु नस्स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् ॥ २ ॥ त्वया ह स्विद्युजा वयं प्रति श्वसंतं वृषभ ब्रुवीमहि ॥ संस्थे जनस्य गोमतः ॥ जयेम कारे पुरुहूत कारिणोऽभि तिष्ठेम दूढ्यः ॥ नृभिर्वृत्रं हन्याम शूशुयाम चावेरिंद्र प्र णो धियः ॥ अभ्रातृव्यो ऽ अना त्वमनापिरिंद्र जनुषा सनादसि ॥ युधेदापित्वमिच्छसे ॥ नाकी रेवंतं सख्याय विं

ऋ० ॥१३॥

दृसेपीयंतितेसुराश्वः॥यदाकृणोषिनदनुंसमूहस्यादित्पितेवहूयसे॥मा
तेऽअमाजुरोयथामूरासऽइंद्रसख्येत्वावतः॥निषदामसचासुते॥२॥
मातेगोत्रनिरराममराधसऽइंद्रमातेगृहामहि॥दृळ्हाचिदर्यःप्रमृशाभ्या
भरणतेदामानऽआदभे॥इंद्रोवाघेदियन्मघंसरस्वतीवासुभगाद
दिर्वसु॥त्वंवाचित्रदाशुषे॥चित्रऽइद्राजाराजकाऽइदन्यकेयकेसरस्व
तीमनु॥पर्जन्यऽइवततनद्धिवृष्ट्यासहस्रमयुताददत्॥४॥ओत्य
मह्वऽआरथमद्यादंसिष्ठमूतये॥यमश्विनासुहवारुद्रवर्तनीऽआ
सूर्यायैतस्थतुः॥पूर्वापुषंसुहवंपुरुस्पृहंभुज्युंवाजेषुपूर्व्यम्॥स
चनावंतंसुमतिभिस्सोभरेविद्वेषसमनेहसम्॥इहसापुरुभूतमा
देवानमोभिरश्विना॥अर्वाचीनास्ववसेकरामहेगंतारादाशुषोगृ

२ ॥१३॥ दा

॥६॥२

हम्॥युवोरथस्यपरिचक्रमीयतऽईर्मान्यद्वामिषण्यति॥अस्मांऽअच्छा
सुमतिर्वांशुभस्पतीऽआधेनुरिवधावतु॥रथोयोवांत्रिवंधुरोहिरण्या
भीसुरश्विना॥परिद्यावापृथिवीभूषतिश्रुतस्तेननासत्यागतम्॥५॥
दशस्यंतामनवेपूर्व्यंदिवियवंवृकेणकर्षथः॥तावामद्यसुमतिभिःशुभ
स्पतीऽअश्विनाप्रस्तुवीमहि॥उपनोवाजिनीवसूयातमृतस्यपथिभिः
येभिस्तृक्षिंवृषणात्रासदस्यवंमहेक्षत्रायजिन्वथः॥अयंवामद्रिभिःसु
तःसोमोनरावृषण्वसू॥आयातंसोमपीतयेपिबतंदाशुषोगृहे॥आ
हिरुहतमश्विनारथेकोशेहिरण्ययेवृषण्वसू॥युंजाथांपीवरीरिषः
याभिःपक्थमवथोयाभिरध्रिगुंयाभिर्बभ्रुंविजोषसम्॥ताभिर्नोमक्षू
तूयमश्विनागतंभिषज्यतंयदातुरम्॥६॥यदध्रिगावोऽअध्रिगूऽइ

५

॥१४॥
वयंगी

द्राघ्विदस्तोऽआश्विनात्वामहे॥ र्भिर्विपन्यवः॥ ताभिरायातंवृषणोपमेह
वंविश्वप्सुंविश्ववार्यम्॥ इषामंहिष्ठापुरुभूतमानरायाभिःक्रिविंवावृधु
स्ताभिरागतम्॥ ताविदास्विदहानांताश्विनावंदमानऽउपब्रुवे॥ ताउन
मोभिरीमहे॥ ताविद्दोषाताऽउषसिशुभस्पतीतायामन्रुद्रवर्तनी॥ मा
नोमर्तायरिपवेवाजिनीवसूपरोरुद्रावतिख्यतम्॥ आसुग्म्यायसुग्म्यं
प्रातारथेनाश्विनावासक्षणी॥ हुवेपितेवसोभरी॥७॥ मनोजवसावृ
षणामदच्युतामक्षंगमाभिरूतिभिः॥ आरात्ताच्चिद्भूतमस्मेऽअवसे
पूर्वीभिःपुरुभोजसा॥ आनोऽअश्वावदश्विनावर्तिर्यासिष्टंमधुपात
मानरा॥ गोमद्दस्राहिरण्यवत्॥ सुप्रावर्गंसुवीर्यंसुष्टुवार्यमनाधृष्टं
रक्षस्विना॥ अस्मिन्नावामायानेवाजिनीवसूविश्वावामानिधीमहि॥८॥

वृ

॥१४॥

३पृसश्वं त

ग्नि

ईळिष्वाहिप्रतीव्य१यजस्वजातवेदसम्॥ चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम्॥
दामानंविश्वचर्षणेग्निंविश्वमनोगिरा॥ उतस्तुषेविष्पर्धसोरथानाम्॥
येषामाबाधऋग्मियऽइषःमग्रभे॥ उपविदावह्निर्विंदतेवसु॥ उदस्यशो
चिरस्थादीदियुषोव्य१जरम्॥ तपुर्जंभस्यसुद्युतोगणश्रियः॥ उदुतिष्ठ
स्वध्वरस्तवानोदेव्यारूपा॥ अभिख्याभासाबृहताशुशुक्वनिः॥९॥ अग्ने
याहिसुशस्तिभिर्हव्याजुह्वानऽआनुषक्॥ यथादूतोबभूथहव्यवाहनः॥
अग्निंवःपूर्व्यंहुवेहोतारंचर्षणीनाम्॥ तमयावाचागृणेतमुवस्तुषे॥
यज्ञेभिरद्भुतक्रतुंयंकृपासूदयंतइत्॥ मित्रन्नजनेसुधितमृतावनि॥
ऋतावानमृतायवोयज्ञस्यसाधनंगिरा॥ उपोऽएनंजुजुषुर्नमसस्पदे॥५॥
अच्छानोअंगिरस्तमंयज्ञासोयंतुसंयतः॥ होतायोऽअस्तिविक्ष्वायश

स्तमः॥१०॥ अग्नेतवत्ये ऽ अजरेंधानासोबृहद्भाः॥ अश्वाऽइववृषणस्त
विषीयवः॥ सत्वन्नऽऊर्जांपतेरयिंरास्वसुवीर्यम्॥ प्रावनस्तोकेतनयेस
मत्स्वा॥ यद्वाऽउविश्पतिःशितःसुप्रीतोमनुषोविशि॥ विश्वेदग्निःप्र
तिरक्षांसिसेधति॥ श्रुष्ट्यग्नेनवस्यमेस्तोमस्यवीरविश्पते॥ निमा
यिनस्तपुषारक्षसोदह॥ नतस्यमाययाचनरिपुरीशीतमर्त्यः॥ यो
ऽअग्नयेददाशहव्यदातिभिः॥११॥ व्यश्वस्त्वावसुविदमुक्षण्युरप्री
णादृषिः॥ महोरायेतमुत्वासमिधीमहि॥ उशनाकाव्यस्त्वानिहोता
रमसादयत्॥ आयजिंत्वामनवेजातवेदसम्॥ विश्वेहित्वासजोषसो
देवासोदूतमक्रत॥ श्रुष्टीदेवप्रथमोयाज्ञियोभुवः॥ इमंघावीरोऽअ
मृतंदूतंकृण्वीतमर्त्यः॥ पावकंकृष्णवर्तनिंविहायसम्॥ तंहुवे

मयतस्रुचःसुभासंशुक्रशोचिषम्॥ विशामग्निमजरंप्रत्नमीड्यम्॥
॥१२॥ योऽअस्मैहव्यदातिभिराहुतिंमर्तोविधत्॥ भूरिपोषंसधत्तेवी
रवद्यशः॥ प्रथमंजातवेदसमग्निंयज्ञेषुपूर्व्यम्॥ प्रतिस्रुगेतिनमसा
हविष्मती॥ आभिर्विधेमाग्नयेज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत्॥ मंहिष्ठाभिर्मति
भिःशुक्रशोचिषे॥ नूनमर्चविहायसेस्तोमेभिःस्थूरयूपवत्॥ ऋषेवै
यश्वदम्यायाग्नये॥ अतिथिंमानुषाणांसूनुंवनस्पतीनाम्॥ विश्वा
ऽअग्निमवसेप्रत्नमीळते॥१३॥ महोविश्वाँऽअभिषतोऽभिहव्यानि
मानुषा॥ अग्नेनिषत्सिनमसाधिबर्हिषि॥ वंस्वानोवार्यापुरुवं
स्वरायःपुरुस्पृहः॥ सुवीर्यस्यप्रजावतोयशस्वतः॥ अयंवरोसुषा
म्णेग्नेजनायचोदय॥ सदावसोरातिंयविष्ठशश्वते॥ त्वंहिसुप्रतू

से

॥१६॥

रसित्वन्नोगोमतीरिषः॥ मह्लोरायस्सातिमग्नेऽअपावृधि॥ अग्नेत्वं
यशाऽअस्याम्मित्रावरुणावत्॥ ऋतावानासम्राजापूतदक्षसा॥१४॥
सखायऽआशिषामहिब्रह्मेंद्रायवज्रिणे॥ स्तुषऽऊषुवोनृतमाय
धृष्णवे॥ शवसाह्यसिश्रुतोवृत्रहत्येनवृत्रहा॥ मघैर्मघोनोऽअतिशूर
दाशसि॥ सनस्तवानऽआभररयिंचित्रश्रवस्तमम्॥ निरेकंचिद्यो
हरिवोवसुर्ददिः॥ आनिरेकमुतप्रियमिंद्रदर्षिजनानाम्॥ धृषताधृ
ष्णोस्तवमानऽआभर॥ नतेसव्यन्नदक्षिणंहस्तंवरंतऽआमुरः॥ नप
रिबाधोहरिवोगविष्टिषु॥१५॥ आत्वागोभिरिवव्रजंगीर्भिर्ऋणो
म्यद्रिवः॥ आस्माकामंजरितुरामनःपृण॥ विश्वानिविश्वमनसो
धियानोवृत्रहंतम॥ उग्रप्रणेतरधिषूवसोगहि॥ वयंतेऽअस्यवृ

॥१६॥

त्रहन्विद्यामशूरनव्यसः॥ वसोस्पार्हस्यपुरुहूतराधसः॥ इंद्रयथाह्यस्ति
तेपरीतंनृतोशवः॥ अमृक्तारातिःपुरुहूतदाशुषे॥ आवृषस्वमहामह
नृतमराधसे॥ दृहाश्चिद्दृहमघवन्मघत्तये॥१६॥ नूऽअन्यत्राचिदद्रि
वस्त्वन्नोजग्मुराशसः॥ मघवंछग्धितवतन्नऽऊतिभिः॥ नह्यंग्नृतो
त्वदन्यंविंदामिराधसे॥ रायेद्युम्नायशवसेचगिर्वणः॥ एंदुमिंद्रायसिं
चपिबातिसोम्यंमधु॥ प्रराधसाचोदयातेमहित्वना॥ उपोहरीणांप
तिंदक्षंपृंचंतमब्रवम्॥ नूनंश्रुधिस्तुवतोऽअश्व्यस्य॥ नह्य१ऽउ।पुराच
नजज्ञेवीरतरस्त्वत्॥ नकीरायानैवथानभंदना॥१७॥ एदुमध्वोमदि
तरंसिंचवाध्वर्योऽअंधसः॥ एवाहिवीरस्तवतेसदावृधः॥ इंद्रस्था
तर्हरीणांनकिष्टेपूर्व्यस्तुतिम्॥ उदानंशशवसानभंदना॥ तंवोवाजा

त

म८

॥१७॥

नापाकृतिमरूमहिस्त्रवसुस्पतेः ॥ अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् ॥ एतोन्विं
द्रंस्तवामसखायःस्तोम्यन्नरम् ॥ कृष्टीर्योविश्वाऽअभ्यस्त्येकऽइत् ॥
अगोरुधायगविषेद्युक्षायदस्म्यंवचः ॥ घृतात्स्वादीयोमधुनश्चवोच
त ॥१८॥ यस्यामितानिवीर्यानराधःपर्येतवे ॥ ज्योतिर्नविश्वमभ्य
स्तिदक्षिणा ॥ स्तुहीन्द्रंव्यश्ववदनूर्मिंवाजिनंयमम् ॥ अर्योगयंमंहमा
नंविदाशुषे ॥ एवानूनमुपस्तुहिवैयश्वदशमन्नवम् ॥ सुविद्वांसंचर्कृ
त्यंचरणीनाम् ॥ वेत्थाहिनिर्ऋतीनांवज्रहस्तपरिवृजम् ॥ अहरहः
शुंध्युःपरिपदामिव ॥ तदिन्द्रावऽआभरयेनादंसिष्ठकृत्वने ॥ द्विताकु
त्सायशिश्नथोनिचोदय ॥१९॥ तमुत्वानूनमीमहेनव्यंदंसिष्ठसन्य
से ॥ सत्वन्नोविश्वाऽअभिमातीःसक्षणिः ॥ यऋक्षादंहसोमुचद्यो

॥१७॥

वार्यात्सप्तसिंधुषु ॥ वधर्दासस्यतुविनृम्णनीनमः ॥ यथावरोसुषाम्णेस
निभ्यऽआवहोरयिम् ॥ व्यश्वेभ्यःसुभगेवाजिनीवति ॥ आनार्यस्यदक्षि
णाव्यश्वाँऽएतुसोमिनः ॥ स्थूरंचराधःशतवत्सहस्रवत् ॥ यत्त्वापृच्छा
दीजानःकुहयाकुहयाकृते ॥ एषोऽअपश्रितोवलोगोमतीमवतिष्ठति ॥
॥२०॥ तावांविश्वस्यगोपादेवादेवेषुयज्ञिया ॥ ऋतावानायजसेपूत
दक्षसा ॥ मित्रातनानरथ्या ३ वरुणोयश्चसुक्रतुः ॥ सनात्सुजातातनया
धृतव्रता ॥ तामाताविश्ववेदसासुर्यायप्रमहसा ॥ महीजजानादि
तिर्ऋतावरी ॥ महान्तामित्रावरुणासम्राजादेवावसुरा ॥ ऋतावाना
वृतमाघोषतोबृहत् ॥ नपाताशवसोमहःसूनूदक्षस्यसुक्रतू ॥
सृप्रदानूऽइषोवास्त्वधिक्षितः ॥२१॥ संयादानूनियेमथुर्दिव्याःपा

ता

थिवीरिषः॥ नभस्वतीरा वां चरंतु वृष्टयः॥ अधिया बृहतो दिवो ऽभि
यूथेव पश्यतः॥ ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता॥ ऋतावाना नि षेदतुः
साम्राज्याय सुक्रतू॥ धृतव्रता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः॥ अक्ष्णश्चिद्गा
तुवित्तरानुल्बणेन चक्षसा॥ नि चिन्मिषंता निचिरा नि चिक्यतुः॥ उत
नो देव्यदितिरुरुष्यतां नासत्या॥ उरुष्यंतु मरुतो वृद्धशवसः॥२२॥ ते नो
नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः॥ अरिष्यंतो नि पायुभिः सचेमहि॥ अ
घ्नते विष्णवे वयमरिष्यंतः सुदानवे॥ श्रुधि स्वयावन्त्सिंधो पूर्वचित्तये॥
तद्वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम्॥ मित्रो यत्पांति वरुणो यदर्यमा॥
उत नः सिंधुरपां तन्मरुतस्तदश्विना॥ इंद्रो विष्णुर्मीढ्वांसः सजोष
सः॥ ते हि ष्मा वनुषो नरो ऽभिमातिं कयस्य चित्॥ तिग्मं न क्षोदः प्र

तिघ्नंति भूर्णयः॥२३॥ अयमेक इत्था पुरूरु चष्टे वि विश्पतिः॥ तस्य व्र
तान्यनु वश्चरामसि॥ अनु पूर्वाण्योक्या साम्राज्यस्य सश्चिम॥ मित्रस्य
व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत्॥ परि यो रश्मिना दिवो ऽंतान्ममे पृथिव्याः॥ उभे आ
पप्रौ रोदसी महित्वा॥ उदु ष्य शरणे दिवो ज्योतिरयंस्त सूर्यः॥ अग्निर्न शु
क्रः समिधान आहुतः॥ वचो दीर्घप्रसद्मनीशे वाजस्य गोमतः॥ ईशे हि
पित्वो ऽविषस्य दावने॥२४॥ तत्सूर्यं रोदसी उभे दोषा वस्तोरुप ब्रुवे॥ भो
जेष्वस्माँ अभ्युच्चरा सदा॥ ऋज्रमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे॥ रथं युक्त
मसनाम सुषामणि॥ ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना॥ उतो नु कृ
त्व्यानां नृवाहसा॥ स्मदभीशू कशावंता विप्रा नविष्ठया मती॥ महो वा
जिनावर्वंता सचासनं॥२५॥ युवोरु षू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिषु॥ अ

॥१९॥

सूर्तदक्षावृषणावृषण्वसू॥ युवंवरोसुषाम्णेमहेतनेनासत्या॥ अवो
भिर्याथोवृषणावृषण्वसू॥ तावामुम्यहवामहेहव्येभिर्वाजिनीवसू॥
पूर्वीरिषऽइषयंतावतिक्षपः॥ आवांवाहिष्ठोऽअश्विनारथोयातु
श्रुतोनरा॥ उपस्तोमान्तुरस्यदर्शथश्रिये॥ जुहुराणाचिदश्विनामै
न्येथांवृषण्वसू॥ युवांहिरुद्रापर्षथोऽअतिद्विषः॥२६॥ हि विश्व — दस्रा
मानुषङ्मक्षूभिःपरिदीयथः॥ धियंजिन्वामधुवर्णाशुभस्पती॥ उप
नोयातमश्विनारायाविश्वपुषासह॥ मघवानासुवीरावनपच्युता॥
आमेऽअस्यप्रतीव्य१मिंद्रनासत्यागतम्॥ देवादेवेभिरद्यसचनस्त
मा॥ वयंहिवांहवामहऽउक्षण्यंतोव्यश्ववत्॥ सुमतिभिरुपविप्रा
स्व — विहागतं॥ अश्विनास्वृषेस्तुहिकुवित्तेश्रवतोहवम्॥ नेदीयसःकू — ॥११॥

ळयातःपणीँरुत॥२७॥ वैयश्वस्यश्रुतन्नरोतोमेऽअस्यवेदथः॥ सजोषसा
ष्या — वरुणोमित्रोऽअर्यमा॥ युवादत्तस्यधिष्ण्यायुवानीतस्यसूरिभिः॥ अह
रहर्वृषणामह्यंशिक्षतम्॥ योवांयज्ञेभिरावृतोधिवस्त्रावधूरिव॥ सप
र्यंतासुभेचक्रातेऽअश्विना॥ योवामुरुव्यचस्तमंचिकेततिनृपाय्यं॥
वर्तिरश्विनापरियातमस्मयू॥ अस्मभ्यंसुवृषण्वसूयातंवर्तिर्नृपाय्य
म्॥ विषुद्रुहेवयज्ञमूहथुर्गिरा॥२८॥ वाहिष्ठोवांहवानांस्तोमोदूतोहु
वन्नरा॥ युवाभ्यांभूत्वश्विना॥ यदद्योदिवोऽअर्णवइषोवामदथोगृहे॥
श्रुतमिन्मेऽअमर्त्या॥ उतस्यावेतयावरीवाहिष्ठावान्नदीनाम्॥ सिंधु
र्हिरण्यवर्तनिः॥ स्मदेतयासुकीर्त्याश्विनाश्वेतयाधिया॥ वहेथेशुभ्र
यावाना॥ युक्ष्वाहित्वंरथासहायुवस्वपोष्यावसो॥ आन्नोवायोम

॥२०॥

धुपिवास्माकं सवनागहि ॥२८॥ तवंवायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत ॥ अवांस्यावृणीमहे ॥ त्वष्टुर्जामातरं वयमीशानंराय ऽ ईमहे ॥ सुतावंतो वायुं द्युम्नाजनास ॥ वायोयाहि शिवा दिवो वहस्वासु स्वश्व्यं ॥ वहस्व महः पृथुपक्षसारथे ॥ त्वांहि सुप्सरस्तमं नृषदनेषु हूमहे ॥ ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना ॥ सत्वन्नो दिवु मनसा वायो मंदानो ऽ अग्नियः ॥ कृधि वाजां ऽ अपो धियः ॥३०॥ अग्निरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ॥ ऋचायामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवां ऽ अवो वरेण्यम् ॥ आपशुं गासि पृथिवीं वनस्पतीनुषासा नक्तमोषधीः ॥ विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो यंतानोद्ध्वकं पृर्दिः ॥ आनो ऽ अद्य समनसो गंता विश्वे सजोषसः ॥ ऋचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदने पस्त्ये महि ॥३१॥ अभि प्रिया मरुतो या धीनां भूत प्रावितारः ॥ प्र सूनएत्वध्वरो ऽग्ना देवेषु पूर्व्यः ॥ आदित्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुत्सु विश्वभानुषु ॥ विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन्वृधे

॥२०॥

वो ऽ अम्ह्याह्व्यामित्र प्रयाथन ॥ आ बर्हि रिंद्रो वरुणस्तुरा नर ऽ आदित्यासः सदंतु नः ॥ वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस ऽ आनुषक् ॥ सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वदिद्धाग्नयः ॥ आ प्रयात मरुतो विष्णो ऽ अश्विना पूषन्माकीनया धिया ॥ इंद्र ऽ आयातु प्रथमः सनिष्यभिर्वृषा यो वृत्रहा गृणे ॥ वि नो देवासो ऽ अद्रुहो ऽच्छिद्रं शर्म यच्छत ॥ न यद्दूराद्वसवो नू चिदंतितो वरूथमादधर्षति ॥ आस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो ऽ अस्त्याप्यम् ॥ प्रणः पूर्वस्मै सुवितायवोचत मक्षू सुम्नाय नव्यसे ॥२२॥ इदा हि व ऽ उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये ॥ उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ ऽ असृक्ष्यन्यामिव ॥ उदु ष्य देवः सविता सुप्रणीतयो स्पर्दो दृध्यो वरेण्यः ॥ नि द्विपाद्श्चतुष्पादो ऽ अर्थिनो ऽविश्रन्पत ऽ इ

४

क्ष्मवः ॥ देवंदेवंवोवसेदेवंदेवमभिष्टये ॥ देवंदेवंहुवेमवाजसातये
गृणंतोदेव्याधिया ॥ देवासोहिष्मामनवेसमन्यवोविश्वेसाकंसरा
तयः ॥ तेनो ऽअद्यते ऽअपरंतुचेतुनोभवंतुवरिवोविदः ॥ प्रवःशंसा
म्यद्रुहः संस्थ ऽउपस्तुतीनां ॥ नतंधूर्तिर्वरुणमित्रमर्त्यंयोवोधामभ्यो
विधत् ॥ प्रसक्षयंतिरतेविमहीरिषोयोवोवरायदाशति ॥ प्रप्रजा
भिर्जायतेधर्मणस्परिरिष्टःसर्वएधते ॥ ३३ ॥ ऋतेसविंदतेयुधःसु
गेभिर्यात्यध्वनः ॥ अर्यमामित्रोवरुणःसरातयोयंत्रायंतेसजोषसः
अज्रेचिदस्मैकृणुथान्यंचनंदुर्गेचिदासुसरणम् ॥ एषाचिदस्मा
दशनिःपरोनुसास्रेधंतीविनश्यतु ॥ यदद्यसूर्य ऽउद्यतिप्रियक्ष
त्राः ऋतंदध ॥ यन्निम्रुचिप्रबुधिविश्ववेदसोयद्वामध्यंदिनेदिवः ॥

यद्वाभिपित्वे ऽअसुराऋतंयतेछर्दिर्येमविदाशुषे ॥ वयंतद्वोवसवोवि
श्ववेदस ऽउपस्थेयामध्यआ ॥ यदद्यसूर ऽउदिते यन्मध्यंदिन ऽ
आतुचि ॥ वामंधत्थमनवेविश्ववेदसोजुह्वानायप्रचेतसे ॥ वयंत
द्वःसम्राज ऽआवृणीमहेपुत्रोनबहुपाय्यम् ॥ अश्यामतदादित्या
जुह्वतोहविर्येनवस्योनशामहै ॥ ३४ ॥ येत्रिंशतित्रयस्परोदेवासोब
र्हिरासदन् ॥ विदन्नहद्वितासनन् ॥ वरुणोमित्रो ऽअर्यमास्मद्रा
तिषाचो ऽअग्नयः ॥ पत्नीवंतोवषट्कृताः ॥ तेनोगोपा ऽअपाच्या
स्त ऽउदक्त ऽइत्थान्यक् ॥ पुरस्तात्सर्वयाविशा ॥ यथावशंतिदेवास्त
थेदसत्तदेषान्नकिराभिनत् ॥ अरावाचनमर्त्यः ॥ सप्तानांसप्त
ऋष्टयःसप्तद्युम्नान्येषाम् ॥ सप्तो ऽअधिश्रियोधिरे ॥ ३५ ॥ ब

॥२२॥

भुरेकोविषुणःसूनरोयुवांज्यंक्ते हिरण्ययम्॥ योनिमेकऽआससादद्योतनोंतर्देवेषुमेधिरः॥ वाशीमेकोबिभर्तिहस्तऽ आयसीमंतर्देवेषुनिध्रुतिः॥ वज्रमेकोबिभर्तिहस्तऽ आहितंतेनवृत्राणिजिघ्नते॥ तिग्ममेकोबिभर्तिहस्तऽ आयुधंसुचिरुग्रोजलाषभेषजः॥ पथएकःपीपायतस्करोयथाँ एषवेदनिधीनाम्॥ त्रीण्येकऽउरुगायोविचक्रमेयत्रदेवासोमदंति॥ विभिर्द्वाचरतएकयासहप्रप्रवासेववसतः॥ सदोद्वाचक्रातेऽउपमादिविसम्राजासर्पिरासुती॥ अर्चतएकेमहिसामम्वतेनसूर्यमरोचयन्॥ ३६॥ नहिवोऽअस्त्यर्भकोदेवासोनकुमारकः॥ विश्वेसतोमहांतऽइत्॥ इतिस्तुतासोऽअसथारिशादसोयेस्थत्रयश्चत्रिंशश्च॥ मनोर्देवायज्ञियासः॥ तेनस्त्राध्वंतेवत

॥२२॥

तऽउनोऽअधिवोचत॥ मानःपथःपित्र्यान्मानवादधिदूरन्नैष्टपरावतः॥ येदेवासऽइहस्थनविश्वेवैश्वानराऽउत॥ अस्मभ्यंशर्मसप्रथोगवेश्वाययच्छत॥ ३७॥ योयजातियजातऽइत्सुनवच्चपच्चातिच॥ ब्रह्मेदिन्द्रस्यचाकनत्॥ पुरोळाशंयोऽअस्मैसोमंररतऽआशिरम्॥ पादित्तंशक्रोऽअंहसः॥ तस्यद्युमांऽअसद्रथोदेवजूतःसशूशुवत्॥ विश्वावन्वन्नमित्रिया॥ अस्यप्रजावतीगृहेसश्चंतीदिवेदिवे॥ इळाधेनुमतीदुहे॥ यादंपतीसमनसासुनुतऽआचधावतः॥ देवासोनित्ययाशिरा॥ ३८॥ प्रतिप्राशव्याँऽइतःसम्यंचाबर्हिराशाते॥ नतावाजेषुवायतः॥ नदेवानामपिह्नुतःसुमतिंनजुगुक्षतः॥ श्रवोबृहद्विवासतः॥ पुत्रिणाताकुमारिणाविश्वमायुर्व्यश्नुतः॥ उभाहिरण्यपेशसा॥ वी

त्तिरोह्वाह्वल द्वसूदत्रास्यंताम तायुकम्॥ समूधोरोमृत्रंहतोदेवेषुकृणुतो
दुवः॥आशर्मपर्वतानांवृणीमहेनदीनाम्॥आविष्णोस्सचाभुवः॥३१॥
एतुपूषारयिर्भगस्स्वस्तिसर्वधातमः॥उरुरध्वास्वस्तये॥अरमतिरनु
र्वणोविश्वोदेवस्यमनसा॥आदित्यानामनेहइत्॥यथानोमित्रोऽअ
र्यमावरुणस्संतिगोपाः॥सुगाऋतस्यपंथाः॥अग्निंवःपूर्व्यंगिरादेव
मीळेवसूनाम्॥सपर्यंतःपुरुप्रियंमित्रंक्षेत्रसाधसम्॥मक्षूदेववतो
रथःशूरोवापृत्सुकासुचित्॥देवानांयऽइन्मनोयजमानऽइयक्षत्यभी
दयज्वनोभुवत्॥यजमानइदिष्णातिनसुन्वानंनदेवयो॥देवानांय०॥
नकिष्टंकर्मणानशन्नप्रयोषन्नयोषति॥देवानांय०॥असदत्रसुवीर्य्य
मुतसदाश्वम्यम्॥देवानांय०॥४०॥इतिषष्ठमाष्टकेद्वितीयोध्यायः॥२॥

॥२३॥

ॐमू॥प्रकृतान्यृजीषिणःकण्वाइंद्रस्यगाथया॥मदेसोमस्यवोचत॥यस्रविं
दमनर्शानिंपिप्रुंदासमहीशुवम्॥वधीदुग्रोरिणन्नपः॥न्यर्बुदस्यविष्टपंवर्ष्मा
णंबृहतस्तिर॥कृषेतदिंद्रपौंस्यम्॥प्रतिश्रुतायवोधृषत्तूर्णाशन्नगिरेर
धि॥हुवेसुशिप्रमूतये॥सगोरश्वस्यविव्रजम्मन्दानस्सोम्येभ्यः॥पुरन्नशू
रदर्षसि॥१॥यदिमेरारणस्सुतऽउक्थेवादधसेचनः॥आरादुपस्वधाग
हि॥वयंघातेऽअपिष्मसिस्तोतारऽइंद्रगिर्वणः॥त्वन्नोजिन्वसोमपाः॥उ
तनःपितुमाभरस्संरराणोऽअविक्षितम्॥मघवन्भूरितेवसु॥उतनोगोम
तस्कृधिहिरण्यवतोऽअश्विनः॥इळाभिस्संरभेमहि॥बबृदुक्थंहवाम
हेसृप्रकरस्नमूतये॥साधुकृण्वन्तमवसे॥२॥यस्संस्थेचिच्छतक्रतुरा
दींकृणोतिवृत्रहा जरितृभ्यःपुरूवसुः॥सनःशक्रश्चिदाशकद्दानवां

ऽअंतराभुरः॥ इंद्रोविश्वाभिरूतिभिः॥ योरायोऽवनिर्महान्सुपारस्सुन्वत
स्सखा॥ तमिंद्रमभिगायत॥ आयंतारंमहिस्थिरंपृतनासुश्रवोजितम्॥
भूरेरीशानमोजसा॥ नकिरस्यशचीनांनियंतासूनृतानाम्॥ नकिर्वक्तान
दादिति॥ ३॥ ननूनंब्रह्मणामृणंप्राशूनामस्तिसुन्वताम्॥ नसोमोऽअप्र
तापपे॥ पन्युऽइदुपगायतपन्यऽउक्थानिशंसत॥ ब्रह्माकृणोतपन्य
ऽइत्॥ पन्यऽआदर्दिरच्छतासहस्रावाज्यवृतः॥ इंद्रोयोयज्वनोवृधः॥ वि
ष्वद्वरस्वधाऽअनुकृष्टीनामन्वाहुवः॥ इंद्रपिबस्सुतानाम्॥ पिबेधेनवा स्व
नामुतयस्त्वेसचा॥ उतायमिंद्रयस्तव॥ ४॥ अतीहिमन्युषाविणंसु
षुवांसमुपारणे॥ इमंरातंसुतंपिब॥ इहीतिस्त्रःपरावतऽइहिपंच
जनांऽअति॥ धेनाऽइंद्रावचाकशत्॥ सूर्योरश्मिंयथासृजात्वायच्छं

तुमेगिरः॥ निम्नमापोनसध्र्यक्॥ अध्वर्यवातुहिषिंचसोमंवीरायशिप्रिणे॥
भरासुतस्यपीतये॥ यऽउद्नःफलिगंभिनन्न्यक्सिंधूँरवासृजत्॥ योगो
षुपक्वंधारयत्॥ ५॥ अहन्वृत्रमृचीषमऽऔर्णवाभमहीशुवम्॥ हिमे
नाविध्यदर्बुदम्॥ प्रवऽउग्रायनिष्टुरेषाळ्हायप्रसक्षिणे॥ देवत्तंब्रह्मगा
यत॥ योविश्वान्यभिव्रतासोमस्यमदेऽअंधसः॥ इंद्रोदेवेषुचेतति॥
इहसासधमाद्याहरीहिरण्यकेश्या॥ वोळ्हामभिप्रयोहितम्॥ अर्वां
चंत्वापुरुष्टुतप्रियमेधस्तुताहरी॥ सोमपेयायवक्षतः॥ ६॥ वयमुत्वा
सुतावंतऽआपोनवृक्तबर्हिषः॥ पवित्रस्यप्रस्रवणेषुवृत्रहन्परिस्तो
तारऽआसते॥ स्वरंतित्वासुतेनरोवसोनिरेकऽउक्थिनः॥ कदासु
तंतृषाणऽओकऽआगमऽइंद्रस्वब्दीववंसगः॥ कण्वेभिर्धृष्णवा

॥२५॥

ध्टषद्वाजंदर्षिसहस्त्रिणम्॥ पिशंगरूपंमघवान्विचर्षणेमक्षूगोमंतमीहे॥ म
पाहिगायांधसोमदऽ इंद्रायमेध्यातिथे॥ यःसंमिश्लोहर्योर्यःसुते
सचावज्रीरथोहिरण्ययः॥ यस्सुषव्यःसुदक्षिणऽ इनोयःसुक्रतुर्गृ
णे॥ यऽ आकरस्सहस्त्रायःशतामघऽ इंद्रोयःपूर्भिदारितः॥७॥ योधृ
षितोयोवृतोयोऽ अस्तिश्मश्रुषुश्रितः॥ विभूतद्युम्नश्च्यवनःपुरुष्टुतःक्र
त्वागौरिवशाकिनः॥ कऽ ईवेदसुतेसचापिबंतंकद्वयोदधे॥ अयंयःपु
रोविभिनत्त्योजसामंदानःशिप्र्यंधसः॥ दानाम्मृगोनवारणःपुरुत्राचरथं
दधे॥ नकिष्ट्वानियमदासुतेगमोमहांश्चरस्योजसा॥ यऽ उग्रःसन्ननि
ष्टृतःस्थिरोरणायसंस्कृतः॥ यदिस्तोतुर्मघवाशृणवद्धवन्नेंद्रोयोष
सागमत्॥ सत्यमित्थावृषेदसिवृषजूतिर्नोवितः॥ वृषाह्युग्रशृण्वि ॥२५॥

वि

षेपरावतिवृषोऽ अर्वावतिश्रुतः॥८॥ वृषणस्तेऽ अभीशवोवृषाकशा
हिरण्ययी॥ वृषारथोमघवन्वृषणाहरीवृषात्वंशतक्रतो॥ वृषासोता
सुनोतुतेवृषन्नृजीपिन्नाभर॥ वृषादधन्वेवृषणंनदीष्वातुभ्यंस्था
तर्हरीणाम्॥ एंद्रयाहिपीतयेमधुशविष्ठसोम्यम्॥ नायमच्छामघवाशृ
णवद्गिरोब्रह्मोक्थाचसुक्रतुः॥ वहंतुत्वारथेष्ठामाहरयोरथयुजः॥
तिरश्चिदर्यःसवनानिवृत्रहन्नन्येषांयाशतक्रतो॥ अस्माकमद्यांत
मंस्तोमंधिष्वमहामह॥ अस्माकंतेसवनाँमपाः॥९॥ नहिषस्तवनो
ममशास्त्रेऽ अन्यस्यरण्यति॥ योऽ अस्मान्वीरऽ आनयत्॥ इंद्रश्चि
द्घातदब्रवीत्स्त्रियाऽ अशास्यंमनः॥ उतोऽ अहक्रतुंरघुम्॥ सप्तीचि
द्घामदच्युतामिथुनावहतोरथम्॥ एवेद्धूर्वृष्णऽ उत्तरा॥ अधःपश्य

संतुशंतमामदायद्युक्षसो ४

स्तुभोपरिसंतुरांपादकोदर ॥ मातेकशप्लकौदृशन्स्त्रीहिब्रह्माबभूविथ
॥१०॥ एंद्रयाहिहरिभिरुपकण्वस्यसुष्टुतिम् ॥ दिवोऽअमुष्यऽअमुष्य
शासतोदिवंययदिवावसो ॥ आत्वाग्रावावदन्निहसोमीघोषेणयच्छतु
॥ दिवोऽअमु॰ ॥ अत्राविनेमिरेषामुरान्नधूनुतेवृकः ॥ दिवोऽअ॰ ॥ आत्वा
कण्वाऽइहावसेहवंतेवाजसातये ॥ दिवो॰ ॥ दधामितेसुतानांवृष्णे
नपूर्वपाय्यम् ॥ दिवो॰ ॥११॥ स्मत्पुरंधिर्नऽआगहिविश्वतोधीर्नऊ
तये ॥ दिवो॰ ॥ आनोयाहिमहेमतेसहस्रोतेशतामघ ॥ दिवो॰ ॥ आ
त्वाहोतामनुर्हितोदेवत्रावक्षदीड्यः ॥ दिवो॰ ॥ आत्वामदच्युताहरी
श्येनंपक्षेववक्षतः ॥ दिवो॰ ॥ आयाह्यर्यऽआपरिस्वाहासोमस्य
पीतये ॥ दिवो॰ ॥१२॥ आनोयाह्युपश्रुत्युक्थेषुरणयाऽइह ॥ दि

रा

वो॰ ॥ सरूपैरासुनोगहिसंभृतैःसंभृताश्वः ॥ दिवो॰ ॥ आयाहिपर्वतेभ्यः
समुद्रस्याधिविष्टपः ॥ दिवो॰ ॥ आनोगव्यान्यश्व्यासहस्राशूरदर्दृहि ॥
दिवो॰ ॥ आनःसहस्रशोभरायुतानिशतानिच ॥ दिवो॰ ॥ आयदिंद्रश्च
दद्वहेसहस्रंवसुरोचिषः ॥ ओजिष्ठमश्व्यंपशुम् ॥ यऽऋज्रावातरंहसो
रुषासोरघुष्यदः ॥ भ्राजंतेसूर्याऽइव ॥ पारावतस्यरातिषुद्रवच्चक्रेष्वा
शुषु ॥ तिष्ठंवनस्यमध्यऽआ ॥१३॥ अग्निनेंद्रेणवरुणेनविष्णुनादित्यै
रुद्रैर्वसुभिःसचाभुवा ॥ सजोषसाऽउषसासूर्येणचसोमंपिबतमश्वि
ना ॥ विश्वाभिर्धीभिर्भुवनेनवाजिनादिवापृथिव्याद्रिभिःसचाभुवा ॥
सजोषसा॰ ॥ विश्वैर्देवैस्त्रिभिरेकादशैरिहाद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिःसचाभुवा ॥
सजोषसाऽउष॰ ॥ जुषेथांयज्ञंबोधतंहवस्यमेविश्वेहदेवौसवनावग

धु

घ्त्तम् ॥ सजोषसा ऽ उषसासूर्येणचेषंनोबोढमाश्विना ॥ स्तोमंजुषेथांयु
वशेवकन्यनांविश्वेहदैवौ ॰ ॥ सजोषसा ॰ ॥ गिरोजुषेथामध्वरंजुषेथांवि॰
सजोषसा ॰ ॥ १४ ॥ हारिद्रवेवपतथोवनेदुपसोमंसुतंमहिषेवावगच्छथः ॥
सजोषसा ऽ उषसासूर्येणचात्रिर्वर्तियातमश्विना ॥ हंसाविवपतथो ऽ
अध्वगाविवसोमंसुतंम ॰ ॥ सजोष ॰ ॥ श्येनाविवपतथोहव्यदातयेसोमं
सुतं ॰ ॥ सजोषसा ॰ ॥ पिबतंचतृप्णुतंचागच्छतंप्रजांचधत्तंद्राविणंच
धत्तम् ॥ सजोषसा ऽ उषसासूर्येणचोर्जन्नोधत्तमश्विना ॥ जयतंचप्र
स्तुतंचप्रचावतंप्रजांचधत्तं ॰ ॥ सजोषसा ॰ ॥ हतंचशत्रून्यततंचमित्रि
णःप्रजांचधत्तंद्रविणं ॰ सजोषसा ॰ ॥ १५ ॥ मित्रावरुणवंता ऽ उतधर्म
वंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छथोहवम् ॥ सजोषसा ऽ उषसासूर्येणचा

णचोर्जे
णचोर्जे

स्तै

श्विनेयातमश्विना ॥ अंगिरस्वंता ऽ उतविष्णुवंतामरुत्वंताजरितुर्गच्छ ॰ ॥
सजोषसा ॰ ऋभुमंतावृषणावाजवंतामरुत्वंता ॰ सजोषसा ॰ ब्रह्मजिन्वमु
तजिन्वतंधियोहतंरक्षांसिसेधतममीवाः ॥ सजोषसा ऽ उषसासूर्येणच
सोमंसुन्वतो ऽ अश्विना ॥ क्षत्रंजिन्वतमुतजिन्वतंनृन्हतंरक्षांसिसेधत
ममीवाः ॥ सजोषसा ॰ धेनूर्जिन्वतमुतजिन्वतंविशोहतंरक्षां ॰ सजोषसा ॰
॥ १६ ॥ अत्रेरिवशृणुतंपूर्व्यस्तुतिंश्यावाश्वस्यसुन्वतोमदच्युता ॥ सजोष
साउषसासूर्येणचाश्विनातिरो ऽ अह्न्यम् ॥ सर्गां ऽ इवसृजतंसुष्टुतीरु
पश्यावाश्वस्य ॰ सजोषसा ॰ रश्मीरिवयच्छतमध्वरां ऽ उपश्यावाश्वस्य ॰
सजोषसा ॰ ॥ अर्वाग्रथंनियच्छतंपिबतंसोम्यंमधु ॥ आयात
मश्विनागतमवस्युर्वामहंहुवेधत्तंरत्नानिदाशुषे ॥ नमोवाकेप्रस्थि

॥२८॥

तेः अध्वरेणराधुवक्षणस्यपीतये ॥ आयाल ॥ स्वाहाकृतस्यत्वंपतं स्कृतस्यदेवावंधसः ॥ आयात ॥ १७ ॥ सुनुताासिसत्नुतोऽकबर्हिषः पिबासोमंमहायुकंशतक्रतो ॥ यंतेभागमधारयन्विश्वाःसेहानःपृत ना ॥ उरुज्रयुसमप्सुजिन्मरुत्वां ॥ इंद्रसमते ॥ प्रावस्तोतारंमघवन्नव त्वांपिबासोम ॥ यंतेभागम ॥ ऊर्जादेवां ॥ अवसोजसात्वांपिबासो ॥ यंते ॥ जनिता दिवोजनिताप्रथिव्याः पिबासोम ॥ यंतेभा ॥ जनि ताश्वानांजनितागवामासिपिबा ॥ यंतेभा ॥ अत्रीणांस्तोममद्रिवो मुहस्कृधिपिबा ॥ यंते ॥ श्यावाश्वस्यसुन्वतोथास्णुययथाश्णो रत्रेः कर्माणिकृण्वतः ॥ प्रत्रुसदस्युमाविथत्वमेकः ॥ इन्नृषाह्य ॥ इंद्र ब्रह्माणिवर्धयन् ॥ १८ ॥ प्रेदंब्रह्मवृत्रतूर्य्येष्वाविथप्रसुन्वतःशची ॥२८॥

१ त इ इ द्र विश्वाभिरुतिभिः । माध्यं

पत ॥ इंद्रविश्वाभिरुतिभिः ॥ माध्यंदिनस्यसवनस्यवृत्रहन्ननेद्यापिबा सोमस्यवज्रिवः ॥ सेहान ॥ उग्रपृतना ॥ अभिद्रुहः शचीपते ॥ एकराळस्य भुवनस्यराजासिशचीपते ॥ माध्यंदिन ॥ सस्थावानायवयासित्वमेकः ॥ इंद्र चीपते ॥ इंद्र ॥ माध्यंदिनस्य ॥ क्षेमस्यचप्रयुजश्चत्वमीशिषेशचीपत ॥ माध्यंदिन ॥ क्षत्रायत्वमवसितत्वमाविथशचीपते ॥ इंद्र ॥ माध्यं ॥ श्या वाश्वस्यरेभतस्तथाश्णुययथाश्णोरत्रेः कर्माणिकृण्वतः ॥ प्रत्रस दस्युमाविथत्वमेकः ॥ इन्नृषाह्य ॥ इंद्रक्षत्राणिवर्धयन् ॥ १९ ॥ यत्तस्य हिस्पृद्धसिजासास्तावाजेषुकर्मसु ॥ इंद्राग्नीतस्यबोधतम् ॥ तोशा सारथ्यावानावृत्रहणापराजिता ॥ इंद्राग्नीतस्यबोधतम् ॥ इदंवां मदिरंमध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः ॥ इंद्राग्नी ॥ जुषेथांयज्ञमिष्टयेसुतंसो

॥२१॥

मंसधस्तली॥ इंद्राग्नी ऽ आगतन्नरा॥ इमाञ्जुषाथांसवनायेभिर्हव्या
न्यूहथुः॥ इंद्रा०॥ इमांगायत्रवर्तनिंजुषेथांसुष्टुतिंमम॥ इंद्रा०॥२०॥
प्रातर्यावभिरागतंदेवेभिर्जेन्यावसू॥ इंद्राग्नीसोमपीतये॥ श्यावा
श्वस्यसुन्वतोत्रीणांम्शृणुतंहवम्॥ इंद्रा०॥ एवावामह्व ऽ ऊतयेयथा
हुवंतमेधिराः॥ इंद्रा० आहंसरस्वतीवतोरिंद्राग्न्योनवोवृणे॥ याभ्यां
गायत्रमृच्यते॥२१॥ अग्निमस्तोष्यृग्मियमग्निमीळायजध्यै॥ अ
ग्निर्देवां ऽ अनक्तुन ऽ उभेहिविदथेकविरंतश्चरतिदूत्यं १ नभंतामन्यके
समे॥ न्यग्नेनव्यसावचस्तनूषुशंसमेषाम्॥ न्यराती ररांविश्वा ऽ
अर्यो ऽ अर्यो ऽ अरातीरितोयुच्छंत्वामुरोनभं० अग्नेमन्मानितुभ्यंकं
घृतंनजुह्व ऽ आसनि॥ सदेवेषुप्रचिकिद्धित्वंह्यसिपूर्व्यः शिवोदूतो

वि

वे

रा

॥२१॥

विवस्वतोनभं०॥ तत्तदग्निर्वयोदधेयथायथाकृपण्यति॥ ऊर्जाहुति
र्वसूनांशंचयोश्चमयोदधेविश्वस्यैदेवहूत्यैनभंता० सचिकेतसहीयसा
ग्निश्चित्रेणकर्मणा॥ सहोताशश्वतीनांदक्षिणाभिरभीवृत ऽ इनोति
चप्रतीव्य १ नभं०॥२२॥ अग्निर्जाता देवानामग्निर्वेदमर्तानामपीच्य
म्॥ अग्निस्सद्रविणोदा ऽ अग्निर्द्वाराव्यूर्णुतेस्वाहुतोनवीयसानभं०॥
अग्निर्देवेषुसंवसुस्सविक्षुयज्ञियास्वा॥ समुदाकाव्यापुरूणिविश्वंभूमे
वपुष्यतिदेवोदेवेषुयज्ञियोनभं०॥ यो ऽ अग्निस्सप्तमानुषः श्रितोवि
श्वेषुसिंधुषु॥ तमागन्मत्रिपस्त्यंमंधातुर्दस्युहंतममग्निंयज्ञेषुपूर्व्यंन
भं० अग्निस्त्रीणित्रिधातून्याक्षेतिविदथाकविः॥ सत्रींरेकादशां ऽ इ
हयक्षच्चपिप्रयच्चनोविप्रोदूतः परिष्कृतोनभंता०॥ त्वन्नो ऽ अग्न

ऽआयुषुत्वंदेवेषुपूर्व्यंवसुऽएकऽइरज्यसि॥ त्वामापःपरिस्रुतःपरियं
तिस्वसेतवोनभंता॰॥२३॥ इंद्राग्नीयुवंस्वनःसहंतादासथोरयिम्॥ये
नदृह्वासमत्स्वावीळुचित्साहिषीमह्यग्निर्वनेववातऽइन्नभं॰॥नाहि
वांवव्रयामहेथेंद्रमिद्यजामहेशविष्ठंनृणान्नरं॥सनःकदाचिदर्वता
गमदावाजसातयेगमदामेधसातयेनभं॰॥ताहिमध्यंभराणामिंद्रा
ग्नीऽअधिक्षितः॥ ताऽउकवित्वनाकवीपृच्छ्यमानासखीयतेसंधी
तमश्नुतन्नरानभंता॰॥अभ्यर्चनभाकवदिंद्राग्नीयजसागिरा॥
ययोर्विश्वमिदंजगदियंद्यौःपृथिवीमह्युपऽस्थेबिभृतोवसुनभं॰
प्रब्रह्माणिनभाकवदिंद्राग्निभ्यामिरज्यत॥ यासप्तबुध्नमर्णवंजिह्म
बारमपोर्णुतःऽइंद्रईशानऽओजसानभंता॰अपिवृश्चपुराणवद्व्र

॥३०॥

ततेरिवगुष्पितमोजोदासस्यदंभय॥वयंतदस्यसंभृतंवस्विंद्रेणविभजेम
हिनभं॰॥२४॥यदिंद्राग्नीजनाऽइमेविह्वयंतेतनागिरा॥अस्माकेभिर्नृ
भिर्वयंसासह्यामपृतन्यतोवनुयामवनुष्यतोनभंता॰यानुश्वेताववो
दिवऽउच्चरातऽउपद्युभिः॥इंद्राग्न्योरनुव्रतमुहानायंतिसिंधवोया
न्सींबधादमुंचतान्नभं॰॥पूर्वीष्टऽइंद्रोपमातयःपूर्वीरुतप्रशस्तय
स्सूनोहिन्वस्यहरिवः॥वस्वोवीरस्यपृच्छोयानुसाधंतनोधियोनभं॰॥
तंशिशीतासुवृक्तिभिस्त्वेषंसत्वानमृग्मियम्॥उतोनुचिद्यऽओ
जसाशुष्णस्यांडानिभेदतिजेषत्स्वर्वतीरपोनभंता॰तंशिशीतास्व
ध्वरंसत्यंसत्वानमृत्वियम्॥उतोनुचिद्यऽओहतऽआंडाशुष्णस्य
भेदत्यजैःस्वर्वतीरपोनभंता॰एवेंद्राग्निभ्यांपितृवन्नवीयोमंधा

तृवदंगिरस्वदवाचि ॥ त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान्वयं स्याम पतयो र
यीणाम् ॥२५॥ अस्मा ऊ षु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्योर्चा विदुष्टरेभ्यः ॥
यो धीता मानुषाणां पश्वो गा ऽ इव रक्षति नभंतां॰ तमू षु समना गिरा
पितॄणां च मन्मभिः ॥ नाभाकस्य प्रशस्तिभिर्यः सिंधूनामुपोदये स
प्तस्वसा स मध्यमो नभंतां॰ ॥ स क्षपः परि षस्वजे न्युस्रो मायया दधे
स विश्वं परि दर्शतः ॥ तस्य वेनीरनु व्रतमुषस्तिस्रो ऽ अवर्धयन्नभंतां॰
यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ॥ स माता पूर्व्यं पदं तद्व
रुणस्य सप्त्यं स हि गोपा ऽ इवेर्यो नभं॰ ॥ यो धर्ता भुवनानां य ऽ उस्रा
णामपीच्या ऽ वेद नामानि गुह्या ॥ स कविः काव्या पुरु रूपं द्यौरिव पु
ष्यति नभंतां॰ ॥२६॥ यस्मिन्विश्वानि काव्या चक्रे नाभिरिव श्रिता ॥

युजे

त्रितं जूती सपर्यत व्रजे गावो न संयुजे ऽ अश्वाँ ऽ अयुक्षत नभं॰ ॥ य ऽ आ
स्वत्क ऽ आशये विश्वा जातान्येषाम् ॥ परि धामानि मर्मृशद्वरुणस्य
पुरो गये विश्वे देवा ऽ अनु व्रतं नभं॰ स समुद्रो ऽ अपीच्यस्तुरो द्यामि
व रोहति नि यदासु यजुर्दधे ॥ स माया ऽ अर्चिना पदास्तृणान्नाकमा
रुहन्नभं॰ ॥ यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः ॥ त्रिरुत्त
राणि पप्रथुर्वरुणस्य ध्रुवं सदः स सप्तानामिरज्यति नभंतां॰ ॥ यः
श्वेतां ऽ अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णां ऽ अनु व्रता ॥ स धाम पूर्व्यं ममे यः स्कं
भेन वि रोदसी ऽ अजो न द्यामधारयन्नभं॰ ॥२७॥ अस्तभ्नाद्द्याम
सुरो विश्ववेदा ऽ अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ॥ आसीदद्वि
श्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि ॥ एवा वंदस्व वरु

रि

णंबृहंतंनमस्याधीरममृतस्यगोपाम्॥सनःशर्मत्रिवरूथंवियंसत्पा
तन्नोद्यावापृथिवीउपस्थे॥इमांधियंशिक्षमाणस्यदेवक्रतुंदक्षंवरुण
संशिशाधि॥ययातिविश्वादुरितातरेमसुतर्माणमधिनावंरुहेम॥आ
वांग्रावाणोऽअश्विनाधीभिर्विप्राऽअचुच्यवुः॥नासत्यासोमपीतयेन
भं०॥यथावामत्रिरश्विनागीर्भिर्विप्रोऽअजोहवीत्॥नासत्या०॥एवा
वामह्वऊतयेयथाहुवंतमेधिराः॥नासत्या०॥२८॥इमेविप्रस्यवेधसो
ग्नेरस्तृतयज्वनः॥गिरस्तोमासईरते॥अस्मैतेप्रतिहर्यतेजातवेदो
विचर्षणे॥अग्नेजनामिसुष्टुतिम्॥आरोकाइवघेदहतिग्माऽअ
ग्नेतवत्विषः॥दद्भिर्वनानिबप्सति॥हरयोधूमकेतवोवातजूताऽउ
पद्यवि॥यतंतेवृथगग्नयः॥एतेत्येवृथगग्नयऽइद्धासस्समदृक्ष

त॥उषसामिवकेतवः॥२९॥कृष्णारजांसिपत्सुतःप्रयाणेजातवेदसः॥
अग्निर्यद्रोधतिक्षमि॥धासिंकृण्वानओषधीर्बप्सदग्निर्नवायति॥पुन
र्यंस्तरुणीरपि॥जिह्वाभिरहनन्नमदर्चिषाजंजणाभवन्॥अग्निर्वनेषुरो
चते॥अप्स्वग्नेसधिष्टवसौषधीरनुरुध्यसे॥गर्भेसंजायसेपुनः॥उदग्ने
तवतद्घृतादर्चीरोचतऽआहुतम्॥निंसानंजुह्वो३मुखे॥३०॥उक्षान्ना
यवशान्नायसोमपृष्ठायवेधसे॥स्तोमैर्विधेमाग्नये॥उतत्वानमसा
वयंहोतर्वरेण्यक्रतो॥अग्नेसमिद्भिरीमहे॥उतत्वाभृगुवच्छुचेमनुष्व
दग्नऽआहुत॥अंगिरस्वद्धवामहे॥त्वंह्यग्नेऽअग्निनाविप्रोविप्रेणस
न्सता॥सखासख्यासमिध्यसे॥सत्वंविप्रायदाशुषेरयिंदेहिसहस्रि
णम्॥अग्नेवीरवतीमिषम्॥३१॥अग्नेभ्रातस्सहस्कृतरोहिदश्ववसु

॥३३॥

चित्रव्रत ॥ इमंस्तोमंजुषस्वमे ॥ उतत्वाग्नेममस्तुतोवाश्रायप्रतिहर्यते ॥ गो
ष्ठंगावऽइवाशत ॥ तुभ्यंताऽअंगिरस्तमविश्वाःसुक्षितयःपृथक् ॥ अ
ग्नेकामाययेमिरे ॥ अग्निंधीभिर्मनीषिणोमेधिरासोविपश्चितः ॥ अद्म
सद्यायहिन्विरे ॥ तंत्वामज्मेषुवाजिनंतन्वानाऽअग्नेऽअध्वरम् ॥ वह्निं
होतारमीळते ॥ ३२ ॥ पुरुत्राहिसदृङ्ङसिविशोविश्वाऽअनुप्रभुः ॥ समत्सुत्वा
हवामहे ॥ तमीळिष्वयऽआहुतोग्निर्विभ्राजतेघृतैः ॥ इमन्नःशृणवद्ध
वम् ॥ तंत्वावयंहवामहेशृण्वन्तंजातवेदसम् ॥ अग्नेघ्नन्तमपद्विषः ॥ वि
शांराजानमद्भुतमध्यक्षंधर्मणामिमम् ॥ अग्निमीळेसऽउश्रवत् ॥ अ
ग्निंविश्वायुवेपसंमर्यंनवाजिनंहितम् ॥ सप्तिन्नवाजयामसि ॥ ३३ ॥
घ्नन्मृध्राण्यपद्विषोदहन्रक्षांसिविश्वहा ॥ अग्नेतिग्मेनदीदिहि ॥ यं

वि॥

॥३३॥

त्वाजनासऽइन्धतेमनुष्वदंगिरस्तम ॥ अग्नेसबोधिमेवचः ॥ यदग्नेदिवि
जाऽअस्यप्सुजावासहस्कृत ॥ तंत्वागीर्भिर्हवामहे ॥ तुभ्यंघेत्तेजनाऽइ
मेविश्वाःसुक्षितयःपृथक् ॥ धासिंहिन्वन्त्यत्तवे ॥ तेघेदग्नेस्वाध्योहाविश्वा
नृचक्षसः ॥ तरन्तःस्यामदुर्गहा ॥ ३४ ॥ अग्निंमन्द्रंपुरुप्रियंशीरंपावकशो
चिषम् ॥ हृद्भिर्मन्द्रेभिरीमहे ॥ सत्वमग्नेविभावसुःसृजन्सूर्योनरश्मिभिः ॥
शर्धन्तमांसिजिघ्नसे ॥ तत्तेसहस्वऽईमहेदात्रंयन्नोपदस्यति ॥ त्वदग्ने
वार्यंवसु ॥ ३५ ॥ समिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिम् ॥ आस्मिन्ह
व्याजुहोतन ॥ अग्नेस्तोमंजुषस्वमेवर्धस्वानेनमन्मना ॥ प्रतिसूक्तानि
हर्यनः ॥ अग्निंदूतंपुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे ॥ देवाँऽआसादयादिह ॥
उत्तेबृहन्तोऽअर्चयःसमिधानस्यदीदिवः ॥ अग्नेशुक्रासईरते ॥ उप

।।३४।।

त्वाजुष्टो३ममघृताचीर्यंतुहर्यत ।। अग्नेहव्याजुषस्वनः ।। २६ ।। प्रमंद्रंहो
तारमृत्विजंचित्रभानुंविभावसुम् ।। अग्निमीळेस३उश्रवत् ।। प्रत्नंहो
तारमीड्यंजुष्टमग्निंकविक्रतुम् ।। अध्वराणामभिश्रियम् ।। जुषाणो
३अंगिरस्तमेमाहव्यान्यानुषक् ।। अग्नेयज्ञंनय३ऋतुथा ।। सुमिधा
नउसंयमुक्ष्णोच३इहावह ।। श्चिकित्वांदैव्यंजनम् ।। विप्रंहोतारम
द्रुहंधूमकेतुंवि भावसुम् ।। यज्ञानांकेतुमीमहे ।। २७ ।। अग्नेनिपा
हिनस्त्वंप्रतिष्मदेभिंधिद्वेषःसहस्कृत ।। अग्निःप्रत्नेनमन्मनाशुंभा (margin: वुरीषतः ।।)
नस्तन्वं१स्वां ।। कविर्विप्रेणवावृधे ।। ऊर्ज्जोनपातमाहुवेग्निंपावक
शोचिषम् ।। आस्मिन्यज्ञेस्वध्वरे ।। सनोमित्रमहस्त्वमग्नेशुक्रेणशो
चिषा ।। देवैरासत्सिबर्हिषि ।। यो३अग्निंतन्वो३दमेदेवंमर्त्तस्सप ।।३५।।

र्यति ।। तस्मा३इद्दीदयद्वसु ।। ३८ ।। अग्निर्मूर्द्धादिवःककुत्पतिःपृथिव्या
३अयम् ।। अपांरेतांसिजिन्वति ।। उदग्नेशुचयस्तवशुक्राभ्राजंत३ईर
ते ।। तवज्योतींष्यर्च्चयः ।। ईशिषेवार्यस्यहिदात्रस्याग्नेस्वर्पतिः ।। स्तो
तास्यांतवशर्मणि ।। त्वामग्नेमनीषिणस्त्वांहिन्वंतिचित्तिभिः ।। त्वांव
र्द्धंतुनोगिरः ।। अदब्धस्यस्वधावतोदूतस्यरेभतस्सदा ।। अग्नेस्सख्यं
वृणीमहे ।। ३९ ।। अग्निःशुचिव्रततमःशुचिर्विप्रःशुचिःकविः ।। शुचीं
रोचत३आहुतः ।। उतत्वाधीतयोममगिरोवर्द्धंतुविश्वहा ।। अग्नेसख्य
स्यबोधिनः ।। यदग्नेस्यामहंत्वंत्वंवाघास्या३अहम् ।। स्युष्टेसत्या३इहा
शिषः ।। वसुर्वसुपतिर्हिकमस्यग्नेविभावसुः ।। स्यामतेसुमताविपि ।।
अग्नेधृतव्रतायतेसमुद्रायेवसिंधवः ।। गिरोवाश्रास३ईरते ।। ४० ।।

॥३५॥

युवानंविश्पतिंकविंविश्वादंपुरुवेपसम् ॥ अग्निंशुंभामिमन्मभिः ॥ यज्ञानां
रथ्येवयंतिग्मजंभायवीड्वे ॥ स्तोमैरिषेमाग्नये ॥ अयमग्नेत्वेऽअपिजरि
ताभूतसंत्य ॥ तस्मैपावकमृळय ॥ धीरोह्यस्यद्मसद्विप्रोनजागृविस्सदा ॥
अग्नेदीदयसिद्यवि ॥ पुराग्नेदुरितेभ्यःपुरामृध्रेभ्यःकवे ॥ प्रणआयुर्वसो
तिर ॥४१॥ आघायेऽअग्निमिंधतेस्तृणंतिबर्हिरानुषक् ॥ येषामिंद्रोयु
वासखा ॥ बृहन्निदिध्मएषांभूरिशस्त्रंपृथुःस्वरुः ॥ येषा० ॥ अयुद्धऽइद्यु
धावृतंशूरऽआजतिसत्वभिः ॥ येषा० ॥ आबुंदंवृत्रहाददेजातःपृच्छ
द्विमातरं ॥ कऽउग्राःकेहशृण्विरे ॥ प्रतित्वाशवसीवदद्गिरावप्सोनयोधि
षत् ॥ यस्तेशत्रुत्वमाचके ॥४२॥ उतत्वंमघवंछृणुयस्तेवष्टिववक्षितत् ॥
यद्वीळयासिवीळुतत् ॥ यदाजिंयात्याजिकृदिंद्रःस्वश्वयुरुप ॥

भू

॥३५॥

ग्य

रथीतमोरथीनाम् ॥ विषुविश्वाऽअभियुजोवज्रिन्विष्वग्यथावृह ॥
भवानस्सुश्रवस्तमः ॥ अस्माकंसुरथंपुरऽइंद्रःकृणोतुसातये ॥ नयं
धूर्वंतिधूर्तयः ॥ वृज्यामतेपरिद्विषोरंतेशक्रदावने ॥ गमेमेदिंद्रगोमतः
॥४३॥ शनैश्चिद्यंतोऽअद्रिवोश्वावंतःशतग्विनः ॥ विवक्षणाऽअनेह
सः ॥ ऊर्ध्वाहितेदिवेदिवेसहस्रासूनृताशता ॥ जरितृभ्योविमंहते ॥
विद्माहित्वाधनंजयमिंद्रदृळ्हाचिदारुजम् ॥ आदारिणंयथागयम् ॥
ककुहंचित्त्वाकवेमंदंतुधृष्णविंदवः ॥ आत्वापणिंयदीमहे ॥ यस्तेरे
वांऽअदाशुरिःप्रममर्षमघत्तये ॥ तस्यनोवेदऽआभर ॥४४॥ इमउ
त्वाविचक्षतेसखायऽइंद्रसोमिनः ॥ पुष्टावंतोयथापशुम् ॥ उतत्वाब
धिरंवयंश्रुत्कर्णंसंतमूतये ॥ दूरादिहहवामहे ॥ यच्छुश्रूयाऽइमंहवंदु

॥३६॥

मर्षंच्चाक्रिया ऽ उत ॥ भवेरापिर्नो ऽ अंतमः ॥ याभिर्मृक्षे ऽ आपिर्व्यथिर्जग
न्वांसो ऽ अमन्मादि ॥ गोशा ऽ इंदिद्रबोधिनः ॥ आलारंभन्नाजीर्ब्रयोरऽभ्मा
शवसस्पते ॥ उश्मासित्वासुधस्थ ऽ आ ॥ ४५ ॥ स्तोत्रमिंद्रायगायतपु
रून्नृम्णायसत्वने ॥ नाकिर्यंवृण्वतेयुधि ॥ अभित्वावृषभासुते सुतं
सृजामिपीतये ॥ तृंपाव्यन्धुहीमदं ॥ मात्वामूरा ऽ अविष्यवोमोपहस्वा
न ऽ आदभन् ॥ माकींब्रह्मद्विषोवनः ॥ इहत्वागोपरीणसामहेमंदंतुरा
धसे ॥ सरोगौरोयथापिब ॥ यावृत्रहापरावतिसनानवाचचुच्युवे ॥
तासंसत्सुप्रवोचत ॥ ४६ ॥ आपिवस्यकलुवः सुतमिंद्रसहस्रबाह्वे ॥ अ
त्रादेदिष्टपौंस्यम् ॥ सयंतत्तुर्वशोयदौविदानो ऽ अन्ववाय्यम् ॥ व्या
नट्तुर्वणेशग्मि ॥ तरणिंवोजनानांत्रदंवाजस्यगोमतः ॥ समानमुप्र ॥३६॥

ष-३

शंसिषं ॥ ऋभुक्षणन्नवर्तव ऽ उक्थेषुतुग्र्यावृधम् ॥ इंद्रंसोमेसचासुते ॥
यः कृंतदिद्वियोन्यंत्रिशोकायगिरिंपृथुम् ॥ गोभ्योगातुन्निरेतवे ॥ ४७ ॥
यद्दधिषेमनस्यसिमंदानः प्रेदियक्षसि ॥ मातत्कारिंद्रमृळय ॥ दभ्रंचि
द्धित्वावतः कृतंशृण्वे ऽ अधिक्षमि ॥ जिगात्विंद्रतेमनः ॥ तवेदुताः सु
कीर्तयोसन्नुतप्रशस्तयः ॥ यदिंद्रमृळयासिनः ॥ मानः ऽ एकस्मिन्ना
गसिमाद्वयोरुतत्रिषु ॥ वधीर्मामूरभूरिषु ॥ बिभयाहित्वावत ऽ उग्रा
दभिप्रभंगिणः ॥ दस्मादहमृतीषहः ॥ ४८ ॥ मासख्युः शूनमाविदेमा
पुत्रस्यप्रभूवसो ॥ आवृत्वद्भूतुतेमनः ॥ कोनुमर्या ऽ अमिथितः सखा
सखायमब्रवीत् ॥ जहाको ऽ अस्मदीषते ॥ एवारेवृषभासुतेसिन्वन्भू
र्याविय ॥ श्वघ्नीवनिवताचरन् ॥ आत ऽ एतावच्चोयुजाहरी गृभ्णेसु

ष

मद्र्था॥यदींब्रह्मभ्य ऽ इद्ददः॥भिंधिविश्वा ऽ अपद्विषः परिबाधोजही
मृधः॥वसुस्पार्हंतदाभर॥यद्वीळा ऽ विंद्रयत्स्थिरेयत्पर्शानेपराभृतं॥
वसु०॥यस्यतेविश्वमानुषोभूरेर्दत्तस्यवेदति॥वसु०॥४२॥इतिष
ष्ठस्यतृतीयोध्यायः॥३॥६॥हरिः ॐ मू॥त्वावतःपुरूवसोवयमिं
द्रप्रणेतः॥स्मसिस्थातर्हरीणाम्॥त्वांहिसत्यमद्रिवोविद्मदातारमिषा
म्॥विद्मदातारंरयीणां॥आयस्यतेमहिमानंशतमूतेशतक्रतो॥गीर्भि
र्गृणंतिकारवः॥सुनीथोघासमर्त्योयंमरुतोयमर्यमा॥मित्रःपांत्यद्रुहः॥
दधानोगोमदश्ववत्सुवीर्यमादित्यजूत ऽ एधते॥सदारायापुरु
स्पृहा॥१॥तमिंद्रंदान ऽ मीमहेशवसानमभीर्वं॥ईशानंराय ऽ ईम
हे॥तस्मिन्हिसंत्यूतयोविश्वा ऽ अभीरवःसचा॥तमावहंतुसप्तयः

पुरुवसुंमदायहरिभिस्सुतम्॥यस्तेमदोवरेण्योय ऽ इंद्रवृत्रहंतमः॥
य ऽ आददिःस्व१र्नृभिर्यःपृतनासुदुष्टरः॥योदुष्टरोविश्ववारश्रवा
य्योवाजेष्वास्तितरुता॥सनःशविष्ठसवनावसोगहिगमेमगोमतिव्र
जे॥गव्योषुणोयथापुराश्वयोतरथया॥वरिवस्यमहामह॥२॥नहि
तेशूरराधसोंतंविंदामिसत्रा॥दशस्यानोमघवन्नूचिदद्रिवोधियो
वाजेभिराविथ॥य ऽ ऋष्वःश्रावयत्सखाविश्वेत्सवेदजनिमापुरुष्टुतः॥
तंविश्वेमानुषायुगेंद्रंहवंतेतविषंयतस्रुचः॥सनोवाजेष्वविपुरुव
सुः॥पुरस्थातामघवावृत्रहाभुवत्॥अभिवोवीरमंधसोमदेषुगायगि
रामहाविचेतसम्॥इंद्रंनामश्रुत्यंशाकिनंवचोयथा॥ददीरेक्णस्तन्वे
ददिर्वसुददिर्वाजेषुपुरुहूतवाजिनम्॥नूनमथ॥३॥विश्वेषामिर

॥३८॥

ज्यंतंवसूनांसासह्वांसंचिदस्यवर्पसः॥ कृपयतोनूनमत्यथ॥ महःसुवो
ऽअरमिषेस्तवामहेमीळ्हुषेऽअरंगमायजग्मये॥ यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्व
मनुषाम्मरुतामियक्षसिगायेत्वानमसागिरा॥ येपातयंतेऽअज्मभि
र्गिरीणांस्नुभिरेषाम्॥ यज्ञंमहिष्वणीनांसुम्नंतुविष्वणीनांप्राध्वरे॥
प्रभंगंदुर्मतीनामिंद्रशविष्ठाभर॥ रयिमस्मभ्यंयुज्यंचोदयन्मतेज्ये
ष्ठंचोदयन्मते॥ सनितस्सुसनितरुग्रचित्रचेतिष्ठसूनृत॥ प्रासहा
सम्राट्सहुरिंसहंतंभुज्युंवाजेषुपूर्व्यम्॥४॥ आसऽएतुयऽईवदाँऽअदेवः
पूर्तमाददे॥ यथाचिद्वशोऽअश्व्यःपृथुश्रवसिकानीतेऽस्याव्युष्याददे॥
षष्टिंसहस्राश्व्यस्यायुतासनमुष्ट्रानांविंशतिंशता॥ दशश्यावीनांश
तादशत्र्यरुषीणांदशगवांसहस्रा॥ दशश्यावाऋधद्रयोवीतवारास

॥३८॥

ऽआशवः॥ मथ्रानेमिन्निवावृतुः॥ दानासःपृथुश्रवसःकानीतस्य
सुराधसः॥ रथंहिरण्ययंददन्मंहिष्ठःसूरिरभूद्वर्षिष्ठमकृतश्रवः॥ आ
नोवायोमहेतनेयाहिमखायपाजसे॥ वयंहितेचकृमाभूरिदावनेस
द्यश्चिन्महिदावने॥५॥ योऽअश्वेभिर्वहतेवस्तऽउस्रास्त्रिःसप्तसप्तती
नाम्॥ एभिस्सोमेभिस्सोमसुद्भिःसोमपादानायशुक्रपूतपाः॥ योम
ऽइमंचिदुत्मनामंदच्चित्रंदावने॥ अरट्वेऽअक्षेनहुषेसुकृत्वनिसुकृ
त्तरायसुक्रतुः॥ उचथ्येऽवपुषियस्स्वराळुतवायोघृतस्नाः॥ अश्वे
षितंरजेषितंशुनेषितंप्राज्मतदिदन्नुतत्॥ अधप्रियमिषिरायषष्टिं
सहस्रासनम्॥ अश्वानामिन्नवृष्णाम्॥ गावोनयूथमुपयंतिवध्रय
ऽउपमायंतिवध्रयः॥ अधयच्चारथेगणेशतमुष्ट्राँऽअचिक्रदत्॥

अधुत्विदेषुविंशातिंशता॥शतंदासेबल्बूथेविप्रस्तरूक्षऽआददे॥तेते
वायविमेजनामदंतींद्रगोपामदंतिदेवगोपाः॥अधुत्यायोषणामही
प्रतीचीवशमश्व्यम्॥अधिरुक्माविनीयते॥६॥महिवोमहतामवो
वरुणमित्रदाशुषे॥यमादित्याऽअभिद्रुहोरक्षथानेमघन्नशदनेहसो
वऽऊतयस्सुऽऊतयोवऽऊतयः॥विदादेवाऽअघानामादित्यासो
ऽअपाकृतिं॥पक्षावयोयथोपरिव्य१स्मेशर्मयछतानेह०॥व्य१स्मे
ऽअधिशर्मतत्पक्षावयोनयंतन॥विश्वानिविश्ववेदसोवरूथ्यामना
महेनेह०॥यस्माऽअरासतक्षयंजीवातुंचप्रचेतसः॥मनोर्विश्वस्य
घेदिमऽआदित्यारायऽईशतेनेह०॥परिणोवृणजन्नघादुर्गाणि
रथ्योयथा॥स्यामेदिंद्रस्यशर्मण्यादित्यानामुतावस्यनेहसोव०॥७॥

रा

परिह्वृतेदनाजनोयुष्मादत्तस्यवायति॥देवाऽअदभ्रमाशवोयमादि
त्याऽअहेतनानेहसोव०॥नतंतिग्मंचनत्यजोनद्रासदभितंगुरु॥यस्मै
ऽउशर्मसप्रथऽआदित्यासोऽअराध्वमनेहसोवऽऊतयस्सु०युष्मेदे
वाऽअपिष्मसियुध्यंतऽइववर्मसु॥यूयम्महोनएनसोयूयमर्भादुरु
ष्यतानेह०अदितिर्नऽउरुष्यत्वदितिःशर्मयछतु॥मातामित्रस्यरेवतो
र्यम्णोवरुणस्यचानेहसो०यद्देवाःशर्मशरणंयद्भद्रंयदनातुरम्॥त्रि
धातुयद्वरूथ्यं१तदस्मासुवियंतनानेह०॥८॥आदित्याऽअवहिख्य
ताधिकूलादिवस्पशः॥सुतीर्थमर्वतोयथानुनोनेषथासुगमने०॥नेह
भद्रंरक्षस्विनेनावयैनोपयऽउत॥गवेचभद्रंधेनवेवीरायचश्रवस्य
तेनेहसो०यदाविर्यदपीच्यं१देवासोऽअस्तिदुष्कृतम्॥त्रितेतद्विश्व

व

॥ ४० ॥

मास्यऽआरेऽअस्मद्दधातनानेहसोवऽऊतय॰ ॥ यच्चगोषुदुष्वप्न्यंयच्चा
स्मेदुहितर्दिवः ॥ त्रितायतद्विभावर्य्याप्त्यायपरावहानेहसो॰ ॥ निष्कं
वाघाकृणवतेस्रजंवादुहितर्दिवः ॥ त्रितेदुष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येपरिदद्मस्य
नेहसो॰ ॥ ८ ॥ तदन्नायतदपसेतंभागमुपसेदुषे ॥ त्रितायचद्विताय
चोषोदुष्वप्न्यंवहानेहसो॰ ॥ यथाकलांयथाशफंयथऋणंसन्नया
मसि ॥ एवादुष्वप्न्यंसर्वमाप्त्येसन्नयामस्यनेहसो॰ ॥ अजैष्माद्या
सनामचाभूमानागसोवयम् ॥ उषोयस्माद्दुष्वप्न्यादभैष्मापतदुच्छ
त्वनेहसो॰ ॥ १० ॥ स्वादोरभक्षिवयसःसुमेधास्वाध्योवरिवोवित्तर
स्य ॥ विश्वेयंदेवाऽउतमर्त्यासोमधुब्रुवंतोऽअभिसंचरंति ॥ अंत
श्चप्रागाऽअदितिर्भवास्यवयाताहरसोदैव्यस्य ॥ इंदविंद्रस्यसख्यं

॥ ४० ॥

जुषाणःश्रौष्टीवधुरमनुरायऽऋध्याः ॥ अपामसोमममृताऽअभूमाग
न्मज्योतिरविदामदेवान् ॥ किन्नूनमस्मान्कृणवदरातिःकिमुधूर्तिरमृ
तमर्त्यस्य ॥ शन्नोभवहृदऽआपीतऽइंदोपितेवसोमसूनवेसुशेवः ॥ सखे
वसख्यऽउरुशंसधीरःप्रणऽआयुर्जीवसेसोमतारीः ॥ इमेमापीताय
शसऽउरुष्यवोरथंनगावःसमनाहपर्वसु ॥ तेमारक्षंतुविस्रसश्चरित्रा
दुतमास्रामाद्यवयंत्विंदवः ॥ ११ ॥ अग्निंनमामथितंसंदिदीपःप्रचक्ष
यकृणुहिवस्यसोनः ॥ अथाहितेमदऽआसोममन्येरेवाँऽइवप्रचरापु
ष्टिमच्छ ॥ इषिरेणतेमनसासुतस्यभक्षीमहिपित्र्यस्येवरायः ॥ सोमरा
२ श्री
जन्प्रणऽआयूंषितारीरहानीवसूर्योवासराणि ॥ सोमराजन्मृळयानःस्व
स्तितवस्मसिव्रत्यास्तस्यविद्धि ॥ अलर्तिदक्षऽउतमन्युरिंदोमानोऽअ

र्य्योऽअनुकामंपरादाः॥त्वंहिनस्तन्वःसोमगोपागात्रेगात्रेनिषसत्थानृ
चक्षाः॥यत्तेवयंप्रमिनामव्रतानिसनोमृळसुषखादेववस्यः॥ऋदू
दरेणसख्यासचेययोमानरिष्येद्धर्यश्वपीतः॥अयंयस्सोमोन्यधाय्य
स्मेतस्माऽइंद्रंप्रतिरमेम्यायुः॥१२॥अपत्याऽअस्थुरनिराऽअमीवानि
रत्रसंतत्विषीचीरभैषुः॥आसोमोऽअस्माँऽअरुहद्विहायाऽअगन्मय
त्रप्रतिरंतऽआयुः॥योनःइंदुःपितरोहृत्सुपीतोमर्त्योमर्त्याँऽआविवेश॥
तस्मैसोमायहविषाविधेमम्रृळीकेऽअस्यसुमतौस्याम॥त्वंसोमपितृ
भिस्संविदानोनुद्यावापृथिवीऽआततंथ॥तस्मैतऽइंदोहविषावि
धेमवयंस्यामपतयोरयीणां॥त्रातारोदेवाऽअधिवोचतानोमानोनि
द्राऽईशतमोतजल्पिः॥वयंसोमस्यविश्वहप्रियासःसुवीरासोवि

॥४१॥

दथमावदेम॥त्वन्नस्सोमविश्वतोवयोधास्त्वंस्वर्विदाविशान्नृचक्षाः॥
त्वन्नऽइंदऽऊतिभिस्सजोषाःपाहिपश्चात्तादुतवापुरस्तात्॥१३॥अ
भिप्रवस्सुराधसमिंद्रमर्च्चयथाविदे॥योजरितृभ्योमघवापुरूवसुः
सहस्रेणेवशिक्षति॥शतानीकेवप्रजिगातिधृष्णुयाहंतिवृत्राणिदा
शुषे॥गिरेरिवप्ररसाऽअस्यपिन्विरेदत्राणिपुरुभोजसः॥आत्वासु
तासऽइंदवोमदायऽइंद्रगिर्वणः॥आपोनवज्रिन्नन्वोक्यंऽसरः
पृणंतिशूरराधसे॥अनेहसंप्रतरणंविवक्षणंमध्वःस्वादिष्ठमीं
पिब॥आयथामंदसानःकिरासिनःप्रक्षुद्रेवत्मनाधृषत्॥आ
नःस्तोममुपद्रवाद्धियानोऽअश्वोनसोतृभिः॥यंतेस्वधावन्स्वद
यंतिधेनवऽइंद्रकण्वेषुरातयः॥१४॥उग्रन्तवीरंनमसोपसेदि

मुविभूतिमक्षितावसूम् ॥ उदीवबाज्रिन्नवतोनासिंचुतेक्षरंतींद्रधीत
यः ॥ यद्वनूनंयद्वायज्ञेयद्वापृथिव्यामधि ॥ अतोनोयज्ञमाशुभिर्महेम
तःउग्रउग्रेभिरागहि ॥ अजिरासोहरयोयेतःआशवोवाताःइवप्रस
क्षिणः ॥ येभिरपत्यंमनुषःपरीयसेयेभिर्विश्वंस्वर्दृशे ॥ एतावतस्तऽ
ईमहऽइंद्रसुम्नस्यगोमतः ॥ यथाप्रावोमघवन्मेध्यातिथिंयथानी
पातिथिंधने ॥ यथाकण्वेमघवंत्रसदस्यवियथापक्थेदशव्रजे ॥
यथागोशर्य्येऽअसनोऋजिश्वनीन्द्रगोमद्धिरण्यवत् ॥ १५ ॥ प्रसु
श्रुतंसुराधसमर्चाशक्रमभिष्टये ॥ यःसुन्वतेस्तुवतेकाम्यंवसुस
हस्रेणेवमंहते ॥ शतानीकाहेतयोऽअस्यदुष्टराइंद्रस्यसमिषोमहीः ॥
गिरिर्नभुज्मामघवत्सुपिन्वतेयदींसुताऽअमंदिषुः ॥ यदींसुता

सऽइन्दवोभिप्रयममंदिषुः ॥ आपोनधायिसवनंमऽआवसोदुघाःइ
वोपदाशुषे ॥ अनेहसंवोहवमानमूतयेमध्वःक्षरंतिधीतयः ॥ आत्वा
वसोहवमानासऽइन्दवऽउपस्तोत्रेषुदधिरे ॥ आनःसोमेस्वध्वरऽइया
नोऽअत्योनतोशते ॥ यंतेस्वदावन्त्स्वदंतिगूर्तयःपौरेछंदयसेहवं ॥ १६ ॥
प्रवीरमुग्रंविविचिंधनस्पृतंविभूतिंराधसोमहः ॥ उद्रीवबाज्रिन्नवतो
वसुत्वनासदापीपेथदाशुषे ॥ यद्वनूनंपरावतियद्वापृथिव्यांदिवि ॥
युजानऽइंद्रहरिभिर्महेमतऋष्वऽऋष्वेभिरागहि ॥ रथिरासोहरयोये
तेऽअस्रिधऽओजोवातस्यपिप्रति ॥ येभिर्निदस्युंमनुषोनिघोषयो
येभिःस्वःपरीयसे ॥ एतावतस्तेवसोविद्यामशूरनव्यसः ॥ यथाप्राव
ऽएतशंकृत्व्येधनेयथावशंदशव्रजे ॥ यथाकण्वेमघवन्मधेऽअध्वे

रेदीर्घनीथेदमूनसि ॥ यथागोशर्ये ऽ आसिषासो ऽ अद्रिवो मयिगोत्रंहरि
श्रियम् ॥१७॥ यथामनौसावरणौसोममिंद्रापिबस्सुतम् ॥ नीपातिथौ
मघवन्मेध्यातिथौपुष्टिगौश्रुष्टिगौसचा ॥ पार्षद्वाणः प्रस्कण्वंसम
सादयच्छयानंजिव्रिमुद्धितम् ॥ सहस्राण्यसिषासद्गवामृषिस्त्वोतोद
स्यवेवृकः ॥ य ऽ उक्थेभिर्नविंधते चिकिद्य ऽ ऋषिचोदनः ॥ इंद्रंतमच्छा
वदनव्यस्यामत्यविष्यन्तंनभोजसे ॥ यस्मा ऽ अ ऽ र्कंसप्तशीर्षाणमा
नृचुस्त्रिधातुमुत्तमेपदे ॥ सात्व१माविश्वाभुवनानिचक्रददादिज्ज
निष्टपौंस्यम् ॥ योनोदातावसूनामिंद्रंतंहूमहेवयम् ॥ विद्माह्यस्य
सुमतिंनवीयसींगमेमगोमतिव्रजे ॥१८॥ यस्मैत्वंवसोदानायशि
क्षसिसरायस्पोषमश्नुते ॥ तंत्वावयम्मघवान्निंद्रगिर्वणस्सुता

वंतोहवामहे ॥ कदाच्चनस्तरीरसिनेंद्रसश्चसिदाशुषे ॥ उपोपेन्नुमघ
भूय ऽ इन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यते ॥ प्रयोननक्षे ऽ अभ्योजसाक्रिविं
वधैः शुष्णंनिघोषयन् ॥ यदेदस्तंभीत्प्रथयन्नमूंदिवमादिज्जनि
ष्टपार्थिवः ॥ यस्यायंविश्व ऽ आर्योदासः शेवधिपा ऽ अरिः ॥ तिरश्चि

२

दर्येरुशमेपवीरवितुभ्येत्सो ऽ अज्यतेरयिः ॥ तुरण्यवोमधुमंतंघृतश्चु
तंविप्रासो ऽ अर्कमानृचुः ॥ अस्मेरयिः पप्रथेवृष्ण्यंशवोस्मेसुवानास ऽ इंद
वः ॥१९॥ यथामनौविवस्वतिसोमंशक्रापिबस्सुतम् ॥ यथात्रितेछंद ऽ
इंद्रजुजोषस्यायौमादयसेसचा ॥ पृषध्रेमेध्येमातरिश्वनींद्रसुवा
ने ऽ अमंदथाः ॥ यथासोमंदशशिप्रेदशोण्येस्यूमरश्मावृजूनसि ॥
य ऽ उक्थाकेवलादधेयस्सोमंधृषितापिबत् ॥ यस्मैविष्णुस्त्रीणिप

दाक्विचक्रम ऽ उपमित्रस्य धर्मभिः ॥ यस्य त्वामिंद्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वा
जिंछतक्रतो ॥ तं त्वा वयं सुदुघामिव गोदुहो जुहूमसि श्रवस्यवः ॥ यो
नो दाता स नः पिता महाँ उग्र ऽ ईशानकृत् ॥ अयामन्नुग्रो मघवा पुरु
वसुर्गोरश्वस्य प्रदातु नः ॥ २० ॥ यस्मै त्वं वसो दानाय मंहसे स राय स्पोष
मिन्वति ॥ वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिंद्रं हवामहे ॥ कदा चन
प्र युछस्युभे नि पासि जन्मनी ॥ तुरीयादित्य हवनं त ऽ इंद्रियमा तस्थावमृ
तं दिवि ॥ यस्मै त्वं मघवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषे ॥ अ
स्माकं गिर उत सुष्टुतिं वसो कण्ववच्छृणुधी हवम् ॥ अस्तावि मन्म पू
र्व्यं ब्रह्मेन्द्राय वोचत ॥ पूर्वीर्ऋतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा ऽ असृ
क्षत ॥ समिंद्रो रायो बृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यं ॥ सं शुक्रासः शु

चयः सं गवाशिरः सोमा ऽ इंद्रममंदिषुः ॥ २१ ॥ उप मं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च
वृषभाणाम् ॥ पूर्भित्तमं मघवन्निंद्र गोविदमीशानं राय ऽ ईमहे ॥ य ऽ
आयुं कुत्समतिथिग्वमर्दयो वावृधानो दिवेदिवे ॥ तं त्वा वयं हर्यश्वं शत
क्रतुं वाजयंतो हवामहे ॥ आ नो विश्वेषां रसं मध्वः सिंचं त्वद्रयः ॥ ये परा
वति सुन्विरे जनेष्वा ये ऽ अर्वावतींदवः ॥ विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृ
धि विश्वे सन्वंत्वा वसु ॥ शीष्टेषु चित्ते मदिरासो ऽ अंशवो यत्रा सोमस्य
तृंपसि ॥ २२ ॥ इंद्र नेदीय ऽ एदिहि मितमेधाभिरूतिभिः ॥ आ शंतम शं
तमाभिरभिष्टिभिरा स्वापे स्वापिभिः ॥ आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं
कृधि प्रजास्वाभगम् ॥ प्र सू तिरा शचीभिर्ये त ऽ उक्थिनः क्रतुं पुनत ऽ
आनुषक् ॥ यस्ते साधिष्ठोवसे ते स्याम भरेषु ते ॥ वयं होत्राभिरुत

देवहूतिभिस्ससवांसोमनामहे ॥ अतं हितेहरिवोब्रह्मवाजयुराजिया
मिसदोतिभिः ॥ त्वामिदेवतमम्मेसहस्रवयुर्गव्युरग्रेमथिनाम् ॥ २३॥
एतन्तऽ इंद्रवीर्यंगीभिर्गृणंतिकारवः ॥ तेस्तोभंतऽ ऊर्ज्जमावन्घृतं
श्रुतंपौरासोनक्षंधीतिभिः ॥ नक्षंतऽ इंद्रमवसेसुकृत्ययायेषांसुते
षुमन्दसे ॥ यथासंवर्तेऽ अमदोयथाकृशऽ एवास्मेऽ इंद्रमत्स्व ॥ आ
नोविश्वेसजोषसोदेवासोगंतनोपनः ॥ वसवोरुद्राऽ अवसेनऽ आ
गमंछृण्वंतुमरुतोहवम् ॥ पूषाविष्णुर्हवनम्मेसरस्वत्यवंतुस प्त
सिंधवः ॥ आपोवातः पर्वतासोवनस्पतिः शृणोतुपृथिवीहवम् ॥
॥२४॥ यदिंद्रराधोऽ अस्तितेमाघोनंमघवत्तम ॥ तेननोबोधिस
धमाद्योवृधेभगोदानायवृत्रहन् ॥ आजिपतेनृपतेत्वमिद्धिनो ॥४५॥

भि

वाजऽ आवक्षिसुक्रतो ॥ वीतीहोत्राभिरुतदेववीतिस्ससवांसोविश्रृ
ण्विरे ॥ संतिह्यऽर्यऽ आशिषऽ इंद्रऽ आयुर्जनानाम् ॥ अस्मान्नक्षस्व
मघवन्नुपावसेधुक्षस्वपिप्युषीमिषम् ॥ वयंतऽ इंद्रस्तोमेभिर्विधे
मत्वमस्माकंशतक्रतो ॥ माहिस्थूरंशशयंराधोऽ अह्रयंप्रस्कण्वा
यनितोशाय ॥२५॥ भूरीदिंद्रस्यवीर्य्यऽ व्यख्यमभ्यायति ॥ राधस्ते
दस्यवेवृक ॥ शतंश्वेतासऽ उक्षणोदिविताराणनरोचंते ॥ महादिवं
नतस्तभुः ॥ शतंवेणूञ्छतंसुनः शतंचर्माणिम्लातानि ॥ शतंमेब
ल्वजस्तुकाऽ अरुषीणांचतुःशतम् ॥ सुदेवास्थकाण्वायनावयोवि
चरंतः ॥ अश्वासोनचंक्रमत ॥ आदित्साप्तस्यचर्किरन्नानूनस्य
महिश्रवः ॥ श्यावीरतिध्वसन्पथश्चक्षुषाचनसन्नशे ॥२६॥

दे

वयो

॥४६॥

प्रातितेदस्यवेवृकराधोऽअदर्श्यह्रयम्॥ द्यौर्नप्रथिनाशवः॥ दशाम
स्यंम्यौतकृतस्सहस्रादस्यवेवृकः॥ नित्याद्वायोऽअमंहत॥ शतम्मे
गर्द्दभानांशतमूर्णावतीनाम्॥ शतंदासांऽअतिस्रजः॥ तत्रोऽअ
पिप्राणीयतपूतक्रतायैव्यक्ता॥ अश्वामिन्नयूथ्याम्॥ अचेत्यग्नि ना
श्चिकितुर्हव्यवाड्सस्सुमद्रथः॥ अग्निःशुक्रेणशोचिषाबृहत्सूर्ये
द्विमूर्ये अरोचेत॥ ऽअरोचत॥२७॥ युवंदेवाक्रतुनापूर्व्येणयुक्तारथेनतविषयजत्रा॥
आगच्छतन्नासत्याशचीभिरिदंतृतीयंसवनंपिबाथः॥ युवान्देवा
स्त्रयऽएकादशासः सत्यास्सत्यस्यदहशेपुरस्तात्॥ अस्माकंय
ज्ञंसवनंजुषाणापातंसोममश्विनादीद्यग्नी॥ पुनायुंतदश्विना
कृतंवांवृषभोदिवोरजसःपृथिव्याः॥ सहस्रंशंसाऽउतयेगविष्टौ ॥४६॥

सर्वाँऽइत्ताँऽउपयातापिबध्यै॥ अयंवांभागोनिहितोयजत्रेमागिरोनासत्यो
पयातम्॥ पिबतंसोमम्मधुमंतमस्मेप्रदाश्वांसमवतंशचीभिः॥२८॥ य
मृत्विजोबहुधाकल्पयंतस्सचेतसोयज्ञमिमंवहंति॥ योअनूचानोब्रा
ह्मणोयुक्तऽआसीत्कास्वित्तत्रयजमानस्यसंवित्॥ एकऽएवाग्निर्बहु
धासमिद्धऽएकस्सूर्योविश्वमनुप्रभूतः॥ एकैवोषास्सर्वमिदंविभात्ये
कंवाऽइदंविबभूवसर्वम्॥ ज्योतिष्मंतंकेतुमंतंत्रिचक्रंसुखंरथंसुष
दंभूरिवारम्॥ चित्रामघायस्ययोगेधिजज्ञेतंवांहुवेऽअतिरिक्तंपिब
ध्यै॥२९॥ इमानिवांभागधेयानिसिस्रत॥ इंद्रावरुणाप्रमहेसुतेषु
वां॥ यज्ञेयज्ञेहसवनाभुरण्यथोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षथः॥
निष्षिध्वरीरोषधीरापऽआस्तामिन्द्रावरुणामहिमानमाशत॥

स

॥४७॥

यासिस्त्रनूरजस्यारोऽअध्वनोययोः शत्रुर्नाकिरादेवऽओहते ॥ सुसंतादिं
द्रावरुणावुशास्पवांमध्वेऽऊर्मिर्न्दुहतेसप्तवाणीः ॥ ताभिर्दाश्वांसम
वतंशुभस्पतीयोवामदब्धोऽअभिपातिचित्तिभिः ॥ घृतप्रुषस्सौम्या
जीरदानवःसप्तस्वसारस्सदनऋतस्य ॥ याहवामिंद्रावरुणाघृतश्चु
तस्ताभिर्धत्तंयजमानायशिक्षतम् ॥ ३० ॥ अवोचाममहतेसौभगा
यसत्यंत्वेषाभ्यांमहिमानमिंद्रियम् ॥ अस्मान्स्विंद्रावरुणाघृतश्चु
तस्त्रिभिस्साप्तेभिरवतंशुभस्पती ॥ इन्द्रावरुणायदृषिभ्योमनीषां
वाचोमतिंश्रुतमदत्तमग्रे ॥ यानिस्थानान्यसृजंतधीरायज्ञंतन्वानास्त
पसाभ्यपश्यम् ॥ इंद्रावरुणासौमनसमदृप्तंरायस्पोषंयजमानेषु
धत्तं ॥ प्रजांपुष्टिंभूतिमस्मासुधत्तंदीर्घायुत्वायप्रतिरतंनऽआयुः
॥ ३१ ॥

त

॥४७॥

अग्नऽआयाह्यग्निभिर्होतारंत्वावृणीमहे ॥ आत्वामनक्तुप्रयताहविष्म
तीयजिष्ठंबर्हिरासदे ॥ अच्छाहित्वासहसस्सूनोऽअंगिरस्स्रुचश्चरंत्यध्व
रे ॥ ऊर्जोनपातंघृतकेशमीमहेग्निंयज्ञेषुपूर्व्यम् ॥ अग्नेकविर्वेधाऽ
असिहोतापावकयक्ष्यः ॥ मंद्रोयजिष्ठोयजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्योविप्रेभिः
शुक्रमन्मभिः ॥ अद्रोघमावहोशतोयविष्ठ्यदेवाँऽअजस्रवीतये ॥ अ
भिप्रयांसिसुधितावसोगहिमंदस्वधीतिभिर्हितः ॥ त्वमित्सप्रथाऽ
अस्यग्नेत्रातऋतस्कविः ॥ त्वांविप्रासस्समिधानदीदिवंऽआविवा
संतिवेधसः ॥ २२ ॥ शोचाशोचिष्ठदीदिहिविशेमयोरास्वस्तोत्रेम
हाँऽअसि ॥ देवानांशर्मन्ममसंतुसूरयःशत्रूषाहस्स्वग्नयः ॥ यथाचि
द्वृद्धमतसमग्नेसंजूर्वसिक्षमि ॥ एवादहमित्रमहोयोऽअस्मध्रुग्दु

ने

र्म्माकस्यबेनंगति ॥ मानोमर्तायरिपवेरक्षस्विनेमाघशंसायरीरधः ॥ अस्रेधद्भिस्तरणिभिर्यविष्ठशिवेभिः पाहिपायुभिः ॥ पाहिनो ऽअग्न ऽएकयापाह्यु१तद्वितीयया ॥ पाहिगीर्भिस्तिसृभिरूर्ज्जांपतेपाहिच तसृभिर्वसो ॥ पाहिविश्वस्माद्रक्षसो ऽअराव्णः प्रस्मवाजेषुनोव ॥ त्वामिद्धिनेदिष्ठन्देवतातय ऽआपिन्नक्षामहेवृधे ॥ ३३ ॥ आनो ऽअ ग्नेवयोवृधंरयिंपावकशंस्यं ॥ रास्वाचनउपमातेपुरुस्पृहंसुनीती स्वयशस्तरं ॥ येनवंसामपृतनासुशर्द्धतस्तरंतो ऽअर्य ऽआदिशः ॥ सत्वन्नोवर्द्धप्रयसाशचीवसोजिन्वाधियोवसुविदः ॥ शिशानोवृषभो यथाग्निःशृंगेदविध्वत् ॥ तिग्मा ऽअस्यहनवोनप्रतिधृषेसुजंभः स हसोयहुः ॥ नहिते ऽअग्नेवृषभप्रतिधृषेजंभासोयद्वितिष्ठसे ॥ सत्व

ने

न्नोहोतःसुहुतंहविष्कृधिवंस्वानोवार्यापुरु ॥ शेषेवनेषुमात्रोस्संत्वा मर्तासइंधते ॥ अतंद्रोहव्यावहसिहविष्कृत ऽआदिद्देवेषुराजसि ॥ ॥ ३४ ॥ सप्तहोतारस्तमिदीळतेत्वाग्नेसुत्यजमह्रयम् ॥ भिनत्स्यद्रिं तपसाविशोचिषाग्नेतिष्ठजनां ऽअति ॥ अग्निमग्निंवो ऽअध्रिगुं हुवेमवृक्तबर्हिषः ॥ अग्निंहितप्रयसः शश्वतीष्वाहोतारंचर्षणी नाम् ॥ केतेनशर्मन्त्सचतेसुषामण्यग्नेतुभ्यंचिकित्वना ॥ इषण्यया नः पुरुरूपमाभरवाजन्नेदिष्ठमूतये ॥ अग्नेजरितर्विश्पतिस्तेपानो देवरक्षसः ॥ अप्रोषिवान्गृहपतिर्महां ऽअसिदिवस्पायुर्दुरोणयुः ॥ मा नोरक्षआवेशीदाघृणीवसोमायातुर्यातुमावताम् ॥ परोगव्यूत्य निरामपक्षुधमग्नेसेधरक्षस्विनः ॥ ३५ ॥ उभयंशृणवच्चन ऽइंद्रो ऽअ

र्वागिदंवचः ॥ सत्राच्यामघवासोमपीतयेधियाशविष्ठऽआगमत् ॥
तंहिस्वराजंवृषभंतमोजसेधिषणेनिष्टतक्षतुः ॥ उतोपमानांप्रथ
मोनिषीदसिसोमकामंहितेमनः ॥ आवृषस्वपुरूवसोसुतस्येंद्रां
धसः ॥ विद्माहित्वाहरिवःपृत्सुसासहिमधृष्टंचिद्दधृष्वणिम् ॥ अ
प्रामिसत्यमघवंतथेदसदिंद्रक्रत्वायथावशः ॥ सनेमवाजंतवशि
प्रिन्नवसामक्षूचिद्यंतोऽअद्रिवः ॥ शग्ध्यू३ षुशचीपतऽइंद्रविश्वा
भिरूतिभिः ॥ भगन्नहित्वायशसंवसुविदमनुशूरचरामसि ॥३६॥
पौरोऽअश्वस्यपुरुकृद्गवामस्युत्सोदेवहिरण्ययः ॥ नकिर्हिदा
नंपरिमर्धिषत्वेयद्यद्यामितदाभर ॥ त्वंह्येहिचेरवेविदाभगंव
सुत्तये ॥ उद्वावृषस्वमघवन्गविष्टयऽउदिंद्राश्वमिष्टये ॥ त्वं

शा

पुरुसहस्राणिशतानिचयूथादानायमंहसे ॥ आपुरंदरंचकृम
विप्रवचसऽइंद्रंगायंतोवसे ॥ अविप्रोवायदविधद्विप्रोवेंद्रतेव
चः ॥ सप्रममंदत्वायाशतक्रतोप्राचामन्योऽअहंसन ॥ उग्रबा
हुर्म्रक्षकृत्वापुरंदरोयदिमेशृणवद्धवम् ॥ वसूयवोवसुपतिंशत
क्रतुंस्तोमैरिंद्रंहवामहे ॥३७॥ नपापासोमनामहेनारायासोन
जल्हवः ॥ यदिन्न्विंद्रंवृषणंसचासुतेसखायंकृणवामहै ॥ उग्रं
युयुज्मपृतनासुसासहिमृणकातिमदाभ्यम् ॥ वेदाभृमंचित्स
नितारथीतमोवाजिनंयमिदूनशत् ॥ यतऽइंद्रभयामहेततोनो
ऽअभयंकृधि ॥ मघवञ्छग्धितवतन्नऽऊतिभिर्विद्विषोविमृधो
जहि ॥ त्वंहिराधस्पतेराधसोमहःक्षयस्यासिविधर्ता ॥ तंत्वाव

यंमघवान्निंद्रगिर्वणस्कृतावंतोत्वामहे॥ इंद्रस्यसुतत्वन्त्रहापरस्या
नोवरेण्यः॥सनोरक्षिषच्चरमंसमध्यमंसपश्चात्सातुनःपुरः॥३८॥
त्वन्नःपश्चादधरादुत्तरात्पुरऽइंद्रनिपाहिविश्वतः॥आरेऽअस्मत्कृणु
हिदैव्यंभयमारेहेतीरदेवीः॥अद्याद्याश्वश्वऽइंद्रत्रास्वपरेचनः॥
विश्वाचनोजरितृन्सत्पतेऽअहादिवानक्तंचरक्षिषः॥प्रभंगीशूरो
मघवातुवीमघःसंमिश्लोवीर्य्यायकम्॥उभातेबाहूवृषणाशतक्र
तोनियावज्रंमिमिक्षतुः॥३९॥ग्नोऽअस्माउपस्तुतिंभरतायज्जु
जोषति॥उक्थैरिंद्रस्यमाहिनंवयोवर्द्धंतिसोमिनोभद्राऽइंद्रस्यरा
तयः॥अयुजोऽअसमोनृभिरेकःकृष्टीरयास्यः॥पूर्वीरतिप्रवाव्र
धेविश्वाजातान्योजसाभद्राऽइंद्रस्यरातयः॥आहितेनाचिदर्वता

जीरदानुःसिषासति॥प्रवाच्यामिंद्रतत्तववीर्याणिकरिष्यतोभद्रा॰
॥आयाहिकृणवामतऽइंद्रब्रह्माणिवर्द्धना॥येभिःशविष्ठचाकनो
भद्रमिहश्रवस्यतेभद्रा॰॥धृषतश्चिद्धृषन्मनःकृणोषींद्रयत्वम्॥
तीव्रैस्सोमैःसपर्यतोनमोभिःप्रतिभूषतोभद्रा॰॥अवचष्टऋचीष
मोवताँऽइवमानुषः॥जुष्ट्वीदक्षस्यसोमिनःसखायंकृणुतेयुजंभद्रा॰॥
॥४०॥विश्वेतऽइंद्रवीर्यंदेवाऽअनुक्रतुंददुः॥भुवोविश्वस्यगोपतिः
पुरुष्टुतभद्रा॰॥गृणेतदिंद्रतेशवऽउपमंदेवतातये॥यद्धंसिवृत्र
मोजसाशचीपतेभद्रा॰॥समनेववपुष्यतःकृणवन्मानुषायुगा॥
विदेतदिंद्रश्चेतनमधश्रुतोभद्रा॰॥उज्जातमिंद्रतेशवउत्त्वामुत्तव
क्रतुम्॥भूरिगोभूरिवावृधुर्मघवंतवशर्मणिभद्रा॰॥अहंचत्वं

मं

चयत्त्रहन्त्संयुज्यावसग्निभ्य ऽआ ॥ अरातीवाग्चिदद्रिवोनुनोम्शूरंसते
भद्रा॰॥ सुग्रमिन्द्रा ऽ उतंवयग्मिद्रंस्त्तवामनानन्तम् ॥ महाँ ऽ असन्चलो
वृधोभूरिज्योतींषिसुन्वतोभद्रा॰ ॥४१॥ सपूर्व्योमहानांवेनाः क्रतुभि
रानजे ॥ यस्यद्वारामनुष्पितादेवेषुधियऽआनजे ॥ दिवोमानन्नोत्स
दन्सोमपृष्ठासोऽअद्रयः ॥ उक्थाब्रह्मचशंस्या ॥ सावर्द्धाँ ऽ अंगिरो
भ्यऽइंद्रोगाऽअवृणोदप ॥ स्तुषेलदस्यपौंस्यं ॥ सप्रत्नथाकविवृध
ऽइंद्रोवाकस्यवक्षणिः ॥ शिवोऽअर्कस्यहोमन्यस्मत्रागन्त्ववसे ॥
आदून्नुतेऽअनुक्रतुंस्वाहावरस्ययज्यवः ॥ श्वात्रमर्काऽअनूषतें
द्रगोत्रस्यदावने ॥ इंद्रेविश्वानिवीर्याकृतानिकर्त्वानिच ॥ यमर्का
ऽअध्वरंविदुः ॥४२॥ यत्पांचजन्ययाविशेंद्रेघोषाऽअसृक्षत ॥

॥५९॥

अस्तृणाद्बर्हणाविपोऽर्यौमानस्यसक्षयः ॥ इयमुतेऽअनुष्टुतिश्चकृ
षेतानिपौंस्या ॥ प्रावश्चक्रस्यवर्तनिम् ॥ अस्यवृष्णोव्योदनऽउरुक्र
मिष्टजीवसे ॥ यन्नपक्वऽआददे ॥ तद्दधानाऽअवस्यवोयुष्माभिर्द
क्षपितरः ॥ स्यामम्रुत्त्वतोवृधे ॥ बळृत्वियायधाम्नऽऋक्वभिःशूर
नोनुमः ॥ जेषामेंद्रत्वयायुजा ॥ अस्मेरुद्रामेहनापर्वतासोवृत्रहत्ये
भरहूतौसजोषाः ॥ यः शंसतेस्तुवतेधायिपज्रऽइंद्रज्येष्ठाऽअस्मा
ऽअवंतुदेवाः ॥४३॥ उत्त्वामंदंतुस्तोमाः कृणुष्वराधोऽअद्रिवः ॥ अव
ब्रह्मद्विषोजहि ॥ पदापणीँरराधसोनिबाधस्वमहाँऽअसि ॥ नहित्वा
कश्चनप्रति ॥ त्वमीशिषेसुतानामिंद्रत्वमसुतानाम् ॥ त्वंराजाजनानां ॥
प्रेहिप्रेहिक्षयोदिव्या ३ घोषंचर्षणीनां ॥ ओभेपृणासिरोदसी ॥ त्यंचि

वृ

ए

सु

सर्वतं गिरिं शतवंतं सहस्रिणम् ॥ वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ॥ वयमु त्वा
दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे ॥ अस्माकं काममापृण ॥ ४४ ॥ क्व १ स्य वृ
षभो युवा तुविग्रीवो ऽ अनानतः ॥ ब्रह्मा कस्तं सपर्यति ॥ कस्य स्वि
त्सवनं वृषा जुजुष्वां ऽ अव गच्छति ॥ इंद्रं क ऽ उ स्विदा चके ॥ कं ते दाना
ऽ असक्षत वृत्रहन्कं सुवीर्या ॥ उक्थे क ऽ उ स्विदंतमः ॥ अयं ते मानु
षे जने सोमः पूरुषु सूयते ॥ तस्येहि प्र द्रवा पिब ॥ अयं ते शर्यणाव
ति सुषोमायामधि प्रियः ॥ आर्जीकीये मदिंतमः ॥ तमद्य राधसे
महे चारुं मदाय घृष्वये ॥ एहीमिंद्र द्रवा पिब ॥ ४५ ॥ यदिंद्र प्रागपा
गुदङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः ॥ आ याहि तूयमाशुभिः ॥ यद्वा प्रस्रवणे
दिवो मादयासे स्वर्णरे ॥ यद्वा समुद्रे ऽ अंधसः ॥ आ त्वा गीर्भि

ध

र्महामुरुं हुवे गामिव भोजसे ॥ इंद्र सोमस्य पीतये ॥ आ त ऽ इंद्र महिमानं
हरयो देव ते महः ॥ रथे वहंतु बिभ्रतः ॥ इंद्र गृणीष ऽ उ स्तुषे महाँ ऽ उग्र
ऽ ईशानकृत् ॥ एहि नः सुतं पिब ॥ सुतावंतस्त्वा वयं प्रयस्वंतो हवामहे ॥
इदं नो बर्हिरासदे ॥ ४६ ॥ यच्चिद्धि शश्वतामसींद्र साधारणस्त्वं ॥ तं त्वा
वयं हवामहे ॥ इदं ते सोम्यं मध्वधुक्षन्नद्रिभिर्नरः ॥ जुषाण ऽ इंद्र तत्पि
ब ॥ विश्वां ऽ अर्यो विपश्चितोऽति ख्यस्तूयमा गहि ॥ अस्मे धेहि श्रवो बृ
हत् ॥ दाता मे पृषतीनां राजा हिरण्यवीनां ॥ मा देवा मघवा रिषत् ॥
सहस्रे पृषतीनामधि श्चंद्रं बृहत्पृथु ॥ शुक्रं हिरण्यमा ददे ॥ नपातो
दुर्गहस्य मे सहस्रेण सुराधसः ॥ श्रवो देवेष्वक्रत ॥ ४७ ॥ तरोभिर्वो वि
दद्वसुमिंद्रं सबाध ऽ ऊतये ॥ बृहद्गायंतः सुतसोमे ऽ अध्वरे हुवे भरं न

कारिणम् ॥ नयंदुध्रावरंतेनस्थिरामुरोमदेसुशिप्रमंधसः ॥ यऽआ
दृत्याशशमानायसुन्वतेदाताजरित्रऽउक्थ्यं ॥ यःशक्रोमृक्षोऽअ
श्व्योयोवाकीजोहिरण्ययः ॥ सऽऊर्वस्यरेजयत्यपावृतिमिंद्रोग
व्यस्यवृत्रहा ॥ निखातंचिद्यःपुरुसंभृतंवसूदिद्वपतिदाशुषे ॥
वज्रीसुशिप्रोहर्यश्वऽइत्करदिंद्रःक्रत्वायथावशत् ॥ यद्वावंथ
पुरुष्टुतपुराचिच्छूरनृणाम् ॥ वयंतत्तऽइंद्रसंभरामसियज्ञमुक्थं
तुरंवचः ॥ ४८ ॥ सचासोमेषुपुरुहूतवज्रिवोमदायद्युक्षसोम
पाः ॥ त्वामिद्धिब्रह्मकृतेकाम्यंवसुदेष्ठःसुन्वतेभुवः ॥ वयमेनमिदा
ह्योपीपेमेहवज्रिणम् ॥ तस्माऽउऽअद्यसमनासुतंभरानूनंभूष
तश्रुते ॥ वृकश्चिदस्यवारणऽउरामथिरावयुनेषुभूषति ॥ सेमंन

॥५३॥

स्तोमंजुजुषाणऽआगहींद्रप्रचित्रयाधिया ॥ कदून्व१स्याकृतमिंद्र
स्यास्तिपौंस्यम् ॥ केनोनुकंश्रोमतेननशुश्रुवेजनुषःपरिवृत्रहा ॥
कदूमहीरधृष्टाऽअस्यतविषीःकदुवृत्रघ्नोऽअस्तृतम् ॥ इंद्रोविश्वा
न्बेकनाटाँऽअहर्दृशऽउतक्रत्वापणीँरभि ॥ ४९ ॥ वयंघातेऽअपूर्व्ये
न्द्रब्रह्माणिवृत्रहन् ॥ पुरूतमासःपुरुहूतवज्रिवोभृतिंनप्रभराम
सि ॥ पूर्वीश्चिद्धित्वेतुविकूर्मिन्नाशसोहवंतऽइंद्रोतयः ॥ तिरश्चि
दर्यःसवनावसोगहिशविष्ठश्रुधिमेहवम् ॥ वयंघातेत्वेऽइद्विंद्र
विप्राऽअपिष्मसि ॥ नहित्वदन्यःपुरुहूतकश्चनमघवन्नस्तिमर्डिता
॥ त्वंनोऽअस्याऽअमतेरुतक्षुधो३ऽभिशस्तेरवस्पृधि ॥ त्वंनऽऊतीतव
चित्रयाधियाशिक्षाशचिष्ठगातुवित् ॥ सोमऽइद्वःसुतोऽअस्तु

॥५४॥

कल्ययोमाबिभीतन ॥ अपेद्वेषध्वस्मायंतिस्युर्युयंद्वेषो ऽ अपायन्ते ॥५१॥
त्यान्नुक्षत्रियां ऽ अव ऽ आदित्यान्याचिषामहे ॥ सुमृळीकां ऽ अभिष्ट
ये ॥ मित्रोनो ऽ अत्यंहतिंवरुणः पर्षदर्यमा ॥ आदित्यासोयथाविदुः ॥ ते
षांहिचित्रमुक्थं ऽ वरूथमस्तिदाशुषे ॥ आदित्यानामरंकृते ॥ महि

मनो

वोमहतामवोवरुणमित्रार्यमन् ॥ अवांस्यावृणीमहे ॥ जीवान्नो ऽ

अ

भिधेतनादित्यासः पुराहथात् ॥ कद्धस्थहवनश्रुतः ॥ यद्वः श्रांताय
सुन्वतेवरूथमस्तियच्छर्दिः ॥ तेनानो ऽ अधिवोचत ॥ अस्तिदेवा ऽ
अंहोरुर्वस्तिरत्नमनागसः ॥ आदित्या ऽ अद्भुतैनसः ॥ मानःसेतुःसि
षेदयंमहेवृणक्तुनस्परि ॥ इंद्र ऽ इद्धिश्रुतोवशी ॥ मानोमृचारिपूणां
वृजिनानामविष्यवः ॥ देवा ऽ अभिप्रमृक्षत ॥ उतत्वामदितेमह्यहंदे

॥५४॥

व्युपब्रुवे ॥ सुमृळीकामभिष्टये ॥५२॥ पर्षिदीनेगभीरआँ ऽ उग्रपुत्रेजि
घांसतः ॥ माकिस्तोकस्यनोरिषत् ॥ अनेहोन ऽ उरुव्रज ऽ उरूचिविप्रस
र्तवे ॥ कृधितोकायजीवसे ॥ येमूर्धानः क्षितीनामदब्धासःस्वयशसः ॥
व्रतारक्षंते ऽ अद्रुहः ॥ तेन ऽ आस्नोवृकाणामादित्यासोमुमोचत ॥
स्तेनंबद्धमिवादिते ॥ अपोषुण ऽ इयंशरुरादित्या ऽ अपदुर्मतिः ॥
अस्मदेत्वजघ्नुषी ॥५३॥ शश्वद्धिवःसुदानव ऽ आदित्या ऽ ऊतिभिर्व
यम् ॥ पुरानूनंबुभुज्महे ॥ शश्वंतंहिप्रचेतसः प्रतियंतंचिदेनसः ॥
देवाः कृणुथजीवसे ॥ तत्सुनोनव्यंसन्यस ऽ आदित्यायन्मुमोचति ॥
बंधाद्बद्धमिवादिते ॥ नास्माकमस्तितत्तर ऽ आदित्यासो ऽ अति
ष्कदे ॥ यूयमस्मभ्यंमृळत ॥ मानोहेतिर्विवस्वत ऽ आदित्याः कृत्रि

मा॒शस॑ः॥पु॒रानु॒ज॒रसो॑वधीत्॥विषु॒द्वेषो॒व्यंह॒तिमा॑दि॒त्यासो॒विसं॑हि॑तं॥
विष्वा॒ग्वि॑वृ॒ता॒र॑पः॥५४॥ इतिषष्ठाष्टकेचतुर्थोध्यायः॥४॥ ॥ह
रिः ॐ॥ आ॒त्वा॒रथं॒यथो॒तये॑सु॒म्नाय॑वर्तयामसि॥तु॒वि॒कू॒र्मिमृ॑ती
ष॒हमिंद्र॒शवि॑ष्ठ॒सत्प॑ते॥तुवि॑शुष्म॒तुवि॑क्रतो॒शची॑वो॒विश्व॑यामते॥
आप॑प्राथमहि॒त्वना॥यस्य॑तेमहि॒नाम॒हः परि॒ज्मा॒यंत॑मी॒यतु॑ः॥
ह॒स्ता॒वज्रं॑हिर॒ण्यय॑म्॥विश्वा॑नरस्यव॒स्पति॒मना॑नतस्य॒शव॑सः॥
ए॒वैश्च॑चर्षणी॒नामू॒ती॒हु॒वे॒रथा॑नाम्॥अभि॒ष्टये॑स॒दावृ॑धं॒स्व॑र्मी
ह्ळेषु॒यन्नर॑ः॥नाना॒हवं॑तऽऊ॒तये॑॥१॥प॒रोमा॑त्रमृची॑षम॒मिंद्र॑मु॒ग्रंसु
राध॑सम्॥ईशा॑नंचि॒द्वसू॑नां॥तंत॒मिद्राध॑सेम॒हऽइंद्रं॑चोदामिपी॒तये॑॥
यः पू॒र्व्याम॑नुष्टु॒ति॒मीशे॑कृष्टी॒नांनृ॒तुः॥नयस्य॑तेशवसानस॒ख्यमा

नं॒शमर्त्य॑ः॥नकि॒ः शवां॑सितेनशत्॥त्वोता॑स॒स्त्वायु॒जाप्सुसूर्ये॑म॒हद्धन॑म्॥
जये॑मपृ॒त्सुव॑ज्रिवः॥तंत्वा॑य॒ज्ञेभि॑रीमहे॒तंगी॒र्भिर्गि॑र्वणस्तम॥इंद्र॒यथा॑
चि॒दावि॑थ॒वाजे॑षुपुरु॒माय्य॑म्॥२॥यस्य॑तेस्वा॒दुस॒ख्यंस्वा॒द्वीप्रणी॑तिरद्रि
वः॥य॒ज्ञोवि॑तंत॒साय्य॑ः॥उ॒रुण॑स्त॒न्वे॒तनऽउ॒रुक्षया॑यनस्कृधि॥उ
रुणो॑यंधिजी॒वसे॑॥उ॒रुंनृभ्य॑ऽउ॒रुंगव॑ऽउ॒रुरथा॑य॒पंथां॥दे॒ववी॑तिंम
नाम॒हे॥उप॑मा॒षड्द्वाद्वा॒नर॒ःसोम॑स्य॒हर्ष्या॑॥तिष्ठं॑तिस्वा॒दुरा॑तयः॥ऋ
ज्रावि॑ंद्रो॒तऽआद॑देहरी॒ऋक्ष॑स्यसू॒नवि॑॥आ॒श्व॒मे॒धस्य॑रो॒हिता॥३॥
सु॒रथां॑ऽआतिथि॒ग्वेस्व॑भी॒शूंरा॒र्क्षे॥आ॒श्व॒मे॒धेसु॒पेश॑सः॥षळश्वां॑ऽ
आ॒ति॒थि॒ग्वऽइं॑द्रो॒तेव॒धूम॑तः॥सचा॑पू॒तक्र॑तौसनं॥ऐषु॑चेत॒द्वृष॑ण्व
त्यं॒तरृ॒ज्रेष्वरु॑षी॥स्व॒भी॒शुःकशा॑वती॥नयु॒ष्मेवा॑जबंधवोनिनि॒त्सु

स्नमर्त्यः ॥ अयद्घर्ममधिदीधरत् ॥ ४ ॥ प्रप्रवस्त्रिष्टुभमिषंमंदद्वीरा
येंदवे ॥ धियावोमेधसातयेपुरंध्याविवासति ॥ नुदंवु ३ दतीनां
नुदंयोयुवतीनां ॥ पातिंवोऽअघ्न्यानांधेनूनामिषुध्यसि ॥ ताऽअस्य
सूददोहसः सोमंश्रीणंतिपृश्नयः ॥ जन्मंदेवानांविशस्त्रिष्वारोचने
दिवः ॥ अभिप्रगोपतिंगिरेंद्रमर्चयथाविदे ॥ सूनुंसत्यस्यसत्पति
म् ॥ आहरयःससृज्रिरेरुषीरधिबर्हिषि ॥ यत्राभिसंनवामहे ॥ ५ ॥
इंद्रायगावऽआशिरंदुदुह्रेवज्रिणेमधु ॥ यत्सीमुपह्वरेविदत् ॥ उद्य
द्ब्रध्नस्यविष्टपंगृहमिंद्रश्चगन्वहि ॥ मध्वःपीत्वासचेवहित्रिःसप्त
सख्युःपदे ॥ अर्चतप्रार्चताप्रियमेधासोऽअर्चत ॥ अर्चंतुपुत्रकाऽ
उतपुरंनधृष्ण्वर्चत ॥ अवस्वरातिगर्गरोगोधापरिसनिष्वणत् ॥

पिंगापरिचनिष्कददिंद्रायब्रह्मोद्यतम् ॥ आयत्पतंत्येन्यःसुदुघाऽअ
नपस्फुरः ॥ अपस्फुरंगृभायतसोममिंद्रायपातवे ॥ ६ ॥ अपादिंद्रो
ऽअपादग्निर्विश्वेदेवाऽअमत्सत ॥ वरुणऽइदिहक्षयत्तमापोऽअ
भ्यनूषतवत्संसंशिश्वरीरिव ॥ सुदेवोऽअसिवरुणयस्यतेसप्तसिं
धवः ॥ अनुक्षरंतिकाकुदंसूर्म्यंसुषिरामिव ॥ योव्यतीँरफाणयत्सुयु
क्ताँऽउपदाशुषे ॥ तक्वोनेतातदिद्वपुरुपमायोऽअमुच्यत ॥ अतीदु
शक्र ३ ओहतऽइंद्रोविश्वाऽअतिद्विषः ॥ भिनत्कनीन ३ ओदनंपच्यमा
नंपरोगिरा ॥ अर्भकोनकुमारकोधितिष्ठन्नवंरथं ॥ सपक्षन्महिषं
मृगंपित्रेमात्रेविभुक्रतुं ॥ आतूसुशिप्रदंपतेरथंतिष्ठाहिरण्ययं ॥
अधद्युक्षंसचेवहिसहस्रपादमरुषंस्वस्तिगामनेहसं ॥ तंघेमि

मू

त॥

स्थानमृभ्वस्तिवांसउपस्थराजमासते॥ अर्थंविदस्कधिलंयदेतवऽ आव
र्तयंतिदावने॥ अनुप्रत्नस्योकसः प्रियमेधासएषां॥ पूर्वामनुप्रयु
तिंवृक्तबर्हिषोहितप्रयसऽआशत॥७॥ योराजाचर्षणीनांयाताथे
भिरध्रिगुः॥ विश्वासांतरुतापृतनानांज्येष्ठोयोवृत्रहागृणे॥ इंद्रं
तंशुंभपुरुहन्मन्नवसेयस्यद्विताविधर्तरि॥ हस्तायवज्रःप्रतिधायि
दर्शतोमहोदिवेनसूर्यः॥ नाकिष्टंकर्मणानशद्यश्चकारसदावृधं॥
इंद्रंनयज्ञैर्विश्वगूर्तमृभ्वसमधृष्टंधृष्ण्वोजसम्॥ अषाळ्हमुग्रंपृ
तनासुसासहिंयस्मिन्महीरुरुज्रयः॥ संधेनवोजायमानेऽ अनोन
वुर्द्यावःक्षामोऽअनोनवुः॥ यच्चावऽइंद्रतेशतंशतंभूमीरुतस्युः॥ न
त्वावज्रिन्सहस्रंसूर्याऽअनुनजातमष्टरोदसी॥८॥ आपप्राथ

महिनावृष्ण्यावृषन्विश्वाशविष्ठशवसा॥ अस्माँऽअवमघवन्गोम
तिव्रजेवज्रिंचित्राभिरूतिभिः॥ नसीमदेवऽआपदिषंदीर्घायोमर्त्यः॥
एतग्वाचिद्यऽएतशायुयोजतेहरीऽइंद्रोयुयोजते॥ तंवोमहोमहाय्य
मिंद्रंदानायसक्षणिं॥ योगाधेषुयऽआरणेषुहव्योवाजेष्वस्तिहव्यः॥
उदूषुणोवसोमहेमृशस्वशूरराधसे॥ उदूषुमह्यैमघवन्मघत्तयु
ऽउदिंद्रश्रवसेमहे॥ त्वंनऽइंद्रऋतयुस्त्वानिदोनित्तृंपासि॥ मध्येवसिष्व
तुविनृम्णोर्वोर्निदासंशिश्नथोहथैः॥९॥ अन्यव्रतममानुषमयज्वा
नमदेवयुं॥ अवस्वःसखादुधुवीतपर्वतःसुघ्नायदस्युंपर्वतः॥ त्व
न्नऽइंद्रासांहस्तेशविष्ठदावने॥ धानानांनसंगृभायास्मयुर्द्विःसं
गृभायास्मयुः॥ सखायःक्रतुमिच्छतकथाराधामशरस्य॥ उपस्तु

तिंभोजः सूरियो ऽ अन्तयः ॥ भूरिभिस्समतऋषिभिर्बर्हिष्मद्भिस्तवि
ष्यसे ॥ यदित्थमेकमेकमिच्छरवत्सान्पराददः ॥ कृणेत्यामघवाशौ
रदेव्योवत्सन्त्रिभ्यः आनयत् ॥ अजांसूरिर्नधातवे ॥ १०॥ त्वन्नो
ऽ अग्नेमहोभिः पाहिविश्वस्या ऽ अरातेः ॥ उतद्विषोमर्त्यस्य ॥ नहिम
न्युः पौरुषेय ऽ ईशेहिवः ॥ प्रियजात ॥ त्वमिदासिक्षपावान् ॥ सनोवि
श्वेभिर्देवेभिरूर्जोनपाद्भद्रशोचे ॥ रयिंदेहिविश्ववारं ॥ नतमग्ने
ऽ अरातयोमर्तंयुवंतराय ॥ यंत्रायसेदाश्वांसं ॥ यंत्वंविप्रमेधसाता
वग्नेहिनोषिधनाय ॥ सतवोतीगोषुगंता ॥ ११॥ त्वंरयिंपुरुवीरम
ग्नेदाशुषेमर्ताय ॥ प्रणोनयवस्योअच्छ ॥ उरुष्याणोमापरादा ऽ अ
घायतेजातवेदः ॥ दुराध्ये३ मर्ताय ॥ अग्नेमाकिष्टेदेवस्यरातिमदे

वायुयोत ॥ त्वमीशिषेवसूनाम् ॥ सनोवस्वउपमास्यूर्जोनपान्माहिन
स्य ॥ सखेवसोजरितृभ्यः ॥ अच्छानः शीरशोचिषंगिरोयंतुदर्शतं ॥ अ
च्छायज्ञासोनमसापुरूवसंपुरुप्रशस्तमूतये ॥ १२॥ अग्निंसूनुंसहसोजा
तवेदसंदानायवार्याणां ॥ द्विताया भूदमृतोमर्त्येष्वाहोताम्रिद्रतमोवि
शि ॥ अग्निंवोदेवयज्ययाग्निंप्रयत्यध्वरे ॥ अग्निंधीषुप्रथममग्नि
मर्वत्यग्निंक्षैत्रायसाधसे ॥ अग्निरिषांसख्येददातुनः ईशेयोवार्या
णां ॥ अग्निंतोकेतनयेशश्वदीमहेवसुंसंतंतनूपां ॥ अग्निमीळि
ष्वावसेगाथाभिःशीरशोचिषं ॥ अग्निंरायेपुरुमीळ्हश्रुतन्नरोग्निंसु
दीतयेछर्दिः ॥ अग्निंद्वेषोयोतवैनोगृणीमस्यग्निंशंयोश्चदातवे ॥
विश्वासुविक्ष्वावितेवहव्योभुवद्वस्तुर्ऋषूणाम् ॥ १३॥ हविष्कृणुध्व

मागंसद्ध्व

॥५९॥

र्युवनतेपुनः॥ विद्वाँऽअस्यप्रशासनं॥ नितिग्ममभ्यं १ मंसीदद्धोलाम्
नावधि॥जुषाणोऽअस्यसख्यं॥अंतरिच्छंतितंजनेरुद्रंपरोमनीषया
गृभ्णंतिजिह्वयाससं॥जाम्यतीतपेधनुर्वयोधाऽअरुहद्वनम्॥दृष
दंजिह्वयावधीत्॥चरन्वत्सोरुशन्निहनिदातारंनाविंदते॥वेतिस्तो

१५

तवऽअम्ब्यम्॥उतोन्वस्ययन्महदश्वावद्योजनंबृहत्॥दामारथ
स्यददृशे॥दुहंतिसप्तैकामुपद्वापंचसृजतः॥तीर्थोसिंधोरधिस्वरे॥
आदशभिर्विवस्वतऽइंद्रःकोशमचुच्यवीत्॥खेदयात्रिवृतादिवः॥
परित्रिधातुरध्वरंजूर्णिरेतिनवीयसी॥मध्वाहोतारोऽअंजते॥सिं
चंतिनमसावतमुच्चाचक्रंपरिज्मानम्॥नीचीनबारमक्षितम्॥
॥१५॥अभ्यारमिदद्रयोनिषिक्तंपुष्करेमधु॥अवतस्यविसर्जे

॥५९॥

ने॥गावऽउपावतावतंमहीयज्ञस्यरप्सुदा॥उभाकर्णाहिरण्यया॥
आसुतेसिंचतश्रियंरोदस्योरभिश्रियं॥रसादधीतवृषभम्॥तेजा
नतस्वमोक्यं१संवत्सासोनमातृभिः॥मिथोनसंतजामिभिः॥उ
पस्रक्वेषुबप्सतःकृण्वतेधरुणंदिवि॥इंद्रेऽअग्नानमस्वः॥१६॥अ
धुक्षत्पिप्युषीमिषमूर्जंसप्तपदीमरिः॥सूर्यस्यसप्तरश्मिभिः॥सो
मस्यमित्रावरुणोदितासूरऽआददे॥तदातुरस्यभेषजम्॥उतोन्वस्य
यत्पदंहर्यतस्यनिधान्यम्॥परिद्यांजिह्वयातनत्॥१७॥उदीराथा
मृतायतेयुंजाथामश्विनारथम्॥अंतिषद्भूतुवामवः॥निमिषश्चि
ज्जवीयसारथेनायातमश्विना॥अंतिषद्भूतुवामवः॥उपस्तृणीत
मत्रयेहिमेनघर्ममश्विना॥अंति०॥कुहस्थःकुहजग्मथुःकुहश्ये

॥ ६०॥

नेवपेतयुः॥ अंति०॥ यदद्यकर्हिकर्हिचिच्छुश्रूयातमिमंहवं॥ अंति०॥ १८॥
आश्विनायामहूतमानेदिष्ठंयाम्याप्यं॥ अंति०॥ अवंतमत्रयेगृहंकृ
णुतंयुवमश्विना॥ अंतिषत्०॥ वरेथेऽअग्निमातपोवदतेवल्गवत्रये॥
अंति०॥ प्रसप्तवध्रिराशसाधारामग्नेरशायत॥ अंति०॥ इहाग
तंवृषण्वसूशृणुतम्मऽइमंहवम्॥ अंति०॥ १९॥ किमिदंवांपुराण
वज्जरतोरिवशस्यते॥ अंति०॥ समानंवांसजात्यंसमानोबंधुरश्वि
ना॥ अंति०॥ योवांरजांस्यश्विनारथोवियातिरोदसी॥ अंति०॥ आ
नोगव्येभिरश्व्यैःसहस्रैरुपगच्छतम्॥ अंति०॥ मानोगव्येभिरश्व्यैः
सहस्रेभिरतिख्यतम्॥ अंति०॥ अरुणप्सुरुषाऽअभूदकर्ज्योति
र्ऋतावरी॥ अंति०॥ आश्विनासुविचाकशद्वृक्षंपरशुमाँऽइव॥ अंति०॥ ॥ ६०॥

पुरन्नधृष्णवारुजकृष्णयाबाधितोविशा॥ अंति०॥ २०॥ विशोविशो
वोऽअतिथिंवाजयंतःपुरुप्रियम्॥ अग्निंवोदुर्यंवचःस्तुषेशूषस्यमन्म
भिः॥ यंजनासोहविष्मंतोमित्रंनसर्पिरासुतिं॥ प्रशंसंतिप्रशस्तिभिः॥
पंन्यांसंजातवेदसंयोदेवतात्युद्यता॥ हव्यान्यैरयद्दिवि॥ आगन्मवृ
त्रहंतमंज्येष्ठमग्निमानवम्॥ यस्यश्रुतर्वाबृहन्नार्क्षोऽअनीकऽएधते
॥ अमृतंजातवेदसंतिरस्तमांसिदर्शतम्॥ घृताहवनमीड्यम्॥ २१॥
सबाधोयंजनाऽइमेऽग्निंहव्येभिरीळते॥ जुह्वानासोयतस्रुचः॥ इयं
तेनव्यसीमतिरग्नेऽअधाय्यस्मदा॥ मंद्रसुजातसुक्रतोमूरदस्मातिथे॥ सातेऽअग्नेशंतमाचनिष्ठाभवतुप्रिया॥ तयावर्धस्वसुष्टुतः॥
साद्युम्नैर्द्युम्निनीबृहदुपोपश्रवसिश्रवः॥ दधीतवृत्रतूर्ये॥ अ

स्वामिद्वारथप्रांत्वेषमिंद्रन्नसत्पतिं ॥ यस्यश्रवांसितूर्वथपन्यंपन्यंचकृ
ष्टयः ॥२२॥ यंत्वागोपवनोगिराचनिष्ठदग्ने ऽ अंगिरः ॥ सपावकश्रुधी
हवम् ॥ यंत्वाजनास ऽ ईळतेसबाधोवाजसातये ॥ सबोधिवृत्रतूर्ये ॥
अहंहुवान ऽ आर्क्षेश्रुतर्वणिमदच्युति ॥ शर्द्धांसीवस्तुकाविनामृ
क्षाशीर्षाचतुर्णाम् ॥ मांचत्वार ऽ आशवःशविष्ठस्यद्रवित्नवः ॥ सुर
थासो ऽ अभिप्रयोवक्षन्वयोनतुग्र्यम् ॥ सत्यमित्वामहेनदिपरुष्ण्य
वदेदिशाम् ॥ नेमापो ऽ अश्वदातरःशविष्ठादस्तिमर्त्यः ॥२३॥ युक्ष्वाहि
देवहूतमाँ ऽ अश्वाँ ऽ अग्नेरथीरिव ॥ निहोतापूर्व्यस्सदः ॥ उतनोदेव
देवाँ ऽ अच्छावोचोविदुष्टरः ॥ श्रद्विश्वावार्याकृधि ॥ त्वंहयद्यविष्ठ्य
सहसस्सूनवाहुत ॥ ऋतावायज्ञियोभुवः ॥ अयमग्निस्सहस्त्रि

णोवाजस्यशतिनस्पतिः ॥ मूर्द्धाकवीरयीणाम् ॥ तन्नेमिमृभवोयथान
मस्वसहूतिभिः ॥ नेदियोयज्ञमंगिरः ॥ तस्मैनूनमभिद्यवेवाचाविरूप
नित्यया ॥ वृष्णेचोदस्वसुष्टुतिम् ॥ कमुष्विदस्यसेनयाग्नेरपाकचक्ष
सः ॥ पणिंगोषुस्तरामहे ॥ मानोदेवानांविशःप्रस्नातीरिवोस्राः ॥ कृश
न्नहासुरघ्न्याः ॥ मानस्समस्यदूढ्यः१ परिद्वेषसो ऽ अंहतिः ॥ ऊर्मिर्नना
वमावधीत् ॥ नमस्ते ऽ अग्न ओजसेगृणंतिदेवकृष्टयः ॥ अमैरमित्रमर्द
य ॥२५॥ कुवित्सुनोगविष्टयेग्नेसंवेषिषोरयिम् ॥ उरुकृदुरुणस्कृधि ॥
मानो ऽ अस्मिन्महाधनेपरावर्भारभृद्यथा ॥ संवर्गंसंरयिंजय ॥ अन्यम
स्मद्भिया ऽ इयमग्नेसिषक्तुदुच्छुना ॥ वर्द्धानो ऽ अमवच्छवः ॥ यस्याजुषन्न
मस्विनःशमीमदुर्मखस्यवा ॥ तंघेदग्निर्वृधावति ॥ परस्या ऽ अधिसं

वतोचराँ अभ्यातर॥ यन्नातमास्मिन्ताँऽ अव॥ विभ्राद्रित्ते पुरा वयमग्नेपि
सुर्यथावसः॥ अधातेसुम्नमीमहे॥२६॥ इमन्नुमायिनंहुवऽ इंद्रमीशा
नमोजसा॥ मरुत्वंतन्नवृंजसे॥ अयमिंद्रोमरुत्सखाविवृत्रस्याभिन
च्छिरः॥ वज्रेणशतपर्वणा॥ वावृधानोमरुत्सखेन्द्रोविवृत्रमैरयत॥
सृजन्समुद्रियाऽ अपः॥ अयंहयेनवाऽ इदंस्वर्मरुत्वताजितम्॥ इंद्रे
णसोमपीतये॥ मरुत्वंतमृजीपिणमोजस्वंतंविरप्शिनम्॥ इंद्रंगीर्भि
र्हवामहे॥ इंद्रंप्रत्नेनमन्मनामरुत्वंतंहवामहे॥ अस्यसोमस्यपीत
ये॥२७॥ मरुत्वाँऽ इंद्रमीढ्वः पिबासोमंशतक्रतो॥ अस्मिन्यज्ञेपुरु
ष्टुत॥ तुभ्येदिंद्रमरुत्वतेसुतास्सोमासोऽ अद्रिवः॥ हृदाहूयंतऽ उ
क्थिनः॥ पिबेदिंद्रमरुत्सखासुतंसोमंदिविष्टिषु॥ वज्रंशिशान

म्

ओजसा॥ उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वीशिप्रेऽ अवेपयः॥ सोममिंद्रचमू
सुतम्॥ अनुत्वारोदसीऽ उभेक्रक्षमाणमकृपेताम्॥ इंद्रयद्दस्युहाभ
वः॥ वाचमष्टापदीमहन्नवस्त्रक्तिमृतस्पृशाम्॥ इन्द्रात्परितन्वम्म
मे॥२८॥ जज्ञानोनुशतक्रतुर्विपृच्छदितिमातरम्॥ कऽ उग्राः केहशृ
ण्विरे॥ आदींशवस्यब्रवीदौर्णवाभमहीशुवं॥ तेपुत्रसंतुनिष्टुरः॥
समित्तान्वृत्रहाखिदत्खेऽ अराँऽ इवखेदया॥ प्रवृद्धोदस्युहाभव
त्॥ एकयाप्रतिधापिबत्साकंसरांसित्रिंशतम्॥ इंद्रस्सोमस्यका
णुका॥ अभिगंधर्वमतृणदबुध्नेषुरजस्स्वा॥ इंद्रोब्रह्मभ्यऽ इद्वृधे
॥२९॥ निराविध्यद्गिरिभ्यऽ आधारत्पक्वमोदनं॥ इंद्रोबुंदंस्वाततं॥
शतब्रध्नऽ इषुस्तवसहस्रपर्णऽ एकऽ इत्॥ यमिंद्रचकृषेयुजम्॥

तेनस्तोतृभ्यऽआभरनृभ्योनारिभ्योऽअत्तवे॥ सद्योजातऽऋभुष्ठिर॥ एताच्यौत्नानितेकृतावर्षिष्ठानिपरीणसा॥ हृदावीड्वधारयः॥ विश्वेत्ताविष्णुराभरदुरुक्रमस्त्वेषितः॥ शतंमहिषान्क्षीरपाकमोदनंवराहमिंद्रऽएमुषम्॥ तुविक्षंतेसुकृतंसूमयंधनुः साधुर्बुंदोहिरण्ययः॥ उभातेबाहूरण्यासुसंस्कृतऋदूपेचिदृदूवृधा॥ ३०॥ पुरोळाशंनोऽअंधसऽइंद्रसहस्रमाभर॥ शताचशूरगोनां॥ आनोभरव्यंजनंगामश्वमभ्यंजनम्॥ सचामनाहिरण्यया॥ उतनःकर्णशोभनापुरूणिधृष्णवाभर॥ त्वंहिशृण्विषेवसो॥ नकींवृधीकऽइंद्रतेनसुषानसुदाउत॥ नान्यस्त्वच्छूरवाघतः॥ नकीमिंद्रोनिकर्तवेनशक्रःपरिशक्तवे॥ विश्वंशृणोतिपश्यति॥ ३१॥

॥६३॥

पुरानिदश्चिकीषते॥

समन्युंमर्त्यानामदब्धोनिचिकीषते॥ क्रत्वऽइत्पूर्णमुदरंतुरस्यास्तिविधतः॥ वृत्रघ्नःसोमपाव्नः॥ त्वेवसूनिसंगताविश्वाचसोमसौभगा॥ सुदात्वपरिह्वृता॥ त्वामिद्यवयुर्ममकामोगव्युर्हिरण्ययुः॥ त्वामश्वयुरेषते॥ तवेदिंद्राहमाशसाहस्तेदात्रंचनाददे॥ दिनस्यवामघवन्संभृतस्यवापूर्धियवस्यकाशिना॥ ३२॥ अयंकृत्नुरगृभीतोविश्वजिदुद्भिदित्सोमः॥ ऋषिर्विप्रःकाव्येन॥ अभ्यूर्णोतियन्नग्नंभिषक्तिविश्वंयत्तुरम्॥ प्रेमंधःख्यन्निःश्रोणोभूत्॥ त्वंसोमतनूकृद्भ्योद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यः॥ उरुयंतासिवरूथम्॥ त्वंचित्तीतवदक्षैर्दिवऽआपृथिव्याऋजीषिन्॥ यावीरघस्यचिद्द्वेषः॥ अर्थिनोयंतिचेदर्थंगच्छानिद्ददुषोरातिम्॥ ववृज्युस्तृष्यतःकामम्॥ ३३॥ वि

॥ ६५ ॥

दृध्यसूर्यंनरुश्मुदीम्ब्रतायुमीरयत् ॥ अमायुस्तारीदतीर्णं ॥ सुशेवोनो मृळयाकुरदृप्तक्रतुरवातः ॥ भवानस्सोमशंहृदे ॥ मानस्सोमसंवीविजोमाविबीभिषताराजन् ॥ मानोहार्दित्विषावधीः ॥ अवयत्स्वेसधस्थेदेवानांदुर्मतीरीक्षे ॥ राजन्नपद्विषस्सेधमीढ्वोऽअपस्रिधस्सेध ॥ ३४ ॥ नह्य१न्यंबळाकरंमर्डितारंशतक्रतो ॥ त्वन्नःऽइंद्रमृळय ॥ योनश्शश्वत्पुराविथामृध्रोवाजसातये ॥ सत्वन्नःऽइंद्रमृळय ॥ किमंगरध्रचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि ॥ कुविस्त्विंद्रणःशकः ॥ इंद्रप्रणोरथमवपश्चाच्चित्संतमद्रिवः ॥ पुरस्तादेनम्मेकृधि ॥ हंतोनुकिमाससेप्रथमन्नोरथंकृधि ॥ उपमंवाजयुश्रवः ॥ ३५ ॥ अवानोवाजयुंरथंसुकरंतेकिमित्परि ॥ अस्मान्सुजिग्युषस्कृधि ॥ इंद्रदृह्यस्वपूरसिभद्रातऽएतिनिष्कृतम् ॥ ॥ ६५ ॥

धनं

इयंधीर्ऋत्वियावती ॥ मासीमवद्यऽआभागुर्वीकाष्ठाहितंधनम् ॥ अपावृक्ताऽअरत्नयः ॥ तुरीयन्नामयज्ञियंयदाकरस्तदुश्मसि ॥ आदित्पतिर्नऽओहसे ॥ अवीवृधद्वोऽअमृताऽअमंदीदेकद्यूर्देवाऽउतयाश्चदेवीः ॥ तस्माउराधःकृणुतप्रशस्तंप्रातर्मक्षूधियावसुर्जगम्यात् ॥ ३६ ॥ आतूनःऽइंद्रक्षुमंतंचित्रंग्राभंसंगृभाय ॥ महाहस्तीदक्षिणेन ॥ विद्माहित्वातुविकूर्मिंतुविदेष्णंतुवीमघम् ॥ तुविमात्रमवोभिः ॥ नहित्वाशूरदेवानमर्तासोदित्संतम् ॥ भीमन्नगांवारयंते ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामेशानंवस्वस्वराजम् ॥ नराधसामर्धिषन्नः ॥ प्रस्तोषदुपगासिषच्छ्रवत्सामगीयमानम् ॥ अभिराधसाजुगुरत् ॥ ३७ ॥ आनोभरदक्षिणेनाभिसव्येनप्रमृश ॥ इंद्रमानोवसोर्निर्भाक् ॥ उपक्रमस्वाभरधृषताधृष्णो

॥६६॥
६५

जनानाम्॥अदाभूष्टरस्युवेदः॥ इंद्रयऽउनुतेऽआस्तिवाजोविप्रेभिः
सनित्वः॥अस्माभिस्सुतंसनुहि॥ सद्योजुवस्तेवाजाऽअस्मभ्यंवि
श्वश्चंद्राः॥ वशैश्चमक्षूजरंते॥ ३८॥ इतिषष्ठाष्टकेपंचमोध्यायः॥
हरिः ॐ॥ आप्रद्रवपरावतोर्वावतश्चवृत्रहन्॥ मध्वःप्रतिप्रभर्म
णि॥ तीव्राःसोमासऽआगहिसुतासोमादयिष्णवः॥ पिबादधृग्य
थोचिषे॥ इषामंदस्वादुतेरंवरायमन्यवे॥ भुवत्तुऽइंद्रशंहृदे॥ आ
त्वशत्रवागहिन्युक्थानिचहूयसे॥ उपमेरोचनेदिवः॥ तुभ्याय
मद्रिभिस्सुतोगोभिश्रीतोमदायकम्॥ प्रसोमऽइंद्रहूयते॥ १॥ इं
द्रश्रुधिसुमेहवमस्मेसुतस्यगोमतः॥ विपीतिंतृप्तिमश्नुहि॥ यऽ
इंद्रचमसेष्वासोमश्चमूषुतेसुतः॥ पिबेदस्यत्वमीशिषे॥ यो ॥६५॥

ऽअप्सुचंद्रमाऽइवसोमश्चमूषुददृशे॥ पिबेदस्यत्वमीशिषे॥ यन्तेश्ये
नःपदाभरत्तिरोरजांस्यस्पृतम्॥ पिबेद०॥ २॥ देवानामिदवोमहत्तदा
वृणीमहेवयं॥ वृष्णामस्मभ्यमूतये॥ तेनस्संतुयुजस्सदावरुणोमित्रोऽ
अर्यमा॥ वृधासश्चप्रचेतसः॥ अतिनोविष्पितापुरुनौभिरपोनपर्षथ॥
यूयमृतस्यरथ्यः॥ वामन्नोऽअस्त्वर्यमन्वामंवरुणशंस्यम्॥ वामंह्यावृ
णीमहे॥ वामस्यहिप्रचेतसऽईशानासोरिशादसः॥ नेमादित्याऽअघ
स्ययत्॥ वयमिद्वस्सुदानवःक्षियंतोयांतोऽअध्वन्ना॥ देवावृधाय
हूमहे॥ अधिनऽइंद्रैषांविष्णोसजात्यानां॥ इतामरुतोऽअश्विना॥
प्रभ्रातृत्वंसुदानवोधिद्वितासमान्या॥ मातुर्गर्भेभरामहे॥ यूयंहि
ष्ठासुदानवऽइंद्रज्येष्ठाऽअभिद्यवः॥ अधाचिद्वऽउतब्रुवे॥ ४॥ प्रेष्ठं

वोऽआतिथिंस्तुषेमित्रमिवप्रियम॥ अग्निंरथंनवेद्यं॥ कविमिवप्रचे
तसंयंदेवासोऽअधद्विता॥ निमर्त्येष्वादधुः॥ त्वंयविष्ठदाशुषो॥
नॄंःपाहिशृणुधीगिरः॥ रक्षातोकमुततमना॥ कयातेऽअग्नेऽअं
गिरऽऊर्जोनपादुपस्तुतिं॥ वरायदेवमन्यवे॥ दाशेमकस्यमनसा
यज्ञस्यसहसोयहो॥ कदुवोचऽइदंनमः॥ ५॥ अधात्वंहिनस्करोवि
श्वाऽअस्मभ्यंसुक्षितीः॥ वाजद्रविणसोगिरः॥ कस्यनूनंपरीणसो
धियोजिन्वसिदंपते॥ गोषातायस्यतेगिरः॥ तंमर्जयन्तसुक्र
तुंपुरोयावानमाजिषु॥ स्वेषुक्षयेषुवाजिनम्॥ क्षेतिक्षेमेभिस्सा
धुभिर्नकिर्यंघ्नंतिहंतियः॥ अग्नेसुवीरएऽधते॥ ६॥ आमेहवंना
सत्याश्विनागछतंयुवम्॥ मध्वस्सोमस्यपीतये॥ इमम्मेस्तोमम

श्विनेमम्मेशृणुतंहवम्॥ मध्वस्सो०॥ अयंवांकृष्णोऽअश्विनाहव
तेवाजिनीवसू॥ मध्वः०॥ शृणुतंजरितुर्हवंकृष्णस्यस्तुवतोनरा॥ मध्व
स्सो०॥ छर्दिर्यंतमदाभ्यंविप्रायस्तुवतेनरा॥ मध्वस्सो०॥ ७॥ गछतं
दाशुषोगृहमित्थास्तुवतोऽअश्विना॥ मध्वस्सो०॥ युंजाथांरासभं
रथेवीड्वंगेवृषण्वसू॥ मध्वस्सो०॥ त्रिवंधुरेणत्रिवृतारथेनायात
मश्विना॥ मध्वस्सो०॥ नूमेगिरोनासत्याश्विनाप्रावतंयुवम्॥ म
ध्वस्सो०॥ ८॥ उभाहिदस्राभिषजामयोभुवोभादक्षस्यवचसोबभू
वथुः॥ तावांविश्वकोहवतेतनूकृथेमानोवियौष्टंसख्यामुमोच
तम्॥ कथानूनंवांविमनाऽउपस्तवद्युवंधियंददथुर्वस्यऽइष्टये॥
तावां०युवंहिष्मापुरुभुजेममेधतुंविष्णापेददथुर्वस्यऽइष्टये॥ ना

॥६७॥

वां॰॥उतत्यंवीरंधनसामृजीषिणंदूरेचित्संतमवसेहवामहे॥यस्य
स्वादिष्ठासुमतिःपितुर्यथामानोविं॰॥ऋतेनदेवस्सवितारामायत
ऽऋतस्यशृंगमुर्वियाविपप्रथे॥ऋतंसासाहमहिचित्पृतन्यतोमानो॰
॥८॥द्युम्नीवांस्तोमोऽअश्विनाक्रिविर्नसेकऽआगतम्॥मध्वस्सुतस्य
सादिविप्रियोनरापातंगौराविवेरिणे॥पिबतंघर्ममधुमंतमश्विनाब
र्हिस्सीदतन्नरा॥तामन्दसानामनुषोदुरोणऽआनिपातंवेदसाव
यः॥आवांविश्वाभिरूतिभिःप्रियमेधाऽअहूषत॥तावर्तिर्यातमु
पवृक्तबर्हिषोजुष्टंयज्ञंदिविष्टिषु॥पिबतंसोमंमधुमंतमश्विनाब
र्हिस्सीदतंसुमत्॥तावावृधानाऽउपसुष्टुतिंदिवोगंतंगौराविवेरि
णम्॥आनूनंयातमश्विनाश्वेभिःप्रुषितप्सुभिः॥दस्राहिरण्यव

॥६७॥

र्तनीशुभस्पतीपातंसोममृतावृधा॥वयंहिवांहवामहेविपन्यवो प्रा
वि
सोवाजसातये॥तावल्गूदस्रापुरुदंससाधियाश्विनाश्रुत्यागतं॥
॥१०॥तंवोदस्ममृतीषहंवसोर्मन्दानमंधसः॥अभिवत्सन्नस्वसरेषु
धेनवऽइंद्रंगीर्भिर्नवामहे॥द्युक्षंसुदानुंतविषीभिरावृतंगिरिंनपु
रुभोजसम्॥क्षुमंतंवाजंशतिनंसहस्रिणंमक्षूगोमंतमीमहे॥न
त्वाबृहंतोऽअद्रयोवरंतऽइंद्रवीळवः॥यद्दित्ससिस्तुवतेमावतेव
सुनाकिष्टदामिनातिते॥योद्धासिक्रत्वाशवसोतदंसनाविश्वाजाता
भिमज्मना॥आत्वायमर्कऽऊतयेववर्ततियंगोतमाऽअजीजनन्॥
प्रातेरिरिक्षऽओजसादिवोऽअंतेभ्यस्परि॥नत्वाविव्याचरजऽइंद्रपा
र्थिवमनुस्वधांववक्षिथ॥नाकिःपरिष्टिर्मघवन्मघस्यतेयद्दाशुषेदशा

गाय

स्यसि॥अस्माकंबोध्युचतस्यचोदितामंहिष्ठोवाजसातये॥११॥बृहदिं
द्रायतुमरुतोवृत्रहंतमं॥येनज्योतिरजनयन्नृतावृधोदेवंदेवायजागृवि॥
अपाधमदभिशस्तीरशस्तिहाथेंद्रोद्युम्न्याभवत्॥देवास्तऽइंद्रसख्याययेमिरेबृहद्भानोमरुद्गण॥प्रवऽइंद्रायबृहतेमरुतोब्रह्मार्चत॥वृत्रंहन
तिवृत्रहाशतक्रतुर्वज्रेणशतपर्वणा॥अभिप्रभरधृषताधृषन्मनःश्र
वश्चित्तेऽअसद्बृहत्॥अर्षन्त्वापोजवसाविमातरोहनोवृत्रंजयास्वः॥
यज्जायथाऽअपूर्व्यमघवन्वृत्रहत्याय॥तत्पृथिवीमप्रथयस्तदस्तभ्ना
ऽउतद्याम्॥तत्तेयज्ञोऽअजायततदर्कऽउतहस्कृतिः॥तद्विश्वमभि
भूरसियज्जातंयच्चजंत्वं॥आमासुपक्वमैरयऽआसूर्यंरोहयोदिवि॥
घर्मंनसामंतपतासुवृक्तिभिर्जुष्टंगिर्वणसेबृहत्॥१२॥आनोवि

॥६८॥

भू

श्वासुहव्यऽइंद्रःसमत्सुभूषतु॥उपब्रह्माणिसवनानिवृत्रहापरमज्याऽऋ
चीषमः॥त्वंदाताप्रथमोराधसामस्यसिसत्यऽईशानकृत्॥तुविद्युम्न
स्ययुज्यावृणीमहेपुत्रस्यशवसोमहः॥ब्रह्मातऽइंद्रगिर्वणःक्रियंतेऽ
अनतिद्भुता॥इमाजुषस्वहर्यश्वयोजनेंद्रयातेऽअमन्महि॥त्वंहिस
त्योमघवन्ननानतोवृत्राभूरिन्यृंजसे॥सत्वंशविष्ठवज्रहस्तदाशुषेर्वा
चंरयिमाकृधि॥त्वमिंद्रयशाऽअस्यृजीषीशवसस्पते॥त्वंवृत्राणि
हंस्यप्रतीन्येकऽइत्पुर्वनुत्तश्चर्षणीधृतिः॥तमुत्वानूनमसुरप्रचेतसं
राधोभागमिवेमहे॥महीवकृत्तिःशरणातऽइंद्रप्रतेसुम्नानोऽअश्न
वन्॥१३॥कन्या३वारवायतीसोममपिस्रुताविदत्॥अस्तंभरंत्यब्र
वीदिंद्रायसुनवैत्वाशक्रायसुनवैत्वा॥असौयऽएषिवीरकोगृहंगृ

हं विचाकशत् ॥ इमं जंभसुतं पिब धानावंतं करंभिणमपूपवंतमुक्थिन
म् ॥ आ चन त्वा चिकित्सामो धि चन त्वा नेमसि ॥ शनैरिव शनकैरिवेंद्रा
येन्दो परि स्रव ॥ कुविच्छकत्कुवित्करत्कुविन्नो वस्यसस्करत् ॥ कुवि
त्पतिद्विषो यतीरिंद्रेण संगमामहै ॥ इमानि त्रीणि विष्टपा तानींद्र
वि रोहय ॥ शिरस्ततस्योर्वरामादिदं म३ उपोदरे ॥ असौ च या न३ उ
र्वरादिमां तन्वं१ मम ॥ अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि ॥ खे
रथस्य खेनसः खे युगस्य शतक्रतो ॥ अपालामिंद्र त्रिष्पूत्व्यकृणोः
सूर्यत्वचम् ॥ १४ पांतमा वो३ अंधस३ इंद्रमभि प्र गायत ॥ विश्वासा
हं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्षणीनाम् ॥ पुरुहूतं पुरुष्टुतं गाथान्यं१ सनश्रुतं ॥
इंद्र३ इति ब्रवीतन ॥ इंद्र३ इन्नो महानां दाता वाजानां नृतुः ॥ महाँ३ अ

भिज्ञ्वा यमंत् ॥ अपादु शिप्र्यंधसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः ॥ इंदोरिंद्रो यवा
शिरः ॥ तम्वभि प्रार्चतेंद्रं सोमस्य पीतये ॥ तदिद्ध्यस्य वर्धनं ॥ १५ ॥ अस्य
पीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा ॥ विश्वाभि भुवना भुवत् ॥ त्यमु वः सत्रा
साहं विश्वासु गीर्ष्वायतं ॥ आ च्यावयस्यूतये ॥ युध्मं संतमनर्वाणं
सोमपामनपच्युतम् ॥ नरमवार्यक्रतुम् ॥ शिक्षा ण३ इंद्र राय आ पुरु
विद्वाँ३ ऋचीषम ॥ अवा नः पार्ये धने ॥ अतश्चिदिंद्र ण३ उपा याहि शत
वाजय ॥ इषा सहस्रवाजया ॥ १५ ॥ अयाम धीवतो धियोर्वद्भिः शक्र
गोदरे ॥ जयेम पृत्सु वज्रिवः ॥ वयमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा ॥
उक्थेषु रणयामसि ॥ विश्वा हि मर्त्यत्वनानुकामा शतक्रतो ॥ अगन्म
वज्रिन्नाशसः ॥ त्वे सु पुत्र शवसोऽवृत्रन्कामकातयः ॥ न त्वामिंद्राति

॥७०॥

दि

रिच्यते॥ सनोवृषन्त्सनिष्ठयासंघोरयाद्रवित्न्वा॥ धियाविड्ढिपुरंध्या॥१७॥
यस्तेनूनंशतक्रतुविंद्रद्युम्नितमोमदः॥ तेनननूनंमदेमदेः॥ यस्तेचित्रश्र
वस्तमोय ऽ इंद्रवृत्रहंतमः॥ य ओजोदातमोमदः॥ विद्माहियस्ते ऽ अद्रि
वस्त्वादत्तः सत्यसोमपाः॥ विश्वासुदस्मकृष्टिषु॥ इंद्रायमद्वनेसुतंप
रिष्टोभंतुनोगिरः॥ अर्कमर्चंतुकारवः॥ यस्मिन्विश्वा ऽ अधिश्रियो
रणंतिसप्तसंसदः॥ इन्द्रंसुतेहवामहे॥१८॥ त्रिकद्रुकेषुचेतनंदेवासो
त्वत यज्ञमत्नत॥ तमिद्वर्धंतुनोगिरः॥ आत्वाविशंत्विंदवः समुद्रमिवसिंधवः॥
नत्वामिंद्रातिरिच्यते॥ विव्यक्थमहिनावृषन्भक्षंसोमस्यजागृवे॥ यः
इंद्रजठरेषुते॥ अरंत ऽ इंद्रकुक्षयेसोमोभवतुवृत्रहन्॥ अरंधामभ्य ऽ
इंदवः॥ अरमश्वायगायतिश्रुतकक्षो ऽ अरंगवे॥ अरमिंद्रस्यधाम्ने॥

॥७०॥

अरंहिष्मासुतेषुणः सोमेष्विंद्रभूषसि॥ अरंतेशक्रदावने॥१९॥ पराका
त्ताच्चिदद्रिवस्त्वांनक्षंतनोगिरः॥ अरंगमामतेवयं॥ एवाह्यसिवीरयुरे
वाशूर ऽ उतस्थिरः॥ एवातेराध्यंमनः॥ एवारातिस्तुवीमघविश्वेभिर्धायि
धातृभिः॥ अधाचिदिंद्रमेसचा॥ मोषुब्रह्मेवतंद्रयुर्भुवोवाजानांपते॥ म
त्स्वासुतस्यगोमतः॥ मान ऽ इंद्राभ्या ऽ दिशः सूरो ऽ अक्तुष्वायेमन्॥ त्वायुजा
वनेमतत्॥ त्वयेदिंद्रयुजावयंप्रतिब्रुवीमहिस्पृधः॥ त्वमस्माकंतवस्म
सि॥ त्वामिद्धिसायवोनुनोनुवतश्चरान्॥ सखाय ऽ इंद्रकारवः॥२०॥
उद्घेदभिश्रुतामघंवृषभंनर्यापसं॥ अस्तारमेषिसूर्य॥ नवयोनवतिं
पुरोबिभेदबाह्वोजसा॥ अहिंचवृत्रहावधीत्॥ सनः ऽ इंद्रः शिवः सखा
श्वावद्गोमद्यवमत्॥ उरुधारेवदोहते॥ यदद्यकच्चवृत्रहन्नुदगा ऽ अ

॥७१॥

भिसूर्य॥सर्वंतदिंद्रतेवशे॥यद्वाप्रवृद्धसत्पतेनमराऽइतिमन्यसे॥उतो
तत्सत्यमित्तव॥२१॥येसोमासःपरावतियेऽअर्वावतिसुन्विरे॥स
र्वांस्तांऽइंद्रगच्छसि॥तमिंद्रंवाजयामसिमहेवृत्रायहंतवे॥सवृषाव
षभोभुवत्॥इंद्रस्सदामनेकृतओजिष्ठस्समदेहितः॥द्युम्नीश्लोकी
ससोम्यः॥गिरावज्रोनसंभृतस्सबलोऽअनपच्युतः॥ववक्षऋष्वो
ऽअस्तृतः॥दुर्गेचिन्नस्सुगंकृधिगृणानऽइंद्रगिर्वणः॥त्वंचमघवन्व
शः॥२२॥यस्यतेनूचिदादिशन्नमिनंतिस्वराज्यम्॥नदेवोनाध्रिगुर्ज
नः॥अधातेऽअप्रतिष्कुतंदेवीशुष्मंसपर्यतः॥उभेसुशिप्ररोदसी॥
त्वमेतदधारयःकृष्णासुरोहिणीषुच॥परुष्णीषुरुशत्पयः॥वियदहे
रधत्विषोविश्वेदेवासोऽअक्रमुः॥विदन्मृगस्यतांऽअमः॥आदुमे

॥७१॥

ह

निवरोभुवद्वृत्रहादिष्टपौंस्यम्॥अजातशत्रुरस्तृतः॥२३॥श्रुतंवोवृ
त्रहंतमंप्रशर्द्धंचर्षणीनाम्॥आशुषेराधसेमहे॥अयाधियाचगव्य
यापुरुणामन्पुरुष्टुत॥यत्सोमेसोमऽआभवः॥बोधिन्मनाऽइदस्तु
नोवृत्रहाभूर्यासुतिः॥शृणोतुशक्रऽआशिषम्॥कयात्वन्नऽऊत्या
भिप्रमंदसेवृषन्॥कयास्तोतृभ्यऽआभर॥कस्यवृषासुतेसचा
नियुत्वान्वृषभोरणत्॥वृत्रहासोमपीतये॥२४॥अभीषुणस्त्वंरयिं
मंदसानस्सहस्रिणम्॥प्रयंताबोधिदाशुषे॥पत्नीवंतःसुताऽइम
ऽउशंतोयंतिवीतये॥अपांजग्मिर्निचुंपुणः॥इष्टाहोत्राऽअसृ
क्षतेंद्रंवृधासोऽअध्वरे॥अच्छावभृथमोजसा॥इहत्यासधमाद्याहरी
हिरण्यकेश्या॥वोढामभिप्रयोहितम्॥तुभ्यंसोमास्सुताऽइमेस्ती

णंबृहद्भिर्विभावसो॥ स्तोतृभ्यऽइंद्रमावह॥२५॥ आतेदक्षंविरोचनाद
धद्रत्नाविदाशुषे॥ स्तोतृभ्यऽइंद्रमर्चत॥ आतेदधामींद्रियमुक्थावि
श्वाशतक्रतो॥ स्तोतृभ्यऽइंद्रमृळय॥ भद्रंभद्रन्नऽआभरेषमूर्जंशत
क्रतो॥ यदिंद्रमृळयासिनः॥ सनोविश्वान्याभरसुवितानिशतक्रतो॥
यदिंद्रमृळयासिनः॥ त्वामिद्वृत्रहंतमसुतावंतोहवामहे॥ यदिंद्र०॥२६॥
उपनोहरिभिःसुतंयाहिमदानांपते॥ उपनोहरिभिःसुतं॥ द्वितायो
वृत्रहंतमोविदऽइंद्रःशतक्रतुः॥ उप०॥ त्वंहिवृत्रहन्नेषांपातासोमा
नामसि॥ उप०॥ इंद्रऽइषेददातुनऽऋभुक्षणमृभुंरयिं॥ वाजीददातु
वाजिनं॥२७॥ गोर्धयतिमरुतांश्रवस्युर्माताम्घोनां॥ युक्तावन्हीर
थानां॥ यस्यादेवाऽउपस्थेव्रताविश्वेधारयंते॥ सूर्यामासादृशेकं॥

भ

॥७२॥

तत्सुनोविश्वेऽअर्यऽआसदागृणंतुकारवः॥ मरुतस्सोमपीतये॥ अ
स्तिसोमोऽअयंसुतःपिबंत्यस्यमरुतः॥ उतस्वराजोऽअश्विना॥ पिबं
तिमित्रोऽअर्यमातनापूतस्यवरुणः॥ त्रिषधस्थस्यजावतः॥ उतोन्व
स्यजोषमाँऽइंद्रस्सुतस्यगोमतः॥ प्रातर्होतेवमत्सति॥२८॥ कदत्वि
षंतसूरयस्तिरऽआपइवस्रिधः॥ अर्षंतिपूतदक्षसः॥ क
द्वोऽअद्यमहानांदेवानामवोवृणे॥ त्मनाचदस्मवर्चसाम्॥ आये
विश्वापार्थिवानिपप्रथन्रोचनादिवः॥ मरुतस्सोमपीतये॥ त्यान्नु
पूतदक्षसोदिवोवोमरुतोहुवे॥ अस्यसोमस्यपीतये॥ त्यान्नुयेवि
रोदसीतस्तभुर्मरुतोहुवे॥ अस्य०॥ त्यंनुमारुतंगणंगिरिष्ठांवृषणं
हुवे॥ अस्य०॥२९॥ आत्वागिरोरथीरिवास्थुःसुतेषुगिर्वणः॥ अभि

॥७३॥

त्वासमनूषतेन्द्रवत्सन्नमातरः ॥ आत्वाशुक्राऽअचुच्यवुस्सुतासऽ इंद्रगिर्वणः ॥ पिबात्वस्यांधसऽ इंद्रविश्वासुतेहितम् ॥ पिबासोममिंद्रमदाय कमिंद्रश्येनाभृतंसुतम् ॥ त्वंहिशश्वतीनांपतीराजाविशामसि ॥ श्रुधीहवंतिरश्च्याऽ इंद्रयस्त्वासपर्यति ॥ सुवीर्यस्यगोमतोरायस्पूर्धि महाँऽअसि ॥ इंद्रयस्तेनवीयसींगिरंमंद्रामजीजनत् ॥ चिकित्विन्मनसंधियंप्रत्नामृतस्यपिप्युषीं ॥२०॥ तमुष्टवामयंगिरऽ इंद्रमुक्थानि वावृधुः ॥ पुरूण्यस्यपौंस्यासिषासंतोवनामहे ॥ एतोन्विंद्रंस्तवामशुद्धं शुद्धेनसाम्ना ॥ शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वांसंशुद्धऽ आशीर्वान्ममत्तु ॥ इंद्रशुद्धो नऽआगहिशुद्धःशुद्धाभिरूतिभिः ॥ शुद्धोरयिन्निधारयशुद्धोममद्धिसोम्यः ॥ इंद्रशुद्धोहिनोरयिंशुद्धोरत्नानिदाशुषे ॥ शुद्धोवृत्राणिजिघ्नसे ॥७३॥

...रे गाः ॥ अतिविद्धा विथुरेणाचिदस्त्रात्रिःसप्तसानुसंहितागिरीणां ॥ नतद्देवोनमर्त्यस्तुतुर्याद्यानिप्रवृद्धोवृषभश्चकार ॥ इंद्रस्यवज्रऽआयसोनिमिश्लइंद्रस्यबाह्वोर्भूयिष्ठमोजः ॥ शीर्षन्निंद्रस्यक्रतवोनिरेकऽआसन्नेषंतश्रुत्याऽउपाके ॥ मन्येत्वायज्ञियंयज्ञियानांमन्येत्वाच्यवनमच्युतानां ॥ मन्ये...

शुद्धोवाजंसिषासासि ॥२१॥ अस्माऽउषासऽआतिरंतयाममिंद्रायनक्तमूर्म्याःसुवाचः ॥ अस्माऽआपोमातरःसप्ततस्थुर्नृभ्यस्तरायसिंधवःसुपाराः ॥ अपवपञ्जीषिन् ॥ मदऽउग्रायतवसेसुवृक्तिंप्रेरयाशिवतमायपश्वः ॥ गिर्वाहसेगिरऽ इंद्रायपूर्वीर्धेहितन्वेकुविदंगवेदत् ॥ ॥२२॥ उक्थवाहसेविभ्वेमनीषांद्रुणानपारमीरयानदीनां ॥ निस्पृशाधियातान्विस्तस्यजुष्टतरस्यकुविदंगवेदत् ॥ तद्विविड्ढियत्तऽ इंद्रो जुजोषत्स्तुहिसुष्टुतिन्नमसाविवास ॥ उपभूषजरितर्मारुवण्यःश्रावयावाचंकुविदंगवेदत् ॥ अवद्रप्सोऽअंशुमतीमतिष्ठदियानःकृष्णोदशभिस्सहस्रैः ॥ आवत्तमिंद्रःशच्याधमंतमपस्नेहितीर्नृमणाऽअधत्त ॥ द्रप्समपश्यंविषुणेचरंतमुपह्वरेनद्योऽअंशुमत्याः ॥ नभोनकृ...

...अभिनसंतऽइंद्रं ॥२२ तमुष्टवाम य इमाजजानविश्वाजातान्यवराण्यस्मात् ॥ इंद्रेणमित्रंदिधिषेमगीर्भिरूपोनमोभिर्वृषभंविशेम ॥ वृत्रस्यत्वाश्वसथादीषमाणाविश्वेदेवाऽअजहुर्येसखायः ।

ष्णामवतास्थिवांसमिच्छामिवोवृषणोयुध्यताजौ॥ अधद्रप्सोअंशु
मत्या॥ उपस्थेधारयत्तन्वंतित्विषाणः॥ विशोअदेवीरभ्याचरंती
र्बृहस्पतिनायुजेंद्रस्ससाहे॥ ३४॥ त्वंहत्यत्सप्तभ्योजायमानोऽशत्रु
भ्यो॥ अभवःशत्रुरिंद्र॥ गूळ्हेद्यावापृथिवी॥ अन्वविंदोविभुमद्भ्यो
भुवनेभ्योरणंदाः॥ त्वंहत्यदप्रतिमानमोजोवज्रेणवज्रिंधृषितोजघं
थ॥ त्वंशुष्णस्यावातिरोवधत्रैस्त्वंगा॥ इंद्रशच्येदविंदः॥ त्वंहत्यद्वृ
षभचर्षणीनांघनोवृत्राणांतविषोबभूथ॥ त्वंसिंधूरसृजस्तस्त
भानांत्वमपो॥ अजयोदासपत्नीः॥ ससुक्रतूरणितायस्सुतेष्व
नुत्तमन्युर्यो॥ अहेवरेवान्॥ य॥ एक॥ इन्नर्यपांसिकर्तासवृत्रहा
प्रतीदन्यमाहुः॥ सवृत्रहेंद्रश्चर्षणीधृत्तंसुष्टुत्याहव्यंहुवेम॥

सप्राविताम‍घवानोधिवक्तासवाजस्यश्रवस्यस्यदाता॥ सवृत्रहेन्द्र
॥ऋभुक्षास्सद्योजज्ञानोहव्योबभूव॥ कृण्वन्नपांसिनर्यापुरूणिसो
मोनपीतोहव्यस्सखिभ्यः॥ ३५॥ या॥ इंद्रभुज॥ आभरस्स्वर्वां॥ असुरे
भ्यः॥ स्तोतारमिन्मघवन्नस्यवर्धययेचत्वेवृक्तबर्हिषः॥ यमिंद्रदधि
षेत्वमश्वंगांभागमव्ययं॥ यजमानेसुन्वतिदक्षिणावतितस्मिंतंधेहि
मापणौ॥ य॥ इंद्रसस्त्यव्रतोनुष्वापमदेवयुः॥ स्वैःषएवैर्मुमुरत्पोष्यंर
यिंसनुतर्धेहितंततः॥ यच्छक्रासिपरावतियदर्वावतिवृत्रहन्॥ अ
अतस्त्वागीर्भिर्द्युगदिंद्रकेशिभिः सुतावां॥ आविवासति॥ यद्वासिरो
चनेदिवस्समुद्रस्याधिविष्टपि॥ यत्पार्थिवेसदनेवृत्रहंतं॥ अंतरिक्ष॥ आ
गहि॥ ३६॥ सनःसोमेषुसोमपास्सुतेषुशवसस्पते॥ मादयस्वराध

तमयर्द

॥७५॥

सासून्नतावृतेन्द्रराय्यापारिणसा॥ मानऽइंद्रपरावृणग्भवानस्सधमाद्यः॥
त्वन्नऽऊतीत्वमिन्नऽआप्यम्मानऽइंद्रपरावृणक्॥ अस्मेऽइंद्रसचासु
तेनिषदापीतयेमधु॥ कृधीजरित्रेमघवन्नवोमहदस्मेऽइंद्रसचासुते॥
नत्वादेवासऽआशतनमर्त्यासोऽअद्रिवः॥ विश्वाजातानिशवसाभि
भूरसिनत्वादेवासऽआशत॥ विश्वाःपृतनाऽअभिभूतरन्नरंसजूस्त
तक्षुरिंद्रंजजनुश्चराजसे॥ क्रत्वावरिष्ठंवरऽआमुरिमुतोग्रमोजिष्ठं
तवसंतरस्विनम्॥ १०॥ समींरेभासोऽअस्वरन्निंद्रंसोमस्यपीतये॥
स्वर्पतिंयदींवृधेधृतव्रतोह्योजसासमूतिभिः॥ नेमिन्नमंतिचक्षसा
मेषंविप्राऽअभिस्वरा॥ सुदीतयोवोऽअद्रुहोपिकर्णेतरस्विनःसमृ
क्वभिः॥ तमिंद्रंजोहवीमिमघवानमुग्रंसत्रादधानमप्रतिष्कुतंशवां

॥७५॥

सि॥ मंहिष्ठोगीर्भिराचयज्ञियोववर्तद्रायेनोविश्वासुपथाकृणोतुवज्री॥
त्वंपुरऽइंद्रचिकिदेनाव्योजसाशविष्ठशक्रनाशयध्यै॥ त्वद्विश्वानिभु
वनानिवज्रिन्द्यावारेजेतेपृथिवीचभीषा॥ तन्मऋतमिंद्रशूरचित्रपा
त्वपोनवज्रिंदुरिताऽतिपर्षिभूरि॥ कदानऽइंद्ररायऽआदशस्येर्विश्वप्स्न्य
स्यस्पृहयाय्यस्यराजन्॥ १५॥ इतिषष्ठमाष्टकेषष्ठोध्यायः॥ ६॥ ॥

हरिः ॐ॥ इंद्रायसामगायतविप्रायबृहतेबृहत्॥ धर्मकृतेविप
श्चितेपनस्यवे॥ त्वमिंद्राभिभूरसित्वंसूर्यमरोचयः॥ विश्वकर्माविश्व
देवोमहाँऽअसि॥ विभ्राजंज्योतिषास्वऽरगच्छोरोचनंदिवः॥ देवास्त
ऽइंद्रसख्याययेमिरे॥ एंद्रनोगधिप्रियस्सत्राजिदगोह्यः॥ गिरिर्न
विश्वतस्पृथुःपतिर्दिवः॥ अभिहिसत्यसोमपाऽउभेबभूथरोदसी॥

६

॥७६॥

इंद्रासिसुन्वतोवृधःपतिर्दिवः॥व० ३०॥४॥त्वंहिशश्वतीनामिंद्रदर्तापु ऋव
रामसि॥हंतादस्योर्मनोर्वृधःपतिर्दिवः॥५॥अधाहींद्रगिर्वण उप
त्वाकामान्महःससृज्महे॥उदेवयंत उदभिः॥वार्णत्वायव्याभिर्व
र वर्धंतिशूरब्रह्माणि॥वावृध्वांसंचिदद्रिवोदिवेदिवे॥युंजंतिहरी इषिरस्य दि
गाथयोरौरथ उरुयुगे॥इंद्रवाहावचोयुजा॥त्वंन इंद्राभरं ओजो
च नृम्णंशतक्रतोविचर्षणे॥आवीरंपृतनाषहम्॥त्वंहिनःपितावसोत्वंमा
ताशतक्रतोबभूविथ॥अधातेसुम्नमीमहे॥त्वांशुष्मिन्पुरुहूत
वाजयंतमुपब्रुवेशतक्रतो॥सनोरास्वसुवीर्यम्॥२॥त्वामिदाह्यो
नरोऽपीप्यन्वज्रिन्भूर्णयः॥स इंद्रस्तोमवाहसामिहश्रुध्युपस्वसर
मागहि॥मत्स्वासुशिप्रहरिवस्तदीमहेत्वे आभूषंतिवेधसः॥तव ॥७६॥

श्री

श्रवांस्युपमान्युक्थासुतेष्विंद्रगिर्वणः॥श्रायंत इवसूर्यंविश्वेदिंद्र
स्यभक्षत॥वसूनिजातेजनमान ओजसाप्रतिभागंनदीधिम॥
अनर्शरातिंवसुदामुपस्तुहिभद्रा इंद्रस्यरातयः॥सो अस्यकामं
विधतोनरोषतिमनोदानायचोदयन्॥त्वमिंद्रप्रतूर्तिष्वभिविश्वा
असिस्पृधः॥अशस्तिहाजनिताविश्वतूरसित्वंतूर्यतरुष्यतः॥अ
नुतेशुष्मंतुरयंतमीयतुःक्षोणीशिशुंनमातरा॥विश्वास्तेस्पृधःश्नथ
यंतमन्यवेवृत्रंयदिंद्रतूर्वसि॥इत ऊतीवो अजरंप्रहेतारमप्रहितं॥
आशुंजेतारंहेतारंरथीतममतूर्तंतुग्र्यावृधम्॥इष्कर्तारमनिष्कृ
तंसहस्कृतंशतमूतिंशतक्रतुं॥समानमिंद्रमवसेहवामहेवसवानं
वसूजुवम्॥३॥अयंत एमितन्वापुरस्ताद्विश्वेदेवा अभिमायंतिप

श्यात्॥यद्दामसंदीधरोभागमिंद्रादिन्मयाकृणवोवीर्याणि॥दधा
मितेमधुनोभक्षमग्रेहितस्तेभागस्सुतो ऽ अस्तुसोमः॥असश्चत्वंद
क्षिणतःसखामेधावृत्राणिजंघनावभूरि॥प्रसुस्तोमंभरतवाजयं
त ऽ इंद्रायसत्यंयदिसत्यमस्ति॥नेंद्रो ऽ अस्तीतिनेम ऽ उत्व ऽ आहक ऽ
ईंददर्शकमभिष्टवाम॥अयमस्मिजरितःपश्यमेहविश्वाजातान्य
भ्यस्मिमन्हा॥ऋतस्यमाप्रदिशोवर्द्धयंत्यादर्दिरोभुवनादर्दरीमि॥
आयन्मावेना ऽ अरुहन्नृतस्यँ ऽ एकमासीनंहर्यतस्यपृष्ठे॥मनश्चि
न्मेहृद ऽ आप्रत्यवोचदचिक्रदञ्छिशुमंतस्सखायः॥विश्वेत्तातेसव
नेषुप्रवाच्यायाचकर्थमघवन्निंद्रसुन्वते॥पारावतंयत्पुरुसंभृतं
वस्वपावृणोःशरभाय ऽ ऋषिबंधवे॥४॥प्रनूनंधावतापृथङ्नेहयो

वो ऽ अवावरीत्॥निषींवृत्रस्यमर्मणिवज्रमिंद्रो ऽ अपीपतत्॥मनो
जवा ऽ अयमान ऽ आयसीमतरत्पुरं॥दिवंसुपर्णोगत्वायसोमंवज्रि
ण ऽ आभरत्॥समुद्रे ऽ अंतःशयत ऽ उद्नावज्रो ऽ अभीवृतः॥भरंत्य
स्मैसंयतःपुरःप्रस्रवणाबलिं॥यद्वाग्वदंत्यविचेतनानिराष्ट्री
देवानांनिषसादमंद्रा॥चतस्र ऽ ऊर्जंदुदुहेपयांसिक्वस्विदस्याःपर
मंजगाम॥देवींवाचमजनयंतदेवास्तांविश्वरूपाःपशवोवदंति॥
सानोमंद्रेषमूर्जंदुहानाधेनुर्वागस्मानुपसुष्टुतैतु॥सखेवितरंवि
क्रमस्वद्यौर्देहिलोकंवज्रायविष्कभे॥हनाववृत्रंरिणचावसिंधू
निंद्रस्ययंतुप्रसवेविसृष्टाः॥५॥ऋधगित्थासमर्त्यःशशमेदेवता
तये॥योनूनंमित्रावरुणावभिष्टय ऽ आचक्रेहव्यदातये॥वर्षिष्ठ

वृ

॥७८॥

क्षत्राऽउरूचक्षसानराराजानादीर्घश्रुत्तमा ॥ ताबाहुतानदंसनारथर्य
तःसाकंसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ प्रयोवांमित्रावरुणाजिरोदूतोऽअद्रवत् ॥
अयःशीर्षामदेरघुः ॥ नयःसंपृच्छेनपुनर्हवीतवेनसंवादायँमते ॥
तस्मान्नोऽअद्यसंमृतेरुरुष्यतंबाहुभ्यान्नऽउरुष्यतं ॥ प्रमित्राय
प्रार्यम्णेसचथ्यमृतावसो ॥ वरूथ्यं१वरुणेछंद्यंवचस्तोत्रंराजसु
गायत ॥ ६ ॥ तेहिन्विरेऽअरुणंजेन्यंवस्वेकंपुत्रंतिसृणाम् ॥ तेधा
मान्यमृतामर्त्यानामदब्धाऽअभिचक्षते ॥ आमेवचांस्युद्यता
द्युमत्तमानिकर्त्वा ॥ उभायातन्नासत्यासजोषसाप्रतिहव्यानिवी
तये ॥ रातिंयद्वामरक्षसंहवामहेयुवाभ्यांवाजिनीवसू ॥ प्राचींहो
त्रांप्रतिरंतावितन्नरागृणानाजमदग्निना ॥ आनोयज्ञंदिविस्पृ

र

॥७८॥

४ बट्सूर्यःश्रवसामहाँऽअसिसत्रादेवमहाँऽअसि ॥

या

शंवायोहिसुमन्मभिः ॥ अंतःपवित्रऽउपरिश्रीणानो३यंशुक्रोऽअयामि
ते ॥ वेत्यध्वर्युःपथिभीरजिष्ठैःप्रतिहव्यानिवीतये ॥ अधानियुत्वऽउभ
यस्यनःपिबशुचिंसोमंगवाशिरम् ॥ ७ ॥ बण्महाँऽअसिसूर्यबळादि
त्यमहाँऽअसि ॥ महस्तेसतोमहिमापनस्यतेद्धादेवमहाँऽअसि ॥ म
ह्नादेवानामसुर्यःपुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यम् ॥ इयंयानीच्यर्कि
णीरूपारोहिण्याकृता ॥ चित्रेवप्रत्यदर्श्यायत्यं१तर्दशसुबाहुषु ॥
प्रजाहतिस्रोऽअत्यायमीयुर्न्य१न्याऽअर्कमभितोविविस्रे ॥ बृहद्ध
तस्थौभुवनेष्वंतःपवमानोहरितऽआविवेश ॥ मातारुद्राणांदुहिता
वसूनांस्वसादित्यानाममृतस्यनाभिः ॥ प्रनुवोचंचिकितुषेजना
यमागामनागामदितिंवधिष्ट ॥ वचोविदंवाचमुदीरयंतींविश्वा

॥७१॥
॥८॥

भिन्नीभिरूपतिष्ठमानाम् ॥ देवींदेवेभ्यः पर्य्युषींगामामावृक्तमर्त्तो
दभ्रचेताः ॥ त्वमग्नेबृहद्वयोदधासिदेवदाशुषे ॥ कविर्गृहपतिर्युवा ॥
सनः ईळानयासहदेवाँ अग्नेदुवस्युवा ॥ चिकिद्विभानवावह ॥ त्व
याहस्विद्युजावयंचोदिष्ठेनयविष्ठ्य ॥ अभिष्मोवाजसातये ॥ और्व
भृगुवच्छुचिमप्नवानवदाहुवे ॥ अग्निंसमुद्रवाससं ॥ हुवेवातस्वनं
कविंपर्जन्यक्रंद्यंसहः ॥ अग्निं० ॥ ८ ॥ आसवंसवितुर्यथाभगस्येव
भुजिंहुवे ॥ अग्निं० ॥ अग्निंवोवृधन्तमध्वराणांपुरूतमं ॥ अच्छान
प्त्रेसहस्वते ॥ अयंयथान आभुवत्त्वष्टारूपेवतक्ष्या ॥ अस्यक्रत्वा
यशस्वतः ॥ अयंविश्वा अभिश्रियोग्निर्देवेषुपत्यते ॥ आवाजैरु
पनोगमत् ॥ विश्वेषामिहस्तुहिहोतॄणांयशस्तमं ॥ अग्निंयज्ञेषु

व
ग
॥७१॥

पूर्व्यं ॥ १० ॥ शीरंपावकशोचिषंज्येष्ठोयोदमेष्वा ॥ दीदायदीर्घश्रुत्तमः ॥
तमर्वन्तंनसानसिंगृणीहिविप्रशुष्मिणं ॥ मित्रंनयातयज्जनम् ॥ उ
पत्वाजामयोगिरोदेदिशतीर्हविष्कृतः ॥ वायोरनीके अस्थिरन् ॥ य
स्यत्रिधात्ववृतंबर्हिस्तस्थावसन्दिनं ॥ आपश्चिन्निदधापदं ॥ पदंदेव
स्यमीळ्हुषोनाधृष्टाभिरूतिभिः ॥ भद्रासूर्य इवोपदृक् ॥ ११ ॥ अग्ने
घृतस्यधीतिभिस्तेपानोदेवशोचिषा ॥ आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ तंत्वा
जनन्तमातरः कविंदेवा सोअंगिरः ॥ हव्यवाहममर्त्यं ॥ प्रचेतसंत्वाक
वेग्नेदूतंवरेण्यं ॥ हव्यवाहंनिषेदिरे ॥ नहिमे अस्त्यघ्न्यानस्वधिति
र्वनन्वति ॥ अथैतादृग्भरामिते ॥ यदग्नेकानिचिदातेदारूणिदध्म
सि ॥ ताजुषस्वयविष्ठ्य ॥ यदत्त्युपजिह्विकायद्वम्रो अतिसर्पति ॥

कानि

सर्वंतरस्कतेघृतं ॥ अग्निमिंधानोमनसाधियंसचेतमर्त्यः ॥ अग्नि
मीधेविवस्वभिः ॥१२॥ अदर्शिगातुवित्तमोयस्मिन्व्रतान्यादधुः ॥ उ
पोषुजातमार्यस्यवर्द्धनमग्निन्नक्षंतनोगिरः ॥ प्रदैवोदासो ऽ अग्नि
र्दैवां ऽ अच्छानमज्मना ॥ अनुमातरंपृथिवींविवावृतेतस्थौनाकस्य
सानवि ॥ यस्माद्रेजंतकृष्टयश्चर्कृत्यानिकृण्वतः ॥ सहस्रसांमेधसा
ताविवत्मनाग्निंधीभिस्सपर्यत ॥ प्रयंरायेनिनीषसिमर्तोयस्तेवसो
दाशत् ॥ सवीरंधत्ते ऽ अग्नऽ उक्थशंसिनंत्मनासहस्रपोषिणं ॥
सदृळ्हेचिदभितृणत्तिवाजमर्वतासधत्ते ऽ अक्षितिश्रवः ॥ त्वेदेवत्रा
सदापुरूवसोविश्वावामानिधीमहि ॥१३॥ योविश्वादयतेवसुहोता
मंद्रोजनानाम् ॥ मधोर्नपात्राप्रथमान्यस्मैप्रस्तोमायंत्वग्नये ॥

सं॰५

अश्वन्नगीर्भीरथ्यंसुदानवोमर्मृज्यंतेदेवयवः ॥ उभेतोकेतनयेदस्म
विश्पतेपर्षिराधोमघोनाम् ॥ प्रमंहिष्ठायगायतऋताव्नेबृहतेशुक्रशो
चिषे ॥ उपस्तुतासो ऽ अग्नये ॥ आवंसतेमघवावीरवद्यशस्समिद्धो
द्युम्न्याहुतः ॥ कुविन्नो ऽ अस्यसुमतिर्नवीयस्यच्छावाजेभिरागमत् ॥
प्रेष्ठमुप्रियाणांस्तुह्यासावातिथिं ॥ अग्निंरथानांयमं ॥१४॥ उदिता
योनिदितावेदितावस्वायज्ञियोववर्तति ॥ दुष्टरायस्यप्रवणेनोर्मयो
धियावाजंसिषासतः ॥ मानोहृणीतामतिथिर्वसुरग्निः पुरुप्रशस्त ऽ
एषः ॥ यस्सुहोतास्वध्वरः ॥ मोतेरिषन्ये ऽ अच्छोक्तिभिर्वसोग्नेकेभिश्चि
देवैः ॥ कीरिश्चिद्धितामीट्टेदूत्यायरातहव्यः स्वध्वरः ॥ आग्नेयाहिम
रुत्सखारुद्रेभिस्सोमपीतये ॥ सोभर्या ऽ उपसुष्टुतिंमादयस्वस्वर्णरे
॥१५॥

॥ इत्यष्टमंमंडलंसमाप्तं ॥

॥८१॥

हरिः ॐ म्॥ पावमानप्रारंभः॥ स्वादिष्ठयामदिष्ठया पवस्वसोमधार
या॥ इंद्रायपातवेसुतः॥ रक्षोहाविश्वचर्षणिरभियोनिमयोहतं॥
द्रुणासधस्थमासदत्॥ वरिवोधातमोभवमंहिष्ठोवृत्रहंतमः॥ पर्षि
राधोमघोनां॥ अभ्यर्षमहानांदेवानांदेवानांवीतिमंधसा॥ अभिवाज
मुतश्रवः॥ त्वामच्छाचरामसितदिदर्थंदिवेदिवे॥ इन्दोत्वेनऽआशसः
१८ ॥१॥ पुनातितेपरिस्रुतंसोमंसूर्यस्यदुहिता॥ वारेणशश्वतातना॥ त
मीमण्वीस्समर्यऽआगृभ्णंतियोषणोदश॥ स्वसारः पार्येदिवि॥ त
मींहिन्वंत्यग्रुवोधमंतिबाकुरंदृतिं॥ त्रिधातुवारणंमधु॥ अभी३म
मघ्न्याऽउतश्रीणंतिधेनवःशिशुं॥ सोममिंद्रायपातवे॥ अस्येदिंद्रो
मदेष्वाविश्वावृत्राणिजिघ्नते॥ शूरोमघाचमंहते॥ पवस्वदेववी ॥२॥
१७१२

रतिपवित्रंसोम रंह्या॥ इंद्रमिंदोवृषाविश॥ आवच्यस्वमहिप्स
रोवृषेंदोद्युम्नवत्तमः॥ आयोनिंधर्णसिःसदः॥ अधुक्षतप्रियंमधु
धारासुतस्यवेधसः॥ अपोवसिष्टसुक्रतुः॥ महांतंत्वामहीरन्वापो
ऽअर्षंतिसिंधवः॥ यद्गोभिर्वासयिष्यसे॥ समुद्रोऽअप्सुमामृजेवि
ष्टंभोधरुणोदिवः॥ सोमः पवित्रेऽअस्मयुः॥३॥ अचिक्रदद्वृषाहरि
र्महान्मित्रोनदर्शतः॥ संसूर्येणरोचते॥ गिरस्तऽइंदऽओजसामर्मृ
यु८ ज्यंतेऽअपस्युवः॥ याभिर्मदायशुंभसे॥ तंत्वामदायघृष्वयऽउलोककृ
त्नुमीमहे॥ तवप्रशस्तयोमहीः॥ अस्मभ्यमिंदविंद्रयुर्मध्वः पव
स्वधारया॥ पर्जन्योवृष्टिमांऽइव॥ गोषाऽइंदोनृषाऽअस्यश्वसा
वाजसाऽउत॥ आत्मायज्ञस्यपूर्व्यः॥४॥ एषदेवोऽअमर्त्यः पर्णवी
१९

॥८२॥

रिवदीयति ॥ अभिद्रोणांन्यासदं ॥ एषदेवोविपाकृतोतिह्वरांसिधा
वाति ॥ पवमानो॥ अदाभ्यः॥ एषदेवोविपन्यूभिः पवमानऋतायुभिः॥
हरिर्वाजायमृज्यते ॥ एषविश्वानिवार्याभिदेशूरोयन्निवसत्वभिः॥
पवमानःसिषासति ॥ एषदेवोरथर्यतिपवमानोदशस्यति ॥ आवि
ष्कृणोतिवग्वनुं ॥ ५॥ एषविप्रैरभिष्टुतोपोदेवोविगाहते ॥ दधद्रत्ना
निदाशुषे ॥ एषदिवंविधावतितिरोरजांसिधारयापवमानःकनिक्र
दत् ॥ एषदिवंव्यासरत्तिरोरजांस्यस्पृत ॥ पवमानस्वध्वरः॥ एष
प्रत्नेनजन्मनादेवोदेवेभ्यःसुतः॥ हरिःपवित्रे॥ अर्षति ॥ एष॥ उस्य
पुरुव्रतोजज्ञानोजनयन्निषः॥ धारयापवतेसुतः॥ ६॥ सनाच्चसो
मजेषिचपवमा नमहिश्रवः॥ अथानोवस्यसस्कृधि ॥ सनाज्यो ॥८२॥

तिःसनास्व॥ विश्वाचसोमसौभग ॥ अथानो॰ सनादक्षमुतक्रतुम
पसोममृधोजहि ॥ अथानो॰॥ पवीतारःपुनीतनसोममिंद्रायपात
वे ॥ अथानो॰॥ त्वंसूर्येण॥ आभजतवक्रत्वातवोतिभिः॥ अथानो॰॥
॥७॥ तववक्रत्वातवोतिभिर्ज्योक्पश्येमसूर्यं ॥ अथानो॰॥ अभ्यर्ष
स्वायुधसोमद्विबर्हसंरयिं ॥ अथानो॰॥ अभ्य॥ र्षानपच्युतोरयिं
समत्सुसासहिः॥ अथानो॰॥ त्वांयज्ञैरवीवृधन्पवमानविधर्मणि ॥
अथानो॰॥ रयिन्नश्चित्रमश्विनमिंदोविश्वायुमाभर ॥ अथानो॰॥८॥
समिद्धोविश्वतस्पतिःपवमानोविराजति ॥ प्रीणन्वृषाकनिक्रदत् ॥
तनूनपात्पवमानःशृंगेशिशानो॥ अर्षति ॥ अंतरिक्षेणरारजत् ॥
ईळेन्यःपवमानोरयिर्विराजतिद्युमान् ॥ मधोर्धाराभिरोजसा ॥

बर्हिः प्राचीनमोजसा पवमानस्तृणन्हरिः ॥ देवेषु देव ईयते ॥ उद्यातै
र्जिहते बृहद्द्वारो देवीर्हिरण्ययीः ॥ पवमानेन सुष्टुताः ॥ ९ ॥ सुशिल्पे
बृहती मही पवमानो वृषण्यति ॥ नक्तोषासा न दर्शते ॥ उभा देवा नृच
क्षसा होतारा दैव्या हुवे ॥ पवमान इन्द्रो वृषा ॥ भारती पवमानस्य स
रस्वतीळा मही ॥ इमं नो यज्ञमागमन्तिस्रो देवीः सुपेशसः ॥ त्वष्टा
रमग्रजां गोपां पुरोयावानमा हुवे ॥ इन्दुरिन्द्रो वृषा हरिः पवमानः प्रजा
पतिः ॥ वनस्पतिं पवमान मध्वा समङ्ग्धि धारया ॥ सहस्रवल्शं हरितं
भ्राजमानं हिरण्ययं ॥ विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं पवमानस्यागत ॥ वा
युर्बृहस्पतिः सूर्योऽग्निरिन्द्रः सजोषसः ॥ १० ॥ मन्द्रया सोम धारया वृ
षा पवस्व देवयुः ॥ अव्यो वारेष्वस्मयु ॥ अभि त्यं मद्यं मदमिन्दविन्द्र

इति क्षर ॥ अभि वाजिनो अर्वतः ॥ अभि त्यं पूर्व्यं मदं सुवानो अर्ष प
वित्र आ ॥ अभि वाजमुत श्रवः ॥ अनु द्रप्सास इन्दव आपो न प्रवता
सरन् ॥ पुनाना इन्द्रमाशत ॥ यमत्यमिव वाजिनं मृजन्ति योषणो दश ॥
वने क्रीळन्तमत्यविं ॥ ११ ॥ तं गोभिर्वृषणं रसं मदाय देववीतये ॥ सुतं
भराय सं सृज ॥ देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः ॥ पयो यदस्य पी
पयत् ॥ आत्मा यज्ञस्य रंह्या सुष्वाणः पवते सुतः ॥ प्रत्नं नि पाति का
व्यं ॥ एवा पुनान इन्द्रयुर्मदं मदिष्ठ वीतये ॥ गुहा चिद्दधिषे गिरः ॥ १२ ॥
असृग्रन्नभि देवः पथा धर्मन्नृतस्य सुश्रियः ॥ विदाना अस्य योजनं ॥
प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते ॥ हविर्हविःषु वन्द्यः ॥
प्र युजो वाचो अग्रियो वृषाव चक्रदद्वने ॥ सद्माभि सत्यो अध्व

रः॥[illegible]॥ परियत्काव्याकविर्नृम्णावसानो ऽ अर्षति ॥ स्वर्वाजीसिषा
साति ॥ पवमानो ऽ अभिस्पृधोविशोराजेवसीदति ॥ यदीमृण्वंतिवेध
सः॥ १३॥ अव्योवारेपरिप्रियोहरिर्वनेषुसीदति ॥ रेभोवनुष्यतेम
ती ॥ सवायुमिंद्रमश्विनासाकंमदेनगछति ॥ रणायो ऽ अस्यधर्मभिः
॥ आमित्रावरुणाभगंमध्वःपवंत ऽ ऊर्मयः॥ विदाना ऽ अस्यशक्मभिः
॥ अस्मभ्यंरोदसीरयिंमध्वोवाजस्यसातये ॥ श्रवोवसूनिसंजितं ॥
॥ १४॥ आतेसोमा ऽ अभिप्रियमिंद्रस्यकाममक्षरन् ॥ वर्धंतो ऽ अस्यवी
र्यं ॥ पुनानासश्चमूषदोगछंतोवायुमश्विना ॥ तेनोधांतुसुवीर्यं ॥
इंद्रस्यसोमराधसेपुनानोहार्दिचोय ॥ ऋतस्ययोनिमासदं ॥ मृजं
तित्वादशाक्षिपोहिन्वंतिसप्तधीतयः॥ अनुविप्रा ऽ अमादिषुः॥

देवेभ्यःस्वादमदायकंसृजानमतिमेष्यः॥ संगोभिर्वासयामसि ॥ [३०] १५॥
पुनानःकलशेष्वावस्त्राण्यरुषोहरिः॥ परिगव्यान्यव्यत ॥ मघोन ऽ
आपवस्वनोजहिविश्वा ऽ अपद्विषः॥ इंदोसखायमाविश ॥ वृष्टिंदिवः
परिस्रवद्युम्नंपृथिव्या ऽ अधि ॥ सहोनःसोमपृत्सुधाः॥ नृचक्षसंत्वा
वयमिंद्रपीतंस्वर्विदं ॥ भक्षीमहिप्रजामिषं ॥ [३१] १६॥ परिप्रियादिवःकवि
र्वयांसिनप्त्योर्हितः॥ सुवानोयातिकविक्रतुः॥ प्रप्रक्षयायपन्यसे
जनाययुष्टो ऽ अद्रुहे ॥ वीत्यर्षचनिष्ठया ॥ ससूनुर्मातरासुचिर्जातो
जाते ऽ अरोचयत् ॥ महान्महीऋतावृधा ॥ ससप्तधीतिभिर्हितोनद्यो
ऽ अजिन्वदद्रुहः॥ यायकमक्षिवावृधुः॥ ता ऽ अभिसंतमस्तृतंमहे
युवानमादधुः॥ इंदुमिंद्रतवव्रते ॥ [३२] अभिवह्निरमर्त्यःसप्तपश्यतिवा

वाति॥ त्रिर्विर्द्धीरतर्पयत्॥ अवाकल्पेषुनः पुमस्तमांसिसोमयोध्या॥
तानिपुनानजंघनः॥ नूनव्यसेनवीयसेसूक्तायसाधयापथः॥ प्र
त्नवद्रोचयारुचः॥ पवमानमहिश्रवोगामश्वंरासिवीरवत्॥ सना
मेधांसनास्वः॥ प्रस्वानासोरथाइवार्वन्तोनश्रवस्यवः॥ सोमा
सोरायेअक्रमुः॥ हिन्वानासोरथाइवदधन्विरेगभस्त्योः॥ भरा
सःकारिणामिव॥ राजानोनप्रशस्तिभिःसोमासोगोभिरंजते॥ यु
यज्ञोनसप्तधातृभिः॥ परिसुवानासइंदवोमदायबर्हणागिरा॥
सुताअर्षंतिधारया॥ आपानासोविवस्वतोजनंतउषसोभगं॥
सूराअण्वंवितन्वते॥ १८॥ अपद्वारामतीनांप्रत्नाऋण्वंतिकारवः॥
वृष्णोहरसआयवः॥ समीचीनासआसतेहोतारःसप्तजामयः॥

३३।१८

पदमेकस्यपिप्रतः॥ नाभानाभिंनआददेचक्षुश्चित्सूर्येसचा॥ कवे
रपत्यमादुहे॥ अभिप्रियादिवस्पदमध्वर्युभिर्गुहाहितं॥ सूरःपश्यति
चक्षसा॥ २०॥ उपास्मैगायतानरःपवमानायेंदवे॥ अभिदेवांइयक्ष
ते॥ अभितेमधुनापयोथर्वाणोअशिश्रयुः॥ देवंदेवायदेवयु॥ स
नःपवस्वशंगवेशंजनायशमर्वते॥ शंराजन्नोषधीभ्यः॥ बभ्रवेनुस्व
तवसेरुणायदिविस्पृशे॥ सोमायगाथमर्चत॥ हस्तच्युतेभिरद्रिभिः
सुतंसोमंपुनीतन॥ मधावाधावतामधु॥ २१॥ नमसेदुपसीदतद
ध्नेदभिश्रीणीतन॥ इंदुमिंद्रेदधातन॥ अमित्रहाविचर्षणिःपव
स्वसोमशंगवे॥ देवेभ्योअनुकामकृत्॥ इंद्रायसोमपातवेम
दायपरिषिच्यसे॥ मनश्चिन्मनसस्पतिः॥ पवमानसुवीर्यंरयिंसो

॥८६॥

मरिरीह्निनः॥इद्रविंद्रेणनोयुज॥२२॥सोमा॥असग्रमिदवःसुताकृत स्यसादने॥इंद्रायमधुमत्तमाः॥अभिविप्रा॥अनूषतगावोवत्संनमात रः॥इंद्रंसोम॥स्यपीतये॥मत्स्यसिन्नसादने॥सिंधोरूर्मावधिश्रि त॥सोमोगौरीअधिश्रितः॥दिवोनाभाविचक्षणोव्योवारेमहीयते॥ सोमोयःसुक्रतुःकविः॥यस्सोमःकलशेष्वाँ॥अंतःपवित्र॥आहि तः॥तामिंदुःपरिषस्वजे॥२३॥प्रवाचमिंदुरिष्यतिसमुद्रस्याधिवि ष्टपि॥जिन्वन्कोशंमधुश्चुतं॥नित्यस्तोत्रोवनस्पतिर्धीनामंतःस बर्दुघः॥हिन्वानोमानुषायुग॥अभिप्रियादिवस्पदासोमोहिन्वानो ॥अर्षति॥विप्रस्यधारयाकविः॥आपवमानधारयरयिंसहस्रव र्चसं॥अस्मे॥इंदोस्वाभवं॥२४॥इतिपावमानेप्रथमोध्यायः॥१॥८॥

॥इतिषष्ठाष्टकेसप्तमोध्यायः॥

॥८६॥

॥हरिःओम्॥सोमःपुनानो॥अर्षतिसहस्रधारो॥अत्यविः॥वायोरिं द्रस्यनिष्कृतं॥१॥पवमानमवस्यवोविप्रमभिप्रगायत॥सुष्वाणंदे ववीतये॥पवंतुवाजसातयेसोमाःसहस्रपाजसः॥गृणानादेववीत ये॥उतनोवाजसातयेपवस्वबृहतीरिषः॥द्युमदिंदोसुवीर्यं॥तेनः सहस्रिणंरयिंपवंतामासुवीर्यं॥सुवानादेवास॥इंदवः॥१॥अत्या हियानानहेतृभिरसृग्रंवाजसातये॥विवारमव्यमाशवः॥वाश्रा ॥अर्षंतींदवोभिवत्संनधेनवः॥दधान्विरेगभस्त्योः॥जुष्ट॥इंद्राय मत्सरःपवमानकनिक्रदत्॥विश्वा॥अपद्विषोजहि॥अपघ्नंतो॥ अराव्णःपवमानास्वर्दृशः॥योनावृतस्यसीदत॥२॥परिप्रासि ष्यदत्कविःसिंधोरूर्मावधिश्रितः॥कारंबिभ्रत्पुरुस्पृहं॥गिरा

यदीसबंधवः पंचव्राता ऽ अपस्यवः ॥ परिष्कृण्वंतिधर्णसिं ॥ आद्
स्यशुष्मिणोरसेविश्वेदेवा ऽ अमत्सत ॥ यदीगोभिर्वसायते ॥ नि
रिणानोविधावतिजहद्यर्याणितान्वा ॥ अत्रासंजिघ्नतेयुजा ॥
नप्तीभिर्योविवस्वतः शुभ्रोनमामृजेयुवा ॥ गाः कृण्वानोनानिर्णि
जं ॥ ३ ॥ अतिश्रितीतिरश्चतागव्याजिगात्यण्व्या ॥ वग्नुमियर्तियं
विदे ॥ अभिक्षिपः सम्मग्मतमर्जयंतीरिषस्पतिं ॥ पृष्ठागृभ्णत
वाजिनः ॥ परिदिव्यानिमर्मृशद्विश्वानिसोमपार्थिवा ॥ वसूनियाह्य
स्मयुः ॥ ४ ॥ एषधियायात्यण्व्याशूरोरथेभिराशुभिः ॥ गच्छन्निंद्रस्य
निष्कृतं ॥ एषपुरुधियायतेबृहतेदेवतातये ॥ यत्रामृतास ऽ आसते ॥
एषहितोविनीयतेंतः शुभ्रावतापथा ॥ यदीतुंजंतिभूर्णयः ॥ एषश्रृंगा

णिदोधुवच्छिशीतेयूथ्यो ३ वृषा ॥ नृम्णादधान ऽ ओजसा ॥ एषरुक्मि
भिरीयतेवाजीशुभ्रेभिरंशुभिः ॥ पतिः सिंधूनांभवन् ॥ एषवसूनिपिब्द
नापरुषाययिवां ऽ अति ॥ अवशादेषुगच्छति ॥ एतंमृजंतिमर्ज्यमुपद्रो
णेष्वायवः ॥ प्रचक्राणंमहीरिषः ॥ एतमुत्यंदशक्षिपोमृजंतिसप्तधी
तयः ॥ स्वायुधंमदिंतमं ॥ ५ ॥ प्रतेसोतार ऽ आण्यो ३ रसंमदायघृष्व
ये ॥ सर्गोनतक्त्येतशः ॥ क्रत्वादक्षस्यरथ्यमपोवसानमंधसा ॥ गो
षामण्वेषुसश्चिम ॥ अनप्तमप्सुदुष्टरं सोमंपवित्र ऽ आसृजा ॥ पुनी
हींद्रायपातवे ॥ प्रपुनानस्यचेतसासोमः पवित्रे ऽ अर्षति ॥ क्रत्वासध
स्थमासदत् ॥ प्रत्वानमोभिरिंदव ऽ इंद्रसोमा ऽ असृक्षत ॥ महेभराय
कारिणः ॥ पुनानोरूपे ऽ अव्ययेविश्वा ऽ अर्षन्नभिश्रियः ॥ शूरोनगो

षुतिष्ठति॥ दिवोनसानुपिप्युषीधारासुतस्यवेधसः॥ वृथापवित्रे
ऽअर्षति॥ त्वंसोमविपश्चितंतनापुनानऽआयुषु॥ अव्योवारंवि
धावसि॥ ६॥ प्रनिम्नेनेवसिंधवोघ्नंतोवृत्राणिभूर्णयः॥ सोमाऽअ
सृग्रमाशवः॥ अभिसुवानासऽइंदवोवृष्टयःपृथिवीमिव॥ इंद्रं
सोमासोऽअक्षरंन्॥ अप्सुभिर्मत्सरोमदःसोमःपवित्रेऽअर्षति॥
विघ्नंन्रक्षांसिदेवयुः॥ आकलशेषुधावतिपवित्रेपरिषिच्यते॥
उक्थैर्यज्ञेषुव[illegible]र्धते॥ अतित्रीसोमरोचनारोहंनभ्राजसेदिवं॥
इष्णंत्सूर्यंनचोदयः॥ अभिविप्राऽअनूषतमूर्धन्यज्ञस्यकारवः॥
दधानाश्चक्षसिप्रियं॥ तमुत्वावाजिनंनरोधीभिर्विप्राऽअवस्यवः॥
मृजंतिदेवतातये॥ मधोर्धारामनुक्षरतीव्रस्सधस्थमासदः॥चा

॥८८॥

रुऋतायपीतये॥ ७॥ परिसुवानोगिरिष्ठाःपवित्रेसोमोऽअक्षाः॥ मदेषु
सर्वधाऽअसि॥ त्वंविप्रस्त्वंकविर्मधुप्रजातमंधसः॥ मदेषुसर्वधाऽअसि॥
तवविश्वेसजोषसोदेवासःपीतिमाशत॥ मदेषु०॥ अयोविश्वानिवार्या
वसूनिहस्तयोर्दधे॥ मदेषु०॥ यइमेरोदसीमहीसंमातरेवदोहते॥ मदे०॥
परियोरोदसीउभेसद्योवाजेभिरर्षति॥ मदेषु०॥ सशुष्मीकलशेष्वापु
नानोऽअचिक्रदत्॥ मदेषुसर्व०॥ ८॥ यत्सोमचित्रमुक्थ्यंदिव्यंपार्थि
वंवसु॥ तन्नःपुनानऽआभर॥ युवंहिस्थःस्वर्पतीऽइंद्रश्चसोमगोप
ती॥ ईशानापिप्यतंधियः॥ वृषापुनानऽआयुषुस्तनयंन्नधिबर्हि
षि॥ हरिःसन्योनिमासदत्॥ अवावशंतधी[illegible]तयोवृषभस्याधि
रेतसि॥ सूनोर्वत्सस्यमातरः॥ कुविद्वृषण्यतीभ्यःपुनानोगर्भमा

३

दधन्‌॥ याःशुक्रंदुदुहतेपयः॥ उपशिक्षापतस्थुषोभियसमाधेहिशत्रु
षु॥ पवमानविदारयिं॥ निशत्रोसोमवृष्ण्यंनिसुष्मंनिवयस्तिरा॥ दूरेवा
सतोऽअंतिवा॥१॥ प्रकाविर्देववीतयेव्योवारेभिरर्षति॥ साह्वांविश्वा
ऽअभिस्पृधः॥ सहिष्मजरितृभ्यऽआवाजंगोमंतमिन्वति॥ पवमा
नःसतस्त्रिणं॥ परिविश्वानिचेतसामृशसेपवसेमती॥ सनःसो
मःश्रवोविदः॥ अभ्यर्षबृहद्यशोमघवद्भ्योध्रुवंरयिं॥ इषंस्तोतृ
भ्यऽआभर॥ त्वंराजेवसुव्रतोगिरःसोमाविवेशिथ॥ पुनानोवन्हे
ऽअद्भुत॥ सवन्हिरप्सुदुष्टरोमृज्यमानोगभस्त्योः॥ सोमश्चमूषु
सीदति॥ क्रीळुर्मखोनमंहयुःपवित्रंसोमगच्छसि॥ दधत्स्तोत्रेसु
वीर्यं॥१०॥ एतेधावंतींदवःसोमाऽइंद्रायघृष्वयः॥ मत्सरासः

स्वर्विदः॥ प्रवृण्वंतोऽअभियुजःसुष्वयेवरिवोविदः॥ स्वयंस्तो
त्रेवयस्कृतः॥ वृथाक्रीळंतऽइंदवःसधस्थमभ्येकमित्‌॥ सिं
धोरूर्माव्यक्षरन्‌॥ एतेविश्वानिवार्यापवमानासऽआशत॥
हितानसप्तयोरथे॥ आस्मिन्पिशंगमिंदवोदधातावेनमादि
शे॥ योऽअस्मभ्यमरावा॥ ऋभुर्नरथ्यंनवंदधाताकेतमा
दिशे॥ शुक्राःपवध्वमर्णसा॥ एतउत्येऽअवीवशन्काष्ठांवाजि
नोऽअक्रत॥ सतःप्रासाविषुर्मतिं॥११॥ एतेसोमासऽआशवो
रथाऽइवप्रवाजिनः॥ सर्गाःसृष्टाऽअहेषत॥ एतेवाताऽइवो
रवःपर्जन्यस्येववृष्टयः॥ अग्नेरिवभ्रमावृथा॥ एतेपूतावि
पश्चितःसोमासोदध्याशिरः॥ विपाव्यानशुर्धियः॥ एतेमृष्टा

॥९०॥

ऽअमर्त्याः सस्रुवासोनशश्रमुः इयक्षंतः पथोरजः ॥ एतेपृष्ठ
निरोदसोर्विप्रयंतोव्यानसुः ॥ उतेदमुत्तमंरजः ॥ तंतुंतन्वान
मुत्तममनुप्रवतः आशत ॥ उतेदमुत्तमाय्यं ॥ त्वंसोमपणिभ्यः
आवसुगव्यानिधारयः ॥ ततंतंतुमचिक्रदः ॥ १२ ॥ सोमाः अस
ग्रमाशवोमधोर्मदस्यधारया ॥ अभिविश्वानिकाव्या ॥ अनुप्र
त्नासः आयवःपदंनवीयोः अक्रमुः ॥ रुचेजनंतसूर्यं ॥ आपव
माननोभरार्यो अदाशुषोगयं ॥ कृधिप्रजावतीरिषः ॥ अभि
सोमासः आयवः पवंतेमद्यंमदं ॥ अभिकोशंमधुश्चुतं ॥ सो
मोः अर्षतिधर्णसिर्दधानः इंद्रियंरसं ॥ सुवीरोः अभिशस्तिपाः ॥
इंद्रायसोमपवसेदेवेभ्यः सधमाद्यः ॥ इंदोवाजंसिषाससि ॥

॥९०॥

अस्यपीत्वामदानामिंद्रोवृत्राण्यप्रति ॥ जघानजघनच्चनु ॥ १३ ॥
प्रसोमासः अधान्विषुःपवमानासः इंदवः ॥ श्रीणानाः अप्सु
मृंजत ॥ अभिगावोः अधान्विषुरापोनप्रवतायतीः ॥ पुनानाः
इंद्रमाशत ॥ प्रपवमानधन्वसिसोमेंद्रायपातवे ॥ नृभिर्यतोवि
नीयसे ॥ त्वंसोमनृमादनःपवस्वचर्षणीसहे ॥ सस्निर्योः अ
नुमाद्यः ॥ इंदोयदद्रिभिःसुतःपवित्रंपरिधावसि ॥ अरमिंद्रस्य
धाम्ने ॥ पवस्ववृत्रहंतमोक्थेभिरनुमाद्यः ॥ शुचिःपावकोः
अद्भुतः ॥ शुचिःपावकः उच्यतेसोमःसुतस्यमध्वः ॥ देवावी
रघशंसहा ॥ १४ ॥ पवस्वदक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतयेहरे ॥ म
रुद्भ्योवायवेमदः ॥ पवमानधियाहितोः भियोनिकनिक्रदत् ॥

धर्मणावायुमाविश ॥ संदेवैः शोभतेवृषाकविर्योनावधिप्रियः ॥
वृत्रहादेववीतमः ॥ विश्वारूपाण्याविशन्पुनानोयातिहर्यतः ॥
यत्रामृतासआसते ॥ अरुषोजनयन्गिरः सोमःपवतआयुष
क् ॥ इंद्रंगच्छन्कविक्रतुः ॥ आपवस्वमदिंतमपवित्रंधारयाकवे ॥
अर्कस्ययोनिमासदं ॥ १५ ॥ तमम्रक्षंतवाजिनमुपस्थेअधिते
रधि ॥ विप्रासोअण्व्याधिय ॥ तंगावोअभ्यनूषतसहस्रधा
रमक्षितं ॥ इंदुंधर्तारमादिवः ॥ तवेधान्मेधयात्वंपवमानमधि
द्यवि ॥ धर्णासिंभूरिधायसं ॥ तमत्सन्भुरिजोर्धियासंवसानंवि
वस्वतः ॥ पतिंवाचोअदाभ्यं ॥ तसानावधिजामयोहरिंहिन्वं
त्यद्रिभिः ॥ हर्यतंभुरिचक्षसं ॥ तंत्वाहिन्वंतिवेधसःपवमान

गिरावृधं ॥ इंदविंद्रायमत्सरं ॥ १६ ॥ एषकविरभिष्टुतःपवित्रे
अधितोशसे ॥ पुनानोघ्नंनपस्रिधः ॥ एषइंद्रायवायवस्वर्जिस
रिषिच्यते ॥ पवित्रेदक्षसाधनः ॥ एषनृभिर्विनीयतेदिवोमूर्धा
वृषासुतः ॥ सोमोवनेषुविश्ववित् ॥ एषगव्युरचिक्रदत्पवमानो
हिरण्ययुः ॥ इंदुसत्राजिदस्तृतः ॥ एषसूर्येणहासतेपवमानो
अधिद्यवि ॥ पवित्रेमत्सरोमदः ॥ एषशुष्म्यसिष्यददंतरि
क्षेवृषाहरिः ॥ पुनानइंदुरिंद्रमा ॥ १७ ॥ एषवाजीहितोनृभि
विंश्वविन्मनसस्पतिः ॥ अव्योवारंविधावति ॥ एषपवित्रे
अक्षरत्सोमोदेवेभ्यःसुतः ॥ विश्वाधामान्याविशन् ॥ एषदेवः
शुभायतेधियोनावमर्त्यः ॥ वृत्रहादेववीतमः ॥ एषवृषाकनि

क्रंदद्भिराभिर्जग्मिभिर्यतः ॥ अभिद्रोणानिधावति ॥ एषसूर्यमरोच
यत्पवमानोविचर्षणिः ॥ विश्वाधामानिविश्ववित् ॥ एषशुष्म्यद
भ्यः सोमः पुनानो ऽअर्षति ॥ देवावीरघशंसहा ॥ १८ ॥ प्रास्यधारा
ऽअक्षरन्वृष्णः सुतस्यौजसा ॥ देवाँ ऽअनुप्रभूषतः ॥ सप्तिंमृज
न्तिवेधसोगृणन्तःकारवोगिरा ॥ ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यं ॥ सुषहा
सोमतानितेपुनानायप्रभूवसो ॥ वर्धासमुद्रमुक्थ्यं ॥ विश्वाव
सूनिसंजयन्पवस्वसोमधारया ॥ इनुद्वेषांसिसध्र्यक् ॥ रक्षासु
नो ऽअररुषःस्वनात्समस्यकस्यचित् ॥ निदोयत्रमुमुच्महे ॥
पंदेपार्थिवंरयी ॥ द्युमंतंशुष्ममाभर ॥ १९ ॥ प्रधारा ऽअस्यशु
ष्मिणोवृथापवित्रे ऽअक्षरन् ॥ पुनानोवाचमिष्यति ॥ इंदुर्दि

दिव्यंपवस्वधारया ॥

यानःसोतृभिर्मृज्यमानःकनिक्रदत् ॥ इयर्तिवग्नुमिंद्रियं ॥
आनःशुष्मंनृषाह्यंवीरवंतंपुरुस्पृहं ॥ पवस्वसोमधारया ॥
प्रसोमो ऽअतिधारयापवमानो ऽअसिष्यदत् ॥ अभिद्रोणान्या
सदं ॥ अप्सुत्वामधुमत्तमंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ इंदविंद्रायपीत
ये ॥ सुनोतामधुमत्तमंसोममिंद्रायवज्रिणे ॥ चारुंशर्धायम
त्सरं ॥ २० ॥ प्रसोमासःस्वाध्यः पवमानासो ऽअक्रमुः ॥ रयिंकृ
ण्वंतिचेतनं ॥ दिवस्पृथिव्या ऽअधिभवेंदोद्युम्नवर्द्धनः ॥ भवावा
जानांपतिः ॥ तुभ्यंवाता ऽअभिप्रियस्तुभ्यमर्षंतिसिंधवः ॥
सोमवर्द्धंतितेमहः ॥ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमवृ
ष्ण्यं ॥ भवावाजस्यसंगथे ॥ तुभ्यंगावोघृतंपयोबभ्रोदुदु

द्रे॥ आक्षितं॥ वार्षिष्ठे॥ अधिसानवि॥ स्वायुधस्यतेसतोभुवन
स्यपतेवयां इंदोसखित्वमुश्मसि॥२१॥ प्रसोमासोमदच्युतः
श्रवसेनोमघोनः॥ सुताविदथे॥ अक्रमुः॥ आदींत्रितस्ययो
षणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः॥ इंदुमिंद्रायपीतये॥ आदींहंसोय
थागणंविश्वस्यावीवशन्मतिं॥ अत्योनगोभिरज्यते॥ उभे
सोमावचाकशन्मृगोनतक्तो॥ अर्षसि॥ सीदन्नृतस्ययोनिमा॥
अभिगावो॥ अनूषतयोषाजारमिवप्रियं॥ अगन्नाजिंयथाहि
तं॥ अस्मेधेहिद्युमद्यशोमघवद्भ्यश्चमह्यंच॥ सनिंमेधा
मुतश्रवः॥२२॥ प्रसोमासोविपश्चितोपांनयंत्यूर्मयः॥ वना
निमहिषा॥ इव॥ अभिद्रोणानिबभ्रवः शुक्राऋतस्यधारया॥ ॥९३॥

वाजंगोमंतमक्षरन्॥ सुता॥ इंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः॥ सोमा
॥ अर्षंतिविष्णवे॥ तिस्रोवाचउदीरतेगावोमिमंतिधेनवः॥ हरि
रेतिकनिक्रदत्॥ अभिब्रह्मीरनूषतयह्वीर्ऋतस्यमातरः॥ मर्मृ
ज्यंतेदिवःशिशुं॥ रायःसमुद्रांश्चतुरोस्मभ्यंसोमविश्वतः॥ आप
वस्वसहस्रिणः॥२३॥ प्रस्वानोधारयातनेंदुर्हिन्वानो॥ अर्षति॥
रुजद्दृळ्हाव्योजसा॥ सुतइंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः॥ सोमो॥
अर्षतिविष्णवे॥ वृषाणंवृषभिर्यतंसुन्वंतिसोममद्रिभिः॥ दु
हंतिशक्मनापयः॥ भुवस्त्रितस्यमर्ज्योभुवदिंद्रायमत्सरः॥ सं
रूपैरज्यतेहरिः॥ अभिमृतस्यविष्टपंदुहतेपृश्निमातरः॥ चा
रुप्रियतमंहविः॥ समेनमह्रुता॥ इमागिरो॥ अर्षंतिसश्रुतः॥

॥ य॥ ९

धेनूर्वाश्रो॑ऽ अवीवन्नातू ॥ २४ ॥ आनः॑ पवस्व॒धार॑यापवमानर॒यिं
पृथुं ॥ यया॒ज्योति॑र्वि॒दासि॑नः ॥ इंदो॑समु॒द्रमी॑खय॒ पव॑स्वविश्व
मेजय ॥ रा॒योध॒र्ता॒नि॑ऽ ओजसा ॥ त्वया॒वीरे॑णवीरवो॒ऽभिष्याम
पृतन्यतः ॥ क्षरा॑णोऽ अ॒भिवार्य॑म् ॥ प्रवाज॒मिंदु॑रिष्यंसिषास
न्वाज॒ऽ सा॒त्रृषिः ॥ व्र॒ता॒वि॒दान॑ऽ आयुधा ॥ तंगी॒र्भिर्व॑चि॒मीं
खयंपु॒नानं॑वासयामसि ॥ सोमं॒जन॑स्य॒गोप॑तिं ॥ विश्वो॒यस्य
व्र॒तेजनो॒धाराधर्म॑णस्पतेः ॥ पु॒नान॑स्य॒प्रभू॑वसो ॥ २५ ॥ असर्जि
रथ्यो॒यथा॑प॒वित्रे॑च॒म्वोः॑ सु॒तः ॥ कार्ष्म॒न्वाजी॒न्य॑क्रमीत् ॥ सव
ह्निः॑ सोम॒जागृ॑विः पव॑स्वदेव॒वीरति ॥ अ॒भिकोशं॑मधु॒श्चुतं॑ ॥
सनो॒ज्योतीं॑षि पू॒र्व्यपव॑मान॒विरो॑चय ॥ क्रत्वे॒दक्षा॑यनो हिनु ॥

रा

ति

शुंभ॑मानऋता॒युभि॑र्मृ॒ज्यमा॑नो॒गभ॑स्त्योः ॥ पव॑ते॒वारे॑ऽ अव्य
ये ॥ सविश्वा॑दा॒शुषे॑वसु॒सोमो॑दि॒व्यानि॒पार्थि॑वा ॥ पव॑ता॒मां
तरि॑क्ष्या ॥ आदि॒वस्पृ॒ष्ठम॑श्व॒युर्ग॑व्य॒युः सो॑मरो॒ह॑सि ॥ वी
र॒युः श॑वसस्पते ॥ २६ ॥ ससु॒तः पी॒तये॒वृषा॒सोमः॑ प॒वित्रे॑ऽ
अर्षति ॥ वि॒घ्नन्र॒क्षांसि॑देव॒युः ॥ सप॒वित्रे॑विच॒क्षणो॒हरि॑र
र्षति॒धर्ण॒सिः ॥ अ॒भियोनिं॒कनि॑क्रदत् ॥ सवा॒जीरो॑चनादि
वः पव॑मानो॒विधा॑वति ॥ र॒क्षो॒हार॑म॒व्ययं ॥ सत्रि॒तस्याधि
सान॑वि॒पव॑मानो॑ऽ अरोचयत् ॥ जा॒मिभिः॒ सूर्यं॑स॒ह ॥ सवृ
त्र॒हावृषा॑सु॒तोव॑रिवो॒विद्दा॑भ्यः ॥ सोमो॒वाज॑मिवासरत् ॥
सदे॒वः क॒विने॑षि॒तो॑ऽभिद्रो॒णानि॑धावति ॥ इंदु॒रिंद्रा॑यमं॒हना
॥२७॥

वा

एषऽउस्यवृषारथोव्योवारेभिरर्षति॥गच्छन्वाजंसहस्रिणं॥
एतंत्रितस्ययोषणोहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः॥इंदुमिंद्रायपीतये॥ए
एतंत्यंहरितोदशमर्मृज्यंतेऽअपस्युवः॥याभिर्मदायशुंभते॥
एषस्यमानुषीष्वाश्येनोनविक्षुसीदति॥गच्छंजारोनयोषि
तं॥एषस्यमद्योरसोवचष्टेदिवःशिशुः॥यइंदुर्वारमाविशत्॥
एषस्यपीतयेसुतोहरिरर्षतिधर्णसिः॥क्रंदन्योनिमभिप्रि
यम्॥२८॥आशुरर्षबृहन्मतेपरिप्रियेणधाम्ना॥यत्रदेवाऽ
इतिब्रुवन्॥परिष्कृण्वन्ननिष्कृतंजनाययातयन्निषः॥वृष्टिं
दिवःपरिस्रव॥सुतऽएतिपवित्रऽआत्विषिंदधानऽओजसा
विचक्षाणोविरोचयन्॥अयंसयोदिवस्परिरघुयामापवि

त्रऽआ॥सिंधोरूर्माव्यक्षरत्॥आविवासन्परावतोऽअथोऽअ
र्वावतःसुतः॥इंद्रायसिच्यतेमधु॥समीचीनाऽअनूषतहरिंहि
न्वंत्यद्रिभिः॥योनावृतस्यसीदत॥२९॥पुनानोऽअक्रमीदभिवि
श्वामृधोविचर्षणिः॥शुंभंतिविप्रंधीतिभिः॥आयोनिमरुणोरु
हद्गमदिंद्रंवृषासुतः॥ध्रुवेसदसिसीदति॥नूनोरयिंमहामिंदो
स्मभ्यंसोमविश्वतः॥आपवस्वसहस्रिणं॥विश्वासोमपवमानद्यु
म्नानींदवाभर॥विदाःसहस्रिणीरिषः॥सनःपुनानऽआभरर
यिंस्तोत्रेसुवीर्यं॥जरितुर्वर्द्धयागिरः॥पुनानऽइंदवाभरसोमद्वि
बर्हसंरयिं॥वृषन्निंदोनऽउक्थ्यं॥३०॥प्रयेगावोनभूर्णयस्त्वेषा
अयासोऽअक्रमुः॥घ्नंतःकृष्णामपत्वचं॥सुवितस्यमनामहे

तिसेतुंदुराव्यं ॥ सात्वासोदस्मु मव्रतं ॥ श्टण्वेवृष्टेरिवस्वनः पव
मानस्यशुष्मिणः ॥ चरंतिविद्युतोदिवि ॥ आपवस्वमहीमिषंगो
मदिंद्रोहिरण्यवदश्ववत् ॥ अर्षावाजवत्सुतः ॥ सपवस्वविचर्षण ऽ
आमहीरोदसीप्टणः ॥ उषाः सूर्योनरश्मिभिः ॥ परिणः शर्मय
त्याधारसोमविश्वतः ॥ सरारसेवविष्टपं ॥ ३१ ॥ जनयन्रोचना
दिवोजनयन्नप्सुसूर्यं ॥ वसानोगा ऽ अपोहरिः ॥ एषप्रत्नेनम
न्मनादेवोदेवेभ्यस्परि ॥ धारयापवतेसुतः ॥ वावृधानायतू
र्वयेपवंतेवाजसातये ॥ सोमाः सहस्रपाजसः ॥ दुहानः प्रत्न
मित्पयः पवित्रेपरिषिच्यते ॥ क्रंदंदेवां ऽ अजीजनत् ॥ अभि
विश्वानिवार्याभिदेवा ऋतावृधः ॥ सोमः पुनानो ऽ अर्षति ॥ गो

व

मंतः सोमवीरवदश्वावद्वाजवत्सुतः ॥ पवस्वबृहतीरिषः ॥ ३२ ॥
यो ऽ अत्य ऽ इवमृज्यतेगोभिर्मदायहर्यतः ॥ तंगीर्भिर्वासयाम
सि ॥ तन्नोविश्वा ऽ अवस्युवोगिरः शुंभंतिपूर्वथा ॥ इंदुमिं
द्रायपीतये ॥ पुनानोयातिहर्यतः सोमोगीर्भिः परिष्कृतः ॥
विप्रस्यमेध्यातिथेः ॥ पवमानविदारयिमस्मभ्यंसोमसु
श्रियं ॥ इंदोसहस्रवर्चसं ॥ इंदुरत्योनवाजसृत्कनिक्रंतिप
वित्र ऽ आ ॥ यदक्षारतिदेवयुः ॥ पवस्ववाजसातयेविप्रस्य
गृणतोवृधे ॥ सोमरास्वसुवीर्यं ॥ ३३ ॥ पवमानेद्वितीयोध्या
यः ॥ ५ ॥ इतिषष्ठमाष्टकेअष्टमोध्यायः ॥ शके १७८८ ॥ क्षयना
माब्देजेष्ठकृष्ण १४ भौमेश्रीमद्दत्तात्रेयसान्निधौतपनक्षेत्रेरदंपु
स्तकंसमाप्तं ॥ ५ ॥ धर्मा ॥ धि का यों पनाम ल ॥ भद्रस्येदंपुस्तकं ॥

॥१७॥

ऋग्वेद संहितायां षष्ठोष्टकं समाप्तं॥७॥

॥१७॥

सप्तमाष्टकप्रारंभ हरभट्ट धर्माधिकारी मूळ
तापी॥७॥७॥७॥ ७॥ ७॥ ७॥७

॥१॥

या

श्रीगणेशायनमः॥श्रीमद्दत्तात्रयायनमः॥श्रीतापीदेव्यैनमः॥
हरिःॐ॥ मू॥ भण॥ इंद्रोमुहेतन॥ ऊर्मिन्नबिभ्रदर्षसि॥ अभिदेवाँ
॥ अयास्यः॥ मतीजुष्टोधियाँहितः सोमोहिन्वेपरावति॥ विप्र
स्यधारयाकविः॥ अयंदेवेषुजागृविस्सुत॥ एतिपवित्र॥ आ॥
सोमोयातिविचर्षणिः॥ सनः पवस्ववाजयुश्चक्राणश्चारुम
ध्वरं॥ बर्हिष्माँ॥ आविवासति॥ सनोभगायवायवेविप्रवीर

य

स्सदावृधः॥ सोमोदेवेष्वामत॥ सनो॥ अद्यवसुत्तयेक्रतुवि
द्गातुवित्तमः॥ वाजंजेषिश्रवोबृहत्॥१॥ सपवस्वमदायकं
नृचक्षादेववीतये॥ इंदविंद्रायपीतये॥ सनो॥ अर्षाभिदूत्य१
त्वामिंद्रायतोशसे॥ देवान्सखिभ्य॥ आवरं॥ उतत्वामरुणं

॥१॥

वयंगोभिरंजमोमदायकं॥ विनोरायेदुरोवृधि॥ अत्यूपवित्र
मक्रमीद्वाजीधुरन्नयामनि॥ इंदुर्देवेषुपत्यते॥ समीसखायो॥
अस्वरन्वनेक्रीळंतमत्यविं॥ इंदुन्नावा॥ अनूषत॥ तयापवस्व

ययो

धारयायापीतोविचक्षसे॥ इंदोस्तोत्रेसुवीर्यं॥२॥ असृग्रन्देव
वीतयेत्यासःकृत्व्या॥ इव॥ क्षरन्तःपर्वतावृधः॥ परिष्कृता
स॥ इंदवोयोषेववापिन्यावती॥ वायुंसोमा॥ असृक्षत॥ एते
सोमास॥ इंदवःप्रयस्वंतश्चमूसुताः॥ इंद्रंवर्धंतिकर्मभिः॥ आ

स

धावताम्सुहस्त्यःशुक्रागृभ्णीतमंथिना॥ गोभिःश्रीणीतम
त्सरं॥ पवस्वधनंजयप्रयंताराधसोमहः॥ अस्मभ्यंसोमगा
तुवित्॥ एतंमृजंतिमर्ज्यंपवमानंदशक्षिपः॥ इंद्रायमत्स

॥२॥

रंमदं ॥ ३ ॥ अयासोमस्सुकृत्ययामहश्चिदभ्यवर्द्धत ॥ मंदान ऽ
दृषायते ॥ कृतानीदस्यकर्त्वाचेतंतेदस्युतर्हणा ॥ ऋणाचधृ
ष्णुश्चयते ॥ आत्सोम ऽ इंद्रियोरसोवज्रस्सहस्रसाभुवत् ॥
उक्थंयदस्यजायते ॥ स्वयंकविर्विधर्त्तरिविप्रायरत्नमिच्छति ॥
यदीमर्मृज्यतेधियः ॥ सिषासतूरयीणांवाजेष्वर्वतामिव ॥
भरेषुजिग्युषामसि ॥ ४ ॥ तंत्वानृम्णानिबिभ्रतंसधस्थेषुम
होदिवः ॥ चारुंसुकृत्ययेमहे ॥ संवृक्तधृष्णुमुक्थंमहामहि
व्रतंमदं ॥ शतंपुरोरुरुक्षणिं ॥ अतस्त्वारयिमभिराजानंसुक्र
तोदिवः ॥ सुपर्णो ऽ अव्यथिर्भरत् ॥ विश्वस्मा ऽ इत्स्वर्दृशेसाधा
रणंरजस्तुरं ॥ गोपामृतस्यविर्भरत् ॥ अधाहिन्वान ऽ इंद्रि

॥२॥

यंज्यायोमहित्वमानशे ॥ अभिष्टिकृद्विचर्षणिः ॥ ५ ॥ पवस्व
वृष्टिमासुनोपामूर्मिंदिवस्परि ॥ अयक्ष्माबृहतीरिषः ॥ त
यापवस्वधारयाययागाव ऽ इहागमन् ॥ जन्यास ऽ उपनोगृहं ॥
घृतंपवस्वधारयायज्ञेषुदेववीतमः ॥ अस्मभ्यंवृष्टिमापव ॥
सन ऽ ऊर्जेव्य१व्ययंपवित्रंधावधारया ॥ देवासःशृणवन्हिक
म् ॥ पवमानो ऽ असिष्यदद्रक्षांस्यपजंघनत् ॥ प्रत्नवद्रोचय
न्रुचः ॥ ६ ॥ उत्तेशुष्मास ऽ ईरतेसिंधोरूर्मेरिवस्वनः ॥ वाणस्य
चोदयापविं ॥ प्रसवेत ऽ उदीरतेतिस्रोवाचोमखस्युवः ॥ यद
व्यएषिसानवि ॥ अव्योवारेपरिप्रियंहरिंहिन्वंत्यद्रिभिः ॥ पव
मानंमधुश्चुतं ॥ आपवस्वमदिंतमपवित्रंधारयाकवे ॥ अर्क

॥३॥

स्युयोनिमासदं ॥ सपवस्वमदिंतमगोभिरंजानो ऽ अक्तुभिः ॥ इं
द्रविंद्रायपीतये ॥ ७ ॥ अध्वर्यो ऽ आद्रिभिः सुतंसोमंपवित्र ऽ आ
सृज ॥ पुनीहींद्रायपातवे ॥ दिवः पीयूषमुत्तमंसोममिंद्रायव
ज्रिणे ॥ सुनोतामधुमत्तमं ॥ तवत्य ऽ इंदो ऽ अंधसोदेवामधोर्व्य
श्नुते ॥ पवमानस्यमरुतः ॥ त्वंहिसोमवर्द्धयंत्सुतोमदायभूर्ण
ये ॥ वृषन्स्तोतारमूतये ॥ अभ्यर्षविचक्षणपवित्रंधारयासु
तः ॥ अभिवाजमुतश्रवः ॥ ८ ॥ परिद्युक्षः सनद्रयिर्भरद्वाजंनो
ऽ अंधसा ॥ सुवानो ऽ अर्षपवित्र ऽ आ ॥ तवप्रत्नेभिरध्वभिर
व्योवारेपरिप्रियः ॥ सहस्रधारोयात्तना ॥ चरुर्नयस्तमींख
येंदोनदानमींखय ॥ वधैर्वधस्नवींखय ॥ निशुष्ममिंदवे

॥३॥

षांपुरुहूतजनानां ॥ यो ऽ अस्माँ ऽ आदिदेशति ॥ शतंनः ऽ इंद
ऊतिभिः सहस्रंवाशुचीनां ॥ पवस्वमंहयद्रयिः ॥ ९ ॥ उत्तेशुष्मा
सो ऽ अस्थूरक्षोभिंदंतो ऽ अद्रिवः ॥ नुदस्वयाः परिस्पृधः ॥ अया
निजघ्निरोजसारथसंगेधनेहिते ॥ स्तवा ऽ अबिभ्युषाहृदा ॥ अ
स्यव्रतानिनाधृषेपवमानस्यदूढ्या ॥ रुजयस्त्वापृतन्यति ॥
तंहिन्वंतिमदच्युतंहरिंनदीषुवाजिनं ॥ इंदुमिंद्रायमत्सरं ॥
॥ १० ॥ अस्यप्रत्नामनुद्युतंशुक्रंदुदुह्रे ऽ अह्रयः ॥ पयः सहस्र
सामृषिं ॥ अयंसूर्य ऽ इवोपदृगयंसरांसिधावति ॥ सप्तप्रव
त ऽ आदिवं ॥ अयंविश्वानितिष्ठतिपुनानोभुवनोपरि ॥ सो
मोदेवोनसूर्यः ॥ परिणोदेववीतयेवाजाँ ऽ अर्षसिगोमतः ॥

॥५॥

पुनानऽइंदविंद्रयुः ॥११॥ पवंयपवन्तोऽअंधसापुरुं पुरुष्टंपरि
स्रव ॥ सोमुविश्वाच्चसोभगा ॥ इंद्रोयथानवुस्तवोयथातिजा
तमंधसः ॥ निबर्हिषिःप्रियेसदः ॥ उतनोगोविदश्वविपवस्व
सोमांधसा ॥ मक्षूतमेभिरहभिः ॥ योजिनातिनजीयतेहं
तिशत्रुमभीत्य ॥ सपवस्वसहस्राजित् ॥१२॥ परिसोमऋतं
बृहदाशुःपवित्रेऽअर्षन्ति ॥ विघ्नन्रक्षांसिदेवयुः ॥ यत्सोमो
वाजमर्षसिशतंधाराऽअपस्युवः ॥ इंद्रस्यपसख्यमाविशन् ॥
अभित्वायोषणोदशजारंनकन्यानूषत ॥ मृज्यसेसोम
सातये ॥ त्वामिंद्रायविष्णवेस्वादुरिंदोपरिस्रव ॥ नृन्स्तो
तृभ्यःस्वहस ॥१३॥ प्रतेधाराऽअसश्चतोदिवोनयंतिवृष्ट

॥५॥

यः ॥ अच्छावाजंसहस्रिणं ॥ अभिप्रियाणिकाव्याविश्वाचक्षा
णोऽअर्षति ॥ हरिस्तुंजानऽआयुधा ॥ सपरर्मृजानऽआयुभि
रिभोराजेवसुव्रतः ॥ श्येनोनवंसुषीदति ॥ सनोविश्वादिवोवसू
तोपृथिव्याऽअधि ॥ पुनानऽइंदवाभर ॥१४॥ तरत्समंदीधावति
धारासुतस्यांधसः ॥ तरत्समंदीधावति ॥ उस्राबेदवसूनांमर्तस्य
देव्यवसः ॥ तरत्स० ॥ ध्वस्रयोःपुरुषंत्योरासहस्राणिदद्महे ॥ तर
त्स० ॥ आययोस्त्रिंशतंतनासहस्राणिचदद्महे ॥ तरत्स० ॥
॥१५॥ पवस्वगोजिदश्वजिद्विश्वजित्सोमरण्यजित् ॥ प्रजा
वद्रत्नमाभर ॥ पवस्वाद्भ्योऽअदाभ्यःपवस्वौषधीभ्यः ॥ प
वस्वधिषणाभ्यः ॥ त्वंसोमपवमानोविश्वानिदुरितातर ॥

कविस्सी॒दनिब॒र्हिषि॥पवमानुस्स्वर्विदोजायमानोभवोमुहान्॥
इंदोविश्वां॰अभीदसि॥१६॥प्रगायत्रेणगायतुपवमानंविचर्ष
णिं॥इंदुंसुतस्नचक्षसं॥तंत्वासुतस्नचक्षसमथोसुतस्नभर्ण
सं॥अतिवारमपाविषुः॥आतिवारान्पवमानो॰आसिष्यद
कलशां॰अभिधावति॥इंद्रस्यहार्द्याविशन्॥इंद्रस्यसोमुरा
धसेपवस्वाविचर्षणे॥प्रजावद्रेतः॰आभर॥१७॥अयावीती
परिस्त्रवयस्त॰इंदोमदेष्वा॥अवाहन्नवतीर्नव॥पुरस्सद्य
इ्‌थाधियेदिवोदासायशंबरं॥अधत्यंतुर्वशंयदुंमू॥परिणो
॰अश्वमश्वविद्गोमदिंदोहिरण्यवत्॥क्षरासहस्रिणीरिषः॥
पवमानस्यतेवयंपवित्रमभ्युंदतः॥सखित्वमावृणीमहे॥

शं

॥५॥

येतेपवित्रमूर्मयोभिक्षरंतिधारया॥तेभिर्नःसोममृळय॥
॥१८॥सनःपुनान॰आभररयिंवीरवतीमिषं॥ईशानस्सोम
विश्वतः॥एतमुत्यंदशक्षिपोमृजंतिसिंधुमातरं॥समादित्ये
भिरख्यत॥समिंद्रेणोतवायुनासुत॰एतिपवित्र॰आ॥संसू
र्यस्यरश्मिभिः॥सनोभगायवायवेपूष्णेपवस्वमधुमान्॥चा
रुर्मित्रेवरुणेच॥उच्चातेजातमंधसोदिविषद्भूम्यादद॥उग्रं
शर्ममहिश्रवः॥१९॥एनाविश्वान्यर्य॰आद्युम्नानिमानुषाणां
म्॥सिषासंतोवनामहे॥सनः॰इंद्रायुयज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः॥
वरिवोवित्परिस्त्रव॥उपोषुजातमप्तुरंगोभिर्भंगंपरिष्कृतं॥
इंदुंदेवा॰अयासिषुः॥तमिद्वर्धन्तुनोगिरोवत्संसंशिश्वरीरिव॥

य॥ इंद्रस्यहृदंसनिः॥ अर्षाणस्सोमशंगवेधुक्षस्वपिप्युषीमिषं॥
वर्द्धासमुद्रमुक्थ्यम्॥२०॥ पवमानो॥ अजीजनद्दिवश्चित्रन्नतन्यु
तुम्॥ ज्योतिर्वैश्वानरंबृहत्॥ पवमानस्यतेरसोमदोराजन्नदु
च्छुनः॥ विवारमव्यमर्षति॥ पवमानस्यतेरसोमदोराजन्नदु
च्छुनः॥ विवारमव्यमर्षति॥ पवमानरसस्तवदक्षोविराजति
द्युमान्॥ ज्योतिर्विश्वंस्वर्दृशे॥ यस्तेमदोवरेण्यस्तेनापवस्वा
न्धसा॥ देवावीरघशंसहा॥ जघ्निर्वृत्रममित्रियंसस्निर्वाजं
दिवेदिवे॥ गोषा॥ उ अश्वसा॥ असि॥२१॥ संमिश्लो॥ अरुषो
भवसूपस्थाभिर्नधेनुभिः॥ सीदञ्छ्येनोनयोनिमा॥ सपव
स्वय॥ आविथेंद्रंवृत्रायहंतवे॥ वव्रिवांसंमहीरपः॥ सु

वीरासोवयंधनाजयेमसोममीढ्वः॥ पुनानोवर्द्धनोगिरः॥ त्वोता
सस्तवावसास्यामवन्वंत॥ आमुरः॥ सोमव्रतेषुजागृहि॥ अपघ्न
न्पवतेमृधोपसोमो॥ अराव्णः॥ गच्छन्निन्द्रस्यनिष्कृतं॥२२॥ महोनो
राय॥ आभरपवमानजहीमृधः॥ रास्वेंदोवीरवद्यशः॥ नत्वाश
तञ्चनह्रुतोराधोदित्संतमामिनन्॥ यत्पुनानोमखस्यसे॥ पव
स्वेंदोवृषासुतः कृधीनोयशसोजने॥ विश्वा॥ अपद्विषोजहि॥
अस्यतेसख्येवयंतवेन्दोद्युम्न॥ उत्तमे॥ सासह्यामपृतन्यतः॥
यातेभीमान्यायुधातिग्मानिसंतिधूर्वणे॥ रक्षासमस्यनोनिदः॥
॥२३॥ एते॥ असृग्रमिंदवस्तिरःपवित्रमाशवः॥ विश्वान्यभिसौ
भगा॥ विघ्नन्तोदुरितापुरुसुगातोकायवाजिनः॥ तनाकृण्वन्तो

॥७॥

ऽअर्वते॥कृण्वंतोवरिवोगवेभ्यर्षंतिसुष्टुतिं॥इळामस्मभ्यंसंय
तं॥असाव्यंशुर्मदायाप्सुदक्षोगिरिष्ठाः॥श्येनोनयोनिमासदत्॥
शुभ्रमंधोदेववातमप्सुधूतोनृभिस्सुतः॥स्वदंतिगावःपयोभिः॥
॥२४॥आदीमश्वन्नहेतारोशूशुभन्नमृताय॥मध्वोरसंसधमा
दे॥यास्तेधारामधुश्चुतोसृग्रमिंदऽऊतये॥ताभिःपवित्रमासदः॥
सो॥ऽअर्षेन्द्रायपीतयेतिरोरोमाण्यव्यया॥सीदन्योनावनेष्वा॥
त्वामिन्द्रोपरिस्रववस्वादिष्ठो॥अंगिरोभ्यः॥वरिवोविद्घृतंपयः॥
अयंविचर्षणिर्हितःपवमानस्सचेतति॥हिन्वानऽआप्यंबृ
हत्॥२५॥एषवृषावृषव्रतःपवमानो॥अशस्तिहा॥करद्वसू
निदाशुषे॥आपवस्वसहस्रिणंरयिंगोमंतमश्विनं॥पुरुश्चं

॥७॥

कु

द्रंपुरुस्पृहं॥एषस्यपरिषिच्यतेमर्मृज्यमानऽआयुभिः॥उरु
गायःकविक्रतुः॥सहस्रोतिःशतामघोविमानोरजसःकविः॥इं
द्रायपवतेमदः॥गिराजातऽइहस्तुतऽइंदुरिंद्रायधीयते॥वि
र्योनावसताविव॥२६॥पवमानस्सुतोनृभिस्सोमोवाजमिवा
सरत्॥चमूषुशाक्मनासदं॥तंत्रिपृष्ठेत्रिवंधुरेरथेयुंज
तियातवे॥ऋषीणांसप्तधीतिभिः॥तंसोतारोधनस्पृतमा
शुंवाजाययातवे॥हरिंहिनोतवाजिनं॥आविशन्कलशं
सुतोविश्वा॥अर्षन्नभिश्रियः॥शूरोनगोषुतिष्ठति॥आतऽ
इंदोमदायकंपयोदुहंत्यायवः॥देवादेवेभ्योमधु॥२७॥आ
नःसोमंपवित्रऽआसृजतामधुमत्तमं॥देवेभ्योदेवश्रुत्तमं॥

॥८॥

पुतेसोमा। असृक्षतगृणानाः श्रवसेमुते॥ मदिंतमस्यधा-
रया॥ अभिगव्यानिवीतयेनृम्णापुनानो। अर्षसि॥ सनद्वाजः
परिस्रव॥ उतनोगोमतीरिषोविश्वा। अर्षपरिष्टुभः॥ गृणो
नोजमदग्निना॥ पवस्ववाचो। अग्रियः॥ सोमचित्राभिरूति
भिः॥ अभिविश्वानिकाव्या॥ २८॥ त्वंसमुद्रिया। अपोग्रियो
वाच। ईरयन्॥ पवस्वविश्वमेजय॥ तुभ्येमाभुवनाकवेमहि
म्नेसोमतस्थिरे॥ तुभ्यमर्षंतिसिंधवः॥ प्रतेदिवोनवृष्टयो
धारायंत्यसश्चतः॥ अभिशुक्रामुपस्तिरं॥ इंद्रायेंदुंपुनीतनो
ग्रंदक्षायसादनं॥ ईशानंवीतिराधसं॥ पवमानऋतःकवि
स्सोमः पवित्रमासदत्॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं॥ २९॥ आपव

॥८॥

स्वसहस्रिणंरयिंसोमसुवीर्यं॥ अस्मेश्रवांसिधारय॥ इषमू
र्जंनपिन्वस। इंद्रायमत्सरिंतमः॥ चमूष्वानिषीदसि॥ सुत। इं
द्रायविष्णवेसोमः कलशे। अक्षरत्॥ मधुमाँ। अस्तुवायवे॥
प्रते। असृग्रमाशवोतिह्वरांसिबभ्रवः॥ सोमा ऋतस्यधार
या॥ इंद्रंवर्धंतो। अप्तुरः कृण्वंतोविश्वमार्यं॥ अपघ्नंतो।
अराव्णः॥ ३०॥ सुता। अनुस्वमारजोऽभ्यर्षंतिबभ्रवः॥ इंद्रं
गच्छंत। इंदवः॥ अयापवस्वधारयाययासूर्यमरोचयः॥
हिन्वानोमानुषीरपः॥ अयुक्तसूर। एतशंपवमानोमना
वधि॥ अंतरिक्षेणयातवे॥ उतत्याहरितोदशसूरो। अयु
क्तयातवे॥ इंदुरिंद्र। इतिब्रुवन्॥ परीतोवायवेसुतंगिर। इंद्रा

पुनाऽइंद्रायवज्रिणेसोमासोदध्याशिरः

यमत्सरं॥अव्योवारेषुसिंचत॥२१॥पवमानविदारयिमस्म
भ्यंसोमदुष्टरं॥योदूणाशोवनुष्यता॥अभ्यर्षसहस्रिणंरयिं
गोमंतमश्विनं॥अभिवाजमुतश्रवः॥सोमोदेवोनसूर्योद्रिभिः
पवतेसुतः॥दधानःकलशेरसं॥एतेधामान्यार्याशुक्राऋत
स्यधारया॥वाजंगोमंतमक्षरन्॥पवित्रमक्षरन्सुताऽइंद्राय
वज्रिणेसोमासोदध्याशिरः॥२२॥प्रसोममधुमत्तमोरायेऽ
अर्षपवित्रऽआ॥मदोयोदेववीतमः॥तमीमृजंत्यायवोह
रिंनदीषुवाजिनं॥इंदुमिंद्रायमत्सरं॥आपवस्वहिरण्यवद
श्वावत्सोमवीरवत्॥वाजंगोमंतमाभर॥परिवाजेनवाजयु
मव्योवारेषुसिंचत॥इंद्रायमधुमत्तमं॥कविंमृजंतिमर्ज्यं

धीभिर्विप्राऽअवस्यवः॥वृषाकनिक्रदर्षति॥२३॥वृषणंधी
भिरप्तुरंसोममृतस्यधारया॥मतीविप्रास्समस्वरन्॥पवस्व
देवायुषगिंद्रंगछतुतेमदः॥वायुमारोहधर्मणा॥पवमाननितो
शसेरयिंसोमश्रवाय्यं॥प्रियस्समुद्रमाविश॥अपघ्नन्पवसे
मृधःक्रतुवित्सोममत्सरः॥नुदस्वादेवयुंजनं॥पवमानाऽअ
सृक्षतसोमाःशुक्रासऽइंदवः॥अभिविश्वानिकाव्या॥२४॥
पवमानासऽआशवःशुभ्राऽअसृग्रमिंदवः॥घ्नंतोविश्वाऽ
अपद्विषः॥पवमानादिवस्पर्यंतरिक्षाऽअसृक्षत॥पृथिव्या
ऽअधिसानवि॥पुनानस्सोमधारयेंदोविश्वाऽअपास्रिधः॥ज
हिरक्षांसिसुक्रतो॥अपघ्नन्सोमरक्षसोभ्यर्षकनिक्रदत्॥

॥१०॥

द्युमंतंशुष्ममुत्तमं॥ अस्मेवसूनिधारयसोमदिव्यानिपार्थि
वा॥ इंदोविश्वानिवार्या॥ २५॥ वृषासोमद्युमाँ॥ असिवृषा
देववृषव्रतः॥ वृषाधर्माणिदधिषे॥ वृष्णस्तेवृष्ण्यंशवो
वृषावनंवृषामदः॥ सत्यंवृषन्वृषेदसि॥ अश्वोनचक्रदोवृ
षासंगाः इंदोसमर्वतः॥ विनोरायेदुरोवृधि॥ असृक्षतप्र
वाजिनोगव्यासोमासो॥ अश्वया॥ शुक्रासोवीरयाशवः॥
शुंभमानाः ऋतायुभिर्मृज्यमानागभस्त्योः॥ पवंतेवारेअव्य
ये॥ २६॥ तेविश्वादाशुषेवसुसोमादिव्यानिपार्थिवा॥ प
वंतामांतरिक्ष्या॥ पवमानस्यविश्ववित्प्रतेसर्गा॥ असृ
क्षत॥ सूर्यस्येवनरश्मयः॥ केतुंकृण्वंदिवस्परिविश्वारू

॥१०॥

पाभ्यर्षसि॥ समुद्रस्सोमपिन्वसे॥ हिन्वानोवाचमिष्यसिपव
मानविधर्माणि॥ अक्रान्देवोनसूर्यः॥ इंदुःपविष्टचेतनःप्रियः

धं

कवीनांमती॥ सृजदश्वंरथीरिव॥ २७॥ जुर्मिर्यस्तेपवित्र॥ आदे
वावीःपर्यक्षरत्॥ सीदन्नृतस्ययोनिमा॥ सनो॥ अर्षपवित्र
॥ आमदोयोदेववीतमः॥ इंदविंद्रायपीतये॥ यामृज्यमानोम
नीषिभिः॥ इंद्रोरुचाभिगा॥ इहि॥ पुनानोवरिवस्कृध्यूर्जन्जना
यागिर्वणः॥ हरेःसृजान॥ आशिरं॥ पुनानोदेववीतय॥ इंद्र
स्ययाहिनिष्कृतं॥ द्युतानोवाजिभिर्यतः॥ २८॥ प्रहिन्वानास
॥ इंदवोच्छासमुद्रमाशवः॥ धियाजूता॥ असृक्षत॥ मर्मृजा
नास॥ आयवोवृथासमुद्रमिंदवः॥ अग्मन्नृतस्ययोनिमा॥

द्युषेपवस्वधा

परिणोयास्यस्मयुविश्वावसून्योजसा॥ पाहिनःशर्मवीरव
तु॥ग्मिमातिवान्तिरतन्वाःपुदंयुंजानऋक्वभिः॥प्रयत्समुद्र
ऽआहितः॥आयन्तोनिहिरण्ययमासुर्ऋतस्युसीदति॥
जहास्प्रचेतसः॥३६॥अभिवेना ऽअनूषते ऽ इयक्षंति
प्रचेतसः॥मज्जंत्यविचेतसः॥ इंद्रायेंदोमरुत्वतेपवस्व
मधुमत्तमः॥ऋतस्ययोनिमासदं॥तंत्वाविप्रावचोविदः
परिष्कृण्वंतिवेधसः॥संत्वाम्दजंत्यायवः॥रसंतिमित्रो ऽअ
र्यमापिबंतिवरुणःकवे॥पवमानस्यमरुतः॥त्वंसोम
विपश्चितंपुनानोवाचमिष्यसि॥इंदोसहस्त्रभर्णसं॥
॥४०॥उतोसहस्त्रभर्णसंवाचंसोममखस्युवं॥पुनान

ऽ इंदवाभर॥पुनान ऽ इंदवेषांपुरुहूतजनानां॥ग्प्रियस्संद्रमावि
श॥दविम्घतसारूचापरिष्टोभंसारूपा॥सोमाःसुक्रागवाशिरः॥
हिन्वानोहेतृभिर्यत ऽ आवाजंवाज्यक्रमीत्॥सीदंतोवनुषोयथा॥
ऋधस्सोमस्वस्तयेसंजग्मानोदिवःकविः॥पवस्वसूर्योदृशे॥४१॥
॥इतिसप्तमाष्टकेप्रथमोध्यायः॥हरिः ॐ मू॥हिन्वंतिसूरमुस्र
यंःस्वसेजाययस्पतिं॥महामिदुंमहीयुवः॥पवमानरूवारूचादेवो

देवेभ्यस्परि॥विश्वावसून्याविश॥ आपवमानसुष्टुतिंवृष्टिंदेवे
भ्योदुवः॥इषेपवस्वसंयतं॥वृषाह्यसिभानुनाद्युमंतंत्वाहवाम
हे॥पवमानस्वाध्यः॥आपवस्वसुवीर्यंमंदमानस्वायुध॥इहोष्वि
न्दवागहि॥१॥यदद्भिःपरिषिच्यसेमृज्यमानोगभस्त्योः॥द्रुणास

धस्वमप्सुषे ।। प्रसोमायव्यश्वपवमानायगायत ।। महेसहस्र
चक्षसे ।। यस्यवर्णंमधुश्चुतंहरिंहिन्वन्त्यद्रिभिः ।। इंदुमिंद्रायपी
तये ।। तस्यतेवाजिनोवयंविश्वाधनानिजिग्युषः ।। सखित्वमावृणी
महे ।। वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः ।। विश्वादधानऽओं ज
सा ।।२।। तंत्वाधर्त्तारमोण्योः३ पवमानस्वर्दृशं ।। हिन्वेवाजेषुवा
जिनं ।। अयाचित्तोविपानयाहरिःपवस्वधारया ।। युजंवाजेषुचोद
य ।। आनऽइंदोमहीमिषंपवस्वाविश्वदर्शतः ।। अस्मभ्यंसोमगातु
वित् ।। आकलशाऽअनूषतेन्दोधाराभिरोजसा ।। एंद्रस्यपीतये
विश ।। यस्यतेमद्यंरसंतीव्रंदुहंत्यद्रिभिः ।। सपवस्वाभिमातिहा ।।
।।३।। राजामेधाभिरीयतेपवमानोमनावधि ।। अन्तरिक्षेणया

न

तवे ।। आनऽइंदोशतग्विनंगवांपोषंस्वश्व्यम् ।। वहाभगत्तिमूतये ।।
आनस्सोमसहोजुवोरूपंनवर्चसेभर ।। सुष्वाणोदेववीतये ।। अर्षासो
मधुमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् ।। सीदन्श्येनोनयोनिमा ।। अप्सा
इंद्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः ।। सोमोऽअर्षतिविष्णवे ।।४।।
इषंतोकायनोदधदस्मभ्यंसोमविश्वतः ।। आपवस्वसहस्रिणं ।।
येसोमासःपरावतियेऽअर्वावतिसुन्विरे ।। येवादःशर्यणावति ।।
यऽआर्जीकेषुकृत्वसुयेमध्येपस्त्यानांयेवाजनेषुपंचसु ।। तेनो
वृष्टिंदिवस्परिपवंतामासुवीर्यं ।। सुवानादेवासऽइंदवः ।। पवते
हर्यतोहरिर्गृणानोजमदग्निना ।। हिन्वानोगोरधित्वचि ।।५।। प्र
शुक्रासोवयोजुवोहिन्वानासोनसप्तयः ।। श्रीणानाऽअप्सुमृंज

त॥ तंत्वासुतेष्वाभुवोहिन्विरेदेवतातये॥ सपवस्वानयारुचा॥ आ
तेदक्षंमयोभुवंवह्निमद्यावृणीमहे॥ पांतमापुरुस्पृहं॥ आमं
द्रमावरेण्यमाविप्रमामनीषिणं॥ पांतमापुरु०॥ आरयिमासु
चेतुनमासुक्रतोतनूष्वा॥ पांतमा०॥ ६॥ पवस्वविश्वचर्षणे
ऽभिविश्वानिकाव्या॥ सखासखिभ्यऽईड्यः॥ ताभ्यांविश्वस्यरा
जसियेपवमानधामनी॥ प्रतीचीसोमतस्थतुः॥ परिधामानि
यानितेत्वंसोमासिविश्वतः॥ पवमानऋतुभिःकवे॥ पवस्वज
नयन्निषोऽभिविश्वानिवार्या॥ सखासखिभ्यऽऊतये॥ तवशु
क्रासोऽअर्चयोदिवस्पृष्ठेवितन्वते॥ पवित्रंसोमधामधामभिः
॥ ७॥ तवेमेसप्तसिंधवःप्रशिषंसोमसिस्रते॥ तुभ्यंधावंति

धेनवः॥ प्रसोमयाहिधारयासुतऽइंद्रायमत्सरः॥ दधानोऽअ
क्षितिश्रवः॥ समुत्वाधीभिरस्वरन्हिन्वतीस्सप्तजामयः॥ वि
प्रमाजाविवस्वतः॥ मृजंतित्वासमग्रुवोव्येजीरावधिष्वणि॥ रे
भोयदज्यसेवने॥ पवमानस्यतेकवेवाजिन्त्सर्गाऽअसृक्षत॥
अर्वंतोनश्रवस्यवः॥ ८॥ अच्छाकोशंमधुश्चुतमसृग्रंवारेऽअ
व्यये॥ अवावशंतधीतयः॥ अच्छासमुद्रमिंदवोस्तंगावोनधे
नवः॥ अग्मन्नृतस्ययोनिमा॥ प्रणइंदोमहेरणऽआपोऽ
अर्षंतिसिंधवः॥ यद्गोभिर्वासऽइष्यसे॥ अस्यतेसख्येवयमि
यक्षंतस्त्वोतयः॥ इंद्रोसखित्वमुश्मसि॥ आपवस्वगविष्टये
महेसोमनृचक्षसे॥ एंद्रस्यजठरेविश॥ ९॥ महाँऽअसिसो

मृज्येष्ठः ऽ उग्राणामिन्द्र ऽ ॐ जिष्ठः ॥ युध्यासंधम्वाजितेष्ठ ॥ य ऽ
उग्रेभ्यश्चिदोजीयान्छूरेभ्यश्चिच्छूरतः ॥ भूरिदाभ्यश्चिन्मंहीयान् ॥ त्वंसोमसूरः ऽ एषस्तोकस्यसातातनूनाम् ॥ वृणीमहे
सख्याय वृणीमहे युज्याय ॥ अग्न ऽ आयूंषिपवस ऽ आसु
वोर्जमिषंचनः ॥ आरेबाधस्वदुच्छुनाम् ॥ अग्निर्ऋषिः पवमा
नः पांचजन्यः पुरोहितः ॥ तमीमहेमहागयं ॥१०॥ अग्ने
पवस्वस्वपा ऽ अस्मेवर्चस्सुवीर्यं ॥ दधद्रयिंमयिपोषं ॥ पव
मानो ऽ अतितिस्रिधोभ्यर्षतिसुष्टुतिम् ॥ सूरोनविश्वदर्शतः ॥
सममृजान ऽ आयुभिः प्रयस्वान्प्रयसेहितः ॥ इंदुरत्योविचक्षणः ॥
पवमानऋतंबृहच्छुक्रञ्ज्योतिरजीजनत् ॥ कृष्णातमांसिजंघ

नत् ॥ पवमानस्यजंघ्नतोहरेश्चन्द्रा ऽ असृक्षत ॥ जीरा ऽ अजिरशोचि
षः ॥११॥ पवमानोरथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः ॥ हरिश्चंद्रोमरु
द्गणः ॥ पवमानोव्यश्नवद्रश्मिभिर्वाजसातमः ॥ दधत्स्तोत्रेसुवीर्यं ॥
प्रसुवान ऽ इंदुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययं ॥ पुनान ऽ इंदुरिंद्रमा ॥ एषसो
मो ऽ अधित्वचिगवांक्रीळत्यद्रिभिः ॥ इंद्रंमदायजोहुवत् ॥ यस्य
तेद्युम्नवत्पयः पवमानाभृतंदिवः ॥ तेननोमृळजीवसे ॥१२॥
त्वंसोमासिधारयुर्मंद्र ऽ ओजिष्ठो ऽ अध्वरे ॥ पवस्वमंहयद्रयिः ॥
त्वंसुतोनृमादनोदधन्वान्मत्सरिन्तमः ॥ इन्द्रायसूरिरंधसा ॥ त्वं
सुष्वाणो ऽ अद्रिभिरभ्यर्षकनिक्रदत् ॥ द्युमन्तंशुष्ममुत्तमं ॥ इं
दुर्हिन्वानो ऽ अर्षतितिरोवाराण्यव्यया ॥ हरिर्वाजमचिक्रदत् ॥

॥१५॥

इंदोव्यव्यमर्षासिविश्रवांसिविसौभगा॥ विवाजान्सोमगोमतः॥ १३॥
आनः इंदोशतग्विनंरयिंगोमंतमश्विनं॥ भरासोमसहस्रिणं॥
पवमानासः इंदवः स्तिरः पवित्रमाशवः॥ इंद्रंयामेभिराशत॥ कु
कुहस्सोम्योरसः इंदुरिंद्रायपूर्व्यः॥ आयुः पवतः आयवे॥ हिन्वं
तिसूरमुस्त्रयः पवमानंमधुश्चुतं॥ अभिगिरासमस्वरन्॥ अवि
तानोः अजाश्वः पूषायामनियामनि॥ आभक्षत्कन्यासनः॥
॥१४॥ अयंसोमः कपर्दिनेघृतन्नपवतेमधु॥ आभक्ष॰ अयन्त
आघृणेसुतोघृतन्नपवतेशुचि॥ आभक्षत्॰ वाचोजंतुः कवी
नांपवस्वसोमधारया॥ देवेषुरत्नधाअसि॥ आकलशेषुधा
वतिश्येनोवर्मविगाहते॥ अभिद्रोणाकनिक्रदत्॥ परिप्रसोम

॥१५॥

तेरसोसर्जिकलशेसुतः॥ श्येनोनतक्तोअर्षति॥१५॥ पवस्व
सोममंद्यन्निन्द्रायमधुमत्तमः॥ असृग्रन्देववीतयेवाजयन्तो
रथाःइव॥ तेसुतासोमदिन्तमाः शुक्रावायुमसृक्षत॥ ग्राव्णा
तुन्नोः अभिष्टुतः पवित्रंसोमगच्छसि॥ दधस्तोत्रेसुवीर्यं॥ ए
षतुंनोः अभिष्टुतः पवित्रमतिगाहते॥ रक्षोहावारमव्ययं ॥१६॥
यद्दन्तियच्चदूरकेभयंविंदतिमामिह॥ पवमानवितज्जहि॥
पवमानस्सोः अद्यनः पवित्रेणविचर्षणिः॥ यः पोतासपु
नातुनः॥ यत्तेपवित्रमर्चिष्यग्नेविततमंतरा॥ ब्रह्मतेनपु
म
नीहिनः॥ यंत्तेपवित्रमर्चिवदग्नेतेनपुनीहिनः॥ ब्रह्मसवैः पु
नीहिनः॥ उभाभ्यान्देवसवितः पवित्रेणसवेनच॥ मांपुनी

॥१६॥

त्रिविश्वघृतः॥१७॥ त्रिभिष्ट्वन्देवसवितर्वर्षिष्ठैस्सोमधामभिः॥
अग्ने दक्षैः पुनीहि नः॥ पुनन्तु मान्देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया॥
विश्वेदेवाः पुनीतमाजातवेदः पुनीहिमा॥ प्रप्यायस्वप्र
स्यन्दसोम विश्वेभिरंसुभिः॥ देवेभ्यः उत्तमं हविः॥ उपप्रियं

स्यु

पनिप्रतं युवानमाहुतीवृधं॥ अगन्म बिभ्रतो नमः॥ अल
प्पस्य परस्युर्न नाम्नात मापवस्व देवसोम॥ आखुञ्चिदेवदे
वसोम॥ यः पावमानीरध्येत्यृषिभिस्संभृतं रसं॥ सर्वं सपू
तमश्नाति स्वदितम्मातरिश्वना॥ पावमानीर्यो अध्येत्यृ
र्षिभिस्संभृतं रसं॥ तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूदकं॥१८॥ इति पावमा

अथ परिशिष्टः॥

पावमानीस्स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्चुतः॥ ऋषिभिः सं

॥१६॥

भृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितं॥ पावमानीर्दिशन्तु नः इमं लोक
मथो अमुम्॥ कामान्समर्द्धयन्तु नो देवैर्देवीस्समाहिताः॥
येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा॥ तेन सहस्रधारेण पा
वमान्यः पुनातु मां॥ प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्मयं॥
तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे॥ इन्द्रः सुनीती सह मा
पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणस्समीच्या॥ यमो राजा प्रमृणाभिः
पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु॥ पावमानीस्स्वस्त्ययनी
याभिर्गच्छति मान्दवं॥ पुण्यांश्च भक्षान्भक्षयत्यमृतत्वं च ग
च्छे॥१९॥ यन्मे गर्भे वसतः पापमुग्रं यज्जायमानस्य च यत्किंचिद
न्यत्॥ जातस्य च यच्चापि च वर्द्धतो मे तत्पावमानीभिरहं पु

ति

नामि ॥ मातापित्रोर्यस्य कृतवचो मेयस्य दावुरंजंगममाबभू
व ॥ विश्वस्य तत्प्रहाषितं वचो मे तत्स्राव ॰ क्रयविक्रयाभ्यो निंदोषा
द्भक्ष्याद्भोज्यात्प्रतिग्रहात् ॥ असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत्स्राव ॰
गोघ्नात्तस्कराद्ब्रह्मस्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषं ॥ पापकं च चरणेभ्य
स्तत्स्राव ॰ ब्रह्मवधात्सुरापानात्सुवर्णस्तेयाद्वृषलीमिथुनसंग
मात् ॥ गुरोर्दाराद्धिगमनाच्च तत्स्राव ॰ बालघ्नान्मातृपितृवधा
द्भूमितस्करात्सर्ववर्णगमामिथुनसंगमात् ॥ पापेभ्यश्च प्रति
ग्रहान्सद्यः प्रहरंति सर्वदुष्कृतं तत्स्राव ॰ ॥२०॥ दुर्यष्टं दुरधीतं पा
पंयच्चाज्ञानतो कृतं ॥ अयाजिताश्चासंयाज्यास्तत्स्राव ॰ अमं
त्रमन्नं यात्किंचिद्धूयते च हुताशने ॥ संवत्सरकृतं पापं त ॰ ऋ

तस्य योनयो मृतस्य धाम्य विश्वादेवेभ्यः पुण्यगंधाः ॥ तान ऽ आपः
प्रवहंतु पापं शुद्धा गच्छाम्यसुकृतामु लोकं तत्स्राव मानीभिर ॰ ॥ ऋषय
स्तपसस्तैसे सर्वे स्वर्जिगीषगाः ॥ पसस्तपसोग्रियं तु पावमानीऋ
चोब्रवीत्तत्स्राव मानी ॰ पावमानापितॄन्देवान्ध्यायेभ्यश्च सरस्वती ॥
पितृंस्तस्योपवर्तेतत्क्षीरं सर्पिर्मधूदकं ॥ पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्यो
तिस्सनातनं ॥ ऋषींस्तस्योपतिष्ठेतत्क्षीरं सर्पिर्मधूदकं ॥ पावमा
नं परं ब्रह्म ये पठन्ति मुनीषिणः ॥ सप्तजन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेद
पारगाः ॥ दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि षट् ॥ एतज्जुहुयात्
जपेन्मंत्रं घोरमृत्युभयं हरेत् ॥२१॥ इति मंडलं ॥९॥ पावमानीः समाप्तः ॥२७॥
प्रदेवमच्छा मधुमंत ऽ इंद्रवोसिष्यदंत गाव ऽ आनधेनवः ॥ बर्हिषदो वच्च

॥१८॥

नावंतऽ ऊधभिः परिस्रुतमुस्रियानिर्णिजन्धिरे ॥ सरोरुवद्भिपूर्वा अचि
क्रददुपारुहश्श्रथयन्स्वादतेहरिः ॥ तिरः पवित्रंपरियन्नुरुज्रयोनिशर्याणि
दधतेदेवऽ आवरं ॥ वियोममेयम्यासंयतीमदः साकंवृधापयसापिन्वद
क्षिता ॥ महीअपारेरजसीविवेविददभिव्रजन्नक्षितंपाजऽ आददे ॥ स
मातराविचरन्वाजयन्नपः प्रमेधिरः स्वधयापिन्वतेपदं ॥ अंशुर्यवेन
पिपिशेयतोनृभिः संजामिभिर्नसतेरक्षतेशिरः ॥ संदक्षेणमनसाजा
यतेकविरृतस्यगर्भोनिहितोयमापरः ॥ यूनाहसंताप्रथमंविजज्ञतु
र्गुहाहितंजनिमनेममुद्यतं ॥२२॥ मंद्रस्यरूपंविविदुर्मनीषिणः श्येनो
यदंधोऽ अभरत्परावतः ॥ तम्मर्जयन्तसुवृधन्नदीष्वाँऽ उशंतमंशुम्प
रियंतमृग्मियं ॥ त्वाम्मृजन्तिदशयोषणः सुतंसोमऋषिभिर्मतिभि ॥१८॥

र्धीतिभिर्हितं ॥ अव्योवारेभिरुतदेववीतिभिर्नृभिर्यतोवाजमादर्षिसात
ये ॥ परिप्रयंतंवय्यंसुषंसदंसोमंमनीषाऽअभ्यनूषतस्तुभः ॥ योधारया
मधुमाँऽ ऊर्मिणादिवऽ इयर्तिवाचंरयिषाळमर्त्यः ॥ अयंदिवऽ इयर्तिविश्व
मारजस्सोमः पुनानः कलशेषुसीदति ॥ अद्भिर्गोभिर्मृज्यतेऽ अद्रिभिस्सु
तः पुनानऽ इन्दुर्वरिवोविदत्प्रियं ॥ एवानस्सोमपरिषिच्यमानोवयोदधच्चित्र
तमंपवस्व ॥ अद्वेषेद्यावापृथिवीहुवेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवीरं ॥२३॥
इषुर्नधन्वन्प्रतिधीयतेमतिर्वत्सोनमातुरुपसर्ज्यूधनि ॥ उरुधारेवदुहेऽ
अग्रऽ आयत्यस्यव्रतेष्वपिसोमऽ इष्यते ॥ उपोमतिः पृच्यतेसिच्यतेमधु
मंद्राजनीचोदतेऽ अन्तरासनि ॥ पवमानस्सन्तनिः प्रघ्नतामिवमधुमां
द्रप्सः परिवारमर्षति ॥ अव्येवधूयुः पवतेपरित्वचिश्रथ्नीतेनप्तीरदिते

ऋतंयते॥ हरिस्सृजानोअत्यजतस्संयुतोमदोनृम्णाशिशानोमहिषोनशोभते॥
उक्षामिमातिप्रतियन्तिधेनवोदेवस्यदेवीरूपयंतिनिष्कृतं॥ अत्यक्रमी
दर्जुनंवारमव्ययमत्कंननिक्तम्परिसोमो ऽ अव्यत॥ अमृक्तेनरुशता
वाससाहरिरमर्त्योनिर्णिजानःपरिव्यत॥ दिवस्पृष्ठम्बर्हणानि
र्णिजेकृतोपस्तरणंचम्बोर्नभस्मयं॥२४॥ सूर्यस्येवरश्मयोद्रावयि
त्नवोमत्सरासःप्रसुपस्साकमीरते॥ तन्तुंततम्परिसर्गास ऽ आशा
वोनेन्द्रादृतेपवतेधामकिंचन॥ सिंधोरिवप्रवणेनिम्न ऽ आशवोवृ
षच्युतामदासोगातुमाशत॥ शन्नोनिवेशेद्विपदेचतुष्पदेस्मेवाजास्सो
मतिष्ठंतुकृष्टयः॥ आनःपवस्ववसुमद्धिरण्यवदश्वावद्गोमद्यवमत्सु
वीर्यं॥ यूयंहिसोमापितरोममस्थनदिवोमूर्द्धानःप्रस्थितावयस्कृतः॥

एतेसोमाःपवमानासु ऽ इन्द्रंरथा ऽ इवप्रययुस्सातिमच्छसुताःपवित्रमति
यन्त्यव्यंहित्वीवव्रिंहरितोवृष्टिमच्छ॥ इन्दविन्द्रायबृहतेपवस्वसुमृळीको
ऽ अनवद्योरिशादाः॥ भराचन्द्राणिगृणतेवसूनिदेवैर्द्यावापृथिवीप्रा
वतन्तः॥२५॥ त्रिरस्मैसप्तधेनवोदुदुह्रेसत्यामाशिरंपूर्व्येव्योमनि॥ च
त्वार्यन्याभुवनानिनिर्णिजेचारूणिचक्रेयदृतैरवर्द्धत॥ सभिक्षमाणो ऽ
अमृतस्यचारुण ऽ उभेद्यावाकाव्येनाविशश्रथे॥ तेजिष्ठा ऽ अपोमंहना
परिव्यतयदीदेवस्यश्रवसासदोविदुः॥ ते ऽ अस्यसन्तुकेतवोमृत्यवो
दाभ्यासोजनुषी ऽ उभे ऽ अनु॥ येभिर्नृम्णाचदेव्याचपुनत ऽ आदिद्रा
जानम्मनना ऽ अगृभ्णत॥ सम्मृज्यमानोदशभिस्सुकर्मभिःप्रमध्य
मासुमातृषुप्रमेसचा॥ व्रतानिपानो ऽ अमृतस्यचारुण ऽ उभेनृचक्षा

३ अनुपश्यतेविश्नो॥ समर्मृजानः इन्द्रियायधायस ३ ओभे ३ अन्तारोद
सीहर्षतेहितः॥ वृषाशुष्मेणबाधतेविदुर्मतीरादेदिशानः शर्यहेवशु
रुधः॥२६॥ समातरानदद्दशानउस्त्रियोनानददेतिमरुतामिवस्वनः॥
जानन्नृतम्प्रथमंयत्स्वर्णरम्प्रशस्तयेकमवृणीतसुक्रतुः॥ रुवातिभीमो
वृषभस्तविष्ययाशृंगेशिशानोहरिणीविचक्षणः॥ आयोनिसोमस्सु
कृतन्निषीदतिगव्ययीत्वग्भवतिनिर्णिगव्ययी। शुचिः पुनानस्तन्वम
रेपसमव्येहरिर्न्यधाविष्टसानवि॥ जुष्टोमित्रायवरुणायवायवेत्रि
धातुमधुक्रियतेसुकर्मभिः॥ पवस्वसोमदेववीतयेवृषेन्द्रस्यहार्दिसो
मधानमाविश॥ पुरानोबाधाद्दुरितातिपारयक्षेत्रविद्धिदिश ३ आहा
विपृच्छते॥ हितोनसप्तिरभिवाजमर्षेन्द्रस्येन्द्रोजठरमापवस्व॥ नावान

सिन्धुमतिपर्षिविद्वाञ्छूरोनयुध्यन्नवनोनिदस्पः॥२७॥ आदक्षिणासृज्य
तेशुष्म्या ३ सदंवेतिद्रुहोरक्षसः पातिजागृविः॥ हरिरोपशंकृणुतेनभस्प
य ३ उपस्तिरेचम्वो ३ र्ब्रह्मनिर्णिजे॥ प्रकृष्टिहेवशूषएतिरोरुवदसुर्यंवर्
र्णन्निरिणीते ३ अस्यतं॥ जहातिवव्रिम्पितुरेतिनिष्कृतमुपप्रुतंकृणुते
निर्णिजन्तना॥ अद्रिभिस्सुतः पवतेगभस्त्योर्वृषायतेनभसावेपतेमती॥
समोदतेनसतेसाधतेगिरानेनिक्ते ३ अप्सुयजतेपरीमणि॥ परिद्युक्षं
सहसः पर्वतावृधम्मध्वस्सिंचंतिहर्म्यस्यसक्षणिम्॥ आयस्मिन्गाव
स्सुहुतादऊधनिमूर्द्धञ्छ्रीणन्त्यग्रियंवरीमभिः॥ समीरथन्नभुरिजोरहे
षतदशास्वसारो ३ अदितेरुपस्थ ३ आ। जिगादुपज्रयतिगोरपीच्यम्प
दंयदस्यमतुथा ३ अजीजनन्॥२८॥ श्येनोनयोनिंसदनंधियाकृतंहि

रण्ययमासदन्देवऽएषति। परिणान्तिबर्हिषिप्रियंगिराश्वोनदेवाँऽअप्ये
तियन्तियः। पराव्यक्तोऽअरुषोदिवःकविर्वृषात्रिपृष्ठोऽअनविष्टगाऽअ
भि॥ सहस्रणीतिर्यतिःपरायतीरेभोनपूर्वीरुषसोविराजति॥ त्वेषंरूपंकृ
णुतेवर्णोऽअस्यसयत्राशयत्समृतासेधतिस्रिधः॥ अप्सायातिस्वधया
दैव्यंजनंसंसुष्टुतीनसतेसंगोऽअग्रया॥ उक्षेवयूथापरियन्नरावीदधि
त्विषीरधितसूर्यस्य॥ दिव्यस्सुपर्णोवचक्षतक्षांसोमःपरिक्रतुनापश्य
तेजाः॥२९॥ हरिम्मृजंत्यरुषोनयुज्यतेसन्धेनुभिःकलशेसोमोऽअज्य
ते॥ उद्वाचमीरयतिहिन्वतेमतीपुरुष्टुतस्यकतिचित्परिप्रियः॥ साकं
वदंतिबहवोमनीषिणऽइन्द्रस्यसोमंजठरेयदादुहुः॥ यदीमृजंतिसु
गभस्तयोनरस्सनीळाभिर्दशभिःकाम्यम्मधु॥ अरममाणोऽअत्येति

पि

गाऽअभिसूर्यस्यप्रियन्दुहितास्तिरोरवं॥ अन्वस्मैजोषमभरद्विनंगृहस्सन्द
यीभिस्स्वसृभिःक्षातिजाभिभिः॥ नृधूतोऽअद्रिषुतोबर्हिषिःप्रियःपतिर्गवां
प्रदिवऽइन्दुर्ऋत्वियः॥ पुरंधिवान्मनुषोयज्ञसाधनःशुचिर्धियापवतेसो
मऽइन्द्रते॥ नृबाहुभ्यांचोदितोधारयासुतोनुष्वधंपवतेसोमऽइन्द्रते॥
आप्राःक्रतून्समजैरध्वरेमतीर्वेर्नद्रुषच्चम्वोऽरासदद्धरिः॥३०॥ अंशु
न्दुहन्तिस्तनयन्तमक्षितंकविंकवयोपसोमनीषिणः॥ समीगावोमत
योयन्तिसंयतऋतस्ययोनासदनेपुनर्भुवः॥ नाभापृथिव्याधरुणोमहो
दिवोऽपामूर्मौसिंधुष्वन्तरुक्षितः॥ इन्द्रस्यवज्रोवृषभोविभूवसुस्सोमोहृ
देपवतेचारुमत्सरः॥ सतूपवस्वपरिपार्थिवंरजस्तोत्रेशिक्षन्नाधून्वते
चसुक्रतो॥ मानोनिर्भागवसुनस्सादनस्पृशोरयिंपिशंगंबहुलंवसीमहि॥
आतूनऽइन्द्रोशातदात्वश्व्यंसहस्रदातुपशुमद्धिरण्यवत्ऽउपमास्वबृह

तीरेवतीरिषोधिस्तोत्रस्यपवमाननोगहि॥३१॥सक्वेद्रप्सस्यधमतस्स
मस्वरन्नृतस्ययोनासमरन्तनाभयः॥त्रीन्त्समूर्ध्नो।असुरश्चक्र।आरभेसत्य
स्यनावस्सुकृतमपीपरन्॥सम्यक्सम्यंचोमहिषा।अहेषतसिंधोरूर्मा
वधिवेना।अवीविपन्॥मधोर्धाराभिर्जनयंतो।अर्कमित्प्रियामिंद्रस्यतन्वम
वीवृधन्॥पवित्रवंतःपरिवाचमासतेपितैषांप्रत्नो।अभिरक्षतिव्रतं॥
महस्ससमुद्रंवरुणस्तिरोदधेधीरा।इच्छेकुर्धरुणेष्वारभं॥सहस्रधारेवते
समस्वरन्दिवोनाकेमधुजिह्वा।असश्चतः॥अस्यस्पशोननिमिषंतिभू
र्णयःपदेपदेपाशिनस्संतिसेतवः॥पितुर्मातुरध्यायेसमस्वरन्नृचाशो
चन्तस्संदहन्तो।अव्रतान्॥इन्द्रद्विष्टामपधमन्तिमाययात्वचमसि
क्नीम्भूमनोदिवस्परि॥३२॥प्रत्नान्मानादध्यायेसमस्वरन्छ्लोकयंत्रा

सोरभसस्यमन्तवः॥अपानक्षासोबधिरा।अहासतऋतस्यपंथान्नतर
न्तिदुष्कृतः॥सहस्रधारेविततेपवित्र।आवाचंपुनन्तिकवयोमनीषिणः॥
रुद्रास।एषामिषिरासो।अद्रुहःस्पशस्वंचःसुदृशोनृचक्षसः॥ऋतस्य
गोपानदभायसुक्रतुस्त्रीषपवित्राहृद्यं१तरादधे॥विद्वान्त्सविश्वाभुवना
भिपश्यत्यवाजुष्टान्विध्यतिकर्ते।अव्रतान्॥ऋतस्यतंतुर्विततःपवित्र।
आजिह्वाया।अग्रेवरुणस्यमायया॥धीराश्चित्तत्समिनक्षन्त।आशाता
त्राकर्तमवपदात्यप्रभुः॥३३॥शिशुर्नजातोवचक्रदद्वनेस्व१र्यद्वाज्यरुष
स्सिषासति॥दिवोदिवोरेतसासचतेपयोद्वधानमीमहेसुमतीशर्मसप्र
थः॥दिवोयस्कंभोधरुणस्वातत।आपूर्णो।अंशुःपर्यतिविश्वतः॥सेमे
महीरोदसीयक्षदावृतासमीचीनेदाधारसमिषःकविः॥महिप्सरः

सुकृतंसोम्यंमधुवःगव्यूतिरदितेर्ऋतंयते॥ईशेयोवृष्टेरितऽउस्त्रियोवृ
षापांनेतायऽइतऽऊतीऋग्मियः॥आत्मन्वन्नभोदुह्यतेघृतंपयऋतस्य
नाभिरमृतंविजायते॥समीचीनाःसुदानवःप्रीणन्तितन्नरोहितमवमेह
न्तिपेरवः॥अरावीदंशुःसचमानऊर्मिणादेवाव्यं१मनुषेपिन्वतित्वचं॥
दधातिगर्भमदितेरुपस्थऽआयेनतोकंचतनयंचधामहे॥३४॥सहस्र
धारेवताऽअसश्चतस्तृतीयेसन्तुरजसिप्रजावतीः॥चतस्रोनाभोनिहि
ताऽअवोदिवोहविर्भरन्त्यमृतंघृतश्चुतः॥श्वेतंरूपंकृणुतेयत्सिषास
तिसोमोमीढ्वांऽअसुरोवेदभूमनः॥धियाशमीसचतेसेमभिप्रवद्दिव
स्कवंधमवदर्षदुद्रिणं॥अधश्वेतंकलशंन्‌न्नावाज्यक्रमीत्ससवान्॥आ
हिन्विरेमनसादेवयन्तःकक्षीवतेशतहिमायुगोनां॥अद्भिस्सोम

ङ्गोभिरक्तंकाष्म

पपृचानस्यतेरसोव्योवारंविपवमानधावति॥संमृज्यमानःकविभिर्म
दिंतमस्वदस्वेन्द्रायपवमानपीतये॥३५॥अभिप्रियाणिपवतेचनोहि
तोनामानियह्वोऽअधियेषुवर्द्धते॥आसूर्यस्यबृहतोबृहन्नधिरथंविष्व
चमरुहद्विचक्षणः॥ऋतस्यजिह्वापवतेमधुप्रियंवक्तापतिर्धियोऽअ
स्याऽअदाभ्यः॥दधातिपुत्रःपित्रोरपीच्यं१नामतृतीयमधिरोचनेदि
वः॥अवद्युतानःकलशाँऽअचिक्रदन्नृभिर्येमानःकोशऽआहिरण्यये॥
अभीमृतस्यदोहनाऽअनूषताधित्रिपृष्ठऽउषसोविराजति॥अद्रिभि
स्सुतोमतिभिश्चनोहितःप्ररोचयन्रोदसीमातराशुचिः॥रोमाण्यव्या
समयाविधावतिमधोर्धारापिन्वमानादिवेदिवे॥परिसोमप्रधन्वास्व
स्तयेनृभिःपुनानोऽअभिवासयाशिरं॥येतेमदाऽआहनसोविहायस

स्तेभिरिन्द्रंचोदयदातवेमघम् ॥३६॥ इतिसप्तमाष्टकेद्वितीयोध्यायः॥
ॐम्॥ धर्तादिवः पवतेकृत्व्योरसोदक्षोदेवानामनुमाद्योनृभिः॥ हरि
स्सृजानोऽअत्योनसत्वभिर्वृथापाजांसिकृणुतेनदीष्वाशूरोनधत्तऽआ
युधागभस्त्योस्वःसिषासन्रथिरोगविष्टिषु॥ इन्द्रस्यशुष्ममीरयन्नपस्यु
भिरिन्दुर्हिन्वानोऽअज्यतेमनीषिभिः॥ इन्द्रस्यसोमपवमानऊर्मिणावि
ष्यमाणोजठरेष्वाविश॥ प्रणःपिन्वविद्युदभ्रेवरोदसीधियानवाजाँऽउ
पमासिशश्वतः॥ विश्वस्यराजापवतेस्वर्दृशऋतस्यधीतिमृषिषाळ
वीवशत्॥ यःसूर्यस्यासिरेणमृज्यतेपितामतीनामसमष्टकाव्यः॥
वृषेवयूथापरिकोशमर्षस्यपामुपस्थेवृषभःकनिक्रदत्॥ सऽइन्द्रा
यपवसेमत्सरिन्तमोयथाजेषामसमिथेत्वोतयः॥१॥ पवस्वकोशेमधु

जे॥१०

न

॥२८॥

मांऽआचिक्रदद्दिंद्रस्यवज्रोवपुषोवपुष्टरः॥ अभिमृतस्यसुदुघाघृतश्च्युतोवा
श्राऽअर्षन्तिपयसेवधेनवः॥ सपूर्व्यःपवतेयंदिवस्परिश्येनोमथायदिषित
स्तिरोरजः॥ समध्वऽआयुवतेवेविजानऽइत्कृशानोरस्तुर्मनसाहबिभ्युषा॥ तेनः
पूर्वासऽउपरासऽइंदवोमहेवाजायधन्वंतुगोमते॥ ईक्षेण्यासोऽअह्योनचा
रवोब्रह्मब्रह्मयेजुजुषुर्हविर्हविः॥ अयन्नोविद्वान्वनवद्वनुष्यतऽइंदुःस
त्राचामनसापुरुष्टुतः॥ इनस्ययःसदनेगर्भमादधेगवामुरुब्जमभ्यर्ष
तिव्रजं॥ चक्रिर्दिवःपवतेकृत्व्योरसोमहाँऽअदब्धोवरुणोहुरुग्यते॥ अ
साविमित्रोवृजनेषुयज्ञियोत्योनयूथेवृषयुःकनिक्रदत्॥२॥ प्रराजावाचं
जनयन्नसिष्यददपोवसानोऽअभिगाऽइयक्षति॥ गृभ्णातिरिप्रमविरस्य
तान्वाशुद्धोदेवानामुपयातिनिष्कृतं॥ इंद्रायसोमपरिषिच्यसेनृभिर्नृचक्षा

॥१२५॥

ऽ ऊर्मिः कू[illegible] विरज्यसे वने ॥ पूर्वीर्हि ते स्रुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्वा हरयश्च

मूषदः ॥ समुद्रिया ऽ अप्सरसो मनीषिणमासीना ऽ अंतरभि सोममक्षरन् ॥

ता ऽ ईं हिन्वंति हर्म्यस्य सक्षणिं याचंते सुम्नं पवमानमक्षितं ॥ गोजिन्नः

सोमो रथजिद्धिरण्यजित्स्वर्जिदब्जित्पवते सहस्रजित् ॥ यं देवासश्चक्रिरे पी

तये मदं स्वादिष्ठं द्रप्समरुणं मयोभुवं ॥ एतानि सोम पवमानो अस्मयुः

सत्यानि कृण्वन्द्रविणान्यर्षसि ॥ जहि शत्रुमंतिके दूरके च य ऽ उर्वीं गव्यूतिम

भयं च नस्कृधि ॥ ३ ॥ अचोदसो नो धन्वंत्विंदवः प्र सुवानासो बृहद्दिवेषु

हरय ॥ वि च नशन्न ऽ इषो ऽ अरातयोऽर्यो नशंत सनिषंत नो धियः ॥ प्र

णो धन्वंत्विंदवो मदच्युतो धना वा येभिरर्वतो जुनीमसि ॥ तिरो मर्तस्य

कस्य चित्परिह्वृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि ॥ उत स्वस्या ऽ अराया

॥१२५॥

ऽ अरिर्हि षः ऽ उतान्यस्या ऽ अराया वृको हि षः ॥ धन्वन्न तृष्णा समरीत

तां ऽ अभि सोम जहि पवमान दुराध्यः ॥ दिवि ते नाभा परमो य ऽ आ

ददे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः ॥ अद्रयस्त्वा बप्सति गोरधि त्वच्य

१ प्सु त्वा हस्तैर्दुदुहुर्मनीषिणः ॥ एवा त ऽ इन्दो सुभ्वं सुपेशसं रसं तुंजन्ति

प्रथमा ऽ अभिश्रियः ॥ निदं निदं पवमान नितारिष ऽ आविस्ते शुष्मो भ

वतु प्रियो मदः ॥ ४ ॥ सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऽ ऋतेन देवान्हवते दि

वस्परि ॥ बृहस्पते रवथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सवनानि विव्यचुः ॥ यं

त्वा वाजिन्नघ्न्या ऽ अभ्यनूषतायोहतं योनिमारोहसि द्युमान् ॥ मघोनामा

युः प्रतिरन्महि श्रव ऽ इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः ॥ एन्द्रस्य कुक्षा पवते

मदिन्तम ऽ ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमंगलः ॥ प्रत्यङ् स विश्वा भुवनाभि पप्र

॥२६॥

थेक्रीळन्हरिरत्यस्यन्दतेवृषा॥सत्वादेवेभ्योमधुमत्तमन्नरस्सहस्रधारन्दु
हतेदशक्षिपः॥नृभिस्सोमप्रच्युतोग्रावभिस्सुतोविश्वान्देवां३आपवस्वा
सहस्रजित्॥तंत्वाहस्तिनोमधुमन्तमद्रिभिर्दुहंत्यप्सुवृषभन्दशक्षिपः॥
इन्द्रंसोममादयन्दैव्यंजनंसिंधोरिवोर्मिःपवमानो३अर्षसि॥५॥प्रसोम
स्यपवमानस्योर्मय३इन्द्रस्ययन्तिजठरंसुपेशसः॥दध्नायदीमुन्नीताय
शसागवान्दानायशूरमुदमन्दिषुस्सुताः॥अच्छाहिसोमःकलशां३अ
सिष्यदद्दत्योनवोळ्हारघुवर्तनिर्वृषा॥अथादेवानामुभयस्यजन्मनोवि
द्वां३अश्नोत्यमुत३इतश्चयत्॥आनस्सोमपवमानःकिरावस्विन्दोभवम
घवाराधसोमहः॥शिक्षावयोधोवसवेसुचेतुनामानोगयमारे३अस्मस
रासिचः॥आनःपूषापवमानःसुरातयोमित्रोगच्छन्तुवरुणस्सजोषसः॥

॥२६॥

बृहस्पतिर्मरुतोवायुरश्विनात्वष्टासवितासुयमासरस्वती॥उभेद्यावापृ
थिवीविश्वमिन्वे३अर्यमादेवो३अदितिर्विधाता॥भगोनृशंसउर्व१न्तरिक्षं
विश्वेदेवाःपवमानंजुषंत॥६॥असाविसोमो३अरुषोवृषाहरीराजेवद
स्मो३अभिगा३अचिक्रदत्॥पुनानोवारंपर्येत्यव्ययंश्येनोनयोनिंघृतव
न्तमासदम्॥कविर्वेधस्यापर्येषिमाहिनमत्योनमृष्टो३अभिवाजमर्षसि
अपसेधन्दुरितासोममृळयघृतंवसानःपरियासिनिर्णिजम्॥पर्जन्यःपिता
महिषस्यपर्णिनोनाभापृथिव्यागिरिषुक्षयन्दधे॥स्वसार३आपो३अ
भिगा३उतासरन्त्सङ्ग्रावभिर्नसतेवीते३अध्वरे॥जायेवपत्यावधिशेव
मंहसेपज्रायागर्भश्शृणुहिब्रवीमिते॥अन्तर्वाणीषुप्रचरासुजीवसेनि
न्द्योवृजनेसोमजागृहि॥यथापूर्वेभ्यःशतसा३अमृध्रस्सहस्रसाःप

र्ययावाजमिन्द्रो ॥ एवापवस्वसुवितायनव्यसेतवव्रतमन्वापस्सवते ॥ ७ ॥
पवित्रन्तेविततंब्रह्मणस्पतेप्रभुर्गात्राणिपर्येषिविश्वतः ॥ अतप्ततनू
र्नतदामोअश्नुतेशृतासइद्वहन्तस्तत्समाशत ॥ तपोष्पवित्रंविततन्दि
वस्पदेशोचन्तोअस्यतन्तवोव्यस्थिरन् ॥ अवन्त्यस्यपवीतारमाशा
वोदिवस्पृष्ठमधितिष्ठन्तिचेतसा ॥ अरूरुचदुषसःपृश्निरग्रियउ
क्षाबिभर्तिभुवनानिवाजयुः ॥ मायाविनोममिरेअस्यमाययानृ
चक्षसःपितरोगर्भमादधुः ॥ गंधर्वइत्थापदमस्यरक्षातिदेवानांजानि
पाति
मान्यद्भुतः ॥ गृभ्णातिरिपुन्निधयानिधापतिस्सुकृत्तमामधुनो
भक्षमाशत ॥ हविर्हविष्मोमहिसद्मदैव्यन्नभोवसानःपरियास्य
ध्वरम् ॥ राजापवित्ररथोवाजमारुहःसहस्रभृष्टिर्जयसिश्रवोबृ

हत् ॥ ८ ॥ पवस्वदेवमादनोविचर्षणिर[illegible]प्साइन्द्रायवरुणायवा
यवे ॥ कृधीनोअद्यवरिवस्स्वस्तिमदुरुक्षितौगृणीहिदैव्यंजनम् ॥
आयस्तस्थौभुवनान्यमर्त्योविश्वानिसोमःपरितान्यर्षति ॥ कृण्वन्स
चृतंविचृतमभिष्टयइन्दुःसिषक्त्युषसन्नसूर्यः ॥ आयोगोभिःसृ
ज्यतओषधीष्वादेवानांसुम्नइषयन्नुपावसुः ॥ आविद्युतापवते
धारयासुतइन्द्रंसोमोमादयन्दैव्यंजनं ॥ एषस्यसोमःपवतेसह
स्रजिद्धिन्वानोवाचमिषिरामुषर्बुधम् ॥ इन्दुस्समुद्रमुदियर्तिवा
युभिरेन्द्रस्यहार्दिकलशेषुसीदति ॥ अभित्यंगावःपयसापयोवृधंसो
मंश्रीणन्तिमतिभिस्स्वर्विदम् ॥ धनंजयःपवतेकृत्व्योरसोविप्रःकविः
काव्येनास्वर्चनाः ॥ ९ ॥ इन्द्रायसोमसुषुतःपरिस्रवापामीवाभव

वा

पुरक्षसासदत् ॥ मातिरसस्यमत्सतद्वयाविनोद्रविणस्वन्तऽइहसान्त्विन्दवः ॥ अस्मान्त्समर्य्यपवमानचोदयदक्षोदेवानामासिहिप्रियोमदः ॥ जहिशत्रूंरभ्याभन्दनायतःपिबेन्द्रसोममवनोमृधोजहि ॥ अदब्धऽइन्दोपवसेमदिन्तमऽआत्मेन्द्रस्यभवसिधासिरुत्तमः ॥ अभिस्वरान्तिबहवोमनीषिणोराजानमस्यभुवनस्यानिंसते ॥ सहस्रणीथःशतधारोऽअद्भुतऽइन्द्रायेन्दुःपवतेकाम्यम्मधु ॥ जयन्क्षेत्रमभ्यर्षाजयन्नपऽउरुन्नोगातुंकृणुसोममीढ्वः ॥ कनिक्रदत्कलशेगोभिरज्यसेव्य१व्ययंसमयावारमर्षसि ॥ मर्मृज्यमानोऽअत्योनसानसिरिन्द्रस्यसोमजठरेसमक्षरः ॥ स्वादुःपवस्वदिव्यायजन्मनेस्वादुरिन्द्रायसुहवीतुनाम्ने ॥ स्वादुर्मित्रायवरुणायवायवेबृहस्पतयेमधुमांऽअदाभ्यः ॥ १० ॥ अत्यंमृजन्ति

॥

र

कलशेदशक्षिपःप्रविप्राणांमतयोवाचऽईते ॥ पवमानाऽअभ्यर्षन्तिसुष्टुतिमेन्द्रंविशन्तिमदिरासऽइन्दवः ॥ पवमानोऽअभ्यर्षासुवीर्यमुर्वींगव्यूतिम्महिशर्मसप्रथः ॥ माकिर्नोऽअस्यपरिषूतिरीशतेन्दोजयमत्वयाधनंधनम् ॥ अधिद्यामस्थाद्वृषभोविचक्षणोरूरुचद्विदिवोरोचनाकविः ॥ राजापवित्रमत्येतिरोरुवद्दिवःपीयूषंदुहतेनृचक्षसः ॥ दिवोनाकेमधुजिह्वाऽअसश्चतोवेनादुहन्त्युक्षणंगिरिष्ठा ॥ अप्सुद्रप्संवावृधानंसमुद्रऽआसिंधोरूर्मामधुमन्तंपवित्रऽआ ॥ नाकेसुपर्णमुपपप्तिवांसंगिरोवेनानामकृपन्तपूर्वीः ॥ शिशुंरिहन्तिमतयःपनिप्रतंहिरण्ययंशकुनंक्षामणिस्थां ॥ ऊर्ध्वोगन्धर्वोऽअधिनाकेऽअस्थाद्विश्वारूपाःप्रतिचक्षाणोऽअस्य ॥ भानुःशुक्रेणशोचिषाव्यद्यौत्प्रा

॥७।३॥
॥२९॥
र

ई

रुरुचद्रोदसीमातरासुचिः ॥११॥ प्रतआशवः पवमानधीजवोमदा ऽअर्षं
तिघुजा वत्मना ॥ दिव्याः सुपर्णामधुमंत ऽइन्दवोमदितमासः परिकोशमा
सते ॥ प्रतेमदासोमदिरास ऽआशवोसृक्षतरथ्यासोयथापृथक् ॥ धेनु
र्नवत्संपयसाभिवज्रिणमिंद्रमिंदवोमधुमंत ऽउर्मयः ॥ अत्योनाहियानो ऽ
अभिवाजमर्षस्वर्वित्कोशान्दिवो ऽअद्रिमातरम् ॥ वृषापवित्रे ऽअधिसा
नो ऽअव्ययेसोमः पुनान ऽइन्द्रियायधायसे ॥ प्रत ऽआश्विनीः पवमा
नधीजुवोदिव्या ऽअसृग्रन्पयसाधरीमणि ॥ प्रांतर्ऋषयः स्थाविरीरसृ
क्षतयेत्वामृजंत्यृषिषाणवेधसः ॥ विश्वाधामानिविश्वचक्ष ऽऋभ्वसः
प्रभोस्तेसतः परियान्तिकेतवः ॥ व्यानशीः पवसेसोमधर्मभिः पतिर्वि
श्वस्यभुवनस्यराजसि ॥१२॥ उभयतः पवमानस्यरश्मयोध्रुवस्यसतः

॥२९७

परियान्तिकेतवः ॥ यदीपवित्रे ऽअधिमृज्यतेहरिस्सत्तानियोनाकलशेषु
सीदति ॥ यज्ञस्यकेतुः पवतेस्वध्वरस्सोमोदेवानामुपयातिनिष्कृतम् ॥
सहस्रधारः परिकोशमर्षतिवृषापवित्रमत्येतिरोरुवत् ॥ राजा समु
द्रन्नद्यो ऽविगाहतेपामूर्मिंसचतेसिंधुषुश्रितः ॥ अध्यस्थात्सानुपव
मानो ऽअव्ययन्नाभापृथिव्याधरुणोमहोदिवः ॥ दिवोनसानुस्तन
यन्नचिक्रदद्द्यौश्चयस्यपृथिवीचधर्मभिः ॥ इन्द्रस्यसख्यंपवतेविवे
विदत्सोमः पुनानः कलशेषुसीदति ॥ ज्योतिर्यज्ञस्यपवतेमधुप्रियं
पितादेवानाञ्जनिताविभूवसुः ॥ दधातिरत्नंस्वधयोरपीच्यम्मदिन्तमो
मत्सर ऽइन्द्रियोरसः ॥१३॥ अभिक्रंदन्कलशंवाज्यर्षतिपतिर्दिवः शत
धारोविचक्षणः ॥ हरिर्मित्रस्यसदनेषुसीदतिमर्मृजानोविभिस्सिन्धु

रि

सी

भिर्वृषा॥अग्रेसिन्धूनाम्पवमानो३अर्षत्यग्रेवाचो३अग्रियोगोषुगच्छ
ति॥अग्रेवाजस्यभजतेमहाधनंस्वायुधःसोतृभिःपूयतेवृषा॥अयंम
तवान्छकुनोयथाहितोव्येससारपवमानऊर्मिणा॥तवक्रत्वारोदसी
३अन्तराकवेशुचिर्धियापवतेसोम३इन्द्रते॥द्रापिंवसानोयजतोदिवि
स्पृशमन्तरिक्षप्राभुवनेष्वर्पितः॥स्वर्जज्ञानोनभसाभ्यक्रमीत्प्रत्नम
स्यपितरमाविवासति॥सो३अस्यविशेमहिशर्मयच्छतियो३अस्यधा
मप्रथमंव्यानशे॥पदंयदस्यपरमेव्योमन्यतोविश्वा३अभिसंयाति
संयतः॥१४॥प्रो३अयासीदिन्दुरिन्द्रस्यनिष्कृतंसखासख्युर्नप्रमि
नातिसंगिरम्॥मर्य३इवयुवतिभिस्समर्षतिसोमःकलशेशतया
म्नापथा॥प्रवोधियोमन्द्रयुवोविपन्युवःपनस्युवःसंवसनेष्वक्रमुः॥

सोमम्मनीषा३अभ्यनूषतस्तुभोभिधेनवःपयसेमशिश्रयुः॥आनःसोमसं
यतंपिप्युषीमिषमिन्दोपवस्वपवमानो३अस्रिधम्॥यानोदोहतेत्रिरहन्न
सश्चुषीक्षुमद्वाजवन्मधुमत्सुवीर्यम्॥वृषामतीनांपवतेविचक्षणःसोमो
३अह्नःप्रतरीतोषसोदिवः॥प्राणासिंधूनांकलशां३अचिक्रददिन्द्रस्य
हार्द्याविशन्मनीषिभिः॥मनीषिभिःपवतेपूर्व्यःकविर्नृभिर्यतःपरिको
शां३अचिक्रदत्॥त्रितस्यनामजनयन्मधुक्षरदिन्द्रस्यवायोस्सख्याय
कर्तवे॥१५॥अयंपुनान३उषसोविरोचयदयंसिन्धुभ्यो३अभवदुलो
ककृत्॥अयंत्रिःसप्तदुदुहान३आशिरंसोमोहृदेपवतेचारुमत्सरः॥
पवस्वसोमदिव्येषुधामसुसृजान३इन्दोकलशेपवित्र३आसीदन्नि
न्द्रस्यजठरेकनिक्रदन्नृभिर्यतःसूर्यमारोहयोदिवि॥अद्रिभिःसुतःप

स॰ऋ॰
॥१३१॥

वसेपवित्रऽआंइंदुरिंद्रस्यजठरेष्वाविशन्॥त्वंनृचक्षाऽअभवोविचक्ष
णसोमगोत्रमंगिरोभ्योवृणोरप॥त्वांसोमपवमानंस्वाध्योनुविप्रासोऽअ
मदन्नवस्यवः॥त्वांसुपर्णऽआभरद्दिवस्परींदोविश्वाभिर्मतिभिःपरिष्कृत
म्॥अव्येपुनानम्परिवारऽऊर्मिणाहरिन्नवंतेऽअभिसप्तधेनवः॥अपा
मुपस्थेऽअध्यायवःकविमृतस्ययोनामहिषाऽअहेषत॥१६॥इन्दुः
पुनानोऽअतिगाहतेमृधोविश्वानिकृण्वन्सुपथानियज्यवे॥गाःकृ
ण्वानोनिर्णिजंहर्यतःकविरत्योनक्रीळन्परिवारमर्षति॥असश्चतः
शतधाराऽअभिश्रियोहरिन्नवन्तेवताउदन्युवः॥क्षिपोमृजन्तिपरि
गोभिरावृतंतृतीयेपृष्ठेऽअधिरोचनेदिवः॥तवेमाःप्रजादिव्यस्य
रेतसस्त्वंविश्वस्यभुवनस्यराजसि॥अथेदंविश्वम्पवमानतेवशे

ओं

त्वमिन्द्रोप्रथमोधामधाऽअसि॥त्वंसमुद्रोऽअसिविश्ववित्कवेतवेमाःपंचप्र
दिशोविधर्मणि॥त्वंद्यांचपृथिवींचातिजभ्रिषेतवज्योतींषिपवमानसू
र्यः॥त्वम्पवित्रेरजसोविधर्मणिदेवेभ्यःसोमपवमानपूयसे॥त्वामुशिजः
प्रथमाऽअगृभ्णततुभ्येमाविश्वाभुवनानियेमिरे॥१७॥प्ररेभएत्यतिवारमव्य
यंवृषावनेष्ववचक्रदद्धरिः॥संधीतयोवावशानाऽअनूषतशिशुंरि
हंतिमतयःपनिप्नतं॥ससूर्यस्यरश्मिभिःपरिव्यततन्तुन्तन्वानस्त्रिवृतं
यथाविदे॥नयन्नृतस्यप्रशिषोनवीयसीःपतिर्जनीनामुपयातिनिष्कृत
म्॥राजासिंधूनाम्पवतेपतिर्दिवऽऋतस्ययातिपथिभिःकनिक्रदत्॥
सहस्रधारःपरिषिच्यतेहरिःपुनानोवाचंजनयन्नुपावसुः॥पवमा
नमह्यर्णोविधावसिसूरोनचित्रोऽअव्ययानिपव्यया॥गभस्तिपूतो

श्री म॰९ नु ति

॥३२॥

नृभिरद्रिभिस्सुतोमहेवाजायधन्यायधन्वसि ॥ इषमूर्जम्पवमानाभ्यर्षसि
श्येनोनवंसुकलशेषुसीदसि ॥ इन्द्रायमद्वामद्योमदः सुतोदिवोविष्टंभऽउ
पमोविचक्षणः ॥१८॥ सप्तस्वसारोऽअभिमातरः शिशुन्नवंजज्ञानंजेन्यंवि
पश्चितम् ॥ अपांगन्धर्वंदिव्यंनृचक्षसंसोमंविश्वस्यभुवनस्यराजसे ॥ ईशा
नऽइमाभुवनानिवीयसेयुजानऽइन्दोहरितः सुपर्ण्यः ॥ तास्तेक्षरन्तुम
धुमद्घृतम्पयस्तववतेसोमतिष्ठन्तुकृष्टयः ॥ त्वंनृचक्षाऽअसिसोम
विश्वतः पवमानवृषभताविधावसि ॥ सनः पवस्ववसुमद्धिरण्यवद्वयं
स्यामभुवनेषुजीवसे ॥ गोवित्पवस्ववसुविद्धिरण्यविद्रेतोधाऽइन्दो
भुवनेष्वर्पितः ॥ त्वंसुवीरोऽअसिसोमविश्वविक्तंत्वाविप्राऽउपागिरेम
ऽआसते ॥ उन्मध्वऽऊर्मिर्वननाऽअतिष्ठिपदपोवसानोमहिषोविगा

॥२२॥

दृवि

हते ॥ राजापवित्ररथोवाजमारुहत्सहस्रभृष्टिर्जयसिश्रवोबृहत् ॥१९॥ स
भन्दनाऽउदियर्तिप्रजावतीर्विश्वायुर्विश्वाः सुभराऽअहर्दिवि ॥ ब्रह्मप्रजा
वद्रयिमश्वपस्त्यंपीतऽइन्दविन्द्रमस्मभ्यंयाचतात् ॥ सोअग्रेऽअह्नांहरिर्हर्य
तोमदः प्रचेतसाचेतयतेऽअनुद्युभिः ॥ द्वाजनायातयन्नन्तरीयतेनराच
शंसन्दैव्यंचधर्तरि ॥ अञ्जतेव्यञ्जतेसमञ्जतेक्रतुंरिहन्तिमधुनाभ्यञ्ज
ते ॥ सिन्धोरुच्छ्वासेपतयन्तमुक्षणंहिरण्यपावाः पशुमासुगृभ्णते ॥ वि
पश्चितेपवमानायगायतमहीनधारात्यन्धोऽअर्षति ॥ अहिर्नजूर्णाम
तिसर्पतित्वचमत्योनक्रीळन्नसरद्वृषाहरिः ॥ अग्रेगोराजाप्यस्तविष्यते
विमानोऽअह्नांभुवनेष्वर्पितः ॥ हरिर्घृतस्नुः सुदृशीकोऽअर्णवोज्यो
तीरथः पवतेरायऽओक्यः ॥२०॥ असर्जिस्कम्भोदिवऽउद्यतोमदः परि

स॰त॰
॥२३॥

त्रिधातुर्भुवनान्यर्षति॥अंसुंरिहन्तिमतयःपनिप्नतंगिरायदिनिर्णिजमृ
ग्मिणोययुः॥प्रतेधाराऽअत्यण्वानिमेष्यःपुनानस्यसंयतोयंतिरंहयः॥य
द्गोभिरिंदोचम्वोःसमज्यसऽआसुवानस्सोमकलशेषुसीदसि॥पवस्व
सोमक्रतुविन्नऽउक्थ्योव्योवारेपरिधावमधुप्रियम्॥जहिविश्वान्रक्षस
ऽइन्दोऽअत्रिणोबृहद्वदेमविदथेसुवीराः॥२१॥प्रतुद्रवपरिकोशंनिषी
दन्नृभिःपुनानोऽअभिवाजमर्ष॥अश्वन्नत्वा॥वाजिनंमर्जयन्तोच्छाब
र्हिरश्मानाभिर्नयन्ति॥स्वायुधःपवतेदेवऽइन्दुरशस्तिहावृजनंरक्ष
माणः॥पितादेवानाञ्जनितासुदक्षोविष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याः॥
ऋषिर्विप्रःपुरएताजनानामृभुर्धीरऽउशनाकाव्येन॥सचिद्विवेदनिहि
तंयदासामपीच्यं१ गुह्यन्नामगोनाम्॥एषस्यतेमधुमांऽइन्द्रसोमो

य

वृषावृष्णेपरिपवित्रेऽअक्षाः॥सहस्रसाःशतसाभूरिदावाशश्वत्तमम्ब
र्हिरावाज्यस्थात्॥एतेसोमाऽअभिगव्यासहस्राभहेवाजायामृतायश्र
वांसि॥पवित्रेभिःपवमानाऽअसृग्रन्श्रवस्यवोनपृतनाजोऽअत्याः॥
॥२२॥परिहिष्माापुरुहूतोजनानांविश्वासरद्भोजनापूयमानः॥अथाभरश्ये
नभृतप्रयांसिरयिंतुञ्जानोऽअभिवाजमर्ष॥एषसुवानःपरिसोमःपवि
त्रेसर्गोनसृष्टोऽअदधावदर्वा॥तिग्मेशिशानोमहिषोनशृंगेगाग्व्यन्न
भिश्शूरोनसत्वा॥एषाययौपरमादन्तरद्रेःकूचित्सतीरूर्वेगाविवेद॥दि
वोनविद्युत्स्तनयन्त्यभ्रैस्सोमस्यतेपवतऽइन्द्रधारा॥उतस्मराशिंपरियासि
गोनामिन्द्रेणसोमसरथंपुनानः॥पूर्वीरिषोबृहतीर्जीरदानोशि
क्षाशचीवस्तववाऽउपष्टुत॥२३॥अयंसोमऽइन्द्रतुभ्यंसुन्वेतुभ्य

गो

सु

म्पवतेत्वमस्यपाहि ॥ त्वंहयंचकृषेत्वंववृषऽइन्दुंमदाययुज्यायसोमम् ॥ स
ऽईंरथोनभुरिषाळयोजिमहः पुरूणिसातयेवसूनि ॥ आदींविश्वानहुष्या
णिजातास्वर्षतावनऽऊर्ध्वानवंत ॥ वायुर्नयोनियुत्वाँऽइष्टयामानासत्येव
हवऽआशंभविष्ठः ॥ विश्ववारोद्रविणोदाऽइवत्मन्पूषेवधीजवनोसिसोम
इन्द्रोनयोमहाकर्माणिचक्रिर्हन्तावृत्राणामसिसोमपूर्भित् ॥ पैद्वोनहित्व
महिनाम्नांहन्ताविश्वस्यासिसोमदस्योः ॥ अग्निर्नयोवनऽआसृज्य
मानोवृथापाजांसिकृणुतेनदीषु ॥ सोमाःऽअतिवाराण्यव्यादिव्यानको
शासोऽअभ्रवर्षाः ॥ वृथासमुद्रंसिंधवोननीचीःसुतासोऽअभिक
लशाँऽअसृग्रन् ॥ शुष्मीशर्धोनमारुतंपवस्वानभिशस्तादिव्यायथा
विट् ॥ आपोनमक्षूसुमतिर्भवानःसहस्राप्साःपृतनाषाण्नयज्ञः ॥
जनोनयुध्वामहतउपब्दिरियर्तिसोमःपवमानऊर्मिम् ॥ एते ४

राज्ञोनुतेवरुणस्यव्रतानिबृहद्गभीरन्तवसोमधाम ॥ शुचिष्ट्वमसिप्रियोनमित्रोद
क्षाय्योऽअर्यमेवासिसोम ॥२४॥ प्रोस्यवह्निःपथ्याभिरस्यान्दिवोनवृष्टिःपवमा
नोऽअक्षाः ॥ सहस्रधारोऽअसदन्न्यस्मेमातुरुपस्थेवनऽआचसोमः ॥ राजा
सिंधूनामवसिष्टवासऽऋतस्यनावमारुहद्रजिष्ठाम् ॥ अप्सुद्रप्सोवावृधेश्ये
नजूतोदुहईंपितादुहईंपितुर्जाम् ॥ सिंहंनसंतमध्वोऽअयासंहरिमरुषन्दिवो
ऽअस्यपतिम् ॥ शूरोयुत्सुप्रथमःपृच्छतेगाऽअस्यचक्षसापरिपात्युक्षा ॥
मधुपृष्ठंघोरमयासमश्वंरथेयुंजंत्युरुचक्रऽऋष्वम् ॥ स्वसारईंजामयोम
र्जयन्तिसनाभयोवाजिनमूर्जयन्ति ॥ चतस्रईंघृतदुहःसचंतेसमानेऽअ
न्तर्धरुणेनिषत्ताः ॥ ताईमर्षन्तिनमसापुनानास्ताईंविश्वतःपरिषन्तिपू
र्वीः ॥ विष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याविश्वाऽउतक्षितयोहस्तेऽअस्य ॥ असत्त

ण

॥३५॥ उत्सोग्रत्तेनियुत्वान्मध्वो ऽ अंशुःपवत ऽ इन्द्रियायाबृहन्नवातो ऽ अभिदेव
वीतिमिन्द्रायसोमवृत्रहापवस्व ॥ शग्धिमहः पुरुश्चन्द्रस्यरायः सुवीर्यस्य
पतयस्याम ॥२५॥ प्रहिन्वानोजनितारोदस्योरथोनवाजंसनिष्यन्नयासी
त् ॥ इन्द्रंगच्छन्नायुधासंशिशानोविश्वावसुहस्तयोरादधानः ॥ अभित्रि
पृष्ठंवृषणंवयोधामांगूषाणामवावशंतवाणीः ॥ वसावसानोवरुणोन वना
सिंधून्विरत्नधादयतेवार्याणि ॥ शूरग्रामः सर्ववीरस्सहावान्जेतापव
ताधनानि॥ स्वसनितिग्मायुधः क्षिप्रधन्वासमत्स्वषाळ्हः साह्वान्पृतनासुशत्रू
न् ॥ उरुगव्यूतिरभयानिकृण्वन्समीचीने ऽ आपवस्वापुरंधी ॥ अपः
सिषासन्नुषसः स्व१र्गाः संचिक्रदोमहो ऽ अस्मभ्यंवाजान् ॥ मत्सिसो
मवरुणंमत्सिमित्रंमत्सींद्रमिन्दोपवमानविष्णुम् ॥ मत्सिशर्धोमारुतं ॥३५॥

मत्सिदेवान्मत्सिमहामिंद्रमिन्दोमदाय ॥ एवाराजेवक्रतुमां ऽ अमेनविश्वा
घनिघ्नद्दुरितापवस्व ॥ इंदोसूक्तायवचसेवयोधायूयंपातस्वस्तिभिस
दानः ॥२६॥ इतिसप्तमाष्टकेतृतीयोध्यायः ॥ ॥ ओम् ॥ असर्जिव
क्वारथ्येयथाजौधियामनोताप्रथमोमनीषी ॥ दशस्वसारो ऽ अधिसा
नो ऽ अव्येजंतिवह्निंसदनान्यच्छ ॥ वीतीजनस्यदिव्यस्यकव्यैरधिसुवानो
नहुष्येभिरिंदुः ॥ प्रयोनृभिरमृतोमर्त्येभिर्मर्मृजानोविभिर्गोभिरद्भिः ॥
वृषावृष्णेरोरुवदंशुरस्मैपवमानोरुशदीर्तेपयोगोः ॥ सहस्रमृक्वा
पथिभिर्वचोविदध्वस्मभिस्सूरो ऽ अण्वंवियाति ॥ रुजादृळ्हाचिद्रक्ष
सः सदांसिपुनान ऽ इंद्र ऽ ऊर्णुहिविवाजान् ॥ वृश्चोपरिष्टात्तुजतावधे
नये ऽ अंतिदूरादुपनायमेषाम् ॥ सप्रत्नवन्नव्यसेविश्ववारसूक्ताय

पथःकृणुहिप्राचः॥येदुःष्पहासोवनुषाबृहंतस्तांस्ते।अश्यामपुरुकृत्पुरु
क्षो॥एवापुनानो।अपःस्वर्गाः।अस्मभ्यंतोकातनयानिभूरि॥शन्नः
क्षेत्रमुरुज्योतींषिसोमज्योङ्नःसूर्यंदृशयेरिरीहि॥१॥परिसुवानोहरिरं
शुःपवित्रेरथोनसर्जिसनयेहियानः॥आपच्छ्लोकमिंद्रियंपूयमानःप्र
तिदेवां।अजुषतप्रयोभिः॥अच्छानृचक्षा।असरत्पवित्रेनामदधानःक
विरस्ययोनौ॥सीदन्होतेवसदनेचमूषूपेमग्मन्नृषयःसप्तविप्राः॥प्रसु
मेधागातुविद्विश्वदेवःसोमःपुनानःसद।एतिनित्यम्॥भुवद्विश्वेषुकाव्ये
षुरन्तानुजनान्यततेपंचधीरः॥तव[illegible]त्येसोमपवमाननिण्येविश्वेदेवास्त्र
यएकादशासः॥दशस्वधाभिरधिसानो।अव्येमृजंतित्वानद्यःसप्तय
ह्वीः॥तन्नुसत्यंपवमानस्यास्तुयत्रविश्वेकारवःसन्नसंत॥ज्योतिर्यदह्ने

।अकृणोदुलोकंप्रावन्मनुंदस्यवेकरभीकम्॥परिसद्मेवपशुमान्तिहोता
राजानसत्यःसमितीरियानः॥सोमःपुनानःकलशां।अयासीत्सीदन्मृ
गोनमहिषोवनेषु॥२॥साकमुक्षोमर्जयंतस्वसारोदशधीरस्यधीतयो
धनुत्रीः॥हरिःपर्यद्रवज्जाःसूर्यस्यद्रोणन्ननक्षे।अत्योनवाजी॥संमातृभि
र्नशिशुर्वावशानोवृषादधन्वेपुरुवारो।अद्भिः॥मर्योनयोषामभिनि
ष्कृतंयत्संगच्छतेकलशउस्रियाभिः॥उतप्रपिप्यऊधरघ्न्याया।इंदुर्धारा
भिःसचतेसुमेधाः॥मूर्द्धानंगावःपयसाचमूष्वभिश्रीणंतिवसुभिर्ननि
क्तैः॥सनोदेवेभिःपवमानरदेंदोरयिमश्विनंवावशानः॥रथिरायता
मुशतीपुरंधिरस्मध्र्य१गादावनेवसूनाम्॥नूनोरयिमुपमास्वनृवंतं
पुनानोवाताप्यंविश्वश्चंद्रम्॥प्रवन्दितुरिन्दोतार्यायुःप्रातर्मक्षू०॥३॥

अधियदस्मिन्वाजिनीवशुभः स्पर्द्धंतेधियः सूर्येनविशः ॥ अपोवृणानः
पवतेकवीयन्व्रजन्नपशुवर्द्धनायमन्म ॥ द्विताव्यूर्ण्वन्नमृतस्यधामस्व
भिर्भुवविदेभुवनानिप्रथंत ॥ धियः पिन्वानाः स्वसरेनगावः ऋतायं
न्तीरभिवावश्रइंदुः परियत्कविः काव्याभरतेशूरोनरथोभुवनानिवि
श्वा ॥ देवेषुयशोमर्तायभूषन्दक्षायरायः पुरुभूषुनव्यः ॥ श्रियेजातः
श्रियआनिरियायश्रियंवयोजरितृभ्योदधाति ॥ श्रियंवसानाअ
मृतत्वमायन्भवन्तिसत्यासमिथामितद्रौ ॥ इषमूर्जमभ्यर्षाश्वंगा
मुरुज्योतिः कृणुहिमत्सिदेवान् ॥ विश्वानिहिसुषहातानितुभ्यंपव
मानबाधसेसोमशत्रून् ॥ ४ ॥ कनिक्रन्तिहरिरासृज्यमानः सीदन्वन
स्यजठरेपुनानः ॥ नृभिर्यतः कृणुतेनिर्णिजंगा अतोमतीर्जनयतस्वधा

र्णि

भिः ॥ हरिः सृजानः पथ्यामृतस्येयर्तिवाचमरितेवनावम् ॥ देवोदेवानां
गुह्यानिनामाविष्कृणोतिबर्हिषिप्रवाचे ॥ अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः
प्रमनीषाइरतेसोममच्छ ॥ नमस्यन्तीरुपचयन्तिसंचाचविशंत्युशती
रुशंतं ॥ तंमर्मृजानंमहिषंनसानावंशुंदुहंत्युक्षणंगिरिष्ठाम् ॥ तंवाव
शानंमतयः सचंतेत्रितोबिभर्तिवरुणंसमुद्रे ॥ इष्यन्वाचमुपवक्तेवहोतुः
नानइन्दोविष्यामनीषाम् ॥ इन्द्रश्चयत्क्षयथः सौभगायसुवीर्यस्य
पतयस्याम ॥ ५ ॥ प्रसेनानीः शूरोअग्रेरथानांगव्यन्नेतिहर्षतेअ
स्यसेना ॥ भद्रान्कृण्वन्निन्द्रहवान्त्सखिभ्यआसोमोवस्त्राभसानि
दत्ते ॥ समस्यहरिंहरयोमृजंत्यश्वहयैरनिशितंनमोभिः ॥ आतिष्ठ
तिरथमिंद्रस्यसखाविद्वाँएनासुमतिंयात्यच्छ ॥ सनोदेवदेवतातेप

॥३८॥

वस्वमुर्तेसोमुस्परसऽइन्द्रुपानः॥कृण्वन्नपोवर्षयंद्यामुतेमामुरोरानो
वरिवस्यापुनानः॥अजीतयेऽहतयेपवस्वस्वस्तयेसर्वतातयेबृहते॥त
दुशन्तिविश्वऽइमेसखायस्तदहंवश्मिपवमानसोम॥सोमःपवतेजनि
तामतीनांजनितादिवोजनितापृथिव्याः॥जनिताग्नेर्जनितासूर्यस्यजनि
तेंद्रस्यजनितोतविष्णोः॥६॥ब्रह्मादेवानांपदवीःकवीनामृषिर्विप्राणां
महिषोमृगाणां॥श्येनोगृध्राणांस्वधितिर्वनानांसोमःपवित्रमत्येतिरेभ
न्॥प्रावीविपद्वाचऊर्मिंनसिंधुर्गिरःसोमःपवमानोमनीषाः॥अन्तः
पश्यन्वृजनेमावराण्यातिष्ठतिवृषभोगोषुजानन्॥समत्सरःपृत्सु
वन्वन्नवातःसहस्ररेताऽअभिवाजमर्ष॥इंद्रायेंदोपवमानोमनीष्यं१
शोरूर्मिमीरयगाऽइषण्यन्॥परिप्रियःकलशेदेववातऽइन्द्रायसो

॥३८॥

५ ब

मोरण्योमदाय॥सहस्रधारःशतवाजऽइन्दुर्वाजीनसप्तिःसमनाजिगाति॥
सपूर्व्योवसुविज्जायमानोमृजानोऽअप्सुदुदुहानोऽअद्रौ॥अभिशस्तिपाभु
वनस्यराजाविदद्गातुंब्रह्मणेपूयमानः॥७॥त्वयाहिनःपितरस्सोमपूर्वेकर्मा
णिचक्रुःपवमानधीराः॥वन्वन्नवातःपरिधीँरपोर्णुवीरेभिरश्वैर्मघवाभ
वानः॥यथापवथामनवेवयोधाऽअमित्रहावरिवोविद्धविष्मान्॥एवाप
वस्वद्रविणन्दधानऽइन्द्रेसन्तिष्ठजनयायुधानि॥पवस्वसोममधुमांऽ
ऋतावापोवसानोऽअधिसानोऽअव्ये॥अवद्रोणानिघृतवान्तिसीदम
दिन्तमोमत्सरऽइन्द्रपानः॥वृष्टिन्दिवःशतधारःपवस्वसहस्रसावाज
युर्देववीतौ॥संसिंधुभिःकलशेवावशानःसमुस्रियाभिःप्रतिरन्नऽआ
युः॥एषस्यसोमोमतिभिःपुनानोत्योनवाजीतरतीदरातीः॥पयोनदु

मृ

॥३९॥ ध मर्दितेरिषिरमुर्विव गातुः स्तूयमानो वोन्हा ॥८॥ स्वायुधः सोतृभिः पूयमा
नोभ्यर्ष गुह्यं चारु नाम ॥ अभि वाजं सप्तिरिव श्रवस्याभि वायुमभि गा देव सो
म ॥ शिशुं जज्ञानं हर्यतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गणेन ॥ कविर्गीर्भिः का
व्येना कविस्सन्त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् ॥ ऋषिमना यः ऋषिकृत्स्वर्षाः
सहस्रणीथः पदवीः कवीनाम् ॥ तृतीयं धाम महिषः सिषासन्त्सोमो वि
राजमनु राजति ष्टुप् ॥ चमूषच्छ्येनः शकुनो विभृत्वा गोविंदुर्द्रप्स आयु
धानि बिभ्रत् ॥ अपामूर्मिं सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति ॥ म
र्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानोत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ॥ वृषेव यूथा परि
कोशमर्षन्कनिक्रदच्चम्वोरा विवेश ... इन्द्रं ते रसो मदिरो ममत्तु ॥
प्रास्य धारा बृहतीरसृग्रन्नक्तो गोभिः कलशाँ आ विवेश ॥ साम कृण्व ॥३९॥

वर्ग ॥१०॥ पवस्वेंदो पवमानो महोभिः कनिक्रदत्परि वाराण्यर्ष ॥ क्रीळंचम्वोरा विश पूयमान

न्त्सामन्यो विपश्चित्क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम् ॥ अपघ्नन्नेषि पवमान शत्रून्प्रि
यां न जारो अभिगीत इन्दुः ॥ सीदन्वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कलशेषु
सत्ता ॥ आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुघाः सुधाराः ॥ हरिरानीतः
पुरुवारो अप्स्वचिक्रदत्कलशे देवयूनाम् ॥१०॥ अस्य प्रेषा हेमना पूयमानो दे
वो देवेभिः समपृक्त रसम् ॥ सुतः पवित्रं पर्येति रेभन्मितेव सद्म पशुमान्ति
होता ॥ भद्रा वस्त्रा समन्या वसानो महान्कविर्निवचनानि शंसन् ॥ आ वच्य
स्व चम्वोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ ॥ समु प्रियो मृज्यते सानो
अव्ये यशस्तरो यशसां क्षैतो अस्मे ॥ अभि स्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात
स्वस्तिभिस्सदा नः ॥ प्र गायताभ्यर्चाम देवान्सोमं हिनोत महते धनाय ॥ स्वा
दुः पवाते अति वारमव्यमा सीदाति कलशं देवयुर्नः ॥ इन्दुर्देवानामुप

सख्यमायन्सहस्रधारःपवतेमदाय॥नृभिःस्तवानोऽअनुधामपूर्वमगन्निन्द्र
म्महतेसौभगाय॥११॥स्तोत्रेरायेहरिरर्षापुनानऽइन्द्रम्मदोगछतुतेभराय॥दे
वैर्याहिसरथंराधोऽअछायूयम्पातस्वस्तिभिःसदानः॥प्रकाव्यमुशनेवब्रुवाणो
देवोदेवानांजनिमाविवक्ति॥महिव्रतःशुचिबंधुःपावकःपदावराहोऽअभ्येति
रेभन्॥प्रहंसासस्तृपलंमन्युमछामादस्तंवृषगणाऽअयासुः॥आङ्गूष्यं
पवमानंसखायोदुर्मर्षंसाकंप्रवदन्तिवाणम्॥सरंहसऽउरुगायस्यजूतिंवृ
थाक्रीळन्तंमिमतेनगावः॥परीणसंकृणुतेतिग्मशृंगोदिवाहरिर्ददृशे
नक्तमृज्रः॥इन्दुर्वाजीपवतेगोन्योघाऽइन्द्रेसोमःसहइन्वन्मदाय॥हन्तिर
क्षोबाधतेपर्यरातीर्वरिवःकृण्वन्वृजनस्यराजा॥१२॥अधधारयामध्वापृ
चानस्तिरोरोमपवतेऽअद्रिदुग्धः॥इन्दुरिंद्रस्यसख्यंजुषाणोदेवोदेवस्यम

॥१४०॥

सरोमदाय॥अभिप्रियाणिपवतेपुनानोदेवोदेवान्स्वेनरसेनपृंचन्॥इं
न्दुर्धर्माण्यृतुथावसानोदशक्षिपोऽअव्यतसानोऽअव्ये॥वृषाशोणोऽअ
भिकनिक्रदद्गानदयन्नेतिपृथिवीमुतद्याम्॥इन्द्रस्येववग्नुराशृण्वऽआजौ
प्रचेतयन्नर्षतिवाचमेमाम्॥रसाय्यःपयसापिन्वमानऽईरयन्नेषिमधुम
न्तमंशुम्॥पवमानःसंतनिमेषिकृण्वन्निन्द्रायसोमपरिषिच्यमानः॥एवा
पवस्वमदिरोमदायोदग्राभस्यनमयन्वधस्नैः॥परिवर्णंभरमाणोरुश
न्तंगव्युर्नोऽअर्षपरिसोमसिक्तः॥१३॥जुष्टीनऽइन्दोसुपथासुगान्युरौ
पवस्ववरिवांसिकृण्वन्॥घनेवविष्वग्दुरितानिविघ्नन्नधिष्णुनाधन्वसा
नोऽअव्ये॥वृष्टिंनोऽअर्षदिव्यांजिगत्नुमिळावतींशंगयींजीरदानुम्॥
स्तुकेववीताधन्वाविचिन्वन्बन्धूंरिमाऽअवरांऽइन्दोवायून्॥ग्रथिन्न

विष्वग्ग्रथितम्पुनानःऽऋजुंचगातुंवृजिनंचसोम ॥ अत्योनक्रदोहरिरासृजा
नोमर्योदेवधन्वपस्त्यावान् ॥ जुष्टोमदायदेवतातऽइंदोपरिष्णुनाधन्वसा
नोऽअग्र्ये ॥ सहस्रधारःसुरभिरदब्धःपरिस्रववाजसातौनृषह्ये ॥ अर
श्मानोयेरथाऽअयुक्ताऽअत्यासोनससृजानासऽआजौ ॥ एतेशुक्रासो
धन्वान्तिसोमादेवासस्तांउपयाताभिबध्यै ॥१४॥ एवानऽइंदोऽअभि
देववीतिम्परिस्रवनभोऽअर्णश्चमूषु ॥ सोमोऽअस्मभ्यंकाम्यंबृहंतंर
यिंददातुवीरवंतमुग्रम् ॥ तक्षद्यदीमनसोवेनतोवाग्ज्येष्ठस्यवाधर्म
णिक्षोरनीके ॥ आदीमायन्वरमावावशानाजुष्टंपतिंकलशेगावऽइं
दुम् ॥ प्रदानुदोदिव्योदानुपिन्वऋतमृतायपवतेसुमेधाः ॥ धर्माभुव
द्वृजन्यस्यराजाप्ररश्मिभिर्दशभिर्भारिभूम ॥ पवित्रेभिःपवमानोनृच

क्षाराजादेवानामुतमर्त्यानाम् ॥ द्विताभुवद्रयिपतीरयीणामृतम्भरत्सुभृतंचा
र्विन्दुः ॥ अर्वाँइववश्रवसेसातिमच्छेन्द्रस्यवायोरभिवीतिमर्ष ॥ सनःसहस्रा
बृहतीरिषोदाभवासोमद्रविणोवित्पुनानः ॥१५॥ देवाव्योनःपरिषिच्यमा
नाःक्षयंसुवीरंधन्वंतुसोमाः ॥ आयज्यवःसुमतिंविश्ववाराहोतारोनदिवि
यजोमन्द्रतमाः ॥ एवादेवदेवतातेपवस्वमहेसोमप्सरसेदेवपानः ॥ महश्चि
द्धिष्मासिहिताःसमर्येकृधिसुक्षानेरोदसीपुनानः ॥ अश्वोनक्रदोवृषभि
र्युजानःसिंहोनभीमोमनसोजवीयान् ॥ अर्वाचीनैःपथिभिर्येरजिष्ठाऽआ
पवस्वसोमनसोनऽइन्दो ॥ शतन्धारादेवजाताऽअसृग्रन्सहस्रमेनाःक
वयोमृजंति ॥ इन्दोसनित्रंदिवऽआपवस्वपुरऽएतासिमहतोधनस्य ॥
द्विवोनसर्गाऽअससृग्रमन्हांराजानमित्रंप्रामिनातिधीरः ॥ पितुर्नपु

त्रः क्रतुभिर्यतानः आपवस्वाद्रिवो अस्या अज्ञीतिम् ॥१६॥ प्रतेधारामधु
मतीरसृग्रन्वारान्यत्पूतो अत्येष्यव्यान् ॥ पवमानपवसेधामगोनांजज्ञा
नः सूर्यमपिन्वो अर्कैः ॥ कनिक्रददनुपंथामृतस्यशुक्रोविभास्यमृतस्यधाम
स इन्द्रायपवसेमत्सरवान्हिन्वानोवाचंमतिभिः कवीनाम् ॥ दिव्यस्सुपर्णो
ऽवचक्षिसोमपिन्वन्धाराः कर्मणादेववीतौ एन्दोविशकलशंसोमधानंक्र
न्दन्निहिसूर्यस्योपरश्मिम् ॥ तिस्रोवाच ईरयतिप्रवह्निरृतस्यधीतिंब्र
ह्मणोमनीषां ॥ गावोयंन्तिगोपतिंपृच्छमानाः सोमंयंतिमतयोवावशानाः
सोमंगावोधेनवोवावशानाः सोमंविप्रामतिभिः पृच्छमानाः ॥ सोमः सुतः
पूयते अज्यमानः सोमे अर्कास्त्रिष्टुभः सन्नवंते ॥१७॥ एवानः सोमप
रिषिच्यमान आपवस्वपूयमानः स्वस्ति ॥ इन्द्रमाविशबृहतारवेणवर्द्ध

वि

यावाचंजनयापुरन्धिम् ॥ आजागृविर्विप्र ऋतामतीनांसोमः पुनानो अस
दच्चमूषु ॥ सपंतियंमिथुनासोनिकामा अध्वर्यवोरथिरासः सुहस्ताः ॥
सपुनान उपसूरेनधातोभे अप्रारोदसीविष आवः ॥ प्रियाचिद्यस्य
प्रियसास ऊतीसतूधनंकारिणेनप्रयंसत् ॥ सवर्द्धितावर्द्धनः पूयमानः
सोमोमीढ्वां अभिनोज्योतिषावीत् ॥ येनानः पूर्वेपितरः पदज्ञाः स्वर्विदो
अभिगा अद्रिमुष्णंन् ॥ अक्रान्त्समुद्रः प्रथमेविधर्मंजनयन्प्रजाभुवनस्य
राजा ॥ वृषापवित्रे अधिसानो अव्येबृहत्सोमोवावृधेसुवान इन्दुः ॥
॥१८॥ महत्तत्सोमोमहिषश्चकारापांयद्गर्भोवृणीतदेवान् ॥ अदधादिन्द्रे
पवमान ओजोजनयत्सूर्येज्योतिरिन्दुः ॥ मत्सिवायुमिष्टयेराधसेचमत्सि
मित्रावरुणापूयमानः ॥ मत्सिशर्धोमारुतंमत्सिदेवान्मत्सिद्यावापृथिवी

देवसोम ॥ ऋजुः पवस्ववृजिनस्य हन्तापामीवां बाधमानो मृधश्च ॥ अभिश्रीणन्
पयः पयसाभि गोनामिन्द्रस्यत्वं तव वयं सखायः ॥ मध्वः सूदं पवस्व वस्व
उत्सं वीरं च न आपवस्वा भगं च ॥ स्वदस्वेन्द्राय पवमान इन्दो रयिं च
न आपवस्वा समुद्रात् ॥ सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिंधुर्न निम्न
मभि वाज्यक्षाः ॥ आ योनिं वन्यमसदत्पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत्सम
द्भिः ॥ १९ ॥ एष स्य ते पवत इन्द्र सोमश्चमूषु धीर उशते तवस्वान् ॥
स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुष्मः कामो न यो देवयतामसर्जि ॥ एष प्रत्नेन व
यसा पुनानस्तिरो वर्पांसि दुहितुर्दधानः ॥ वसानः शर्म त्रिवरूथमप्स
होतेव याति समनेषु रेभन् ॥ नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परिस्रव चम्वोः पूयमानः ॥ अप्सु स्वादिष्ठो मधुमां ऋतावा देवो न यः सविता

सत्यमन्मा ॥ अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानो ऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ॥
अभि नरं धीजवनं रथेष्ठामभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं ॥ अभि वस्त्रा सुवस
नान्यर्षाभि धेनूः सुदुघाः पूयमानः ॥ अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्याभ्यश्वा
न्रथिनो देव सोम ॥ २० ॥ अभी नो अर्ष दिव्या वसून्यभि विश्वा पार्थिवा
पूयमानः ॥ अभि येन द्रविणमश्नवामाभ्यार्षेयं जमदग्निवन्नः ॥ अया
पवा पवस्वैना वसूनि मांश्चत्व इन्दो सरसि प्रधन्व ॥ ब्रध्नश्चिदत्र वातो न
जूतः पुरुमेधश्चित्तकवे नरं दात् ॥ उत न एना पवया पवस्वाधि श्रुते श्र
वाय्यस्य तीर्थे ॥ षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्रणाय ॥
महीमे अस्य वृषनाम शूषे मांश्चत्वे वा पृशने वा वधत्रे ॥ अस्वापयन्नि
गुतः स्नेहयच्चापामित्रां अपाचितो अचेतः ॥ सं त्री पवित्रा विततान्य

॥१४४॥

न्यृष्वन्वेकंधावासिपूयमानः॥ आसिभगो आसिदात्रस्यदातासिमघवामघ
वद्भ्यऽइन्दो॥२१॥ एषविश्ववित्पवतेमनीषीसोमोविश्वस्यभुवनस्यराजा॥
द्रप्सांऽईरयन्विदथेष्विन्दुर्विवारमव्यंसमयातियाति॥ इन्दुंरिहन्तिमहि
षाऽअदब्धाःपदेरेभन्तिकवयोनगृध्राः॥ हिन्वन्तिधीरादशभिःक्षिपा
भिःसमंजतेरूपमपांरसेन॥ त्वयावयंपवमानेनसोमभरेकृतंविचि
नुयामशश्वत्। तन्नोमि०॥२२॥ अभिनोवाजसातमंरयिमर्षपुरुस्पृह
म्॥ इन्दुंसहस्रभर्णसंतुविद्युम्नंविभ्वासहम्॥ परिष्यसुवानोऽअव्ययं
रथेनवर्माव्यत॥ इन्दुरभिद्रुणाहितोहियानोधाराभिरक्षाः॥ परिष्यसु
वानोऽअक्षाऽइन्दुरव्येमदच्युतः॥ धारायऽऊर्ध्वोऽअध्वरेभ्राजानेति
गव्ययुः॥ सहित्वन्देवशश्वतेवसुमर्तायदाशुषे॥ इन्द्रोसहस्रिणंरयिं

॥१४४॥

शतात्मानंविवासासि॥ वयन्तेऽअस्यवृत्रहन्वसोवस्वःपुरुस्पृहः॥ निने
दिष्ठतमाऽइषःस्यामसुम्नस्याध्रिगो॥ द्विर्यंपंचस्वयशसंस्वसारोऽअद्रि
संहतम्॥ प्रियमिंद्रस्यकाम्यंप्रस्नापयन्त्यूर्मिणं॥२३॥ परित्यंहर्यतंहरिंब
भ्रुंपुनन्तिवारेण॥ योदेवान्विश्वांऽइत्परिमदेनसहगच्छति॥ अस्यवोह्यवसापान्तोद
क्षसाधनम्॥ यःसूरिषुश्रवोबृहद्दधेस्व१र्णहर्यतः॥ सवांयज्ञेषुमानवीऽइन्दुर्ज
निष्टरोदसी॥ देवोदेवीगिरिष्ठाऽअस्रेधन्तंतुविष्वणि॥ इंद्रायसोमपातवेवृ
त्रघ्नेपरिषिच्यसे॥ नरेचदक्षिणावतेदेवायसदनासदे॥ तेप्रत्नासोव्युष्टिषुसोमाः
पवित्रेअक्षरन्॥ अपप्रोथंतःसनुतर्हुरश्चितःप्रातस्तांऽअप्रचेतसः॥ तंस
खायःपुरोरुचंयूयंवयंचसूरयः॥ अश्यामवाजगंध्यंसनेमवाजपस्त्यम्॥२४॥
आहर्यतायधृष्णवेधनुस्तन्वन्तिपौंस्यम्॥ शुक्रांवयन्त्यसुरायनिर्णिजंविपा

पु

मग्नेमलीयुव॥ अधक्षपापरिष्कृतोवाजां॥ अभिप्रगाहते॥ यदीविवस्व
तोधियोहरिंहिन्वन्तियातवे॥ तमस्यमर्जयामसिमदोयइन्द्रपातमः॥ यंगा
व आसभिर्दधुः पुरानूनंचसूरयः॥ तंगाथयापुराण्यापुनानमभ्यनूषत॥
उतोकृपन्तधीतयोदेवानांनामबिभ्रतीः॥ तमुक्षमाणमव्ययेवारेपुनंतिध
र्णसिं॥ दूतन्नपूर्वचित्तय आशासतेमनीषिणः॥२५॥ सपुनानोमदिन्त
मःसोमश्चमूषुसीदति॥ पशौनरेत आदधत्पतिर्वचस्यतेधियः॥ सम्
ज्यतेसुकर्मभिर्देवोदेवेभ्यःसुतः॥ विदेयदासुसंदर्दिर्महीरपोविगाहते॥
सुत इन्दोपवित्र आनृभिर्यतोविनीयसे॥ इन्द्रायमत्सरिंतमश्चमूष्वानि
षीदसि॥२६॥ अभिनवन्ते अद्रुहःप्रियमिन्द्रस्यकाम्यम्॥ वत्सन्नपूर्व
आयुनिजातंरिहंतिमातरः॥ पुनान इन्दवाभरसोमद्विबर्हसंरयिम्॥

त्वंवसूनिपुष्यसिविश्वानिदाशुषोगृहे॥ त्वंधियंमनोयुजंसृजावृष्टिन्न
तन्यतुः॥ त्वंवसूनिपार्थिवादिव्याचसोमपुष्यसि॥ परितेजिग्युषोय
थाधारासुतस्यधावति॥ रंहमाणाव्य१व्ययंवारंवाजिवसानसिः॥
ऋत्वेदक्षायणःकवेपवस्वसोमधारया॥ इन्द्रायपातवेसुतोमित्राय
वरुणायच॥२७॥ पवस्ववाजसातमःपवित्रेधारयासुतः॥ इंद्रायसोम
विष्णवेदेवेभ्योमधुमत्तमः॥ त्वांरिहंतिमातरोहरिंपवित्रे अद्रुहः॥
वत्संजातन्नधेनवःपवमानविधर्मणि॥ पवमानमहिश्रवश्चित्रेभि
र्यासिरश्मिभिः॥ शर्धंतमांसिजिघ्नसेविश्वानिदाशुषोगृहे॥ त्वंद्यां
चमहिव्रतपृथिवींचातिजभ्रिषे॥ प्रतिद्रापिममुंचथाः पवमानम
हित्वना॥२८॥ इतिसप्तमेचतुर्थः॥ ५॥ श्रीराम॥ ५॥ श्रीकृष्ण ५॥ शिव॥

हरिः ॐ ॥ पुरोजितीवोऽअंधसः सुतायमादऽइत्नवे ॥ अपश्वानंश्नथिष्टनस
खायोदीर्घजिह्व्यं ॥ योधारयापावकयापरिप्रस्यंदतेसुतः ॥ इंदुरश्वोनकृत्व्यः ॥
तंदुरोषमभीनरः सोमंविश्वाच्याधिया ॥ यज्ञंहिन्वंत्यद्रिभिः सुतासोमधुमत्त
माः सोमाऽइंद्रायमन्दिनः ॥ पवित्रवंतोऽअक्षरन्देवान्गच्छंतुवोमदाः ॥ इंदुरिंद्रा
यपवतऽइतिदेवासोऽअब्रुवन् ॥ वाचस्पतिर्मखस्यतेविश्वस्येशानऽओज
स ॥१॥ सहस्रधारः पवतेसमुद्रोवाचमीङ्खयः ॥ सोमः पतीरयीणांसखें
द्रस्यदिवेदिवे ॥ अयंपूषारयिर्भगः सोमः पुनानोऽअर्षति ॥ पतिर्विश्वस्य
भूमनोव्यख्यद्रोदसीऽउभे ॥ समुप्रियाऽअनूषतगावोमदायघृष्वयः ॥
सोमासः कृण्वतेपथः पवमानासऽइन्दवः ॥ यऽओजिष्ठस्तमाभरपवमा
नश्रवाय्यम् ॥ यः पंचचर्षणीरभिरयिंयेनवनामहै ॥ सोमाः पवंतऽइन्द

नां

वोस्मभ्यंगातुवित्तमाः ॥ मित्राःसुवानाऽअरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः ॥२॥ सुष्वाणा
सोव्यद्रिभिश्चितानागोरधित्वचि ॥ इषमस्मभ्यमभितः समस्वरन्वसुविदः ॥ एते
पूताविपश्चितः सोमासोदध्याशिरः ॥ सूर्यासोनदर्शतासोजिगत्नवोध्रुवाघृ
ते ॥ प्रसुन्वानस्यांधसोमर्तोनवृततद्वचः ॥ अपश्वानमराधसंहतामखन्नभृ
गवः ॥ आजामिरत्केऽअव्यतभुजेनपुत्रऽओण्योः ॥ सरज्जारोनयोषणांवरोन
योनिमासदम् ॥ सवीरोदक्षसाधनोवियस्तस्तंभरोदसी ॥ हरिः पवित्रेऽअव्य
तवेधानयोनिमासदम् ॥ अव्योवारेभिः पवतेसोमोगव्येऽअधित्वचि ॥ कनि
क्रदद्वृषाहरिरिंद्रस्याभ्येतिनिष्कृतम् ॥३॥ क्राणाशिशुर्महीनांहिन्वन्नृत
स्यदीधितिम् ॥ विश्वापरिप्रियाभुवदधद्विता ॥ उपत्रितस्यपाष्यो३रभक्त
यद्गुहापदम् ॥ यज्ञस्यसप्तधामभिरधप्रियम् ॥ त्रीणित्रितस्यधारयापृष्ठे

ष्वेरयारयिम् ॥ मिमीतेऽअस्ययोजनाविसुक्रतुः ॥ जज्ञानंसप्तमातरोवेधा
मशासतश्रिये ॥ अयंध्रुवोरयीणांचिकेतयत् ॥ अस्यव्रतेसजोषसोविश्वे
देवासोऽअद्रुहः ॥ स्पार्हाभवंतिरंतयोजुषंतयत् ॥ ४ ॥ यमीगर्भमृतावृधो
दृशेचारुमजीजनन् ॥ कविंमंहिष्ठमध्वरेपुरुस्पृहम् ॥ समीचीनेऽअभित्म
नायह्वीऋतस्यमातरा ॥ तन्वानायज्ञमानुषग्यदंजते ॥ क्रत्वाशुक्रेभिर
क्षभिःऋणोरपव्रजंदिवः ॥ हिन्वन्नृतस्यदीधितिंप्राध्वरे ॥ ५ ॥ प्रपुनाय
वेधसेसोमायवचऽउद्यतम् ॥ भृतिंनभरामतिभिर्जुजोषते ॥ परिवा
राण्यव्ययागोभिरंजानोऽअर्षति ॥ त्रीषधस्थापुनानःकृणुते ॥ हरिः ॥
परिकोशंमधुश्चुतमव्ययेवारेऽअर्षति ॥ अभिवाणीऋषीणांसप्त

नूषत ॥ परिणेतामतीनांविश्वदेवोऽअदाभ्यः ॥ सोमःपुनानश्चम्वोर्विशद्धरिः ॥ परि
दैवीरनुस्वधाऽइन्द्रेणयाहिसरथम् ॥ पुनानोवाघद्वाघद्भिरमर्त्यः ॥ परिसप्तिर्न
वाजयुर्देवोदेवेभ्यःसुतः ॥ व्यानशिःपवमानोविधावति ॥ ६ ॥ सखायऽआनि
षीदतपुनानायप्रगायत ॥ शिशुंनयज्ञैःपरिभूषतश्रिये ॥ समीवत्संनमातृभिः
सृजतागयसाधनं ॥ देवाव्यं१मदमभिद्विशवसं ॥ पुनातादक्षसाधनंयथाश
र्धायवीतये ॥ यथामित्रायवरुणायशंतमः ॥ अस्मभ्यंत्वावसुविदमभिवा
णीरनूषत ॥ गोभिष्टेवर्णमभिवासयामसि ॥ सनोमदानांपतऽइन्दोदेवप्स
राऽअसि ॥ सखेवसख्येगातुवित्तमोभव ॥ सनेमिकृध्य१स्मदारक्षसंकंचि
दत्रिणं ॥ अपादेवंद्वयुमंहोयुयोधिनः ॥ ७ ॥ तंवःसखायोमदायपुनानमभि
गायत ॥ शिशुंनयज्ञैःस्वदयंतगूर्तिभिः ॥ संवत्सऽइवमातृभिरिन्दुर्हिन्वा

नो॰अज्यते॥देवावीर्मदोमतिभिः परिष्कृतः॥ अयंदक्षायसाधनोयंशर्धायवीतये॥अयंदेवेभ्योमधुमत्तमस्सुतः॥ गोमन्नः इन्दो अश्ववत्सुतः सुदक्षधन्व॥ शुचिंतेवर्णमधिगोषुदीधरं सनोहरीणांपत॰इन्दोदेवैस्सरस्तमः॥सखेवसख्येनर्योरुचेभव॥सनेभित्वमस्मदां॰अदेवंकंचिदत्रिणं॥साह्वां॰इंदोपरिबाधो॰अपद्वयुम्॥८॥इन्द्रमच्छसुता॰इमेवृषणंयन्तुहरयः श्रुष्टीजातास॰इन्दवः स्वर्विदः॥अयंभरायसानसिरिंद्रायपवतेसुतः॥सोमोजैत्रस्यचेततियथाविदे॥अस्येदिंद्रोमदेष्वाग्राभंगृभ्णीतसानसिं॥वज्रंचवृषणंभरत्समप्सुजित्॥ प्रधन्वासोमजागृविरिंद्रायेंदोपरिस्रव॥द्युमंतंशुष्ममाभरास्वर्विदम्॥ इंद्रायवृषणंमदंपवस्वविश्वदर्शतः॥ सहस्रयामापथि

गू

कृद्विचक्षणः॥९॥असम्भ्यंगातुवित्तमोदेवेभ्योमधुमत्तमः॥सहस्रंयाहिपथिभिः कनिक्रदत्॥पवस्वदेववीतय॰इन्दोधाराभिरोजसा॥आकलशंमधुमान्सोमनःसदः॥तवद्रप्सा॰उदप्रुत॰इंद्रंमदायवावृधुः॥त्वांदेवासो॰अमृतायकंपपुः॥आनःसुतास॰इन्दवःपुनानाधावतारयिम्॥वृष्टिद्यावोरीत्यापःस्वर्विदः॥सोमःपुनान॰ऊर्मिणाव्योवारंविधावति॥अग्रेवाचःपवमानःकनिक्रदत्॥१०॥धीभिर्हिन्वंतिवाजिनंवनेक्रीळंतमत्यविम्॥अभित्रिपृष्ठंमतिभिःसमस्वरन्॥ असर्जिकलशां॰अभिमीळ्हेसप्तिर्नवाजयुः॥पुनानोवाचंजनयंनसिष्यदत्॥पवतेहर्यतोहरिरतिह्वरांसिरंह्या॥अभ्यर्षन्स्तोतृभ्योवीरवद्यशः॥अयापवस्वदेवयुर्मधोर्धारा॰असृक्षत॥रेभन्पवित्रम्पर्येषिविश्वतः॥११॥ परितोषिंचतासुतंसोमोय॰उत्तमं

हारिः ॥ दधन्वांयोनर्यो ऽअप्स्व१ंतरासुषावसोममद्रिभिः ॥ नूनंपुनानो
विभिःपरिस्रवादब्धःसुरभिंतरः ॥ सुतेचित्वाप्सुमदामो ऽअंधसाश्री
णंतोगोभिरुत्तरं ॥ परिसुवानश्चक्षसेदेवमादनःक्रतुरिंदुर्विचक्षणः ॥
पुनानःसोमधारयापोवसानो ऽअर्षसि ॥ आरत्नधायोनिमृतस्यसी
दस्युत्सोदेवोहिरण्ययः ॥ दुहान ऽऊधर्दिव्यंमधुप्रियंप्रत्नंसधस्थमा
सदत् ॥ आपृच्छ्यंधरुणंवाज्यर्षतिनृभिर्धूतोविचक्षणः ॥ १२ ॥ पुना
नःसोमजागृविरव्योवारेपरिप्रियः ॥ त्वंविप्रो ऽअभवोंगिरस्तमोम
ध्वायज्ञंमिमिक्षनः ॥ सोमोमीढ्वान्पवतेगातुवित्तमऋषिर्वि
प्रोविचक्षणः ॥ त्वंकविरभवोदेववीतम ऽआसूर्यंरोहयोदिवि ॥ सो
म ऽउसुवाणःसोतृभिरधिष्णुभिरवीनां ॥ अश्वयेवहरितायातिधा

रयामंद्रयायातिधारया ॥ अनूपेगोमान्गोभिरक्षाःसोमोदुग्धाभिरक्षाः ॥
समुद्रन्नसंवरणान्यग्मन्मंदीमदायतोशते ॥ आसोमसुवानो ऽअद्रिभिस्ति
रोवाराण्यव्यया ॥ जनोनपुरिचम्वोर्विशद्धरिःसदोवनेषुदधिषे ॥ १३ ॥ स
मामृजेतिरो ऽअण्वानिमेष्योमीढ्वेसप्तिर्नवाजयुः ॥ अनुमाद्यःपवमा
नोमनीषिभिःसोमोविप्रेभिर्ऋक्वभिः ॥ प्रसोमदेववीतयेसिंधुर्नपि
प्ये ऽअर्णसा ॥ अंशोःपयसामदिरोनजागृविरच्छाकोशंमधुश्चुतम् ॥
आहर्यतो ऽअर्जुने ऽअत्के ऽअव्यतप्रियःसूनुर्नमर्ज्यः ॥ तमीहिन्वंत्य
पसोयथारथंनदीष्वागभस्त्योः ॥ अभिसोमास ऽआयवःपवंतेमद्य
म्मदं ॥ समुद्रस्याधिविष्टपिमनीषिणोमत्सरासःस्वर्विदः ॥ तरत्समु
द्रंपवमानऊर्मिणाराजादेवऋतंबृहत् ॥ अर्षन्मित्रस्यवरुणस्यधर्म

णाप्रतिन्वान ऽ ऋतंबृहत् ॥१४॥ नृभिर्येमानोहर्यतोविचक्षणोराजादेवस्स
मुद्रियः॥ इंद्रायपवतेमदःसोमोमरुत्वतेसुतः॥ सहस्रधारो ऽ अत्यव्यमर्ष
तितमींमृजंत्यायवः॥ पुनानश्चमूजनयन्मतिंकविःसोमोदेवेषुरण्यति॥ अ
पोवसानःपरिगोभिरुत्तरःसीदन्वनेष्वव्यत॥ तवाहंसोमरारणसख्य ऽ इंदो
दिवेदिवे॥ पुरूणिबभ्रोनिचरंतिमामवपरिधींरतितांइहि॥ उताहंनक्तमु
तसोमतेदिवासख्यायबभ्र ऽ ऊधनि॥ घृणातपंतमतिसूर्यंपरःशकुना ऽ
इवपप्तिम॥१५॥ मृज्यमानःसुहस्त्यसमुद्रेवाचमिन्वसि॥ रयिंपिशंगंब
हुलंपुरुस्पृहंपवमानाभ्यर्षसि॥ मृजानोवारेपवमानो ऽ अव्ययेवृषावच
क्रदोवने॥ देवानांसोमपवमाननिष्कृतंगोभिरंजानो ऽ अर्षसि॥ पवस्ववा
जसातयेभिविश्वानिकाव्या॥ त्वंसमुद्रंप्रथमोविधारयोदेवेभ्यःसोम

नि॥५॥

मत्सरः॥ सतूपवस्वपरिपार्थिवंरजोदिव्याचसोमधर्मभिः॥ त्वांविप्रासो
मतिभिर्विचक्षणशुभ्रंहिन्वन्तिधीतिभिः॥ पवमाना ऽ असृक्षतपवित्रम
तिधारया॥ मरुत्वंतोमत्सरा ऽ इंद्रियाहयामेधामभिप्रयांसिच॥ अपोव
सानःपरिकोशमर्षतींदुर्हियानःसोतृभिः॥ जनयंज्योतिर्मंदना ऽ अवी
वशद्गाःकृण्वानोननिर्णिजं॥१६॥ पवस्वमधुमत्तम ऽ इंद्रायसोमक्रतुवि
त्तमोमदः॥ महिद्युक्षतमोमदः॥ यस्यतेपीत्वावृषभोवृषायतेस्यपीत्वा
स्वर्विदः॥ ससुप्रकेतो ऽ अभ्यक्रमीदिषोच्छावाजंनैतशः॥ त्वंस्वं१गदै
व्यापवमानजनिमानिद्युमत्तमः॥ अमृतत्वायघोषयः॥ येनानवग्वो
दध्यङ्ङपोर्णुतेयेनविप्रास ऽ आपिरे॥ देवानांसुम्ने ऽ अमृतस्यचारुणो
येनश्रवांस्यानशुः॥ एषस्यधारयासुतोव्योवारेभिःपवतेमदिंतमः॥

क्रीळन्नूर्मिरपामिव ॥७॥ यऽउस्रिया॑ऽअप्याऽअंतरश्मनोनिर्गाऽअकृंतदोजसा ॥ अभिव्रजंतत्निषेगव्यमश्व्यंवर्मीवधृष्णवारुज ॥ आसोतापरिषिंचताश्वन्नस्तोमम्प्तुरंरजस्तुरम् ॥ वनक्रक्षमुदप्रुतं ॥ सहस्रधारंवृषभंपयोवृधंप्रियंदेवायजन्मने ॥ ऋतेनयऋतजातोविवावृधेराजादेवऋतंबृहत् ॥ अभिद्युम्नंबृहद्यशऽइषस्पतेदिदीहिदेवदेवयुः विकोशंमध्यमंयुव ॥ आवच्यस्वसुदक्षचम्वोःसुतोविशांवन्हिर्नविश्पतिः ॥ वृष्टिंदिवःपवस्वरीतिमपांजिन्वागविष्टयेधियः ॥१८॥ एतमुत्यंमदच्युतंसहस्रधारंवृषभंदिवोदुहुः ॥ विश्वावसूनिबिभ्रतं ॥ वृषाविजज्ञेजनयन्नमर्त्यःप्रतपंज्योतिषातमः ॥ ससुष्टुतःकविभिर्निर्णिजंदधेत्रिधात्वस्यदंससा ॥ ससुन्वेयोवसूनांयोरायामा

त

नेतायऽइळानां ॥ सोमोयःसुक्षितीनाम् ॥ यस्यनऽइंद्रःपिबाद्यस्यमरुतोयस्यवार्यमणाभगः ॥ आयेनमित्रावरुणाकरामहऐंद्रमवसेमहे ॥ इंद्रायसोमपातवेनृभिर्यतःस्वायुधोमदिंतमः ॥ पवस्वमधुमत्तमः ॥ इंद्रस्यहार्दिसोमधानमाविशसमुद्रमिवसिंधवः ॥ जुष्टोमित्रायवरुणायवायवेदिवोविष्टंभउत्तमः ॥१८॥ परिप्रधन्वेंद्रायसोमस्वादुर्मित्रायपूष्णेभगाय ॥ इंद्रस्तेसोमसुतस्यपेयाःक्रत्वेदक्षायविश्वेचदेवाः ॥ एवामृतायमहेक्षयायसशुक्रोऽअर्षदिव्यःपीयुषः ॥ पवस्वसोममहान्त्समुद्रःपितादेवानांविश्वाभिधाम ॥ शुक्रःपवस्वदेवेभ्यःसोमदिवेपृथिव्यैशंचप्रजायै ॥ दिवोधर्तासिशुक्रःपीयुषःसत्येविधर्मन्वाजीपवस्व ॥ पवस्वसोमद्युम्नीसुधारोमहामवीनामनुपूर्व्यः ॥ नृभिर्येमानोजज्ञानःपूतःक्षर

दिवो

द्विश्वानिमंद्रः स्वर्वित् ॥ इंदुः पुनानः प्रजामुराणः करद्विश्वानि द्रविणानि नः ॥ पवस्वसोम क्रत्वे दक्षायाश्वो नानिक्तो वाजीधनाय ॥ २० ॥ तंते सोतारो रसंमदाय पुनंति सोमंमहेद्युम्नाय ॥ शिशुं जज्ञानं हरिं मृजंति पवित्रे सोमंदेवेभ्य इंदुम् ॥ इंदुः पाविष्टचारुर्मदायापामुपस्थे कविर्भगाय ॥ बिभर्ति चार्विंद्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्राजघान ॥ पिबंत्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रीतस्य नृभिः सुतस्य ॥ प्रसुवानो अक्षाः सहस्रधारस्तिरः पवित्रं विवारमव्यं ॥ सवाज्यक्षाः सहस्ररेता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः ॥ प्रसोम याहींद्रस्य कुक्षानृभिर्येमानो अद्रिभिः सुतः ॥ असर्जिवाजी तिरः पवित्रमिंद्राय सोमः सहस्रधारः ॥ अंजंत्येनं मध्वोरसेनेंद्राय वृष्णइंदुं मदाय ॥ देवेभ्यस्त्वावृथापाजसेपोवसा

नं हरिं मृजंति ॥ इंदुरिंद्राय तोशते नितोशते श्रीणन्नुग्रोरिणन्नपः ॥ २१ ॥ पृक्षु प्रधन्वा वाजसातये परिवृत्राणि सक्षणिः ॥ द्विषस्तरध्या ऋणयानईयसे ॥ अनुहित्वासुतं सोममदामसि महे समर्यराज्ये ॥ वाजाँ अभिपवमानप्रगाहसे ॥ अजीजनो हिपवमानसूर्यं विधारे शक्मनापयः ॥ गोजीरयारंहमाणः पुरंध्या ॥ अजीजनो अमृतमर्त्येष्वाँ ऋतस्यधर्मन्नमृतस्य चारुणः ॥ सदासरो वाजमच्छासनिष्यदत् ॥ अभ्यभि हिश्रवसा ततर्दिथोत्सन्न कंचिज्जनपानमक्षितं ॥ शर्याभिर्नभरमाणो गभस्त्योः ॥ आदींके चित्पश्यमानास आप्यं वसुरुचो दिव्या अभ्यनूषत ॥ वारंनदेवः सविताव्यूर्णुते ॥ २२ ॥ त्वेसोम प्रथमावृक्तबर्हिषोमहेवाजाय श्रवसेधियंदधुः ॥ सत्वन्नो वीर वीर्याय चोदय ॥ दिवः पीयुषंपूर्व्यं यदुक्थ्यं महोगा

नपानम

हाद्दिवऽआनिरधुक्षत ॥ इंद्रमभिजायमानंसमस्वरन् ॥ अधयदिमेपवमा
नरोदसीइमाचविश्वाभुवनाभिमज्मना ॥ यूथेननिष्ठावृषभोवितिष्ठसे
सोमःपुनानोऽअव्ययेवारेशिशुर्नक्रीळन्पवमानोऽअक्षाः ॥ सहस्रधारः
शतवाजऽइंदुः ॥ एषपुनानोमधुमाँऋतावेंद्रायेंदुःपवतेस्वादुरूर्मिः ॥
वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः ॥ पवस्वसहमानःपृतन्यून्सेधन्रक्षांस्यप
दुर्गहाणि ॥ स्वायुधःसासह्वान्सोमशत्रून् ॥ २३ ॥ अयारुचाहरिण्यापु
नानोविश्वाद्वेषांसितरतिस्वयुग्वभिःसूरोनस्वयुग्वभिः ॥ धारासुतस्य
रोचतेपुनानोऽअरुषोहरिः ॥ विश्वायद्रूपापरियात्यृक्वभिःसप्तास्ये
भिर्ऋक्वभिः ॥ त्वंत्यत्पणीनांविदोवसुसंमातृभिर्मर्जयसिस्वऽआदम
ऽऋतस्यधीतिभिर्दमे ॥ परावतोनसामतद्यत्रारणंतिधीतयः ॥ त्रि

धातुभिररुषीभिर्वयोदधेरोचमानोवयोदधे ॥ पूर्वामनुप्रदिशंयातिचेकि
तत्संरश्मिभिर्यततेदर्शतोरथोदैव्योदर्शतोरथः ॥ अग्मन्नुक्थानिपौंस्येंद्रं
जैत्रायहर्षयन् ॥ वज्रश्चयद्भवथोऽअनपच्युतासमत्स्वनपच्युता ॥ २४ ॥
नानानंवाऽउनोधियोविव्रतानिजनानां ॥ तक्षारिष्टंरुतंभिषग्ब्रह्मासुन्वंत
मिच्छतींद्रायेंदोपरिस्रव ॥ जरतीभिरोषधीभिःपर्णेभिःशकुनानाम् ॥ का
र्मारोऽअश्मभिर्द्युभिर्हिरण्यवंतमिच्छतींद्राये० ॥ कारुरहंततोभिषगुपल
प्रक्षिणीनना ॥ नानाधियोवसूयवोनुगाऽइवतस्थिमेंद्राये० अश्वोवो
ळ्हासुखंरथंहसनामुपमंत्रिणः ॥ शेपोरोमण्वंतौभेदौवारिन्मंडूकऽइच्छ
तींद्राये० ॥ २५ ॥ शर्यणावतिसोममिंद्रःपिबतुवृत्रहा ॥ बलंदधानऽआ
त्मनिकरिष्यन्वीर्यंमहदिंद्रा० आपवस्वदिशांपतऽआर्जीकात्सोममी

द्व॥ ऋतवाकेनसत्येनश्रद्धयातपसासुतः इंद्रा० पर्जन्यवृद्धम्माहिषंतंसूर्यस्यदुहिताभरत्॥ तंगंधर्वाः प्रत्यगृह्णंतंसोमेरसमादधुरिंद्रायें० ऋतंवदन्नृतद्युम्नसत्यंवदन्सत्यकर्मन्॥ श्रद्धांवदन्सोमराजन्धात्रासोमपरिष्कृतः इंद्रायें० सत्यमुग्रस्यबृहतः संस्रवंतिसंस्रवाः॥ संयंतिरसिनोरसाः पुनानोब्रह्मणाहर इंद्रा०॥२६॥ यत्रब्रह्मापवमानछंदस्यां३ वाचंवदन्॥ ग्राव्णासोमेमहीयतेसोमेनानंदंजनयन्निंद्रा० यत्रज्योतिरजस्रंयस्मिँल्लोकेस्वर्हितं॥ तस्मिन्मांधेहिपवमानाः मृतेलोकेअक्षितः इंद्रायेंदोपरिस्रव॥ यत्रराजावैवस्वतोयत्रावरोधनंदिवः॥ यत्रामूर्यह्वतीरापस्तत्रमामृतंकृधींद्रायेंदो० यत्रानुकामंचरणंत्रिनाकेत्रिदिवेदिवः॥ लोकायत्रज्योतिष्मंतस्तत्रमाममृतंकृधींद्रा० यत्रकामानिकामाश्च

म

यत्रब्रध्नस्यविष्टपं॥ स्वधाचयत्रतृप्तिश्चतत्रमाममृतंकृधीन्द्रा० यत्रानंदाश्चमोदाश्चमुदः प्रमुदः आसते॥ कामस्ययत्राप्ताः कामास्तत्रमाममृतंकृधींद्रा०॥२७॥ यदिंदोः पवमानस्यानुधामान्यक्रमीत्॥ तमाहुः सुप्रजाइतियस्तेसोमाविधन्मनः इंद्रा० ऋषेमंत्रकृतांस्तोमैः कश्यपोद्वर्धयन्गिरः॥ सोमन्नमस्यराजानंयोजज्ञेवीरुधांपतिरिंद्रा० सप्तदिशोनानासूर्याः सप्तहोतारः ऋत्विजः॥ देवा आदित्यायेसप्ततेभिः सोमाभिरक्षनः इंद्रायेंदो० यत्तेराजन्छृतंहविस्तेनसोमाभिरक्षनः॥ अरातीवामानस्तारीन्मोचनःकिंचनाममदिंद्रायेंदो०॥२८॥ इतिनवमंमंडलं॥ अग्नेबृहन्नुषसामूर्ध्वोअस्थान्निर्जगन्वांतमसोज्योतिषागात्॥ अग्निर्भानुनारुशतास्वंगआजातोविश्वासद्मान्यप्राः॥ सजातोगर्भोअसिरोदस्योरग्नेचारुर्वि

॥ ५५॥

भृत ऽ ओषधिषु ॥ चित्रः शिशुः परितमांस्यक्तून्प्रमातृभ्यो ऽ अधिकनिक्र
दद्गाः ॥ विष्णुरित्थापरममस्यविद्वान्जातोबृहन्नभिपातितृतीयं ॥
आसायदस्यपयो ऽ अक्रतस्वंसचेतसो ऽ अभ्यर्चन्त्यत्र ॥ अतउत ऽ उत्वा
पितुभृतोजनित्रीरन्नावृधंप्रतिचरन्त्यन्नैः ॥ ता ऽ ईंप्रत्येषिपुनरन्यरूपा
ऽ असित्वंविक्षुमानुषीषुहोता ॥ होतारंचित्ररथमध्वरस्ययज्ञस्य
यज्ञस्यकेतुंरुशन्तं ॥ प्रत्यर्धिंदेवस्यदेवस्यमह्नाश्रियात्व१ग्निमति
थिंजनानाम् ॥ सतुवस्त्राण्यधपेशनानिवसानो ऽ अग्निर्नाभापृथि
व्याः ॥ अरुषोजातः पदइळायाः पुरोहितोराजन्यक्षीहदेवान् ॥ आ
हिद्यावापृथिवी ऽ अग्न ऽ उभेसदापुत्रोनमातरातत्नथ ॥ प्रयाह्यच्छो
शतोयविष्ठाथावहसहस्येहदेवान् ॥ २९ ॥ पिप्रीहिदेवाँ ऽ उशतो

रा

ॠ

यविष्ठविद्वां ऽ ऋतूंरृतुपतेयजेह ॥ येदैव्याऋत्विजस्तेभिरग्नेत्वंहोतॄणामस्या
यजिष्ठः ॥ वेषिहोत्रमुतपोत्रंजनानांमन्धातासिद्रविणोदाऋतावा ॥ स्वाहावयं
कृणवामाहवींषिदेवोदेवान्यजत्वग्निरर्हन् ॥ आदेवानामपिपन्थामगन्म
यच्छक्नवामतदनुप्रवोळ्हुं ॥ अग्निर्विद्वान्त्सयजात्सेदुहोतासो ऽ अध्वरा
न्त्सऋतून्कल्पयाति ॥ यद्वोवयंप्रमिनामव्रतानिविदुषांदेवा ऽ अविदुष्ट
रासः ॥ अग्निष्टद्विश्वमापृणातिविद्वान्येभिर्देवाँऋतुभिः कल्पयाति ॥
यत्पाकत्रामनसादीनदक्षानयज्ञस्यमन्वतेमर्त्यासः ॥ अग्निष्ट ऋतुवि
द्विजानन्याजिष्ठोदेवाँ ऽ ऋतुशोयजाति ॥ विश्वेषांह्यध्वराणामनीकंचित्रं
केतुंजनितात्वाजजान ॥ स ऽ आयजस्वनृवतीरनुक्षाः स्पार्हा ऽ इषः क्षु
मतीर्विश्वजन्याः ॥ यंत्वाद्यावापृथिवीयंत्वापस्त्वष्टायंत्वासुजनिमाज

जान ॥ पंथामनुप्रविद्वान्पितृयाणंद्युमदग्नेसमिधानोविभाहि ॥ ३० ॥
इनोराजन्नरतिस्समिद्धोरौद्रोदक्षायसुषुमां ऽ अदर्शि ॥ चिकिद्विभा
तिभासाबृहतासिक्नीमेतिरुशतीमपाजन् ॥ कृष्णांयदेनीमभिवर्प
साभूज्जनयन्योषांबृहतः पितुर्जाम् ॥ ऊर्ध्वंभानुंसूर्यस्यस्तभायंदिवो
वसुभिररतिर्विभाति ॥ भद्रोभद्रयासचमान ऽ आगात्स्वसारंजारो ऽ
अभ्येतिपश्चात् ॥ सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निर्वितिष्ठन्रुशद्भिर्वर्णैरभिराम
मस्थात् ॥ अस्ययामासोबृहतोनवग्नूनिंधाना ऽ अग्नेः सख्युः शिवस्या
ऽ ईड्यस्यशुष्मोबृहतस्स्वासोभामासोयामन्नक्तवश्चिकित्रे ॥ स्वनान
यस्यभामासः पवतेरोचमानस्यबृहतः सुदिवः ॥ ज्येष्ठेभिर्यस्तेजि
ष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षतिद्यां ॥ अस्यशुष्मासोदद

शि

शानपवेर्जेहमानस्यस्वनयन्नियुद्भिः ॥ प्रत्नेभिर्योरुशद्भिर्देवतमोवि
रेभद्भिररतिर्भातिविभ्वा ॥ स ऽ आवक्षिमहिन ऽ आचसत्सिदिवस्पृ
थिव्योररतिर्युवत्योः ॥ अग्निः सुतुकः सुतुकेभिरश्वैरभस्वद्भीरभस्वां
एहगम्याः ॥ ३१ ॥ प्रतेयक्षिप्रत ऽ इयर्मिमन्मभुवोयथावंद्योनोहवेषु ॥
धन्वन्निवप्रपा ऽ असित्वमग्न ऽ इयक्षवेपूरवेप्रत्नराजन् ॥ यंत्वाजना
सो ऽ अभिसंचरंतिगाव ऽ उष्णमिवव्रजंयविष्ठ ॥ दूतोदेवानामसिमर्त्या
नामंतर्महांश्चरसिरोचनेन ॥ शिशुंनत्वाजेन्यंवर्द्धयंतीमाताबिभर्तिस
चनस्यमाना ॥ धनोरधिप्रवतायासिहर्यंजिगीषसेपशुरिवावसृष्टः ॥
मूरा ऽ अमूरनवयंचिकित्वोमहित्वमग्नेत्वमंगवित्से ॥ शयेववृश्च
रतिजिह्वयादन्रेरिह्यतेयुवतिंविश्पतिःसन् ॥ कूचिज्जायते

सनयासुनव्योवनेतस्थौपलितोधूमकेतुः॥ अस्नातापोवृषभोनप्र
वेतिसचेतसोयंप्रणयंतमर्ताः॥ तनूत्यजेवतस्करावनर्गूरशनाभिर्दश
भिरभ्यधीतां॥ इयंतेअग्नेनव्यसीमनीषायुक्ष्वारथंनशुचयद्भिरंगैः॥
ब्रह्मचतेजातवेदोनमश्चेयंचगीःसदमिद्वर्धनीभूत्॥ रक्षाणोअग्नेत
नयानितोकारक्षोतनस्तन्वोअप्रयुच्छन्॥२२॥ एकःसमुद्रोधरुणोर
यीणामस्मद्धृदोभूरिजन्माविचष्टे॥ सिषक्त्यूधर्निण्योरुपस्थउत्सस्य
मध्येनिहितंपदंवेः॥ समानंनीळंवृषणोवसानाःसंजग्मिरेमहिषाअ
र्वतीभिः॥ ऋतस्यपदंकवयोनिपांतिगुहानामानिदधिरेपराणि॥ ऋता
यिनीमायिनीसंदधातेमित्वाशिशुंजज्ञतुर्वर्धयंती॥ विश्वस्यनाभिंचर
तोध्रुवस्यकवेश्चित्तंतुंमनसावियंतः॥ ऋतस्यहिवर्तनयःसुजातमि

षोवाजायप्रदिवःसचंते॥ अधीवासंरोदसीवावसानेघृतैरन्नैर्वावृधा
तेमधूनां॥ सप्तस्वसॄररुषीर्वावशानोविद्वान्मध्वउज्जभारादृशेकं॥ अ
तर्येमेअंतरिक्षेपुराजाइच्छन्वव्रिमविदत्पूषणस्य॥ सप्तमर्यादाःकवयः
स्ततक्षुस्तासामेकामिदभ्यंहुरोगात्॥ आयोर्हस्कंभउपमस्यनीळेपथां
विसर्गेधरुणेषुतस्थौ॥ असच्चसच्चपरमेव्योमन्दक्षस्यजन्मन्नदितेरु
पस्थे॥ अग्निर्हनःप्रथमजाऋतस्यपूर्वआयुनिवृषभश्चधेनुः॥२३॥
इति०स०पंच०॥५॥५१५॥ ॐ॥ अयंसयस्यशर्मन्नवोभिरग्नेरेधतेजरिता
भिष्टौज्येष्ठेभिर्योभानुभिर्ऋषूणांपर्येतिपरिवीतोविभावा॥ योभानुभिर्विभा
वाविभात्यग्निर्देवेभिःऋतावाजस्रः॥ आयोविवायसख्यासखिभ्योऽपरि
ह्वृतोअत्योनसप्तिः॥ ईशेयोविश्वस्यादेववीतेरीशेविश्वायुरुषसोव्यु

ष्ठो ॥ आयस्मिन्मनाह्वींष्यग्नावरिष्टरथस्कभ्नातिशूषैः ॥ शूषेभिर्वृधोजुषा
णोअर्कैर्देवां३ अच्छारघुपत्वाजिगाति ॥ मंद्रोहोतासजुह्वो३ यजिष्ठः सम्मिश्लो
३ अग्निराजिघर्तिदेवान् ॥ तमुस्रामिंद्रंनरेजमानमग्निंगीर्भिर्नमोभिराकृणु
ध्वं ॥ आयंविप्रासोमतिभिर्गृणंतिजातवेदसंजुह्वंसहानां ॥ संयस्मिन्वि
श्वावसूनिजग्मुर्वाजेनाश्वाःससीवंत३ एवैः ॥ अस्मेऊतीरिंद्रवाततमा३ अ
र्वाचीना३ अग्न३ आकृणुष्व ॥ अधाह्यग्नेमह्नानिषद्यासद्योजज्ञानोहव्योब
भूथ ॥ तंतेदेवासो३ अनुकेतमायन्नधावर्द्धंतप्रथमास३ ऊमाः ॥१॥ स्वस्तिनो
दिवो३ अग्नेपृथिव्याविश्वायुर्द्धेहियजथायदेव ॥ सचेमहितवदस्मप्रकेतैरु
ष्याण३ उरुभिर्देवशंसैः ॥ इमा३ अग्नेमतयस्तुभ्यंजातागोभिरश्वैरभिगृणं
तिराधः ॥ यदातेमर्तो३ अनुभोगमानड्वसोदधानोमतिभिःसुजात ॥ अ

॥५८॥

ग्निंमन्येपितरमग्निमापिमग्निंभ्रातरंसदमित्सखायं ॥ अग्नेरनी
कंबृहतःसपर्यंदिविशुक्रंयजतंसूर्यस्य ॥ सिध्रा३ अग्नेधियो३
अस्मेसनुत्रीर्यंत्रायसेदम३ आनित्यहोता ॥ ऋतावासरोहिदश्वः
पुरुक्षुर्द्युभिरस्मा३ अहभिर्वाममस्तु ॥ द्युभिर्हितंमित्रमिवप्रयोगं
प्रत्नमृत्विजमध्वरस्यजारं ॥ बाहुभ्यामग्निमायवोजनंतविक्षुहो
तारंन्यसादयंत ॥ स्वयंयजस्वदिविदेवदेवान्किंतेपाकःकृणवदप्र
चेताः ॥ यथायज३ ऋतुभिर्देवदेवानेवायजस्वतन्वंसुजात ॥ भ
वानो३ अग्नेवितोतगोपाभवावयस्कृदुतनोवयोधाः ॥ रास्वाचनः
सुमहोहव्यदातिंत्रास्वोतनस्तन्वो३ अप्रयुच्छन् ॥२॥ प्रकेतुनाबृह
तायात्यग्निरारोदसीवृषभोरोरवीति ॥ दिवश्चिदंता३ उपमां३ उ

दानव्धपामुपस्थे महिषोववर्द्ध ॥ मुमोदगर्भोवृषभः ककुद्यानस्रे
मावत्सः शमीवां ऽ अरावीत् ॥ सदेवतात्युयतानि कृण्वन्स्वेषुक्षयेषु
प्रथमोजिगाति ॥ अपोमूर्द्धानंपित्रोरारः ध्वन्यध्वरेदधिरेसूरो ऽ अर्णः
अस्यपत्मन्नरुषीरश्वबुध्नाः ऽ ऋतस्ययोनौतन्वोजुषंत ॥ उष ऽ उषो
हिवसोअग्रेमेषित्वंयमयोरभवोविभावा ॥ ऋतायसप्तदधिषेपदा
निजनयन्मित्रंतन्वे ३ स्वायै ॥ भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्यगोपाभुवोवरु
णोयदृतायवेषि ॥ भुवो ऽ अपान्नपाज्जातवेदोभुवोदूतोयस्यह
व्यंजुजोषः ॥३॥ भुवोयज्ञस्यरजसश्चनेतायत्रानियुद्भिः सचसे
शिवाभिः ॥ दिविमूर्द्धानंदधिषेस्वर्षांजिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहं ॥
अस्यत्रितः ऋतुनावव्रे ऽ अंतरिच्छंधीतिंपितुरेवैः परस्य ॥ सचस्य

॥५९॥

मानः पित्रोरुपस्थेजामिब्रुवाण ऽ आयुधानिवेति ॥ सपित्र्याण्यायु
धानिविद्वानिंद्रेषित ऽ आप्त्यो ऽ अभ्ययुध्यत् ॥ त्रिशीर्षाणंसप्तर
श्मिंजघन्वांत्वाष्ट्रस्यचिन्निः ससृजेत्रितोगाः ॥ भूरींद्र ऽ उदिनक्ष
तमोजोवाभिनत्सत्पतिर्मन्यमानं ॥ त्वाष्ट्रस्यचिद्विश्वरूपस्यगोना
माचक्राणस्त्रीणिशीर्षापराव्रक् ॥४॥ आपोहिष्ठामयोभुवस्ता
न ऽ ऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवः शिवतमोरसस्तस्यभा
जयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्मा ऽ अरंगमामवोयस्यक्ष
यायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥ शन्नोदेवीरभिष्टय ऽ आ
पोभवंतुपीतये । शंयोरभिस्रवंतुनः ॥ ईशानावार्याणांक्षयंतीश्च
र्षणीनां ॥ अपोयाचामिभेषजं ॥ अप्सुमेसोमो ऽ अब्रवीदंतर्विश्वा

निभेषजा॥ अग्निंचविश्वशंभुवं। आपःपृणीतभेषजंवरूथंतन्वे
३मम। ज्योक्चसूर्यंदृशे। इदमापःप्रवहतयत्किंचदुरितंमयि। य
द्वाहमभिदुद्रोहयद्वाशेपऽउतानृतं॥ आपोऽअद्यान्वचारिषंरसे
नसमगस्महि। पयस्वानग्नऽआगहितंमासंसृजवर्चसा। ससृषी
स्तदपसोदिवानक्तंचससृषीः॥ वरेण्यक्रतुरहमादेवीरवसेहुवे
॥५॥ ओचित्सखायंसख्याववृत्यांतिरःपुरूचिदर्णवंजगन्वान्। पि
तुर्नपातमादधीतवेधाऽअधिक्षमिप्रतरंदीध्यानः॥ नतेसखास
ख्यंवष्टयेतत्सलक्ष्मायद्विषुरूपाभवाति। महस्पुत्रासोऽअसु
रस्यवीरादिवोधर्तारऽउर्वियापरिख्यन्॥ उशंतिघातेऽअमृ
तासएतदेकस्यचित्त्यजसंमर्त्यस्य॥ नितेमनोमनसिधाय्यस्मे

जन्युःपतिस्तन्वमाविविश्याः॥ नयत्पुराचकृमाकद्धनूनंमृतावदंतोऽअनृतंरपेम॥ गंधर्वोऽअप्स्वप्याचयोषासानोनाभिःपरमं
जामितन्नौ॥ गर्भेनुनौजनितादंपतीकर्देवस्त्वष्टासविताविश्वरूपः॥ न
किरस्यप्रमिनंतिव्रतानिवेदनावस्यपृथिवीऽउतद्यौः॥६॥ को
ऽअस्यवेदप्रथमस्याह्नःकऽईंददर्शकऽइहप्रवोचत्॥ बृहन्मि
त्रस्यवरुणस्यधामकदुब्रवऽआहनोवीच्यान्नॄन्॥ यमस्यमाय
म्यंकामऽआगन्त्समानेयोनौसहशेय्याय॥ जायेवपत्येतन्वं
रिरिच्यांविचिद्वहेवरथ्येवचक्रा॥ नतिष्ठंतिननिमिषंत्येतेदे
वानांस्पशऽइहयेचरंति॥ अन्येनमदाहनोयाहितूयंतेनविवृ
हरथ्येवचक्रा॥ रात्रीभिरस्माऽअहभिर्दशस्येत्सूर्यस्यचक्षुर्मु

हुरुन्मिमीयात् दिवापृथिव्यामिथुनासबंधू यमीर्यमस्यविभृयाद
जामि ॥ आघाताग्च्छानुत्तरायुगानियत्रजामयः कृणवन्नजामि
उपबर्बृहि वृषभायबाहुमन्यमिच्छस्वसुभगेपतिंमत् ॥७॥ किंभ्रा
तासद्यदनाथंभवाति किमुस्वसायन्निर्ऋतिर्निगच्छात् ॥ काम
मूताबह्वेतद्रपामितन्वामेतन्वं१ संपिपृग्धि नवा उतेत
न्वातन्व१ संपीपृच्यांपापमाहुर्यःस्वसारंनिगच्छात् ॥ अन्य
नमत्प्रमुदःकल्पयस्वनतेभ्रातासुभगेवष्ट्येतत् ॥ बतोबता
सियमनैवतेमनोहृदयंचाविदाम ॥ अन्याकिलत्वांकक्ष्येव
युक्तंपरिष्वजातेलिबुजेववृक्षं ॥ तस्यवात्वंमन इच्छास
वातवाधाकृणुष्वसंविदंसुभद्रां ॥८॥ वृषावृष्णेदुदुहेदोहसा

दिवःपयांसियह्वोअदितेरदाभ्यः ॥ विश्वंसवेदवरुणोयथा
धियासयज्ञियोयजतुयाज्ञियां ऋतून् ॥ रपद्गंधर्वीरप्याचयो
षणानदस्यनादेपरिपातुमेमनः ॥ इष्टस्यमध्ये अदितिर्निधा
तुनोभ्रातानोज्येष्ठःप्रथमोविवोचति ॥ सोचिन्नुभद्राक्षुमती
यशस्वत्युषा उवासमनवेस्वर्वती ॥ यदीमुशंतमुशतामनुक्र
तुमग्निंहोतारंविदथायजीजनन् ॥ अधसंद्रप्सविभ्वंविचक्ष
णंविराभरदिषितःश्येनो अध्वरे यदीविशोवृणतेदस्ममा
र्या अग्निंहोतारमधधीरजायत सदासिरण्वोयवसेवपुष्य
तेहोत्राभिरग्नेमनुषस्वध्वरः ॥ विप्रस्यवायच्छशमान उ
क्थ्य१ वाजंससवां उपयासिभूरिभिः ॥१॥ उदीरयपितरा

जार॰ आभगमियक्षतिहर्यतोहृत्तरिष्यति ॥ विवक्तिवह्निस्व
पस्यतेमखस्तविष्यते॰ असुरोवेपतेमती ॥ यस्ते॰ अग्नेसुम
तिंमर्तो॰ अक्षत्सहसःसूनो॰ अतिसप्रशृण्वे ॥ इषंदधानोव
हमानो॰ अश्वैरासद्युमां॰ अमवान्भूषतिद्यून् ॥ यदग्नएषा
समितिर्भवातिदेवीदेवेषुयजतायजत्र ॥ रत्नाचयद्विभजासि
स्वधावोभागन्नो॰ अत्रवसुमंतंवीतात् ॥ श्रुधीनो॰ अग्नेसद
नेसधस्थेयुक्ष्वारथममृतस्यद्रवित्नु ॥ आनोवहरोदसीदेव
पुत्रेमाकिर्देवानामपभूरिहस्याः ॥१०॥ द्यावाहक्षामाप्रथमे
॰ ऋतेनाभिश्रावेभवतःसत्यवाचा ॥ देवोयन्मर्तान्यजथाय
कृण्वसीदद्धोताप्रत्यङ्स्वमसुंयन् ॥ देवोदेवान्परिभू॰ ऋतेन

॥६२॥

वहानोहव्यंप्रथमश्चिकित्वान् ॥ धूमकेतुःसमिधाभा॰ ऋजीकोमंद्रो
होतानित्योवाचायजीयान् ॥ स्वावृग्देवस्यामृतंयदीगोरतोजाता
सोधारयंत॰ उर्वी ॥ विश्वेदेवासो॰ अनुतत्तेयजुर्गुर्दुहेयदेनीदिव्यंघृ
तंवाः ॥ अर्चामिवांवर्धायापोघृतस्नूद्यावाभूमीशृणुतंरोदसीमे ॥
अहायद्यावोसुनीतिमयन्मध्वानो॰ अत्रापितराशिशीतां ॥ किंस्वि
न्नोराजाजगृहेकदस्यातिव्रतंचकृमाकोविवेद ॥ मित्रश्चिद्धिष्माजु
हुराणोदेवाञ्छ्लोकोनयातामपिवाजो॰ अस्ति ॥११॥ दुर्मन्त्वत्रामृत
स्यनामसलक्ष्मायद्विषुरूपाभवाति ॥ यमस्ययोमनवतेसुमन्त्वग्ने
तमृष्वपाह्यप्रयुच्छन् ॥ यस्मिन्देवाविदथेमादयंतेविवस्वतःसद
नेधारयंते ॥ सूर्येज्योतिरदधुर्मास्य॰ क्तून्परिद्योतनिंचरतो

ऽअजस्त्रायऽअस्मिंन्देवामन्मानिसचरत्यपीच्य३नवयमस्यविद्मा
मित्रोनोऽअत्रादितिनरागान्त्सवितादेवोवरूणायवोचत्॥स्रुधी
नोऽअग्नेसदनेसधस्थेयुक्ष्वारथममृतस्यद्रवित्नुंआनोवहरोदसि
देवपुत्रेमाकिर्देवानामपभूरिहस्याः॥१२॥युजेवांब्रह्मपूर्व्यंनमो
भिर्विश्लोकऽएतुपथ्येवसूरेः॥शृण्वंतुविश्वेऽअमृतस्यपुत्राऽआ
येधामानिदिव्यानितस्थुः॥यमेऽ३वयतमानेयदैतंप्रवांभरन्मा
नुषादेवयंतः॥आसीदतस्वमुलोकंविदानेस्वासस्थेभवतमिं
दवेनः॥पंचपदानिरूपोऽअन्वरोहंचतुष्पदीमन्वेमिव्रतेन॥
अक्षरेणप्रतिमिमएतामृतस्यनाभावधिसंपुनामि॥देवेभ्यः
कमवृणीतमृत्युंप्रजायैकममृतंनावृणीतं॥बृहस्पतिंयज्ञ

॥६३॥

मकृण्वंतऽऋषिंप्रियायमस्तन्व१प्रारिरेचीत्॥सप्तक्षरंतिशिशा
वेमरुत्वतेपित्रेपुत्रासोऽअप्यवीवतन्नृतं॥उभेऽ३दस्योभयस्यरा
जतऽउभेयतेतेऽउभयस्यपुष्यतः॥१३॥परेयिवांसंप्रवतोमहीर
नुबहुभ्यःपंथामनुपस्पशानं॥वैवस्वतंसंगमनंजनानांयमंराजा
नंहविषादुवस्य॥यमोनोगातुंप्रथमोविवेदनैषागव्यूतिरपभर्त
वाऽउ॥यत्रानःपूर्वेपितरःपरेयुरेनाजज्ञानाःपथ्या३अनुस्वाः॥
मातलीकव्यैर्यमोऽअंगिरोभिर्बृहस्पतिऽऋक्वभिर्वावृधानः॥
यांश्चदेवावावृधुर्येचदेवान्स्वाहान्येस्वधयान्येमदंति॥इमंयमप्रस्त
रमाहिसीदांगिरोभिःपितृभिःसंविदानः॥आत्वामंत्राःकविशस्ता
वहंत्वेनाराजन्हविषामादयस्व॥अंगिरोभिरागहियज्ञियेभिर्यमवै

रुपेरित्वमादयस्व ॥ विवस्वंतंहुवेयः पितातेस्मिन्यज्ञेबर्हिष्यानिष
द्य ॥ १४ ॥ अंगिरसोनः पितरोनवग्वाः अथर्वाणोभृगवः सोम्या
सः ॥ तेषांवयंसुमतौयज्ञियानामपिभद्रेसौमनसेस्याम ॥ प्रे
हिप्रेहिपथिभिःपूर्व्येभिर्यत्रानःपूर्वेपितरःपरेयुः ॥ उभाराजाना
स्वधयामदंतायमंपश्यासिवरुणंचदेवं ॥ संगच्छस्वपितृभिःसं
यमेनेष्टापूर्तेनपरमेव्योमन् ॥ हित्वायावद्यंपुनरस्तमेहिसंग
च्छस्वतन्वासुवर्चाः ॥ अपेतवीतविचसर्पतातोस्माएतंपितरो
लोकमक्रन् ॥ अहोभिरद्भिरक्तुभिर्व्यक्तंयमोददात्यवसानमस्मै
अतिद्रवसारमेयौश्वानौचतुरक्षौशबलौसाधुनापथा ॥ अथापितॄन्सु
विदत्रांउपेहियमेनयेसधमादंमदंति ॥ १५ ॥ यौतेश्वानौयमर

क्षितारौचतुरक्षौपथिरक्षीनृचक्षसौ ॥ ताभ्यामेनंपरिदेहिराज
न्स्वस्तिचास्माअनमीवंचधेहि ॥ उरूणसावसुतृपाउदुंबलौ
यमस्यदूतौचरतोजनाँअनु ॥ तावस्मभ्यंदृशयेसूर्यायपुनर्दा
तावसुमद्येहभद्रम् ॥ यमायसोमंसुनुतयमायजुहुताहविः ॥
यमंहयज्ञोगच्छत्यग्निदूतोअरंकृतः ॥ यमायघृतवद्धविर्जुहोत
प्रचतिष्ठत ॥ सनोदेवेष्वायमद्दीर्घमायुःप्रजीवसे ॥ यमायम
धुमत्तमंराज्ञेहव्यंजुहोतन ॥ इदंनमऋषिभ्यःपूर्वजेभ्यःपूर्वेभ्यः
पथिकृद्भ्यः ॥ त्रिकद्रुकेभिःपततिषळुर्वीरेकमिद्बृहत् ॥ त्रिष्टु
ब्गायत्रीछंदांसिसर्वाताययमआहिता ॥ १६ ॥ उदीरतामवरउ
त्परासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः ॥ असुंयईयुरवृकाऋ

॥१६५॥

तन्नास्तेनोवंतुपितरोहवेषु ॥ इदंपितृभ्योनमोऽअस्त्वद्ययेपूर्वासो
यऽउपरासऽईयुः येपार्थिवेरजस्यानिषत्तायेवानूनंसुवृजनासुवि
क्षु ॥ आहंपितॄन्त्सुविदत्राँऽअविसिनपातंचविक्रमणंचविष्णोः
बर्हिषदोयेस्वधयासुतस्यभजंतपित्वस्तऽइहागमिष्ठाः ॥ बर्हिष
दः पितरऽऊत्य१र्वागिमावोहव्याचकृमाजुषध्वं ॥ तऽआगताव
साशंतमेनाथानः शंयोररपोदधात ॥ उपहूताः पितरः सोम्यासो
बर्हिष्येषुनिधिषुप्रियेषु ॥ तऽआगमंतुतऽइहश्रुवंत्वधिब्रुवंतुते
वंत्वस्मान् ॥१७॥ आच्याजानुदक्षिणतोनिषद्येमंयज्ञमभिगृणी
तविश्वे ॥ माहिंसिष्टपितरः केनचिन्नोयद्वऽआगः पुरुषताकराम
आसीनासोऽअरुणीनामुपस्थेरयिंधत्तदाशुषेमर्त्याय ॥ पुत्रेभ्यः

॥१६५॥

पितरस्तस्यवस्वः प्रयच्छततऽइहोर्जंदधात ॥ येनः पूर्वेपितरः स्सो
म्यासोनूहिरेसोमपीथंवसिष्ठाः ॥ तेभिर्यमः संरराणोहवींष्युश
न्नुशद्भिः प्रतिकाममत्तु ॥ येतातृषुर्देवत्राजेहमानाहोत्राविदस्तोम
तष्टासोऽअर्कैः ॥ आग्नेयाहिसुविदत्रेभिरर्वाङ्सत्यैः कव्यैः पितृभि
र्घर्मसद्भिः ॥ येसत्यासोहविरदोहविष्पाऽइंद्रेणदेवैः सरथंदधा
नाः ॥ आग्नेयाहिसहस्रंदेववंदैः परैः पूर्वैः पितृभिर्घर्मसद्भिः ॥
॥१८॥ अग्निष्वात्ताःपितरएहगच्छतसदः सदः सदतसुप्रणीतयः ॥
अत्ताहवींषिप्रयतानिबर्हिष्यथारयिंसर्ववीरंदधातन ॥ त्वम
ग्नऽईडितोजातवेदोवाड्व्यानिसुरभीणिकृत्वी ॥ प्रादाः पितृ
भ्यः स्वधयातेऽअक्षन्नद्धित्वंदेवप्रयताहवींषि ॥ येचेहपितरो

येचनेत्यांश्चविघ्नयांऽउचनप्रविघ्न॥त्वंवेत्थयतितेजातवेदस्व
धाभिर्यज्ञंसुकृतंजुषस्व॥येऽअग्निदग्धायेऽअनग्निदग्धामध्ये
दिवःस्वधयामादयंते॥तेभिःस्वराळसुनीतिमेतांयथावशंतन्वं
कल्पयस्व॥१९॥मैनमग्नेविदहोमाभिशोचोमास्यत्वचंचिक्षिपो
माशरीरं॥यदाशृतंकृणवोजातवेदोथेमेनंप्रहिणतात्पितृभ्यः
शृतंयदाकरसिजातवेदोथेमेनंपरिदत्तात्पितृभ्यः॥यदागछा
त्यसुनीतिमेतामथादेवानांवशनीर्भवाति॥सूर्यंचक्षुर्गछतुवा
तमात्माद्यांचगछपृथिवींचधर्मणा॥अपोवागछयदितत्रतेहि
तमोषधीषुप्रतितिष्ठाशरीरैः॥अजोभागस्तपसातंतपस्वतं
तेशोचिस्तपतुतंतेऽअर्चिः॥यास्तेशिवास्तन्वोजातवेदस्ताभिर्व

हैनंसुकृतामुलोकं॥अवसृजपुनरग्नेपितृभ्योयस्तऽआहुतश्च
रतिस्वधाभिः॥आयुर्वसानऽउपवेतुशेषःसंगछतांतन्वाजातवे
दः॥२०॥यत्तेकृष्णःशकुनऽआतुतोदपिपीलःसर्पउतवाश्वापदः
अग्निष्टद्विश्वादगदंकृणोतुसोमश्चयोब्राह्मणाँऽआविवेश॥अ
ग्नेर्वर्मपरिगोभिर्व्ययस्वसंप्रोर्णुष्वपीवसामेदसाच॥नेत्त्वाधृ
ष्णुर्हरसाजर्हृषाणोदधृग्विधक्ष्यन्पर्यंखयाते॥इममग्नेचमसं
माविजिह्वरःप्रियोदेवानामुतसोम्यानां॥एषयश्चमसोदेवपा
नस्तस्मिंदेवाऽअमृतामादयंते॥क्रव्यादमग्निंप्रहिणोमिदूरं
यमराज्ञोगछतुरिप्रवाहः॥इहैवायमितरोजातवेदादेवेभ्यो
हव्यंवहतुप्रजानन्॥योऽअग्निःक्रव्यात्प्रविवेशवोगृहमिमंप

ग्यग्नितरंजातवेदसं॥तंहरामिपितृयज्ञायदेवंसघर्ममिन्वासर
मेसधस्थे॥२१॥यो॥अग्निःक्रव्यवाहनःपितॄन्यक्षहताव्रृधः
प्रेदुहव्यानिवोच्यातिदेवेभ्यश्चपितृभ्य॥आउशंतस्त्वानिधीमहु
शंतःसमिधीमहि॥उशन्नुशत॥आवहपितॄन्हविषे॥अत
वे॥यंत्वमग्नेसमदहस्तमुनिर्वापयापुनः॥कियांब्वत्ररोहतु
पाकदूर्वाव्यल्कशा॥शीतिकेशीतिकावतिह्लादिकेह्लादिका
वति॥मण्डूक्या॥सुसंगमइमंस्व१ग्निंहर्षय॥२२॥त्वष्टादुहित्रे
वहतुंकृणोतीतीदंविश्वंभुवनंसमेति॥यमस्यमातापर्युह्यमा
नामहोजायाविवस्वतोननाश॥अपागूहन्नमृतांमर्त्येभ्यः
कृत्वीसवर्णामददुर्विवस्वते॥उताश्विनावभरद्यत्तदासीदजहा

॥६७॥

द्वामिथुनासरण्युः॥पूषात्वेतश्च्यावयतुप्रविद्वाननष्टपशुर्भुवनस्य
गोपाः॥सत्वैतेभ्यःपरिददात्पितृभ्योग्निर्देवेभ्यःसुविदत्रियेभ्यः॥
आयुर्विश्वायुःपरिपासतित्वापूषात्वापातुप्रपथेपुरस्तात्॥य
त्रासतेसुकृतोयत्रतेययुस्तत्रत्वादेवःसवितादधातु॥पूषेमा॥
आशा॥अनुवेदसर्वाःसोअस्माँ॥अभयतमेननेषत्॥स्वस्तिदा
॥आघृणिःसर्ववीरोप्रयुच्छन्पुरएतुप्रजानन्॥२३॥प्रपथेपथाम
जनिष्टपूषाप्रपथेदिवःप्रपथेपृथिव्याः॥उभे॥अभिप्रियतमे
सधस्थे॥आचपराचचरतिप्रजानन्॥सरस्वतींदेवयंतोहवंते
सरस्वतीमध्वरेतायमाने॥सरस्वतींसुकृतोअह्वयंतसरस्वतीदा
सुषेवार्यंदात्॥सरस्वतियासरथंययाथस्वधाभिर्देविपितृभिर्म

॥ ६८ ॥

दंती ॥ आसद्यास्मिंबर्हिषिमादयस्वानमीवाइषः आधेह्यस्मे
सरस्वतींयांपितरोहवंतेदक्षिणायज्ञमभिनक्षमाणाः ॥ सहस्रा
र्घमिडोअत्रभागंरायस्पोषंयजमानेषुधेहि ॥ आपोः अस्मान्मा
तरःशुंधयंतुघृतेननोघृतप्वःपुनंतु ॥ विश्वंहिरिप्रंप्रवहंतिदेवी
रुदिदाभ्यःशुचिरापूतएमि ॥ २४ ॥ द्रप्सश्चस्कंदप्रथमांअनुद्यू
निमंचयोनिंअनुयश्चपूर्वः ॥ समानंयोनिमनुसंचरंतंद्रप्संजु
होम्यनुसप्तहोत्राः ॥ यस्तेद्रप्सस्कंदतियस्तेअंशुर्बाहुच्युतोधि
षणायाःउपस्थात् ॥ अध्वर्योर्वापरिवायःपवित्रात्तंतेजुहोमि
मनसावषट्कृतं ॥ यस्तेद्रप्सस्कन्नोयस्तेअंशुरवश्चयःपरःस्रु
चा ॥ अयंदेवोबृहस्पतिःसंतासिंचतुराधसे ॥ पयस्वतीरोषध

॥ ६८ ॥

यःपयस्वंमामकंवचः ॥ अपांपयस्वादित्पयस्तेनमासहशुंधत
॥ २५ ॥ परंमृत्योअनुपरेहिपंथांयस्तेस्वइतरोदेवयानात् ॥ च
क्षुष्मतेशृण्वतेतेब्रवीमिमानःप्रजांरीरिषोमोतवीरान् ॥ मृत्योःपदं
योपयंतोयदैतद्राघीयआयुःप्रतरंदधानाः ॥ आप्यायमानाःप्र
जयाधनेनशुद्धाःपूताभवतयज्ञियासः ॥ इमेजीवाविमृतैराववृ
त्रन्नभूद्भद्रादेवहूतिर्नोअद्य ॥ प्रांचोअगामनृतयेहसायद्रा
घीयआयुःप्रतरंदधानाः ॥ इमंजीवेभ्यःपरिधिंदधामिमैषांनुगा
दपरोअर्थमेतं ॥ शतंजीवंतुशरदःपुरूचीरंतर्मृत्युंदधतांप
र्वतेन ॥ यथाहान्यनुपूर्वंभवंतियथऋतवऋतुभिर्यंतिसाधु ॥
यथानपूर्वमपरोजहात्येवाधातरायूंषिकल्पयैषां ॥ २६ ॥ आरो

हृतायुर्जरसं स्वृणाना । अनुपूर्वं यतमाना यतिष्ठ इह त्वष्टा सुजनिमा स
जोषा दीर्घमायुः करति जीवसे वः ॥ इमा नारीरविधवाः सुपत्नीराञ्जने
न सर्पिषा संविशंतु ॥ अनश्रवो नमीवाः सुरत्ना । आरोहंतु जनयो यो
निमग्रे ॥ उदीर्ष्व नार्यभिजीवलोकं गतासुमेतमुपशेष एहि ॥ हस्तग्रा
भस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभिसंबभूथ ॥ धनुर्हस्तादाददानो
मृतस्यास्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ॥ अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वा
स्पृधो । अभिमातीर्जयेम ॥ उपसर्प मातरं भूमिमेतामुरुव्यचसं
पृथिवीं सुशेवां ॥ ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावते । एषा त्वा पातु नि
र्ऋतेरुपस्थात् ॥ २७ ॥ उच्छ्वंचस्व पृथिवि मा नि बाधिथाः सूपाय
नास्मै भव सूपवंचना ॥ माता पुत्रं यथा सिचाभ्येनं भूम । ऊर्णुहि ॥

उच्छ्वंचमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित । उप हि श्रयंताम् ॥ ते
गृहासो घृतश्चुतो भवंतु विश्वाहास्मै शरणाः संत्वत्र ॥ उत्ते स्तभ्ना
मि पृथिवीं त्वत्परीमं लोगं निदधन्मो । अहं रिषं ॥ एतां स्थूणां पितरो
धारयंतु ते त्रा यमः सादना ते मिनोतु ॥ प्रतीचीने नामहनीषाः पर्ण
मिवा दधुः ॥ प्रतीचीं जग्रभा वाचमश्वं रशनया यथा ॥ २८ ॥ इति स
समाष्टके षष्ठमोध्यायः ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥
ॐ निवर्तध्वं मानुगात अस्मान्त्सिषक्त रेवतीः ॥ अग्नीषोमा पुनर्वसू
। अस्मे धारयतं रयिं ॥ पुनरेना निवर्तय पुनरेना न्याकुरु ॥ इंद्र एणा नि
यच्छत्वग्निरेना । उपाजतु ॥ पुनरेता निवर्तंतामस्मिन्पुष्यंतु गोपतौ ॥ इ
हैवाग्ने नि धारयेह तिष्ठतु या रयिः ॥ यन्नियानं न्ययनं संज्ञानं यत्परा

... यतां॥आवर्तनंनिवर्तनंयोगोपा॥अपितंहुवे॥यः॥उदानउव्य
यनंय॥उदानंपरायणं॥आवर्तनंनिवर्तनमपिगोपानिवर्तताम्॥आनि
वर्तनिवर्तयपुनर्नः॥इंद्रगारदेहि॥जीवाभिर्भुनजामहे॥परिवोविश्वतो
दध॥ऊर्जाघृतेनपयसा॥येदेवाःकेचयज्ञियाःस्तेरय्यासंसृजंतुनः
आनिवर्तनवर्तयनिनिवर्तनवर्तय॥भूम्याश्चतस्त्रःप्रदिशःस्ताभ्य
एनानिवर्तय॥भद्रन्नो॥अपितयमनः॥१॥अग्निमीळेभुजांयविष्ठं
शासामित्रंदुर्धरीतुं॥यस्यधर्मंस्व॥एनीःसपर्यंतिमातुरूधः॥यमा
सारूपनीवंभासाकेतुंवर्द्धयंति॥भ्राजतिश्रेरिदन्॥अर्योविशां
गातुरेतिप्रयदानट्दिवो॥अतान्॥कविरभ्रंदीधानः॥जुषद्धव्यामा
नुषस्योर्ध्वस्तस्थावृभ्वायज्ञे॥मिन्वन्सद्मपुरः॥एति॥सहिक्षेमोह

विर्यज्ञःश्रुष्टीदस्यगातुरेति॥अग्निंदेवावाशीमंतं॥२॥यज्ञासाहंदु
वइषाग्निंपूर्वस्यशेवस्य॥अद्रेःसूनुःमायुमाहुः॥नरोयेकेचास्मदाविश्वेतेवाम॥आस्युः॥अग्निंतविषावर्द्धतः॥कृष्णाःश्वेतोरुषोयामो॥
अस्यब्रध्न॥ऋज्रउतशोणोयशस्वान्॥हिरण्यरूपंजनिताजजान॥
एवाते॥अग्नेविमदोमनीषामूर्जोनपादमृतेभिःसजोषाः॥गिर॥आ
वक्षत्सुमतीरियान॥इषमूर्जंसुक्षितिंविश्वमाभाः॥३॥आग्निंनस्व
वृक्तिभिर्होतारंत्वावृणीमहे॥यज्ञायस्तीर्णबर्हिषेविवोमदेशीरं
पावकशोचिषंविवक्षसे॥त्वामुतेस्वाभुवःशुंभंत्यश्वराधसः॥वेति
त्वामुपसेचनिविवोमद॥ऋजीतिरग्न॥आहुतिर्विवक्षसे॥त्वेधर्मा
ण॥आसतेजुहूभिःसिंचतीरिव॥कृष्णारूपाण्यर्जुनाविवोमदेवि

ष्वा ऽ अधि श्रियो धिषे विवक्षसे ॥ यमग्ने मन्यसे रयिं सहसावन्नमर्त्य ॥ त
मानोवाजसातये विवोमदे यज्ञेषुचित्रमाभरा विवक्षसे ॥ अग्निर्जातो ऽ
अथर्वणाविदद्विश्वानिकाव्या ॥ भुवद्दूतोविवस्वतोविवोमदे प्रियोयम
स्यकाम्योविवक्षसे ॥ ४ ॥ त्वांयज्ञेष्वीळतेऽग्नेप्रयत्यध्वरे । त्वंवसूनिका
म्याविवोमदेविश्वादधासिदाशुषेविवक्षसे । त्वांयज्ञेष्वृत्विजंचारुमग्नेनि
षेदिरे । घृतप्रतीकंमनुषोविवोमदेशुक्रंचेतिष्ठमक्षभिर्विवक्षसे ।
अग्नेशुक्रेणशोचिषोरुप्रथयसेबृहत् । अभिक्रन्दन्वृषायसेवि
वोमदेगर्भंदधासिजामिषुविवक्षसे ॥ ५ ॥ कुहश्रुत ऽ इन्द्रः कस्मिन्न
द्यजनेमित्रोनश्रूयते ॥ ऋषीणांवायःक्षयेगुहावाचर्कृषेगिरा ॥ इह
श्रुतइन्द्रो ऽ अस्मे ऽ अद्यस्तवेवज्र्यृचीषमः ॥ मित्रोनयोजनेष्वायश

श्चक्रे ऽ असाम्या । महोयस्पतिः शवसो ऽ असाम्यामहोनृम्णस्य
तूतुजिः ॥ भर्तावज्रस्यधृष्णोः पितापुत्रमिवप्रियं ॥ युजानो ऽ अश्वा
वातस्यधुनीदेवोदेवस्यवज्रिवः ॥ स्यन्तापथाविरुक्मतासृजान
स्तोष्यध्वनः ॥ त्वंत्याचिद्वातस्याश्वागाऋज्रात्मनावहध्यै ॥ ययोर्देवो
नमर्त्योयन्तानकिर्विदाय्यः ॥ ६ ॥ अधग्मन्तोशनापृच्छतेवांकदर्थान
ऽ आगृहं ॥ आजग्मथुःपराकाद्दिवश्चग्मश्चमर्त्यं ॥ आन ऽ इन्द्रपृक्षसेऽस्मा
कंब्रह्मोद्यतं ॥ तत्त्वायाम्यामहेवःशुष्णंयोहन्तमानुषं ॥ अकर्मादस्यु
रभिनो ऽ अमन्तुरन्यव्रतो ऽ अमानुषः ॥ त्वंतस्यामित्रहन्वधर्दासस्य
दंभय ॥ त्वंनइन्द्रशूरशूरैरुतत्वोतासोबर्हणा ॥ पुरुत्रातेविपूर्तयो
नवन्तक्षोणयोयथा ॥ त्वंतान्वृत्रहत्येचोदयोनॄन्कार्पाणेशूरव

ग्मश्च

ज्रिवः ॥ गुहायदीकवीनां विशांनक्षत्रशवसां ॥७॥ मृक्षूलात ३ इंद्रदा
नाप्नस ३ आक्षाणेश्शूरवज्रिवः ॥ यद्धुसुह्वेस्य दंभयोजातंविश्वंस
याविभिः ॥ माकुध्र्यगिंद्रशूरवस्वीरस्मेभूवन्नभिष्टयः ॥ वयंवयन्त
३ आसांस्कृन्नेस्यामवज्रिवः ॥ अस्मेतात ३ इंद्रसंतुसत्याहिंसंती
रूपस्पृशः ॥ विद्यामयासांभुजोधेनूनान्नधृज्रिवः ॥ अहूस्तायदप
दीवर्धनृक्षाः शचीभिर्वेद्यानां ॥ शुष्णंपरिप्रदक्षिणिद्विश्वायवेनि
श्नीम्नथः ॥ पिबापिबेदिंद्रशूरसोमंमारिषण्योवसवानवसुः स
न ॥ उतत्रायस्वगृणतोमघोनोमहश्चरायोरेवतस्कृधीनः ॥८॥
यजामत ३ इंद्रंवज्रंदक्षिणंहरीणांरथ्यं १ विव्रतानां ॥ प्रश्मश्रु
दोधुवदूर्ध्वथाभूद्विसेनाभिर्दयमानोविराधसा ॥ हरीन्वस्ययाः

॥७२॥

वनेविदेचास्विंद्रोमघैर्मघवावृत्रहाभुवत ॥ ऋभुर्वाजऋभुक्षाः पत्य
तेशवोवक्षणोमिदासस्यनामचित ॥ यदावज्रंहिरण्यमिदथारथंहरि
यमस्यवहतोविसूरिभिः ॥ आतिष्ठतिमघवासनश्रुत ३ इंद्रोवाजस्य
दीर्घश्रवसस्पतिः ॥ सोचिन्नुवृष्टिर्यूथ्या ३ स्वासचांइंद्रश्मश्रूणिह
रिताभिप्रुष्णुते ॥ अववेतिसुक्षयंसुतेमधूदिद्धूनोतिवातोयथा
वनं ॥ योवाचाविवाचोमृध्रवाचः पुरूसहस्राशिवाजघान ॥ तत्त
दिदस्यपौस्यंगृणीमसिपितेवयस्तविषींवावृधेशवः ॥ स्तोमन्त

७३

ऽइंद्राविमदा ऽ अजीजनंनपूर्व्यंपुरुतमंसूदानवे ॥ विभ्राह्यस्यभो
जनमिनस्ययदापमुन्नगोपाः करामहे ॥ माकिर्नएनासख्याव
यौषुस्तवचेंद्रविमदस्यच ऽ ऋषेः ॥ विभाहितेप्रमतिंदेवजामिव
दस्मैतेसंतुसख्याशिवानि ॥९॥ इंद्रसोममिमंपिबमधुमंतंचमू
सुतं ॥ अस्मेरयिंनिधारयविवोमदेसहस्रिणंपुरुवसोविवक्षसे ॥
त्वांयज्ञेभिरुक्थैरुपहव्येभिरीमहे ॥ शचीपतेशचीनांविवोमदे
श्रेष्ठंनोधेहिवार्यंविवक्षसे ॥ यस्पातिवार्याणामसिरध्रस्यचो

७३

दिता ॥ इंद्रः स्तोतॄणामविताविवोमदेद्विषोनः पांह्यंहसोविवक्ष
से ॥ युवंशक्रामायाविनासमीचीनिरमंथितं ॥ विमदेनयदीळि
तानासत्यानिरमंथतं ॥ विश्वेदेवा ऽ अकृपंतसमीच्योर्निष्पतं
त्योः ॥ नासत्यावब्रुवन्देवाः पुनरावहतादिति ॥ मधुमन्मेपरायणं
मधुमत्पुनरायनं ॥ तानोदेवादेवतयायुवंमधुमतस्कृत ॥१०॥ भ
द्रंनो ऽ अपिवातयमनोदक्षमुतक्रतुं ॥ अधातेसख्ये ऽ अंधसो
विवोमदेरणन्गावोनयवसेविवक्षसे ॥ हृदिस्पृशस्त ऽ आसते
विश्वेषुसोमधामसु ॥ अधाकामाइमेममविवोमदेवितिष्ठंतेवसूयवो

२
७३

विवक्षसे॥ उतत्वाग्निसोमतेप्राहंगमिनामिपाक्या। अधापितेवसूनवोविवोमदे
मृळानो। अभिचिद्वधाद्विवक्षसे। समुप्रयंतिधीयः सर्गासोवतां। इव। क्रतुंनः सो
मजीवसेविवोमदेधारयाचमसां। इवविवक्षसे। तवत्येसोमशक्तिभिर्निकामा
सोव्यृण्विरे। गृत्सस्यधीरास्तवसोविवोमदेव्रजंगोमंतमश्विनंविवक्षसे॥११॥
पशुंनः सोमरक्षसिपुरुत्राविष्ठितंजगत्। समाकृणोषिजीवसेविवोमदेविश्वा
संपश्यन्भुवनाविवक्षसे। त्वंनः सोमविश्वतोगोपा। अदाभ्योभव। सेधराजन्न
पस्रिधोविवोमदेमानोदुःशंस। ईशताविवक्षसे। त्वंनः सोमसुक्रतुर्वयोधे
यायजागृहि। क्षेत्रवित्तरोमनुषोविवोमदेद्रुहोनः पाह्यंहसोविवक्षसे। त्व
न्नोवृत्रहन्तमेंद्रस्येंदोशिवः सखा॥ यत्सींहवंतेसमिथेविवोमदेयुध्यमाना
स्तोकसातौविवक्षसे॥ अयंघसतुरोमदः इंद्रस्यवर्द्धतप्रियः॥ अयंकक्षीवतोमहो
विवोमदेमतिंविप्रस्यवर्द्धयद्विवक्षसे। अयंविप्रायदाशुषेवाजां इयर्तिगोमतः॥ अयं
सप्तभ्यः आवरंविवोमदेप्रांधंश्रोणंचतारिषद्विवक्षसे॥१२॥ प्रश्वदामनीषास्पार्हायंति

२
७३

नियुतः॥ प्रदस्रानियुद्रथः पूषाअविष्टुमाहिनः॥ यस्यत्यन्महित्वं
वाताप्यमयंजनः॥ विप्रआवंसद्धीतिभिश्चिकेतसुष्टुतीनां॥ स
वेदसुष्टुतीनामिंदुर्नपूषावृषा॥ अभिप्सुरः प्रुषायतिव्रजंन। आ
प्रुषायति॥ मंसीमहित्वावयमस्माकंदेवपूषन्॥ मतीनांचसाधं
नंविप्राणांचाधवं॥ प्रत्यर्द्धिर्यज्ञानामश्वहयोरथानां॥ ऋषिः सयो
मनुर्हितोविप्रस्ययावयत्सखः॥१३॥ आधीषमाणायाः पतिः शु
चायाश्चशुचस्यच॥ वासोवायोविनामावासांसिमर्मृजत्॥ इनोवा
जानांपतिरिनः पुष्टीनांसखा॥ प्रश्मश्रुहर्यतोदूधोद्विवृथायो।
अदाभ्यः॥ आतेरथस्यपूषन्नजाधुरंववृत्युः॥ विश्वस्यार्थिनः स
खासनोजा। अनपच्युतः॥ अस्माकमूर्जारथंपूषा। अविष्टुमाहि

नः॥भुवद्वाजानांवृधइमंनःशृणवद्धवं॥१४॥असत्सुमेजरितुःसा
भिवेगोयत्सुन्वतेयजमानायशिक्षंऽअनाशीर्दामहमस्मिप्रहंतास
त्यध्वृतंवृजिनायंतमाभुं॥यदीदहंयुधयेसंनयान्यदेवयूंतन्वाऽ
शूशुजानान्॥अमातेतुम्रंवृषभंपचानितीव्रंसुतंपंचदशंनिषिंच॥
नाहंतंवेदयऽइतिब्रवीत्यदेवयूंत्समरणेजघन्वान्॥यदावाख्यत्स
मरणमृघावदादिद्धमेवृषभाप्रब्रुवंति॥यदज्ञातेषुवृजनेष्वासं
विश्वेसतोमघवानोमऽआसन्॥जिनामिवेत्क्षेमऽआसंतमाभुंप्र
तंक्षिणांपर्वतेपादगृह्य॥नवाउमांवृजनेवारयंतेनपर्वतासोयद
हंमनस्ये॥ममस्वनात्कृधुकर्णोभयातऽएवेदनुद्यून्किरणःसमे
जात्॥१५॥दर्शन्न्वत्रशृतपांऽअनिंद्रान्बाहुक्षदःशरवेपत्यमाना

न्॥घृषुंवायेनिनिदुःसखायमध्यून्वेषुपवयोववृत्युः॥अभूर्वौ
क्षीर्व्यु१आयुरानड्दर्षन्नुपूर्वोऽअपरोनुदर्षत्॥द्वेपवस्तेपरितंन
भूतोयोऽअस्यपारेरजसोविवेष॥गावोयवंप्रयुताऽअर्योऽअ
क्षन्ताऽअपश्यंसहगोपाश्चरंतीः॥हवाइदर्योऽअभितःसमा
यन्कियदासुःस्वपतिश्छंदयाते॥संयद्वयंयवसादोजनानामहंय
वादऽउर्वज्रेऽअंतः॥अत्रायुक्तोवसातारमिच्छादथोऽअयुक्तंयुन
जद्ववन्वान्॥अत्रेदुमेमंससेसत्यमुक्तंद्विपाच्चयच्चतुष्पात्संसृ
जानि॥स्त्रीभिर्योऽअत्रवृषणंपृतन्यादयुद्धोऽअस्यविभजानिवे
दः॥१६॥यस्यानक्षादुहिताजात्वासकस्तांविद्वांऽअभिमन्याते
ऽअंधां॥कतरोमेनिंप्रतितंमुचातेयऽईंवहातेयऽईंवावरेयात्॥

कियतीयोषामर्यतोवधूयोः परिप्रीतापन्यसावार्येण ॥ भद्रावधूर्भ
वतियत्सुपेशाः स्वयंसामित्रंवनुतेजनेचित् ॥ पत्तोजगार प्रत्यंचम
त्तिशीर्ष्णाशिरः प्रातिदधौवरूथं ॥ आसीन ऊर्ध्वामुपसिक्षिणाति
न्यङुत्तानामन्वेतिभूमिं ॥ बृहन्नछायो अपलाशोअर्वातस्थौमा
ताविषितो अत्तिगर्भः ॥ अन्यस्यावत्संरिहतीमिमायकयाभुवानि
दधेधेनुरूधः ॥ सप्तवीरासो अधरादुदायन्नष्टोत्तरात्तात्समज
ग्मिरंते ॥ नवपश्चातात्स्थिविमंत आयंदशप्राक्सानुवितिरंत्यश्नः ॥
॥१५॥ दशानामेकंकपिलंसमानंतंहिन्वंतिक्रतवेपार्याय ॥ गर्भंमा
तासुधितंवक्षणास्ववेनंतंतुषयंतिबिभर्ति ॥ पिवानंमेषमपचं
तवीरान्युप्ता अक्षा अनुदीव आसन् ॥ द्वाधनुंबृहतीमप्स्वांतः

पवित्रवंताचरतःपुनता ॥ विक्रोशनासोविष्वंच आयन्पचातिने
मोनहिपक्षदर्धः ॥ अयंमेदेवःसवितातदाहद्रुवन्न इद्वनवत्सर्पि
रंनः ॥ अपश्यंग्रामंवहमानमारादचक्रयास्वधयावर्तमानं ॥ सि
षक्त्यर्यः प्रयुगाजनानांसद्यःशिश्नाप्रमिनानोनवीयान् ॥ एतौ
मेगावौप्रमरस्ययुक्तौमोषुप्रसेधीर्मुहुरिन्ममधि ॥ आपश्चिदस्य
विनशंत्यर्थंसूरश्चमर्कउपरोबभूवान् ॥१८॥ अयंयोवज्रःपुरुधा
विवृत्तोवःसूर्यस्यबृहतःपुरीषात् ॥ श्रवइदेनापरो अन्यदस्ति
तदव्यथीजरिमाणस्तरंति ॥ वृक्षेवृक्षेनियतामिमयद्गौस्ततो
वयःप्रपतान्पूरुषादः अथेदंविश्वंभुवनंभयात इंद्रासुन्वदृ
षयेचाशिक्षत् ॥ देवानांमानेप्रथमा अतिष्ठन्कृंतत्रादेषामु

परा॒ऽउदा॑यन् ॥ त्रय॑स्तपंति पृथि॒वीम॑नू॒पा द्वा बृबू॑कं॒ वह॑तः॒ पुरी॑षं ॥ सा
ते॑ जी॒वातु॑रु॒त तस्य॑ विद्धि॒ मास्मै॑ता॒दृगप॑ गूहः स॒म॒र्ये॑ ॥ आ॒विस्स्वः॑ कृणु॒
ते॒ गूह॑ते बु॒सं स पा॒दुर॑स्य नि॒र्णिजो॒ न मु॑च्यते ॥१९॥ विश्वो॒ ह्य१॒॑न्यो॒ऽअ॒रि
रा॒ज॒गाम॒ ममेद॒ह श्वशु॑रो॒ ना ज॑गाम ॥ ज॒क्षीया॒द्धा॒ना॒ऽउ॒त सोमं॑ प॒
पी॒यात्स्वा॑शितः॒ पुन॒रस्तं॑ जगा॒याल् ॥ स रोरु॑वद्वृष॒भस्ति॒ग्मशृं॑गो॒ वर्ष्मं॑
तस्थौ वरि॒मन्ना पृ॑थि॒व्याः ॥ विश्वे॑ष्वेनं वृ॒जने॑षु पामि॒ यो मे॑ कु॒क्षी सु॒
तसो॑मः पृ॒णाति॑ ॥ अद्रि॑णा ते म॒ंदिन॑ऽइंद्र॒ तूया॑न्सु॒न्वंति॒ सोमा॒न्पिब॒
सि॒ त्वमे॑षां ॥ पचं॑ति ते वृष॒भाँ॒ऽआ॒त्सि तेषां॑ पृ॒क्षेण॒ यन्म॑घवन्हू॒यमा॑नः
इ॒दं सु मे॑ जरित॒रा चि॑किद्धि प्रती॒पं शापं॑ न॒द्यो॑ वहंति ॥ लो॒पा॒शः सिं॒हं प्र॒
त्यं॑चमत्साः क्रो॒ष्टा व॑रा॒हं निर॑तक्त॒ कक्षा॑त् ॥ क॒था त॑ऽए॒तदह॒मा चि॑के

तं॒ गृत्स॑स्य॒ पाक॑स्त॒वसो॑ मनी॒षां ॥ त्वन्नो॑ वि॒द्वाँ ऋ॑तु॒था वि वो॑चो॒ यमर्द्धं॑ ते
मघव॒न्क्षेम्या॒ धूः ॥ ए॒वा हि मां त॒वसं॑ व॒र्द्धयं॑ति दि॒वश्चि॑न्मे बृह॒त॒ऽउत्त॑रा
धूः ॥ पु॒रू स॒हस्रा॒ नि शि॑शामि सा॒कम॑श॒त्रुं हि मा॒ जनि॑ता ज॒जान॑ ॥२०॥
ए॒वा हि मां त॒वसं॑ ज॒ज्ञुरु॒ग्रं कर्म॑न्कर्म॒न्वृष॑ण॒मिन्द्र॑ दे॒वाः ॥ वधी॑ वृ॒त्रं वज्रे॑
ण मंदसा॒नोऽप॑ व्र॒जं म॑हि॒ना दा॒शुषे॑ वं ॥ दे॒वास॑ऽआयन्पर॒शूँर॑बिभ्र॒
न्वना॑ वृ॒श्चंतो॑ऽअ॒भि वि॒ड्भिरा॑यन् ॥ नि सु॒द्र्वं१॒॑ दध॑तो व॒क्षणा॑सु॒ यत्रा॑
कृपी॑टमनु॒ तद्द॑हंति ॥ श॒शः क्षु॒रं प्र॒त्यंचं॑ जगा॒राद्रिं॑ लो॒गेन॒ व्य॑भेदमा॒
रात् ॥ बृ॒हंतं॑ चिदृह॒ते र॑ंधयानि॒ वय॑द्व॒त्सो वृ॑ष॒भं शूशु॑वानाः ॥ सु॒प
र्णऽइ॒त्था न॒खमा सि॑षा॒याव॑रुद्धः परि॒पदं॒ न सिं॒हः ॥ नि॒रु॒द्धश्चि॑न्महि॒
षस्त॒र्ष्यावा॑न्गो॒धा तस्मा॑ऽअय॒थं क॑र्षदे॒तत् ॥ तेभ्यो॒ गो॒धा॒ऽअ॒य॒थं

॥७७॥

कर्षदेतयेन्नमएः प्रतिपीयत्नन्नैः ॥ सिमउक्ष्णोवस्स्वां ऽ अदं ग्तिस्व
यंबलानितुन्वः म्रणानाः ॥ एतेन्नामीभिः स्कन्नामी ऽ अभूवुन्येहिन्वि
रेतन्व भसोमउक्थैः ॥ नवद्दन्नुपनोमाग्दिवाजांग्दिविम्नवोदधि
षेनाम । वीरः ॥ २१ ॥ वनेन वायोन्यधायिचाकं घुम्निर्वास्तोमोभुर
णावजीगः ॥ यस्येदिंद्रः पुरुदिनेषुहोनानृणांनर्योनृतमाः क्ष
पावान् ॥ प्रते ऽ अस्या ऽ उषसोप्रापरस्यानृतोस्यामनृतमस्य
नृणां ॥ अनुत्रिशोकः शतमावहंन्नृन्कुत्सेनरथोयो ऽ असत्सवा

स

न् ॥ यस्तेमद ऽ इंद्ररंत्योभूद्दुरोगिरो ऽ अभ्युग्रोविधाव ॥ कद्वाहोअ
र्वागुपमामनीषाआत्वाशक्यामुपमंराधो ऽ अन्नैः ॥ कदुद्युम्न
मिंद्रत्वावतोनृन्कयाधियाकरसेकन्न ऽ आगन् ॥ मित्रोनसत्य

॥७७॥

उरुगायभृत्या ऽ अन्नेसमस्ययदसन्मनीषाः ॥ प्रेरयसूरोअर्थन्नपा

पा

रंये ऽ अस्यकामंजनिधाः ऽ इवग्मन् ॥ गिरस्युयेतेतुविजातपूर्वीर्नर इंद्र
प्रतिसिक्षन्त्यन्नैः ॥ २२ ॥ मात्रेनुतेस्कमितेइंद्रपूर्वी द्यौर्मज्मनापृथि
वीकाव्येन ॥ वरायतेघृतवंतः सुतासः स्वाद्मन्भवंतुपीतयेमधूनि ॥
आमध्वो ऽ अस्माआसिचन्नमत्रमिंद्रायपूर्णंसहिसत्यराधाः ॥ स
वावृधेवरिमन्नापृथिव्या ऽ अभिक्रत्वानर्यः पौंस्यैश्च ॥ व्यानळि
द्रः पृतनास्वोजा ऽ आस्मैयतंतेसख्यायपूर्वीः ॥ आस्मारथन्न
पृतनासुतिष्ठयंभद्रयासुमत्याचोदयासे ॥ २३ ॥ प्रदेवत्राब्रह्मणे
गातुरेत्वपो ऽ अच्छामनसोनप्रयुक्ति ॥ महींमित्रस्यवरुणस्यधा
सिंपृथुज्रयसेरीरधासुवृक्तिं ॥ अध्वर्यवोहविष्मंतोहिभूताच्छा

परं॰तोशतीरुशंतः॥ अवयाश्वध्वे॥ अरुणः स्कपर्णस्तमास्यध्व मूर्मिमघास्कहस्ता॥ अध्वर्यवोपईतासमुद्रमपांनपातंह्वविषाय जध्वं॥ सवोददद्रूर्मिमद्यास्कपूतं तस्मैसोमंमधुमंतंसुनोत॥ यो॥ अ निध्मोदीदयदप्स्वं१ तर्यंविप्रास॥ ईळतेध्वरेषु॥ अपांनपांमधुम तीरपोदायाभिरिंद्रोवावृधेवीर्याय॥ याभिः सोमोमोदतेहर्षतेचक ल्याणीभिर्युवतिभिर्नमर्यः॥ ता॥ अध्वर्यो॥ अपो॥ अच्छापरे हियद्दा सिंचा॥ ओषधीभिः पुनीतात्॥२४॥ एवेघूनेयुवतयोनमंतयदीमु शन्नुशतीरेत्यच्छ॥ संजानतेमनसासंचिकित्रेध्वर्यवोधिषणापश्च देवीः॥ योवोवृताभ्यो॥ अकृणोदुलोकंयोवोमह्या॥ अभिशस्तेर

मुंचत्॥ तस्मा॥ इंद्रायमधुमंतमूर्मिदेवमादनंप्रहिणोतमापः॥ प्रा स्मैहिनोतमधुमंतमूर्मिंगर्भोयोवः सिंधवोमध्वउत्सः॥ घृतपृष्ठमी उयमध्वरेष्वापोरेवतीः शृणुताहवंमे॥ तासिंधवोमत्सरमिंद्रपानमू र्मिंप्रहेतय॥ उभेइयार्त्ति॥ मदच्युतमौशानन्नभोजांपरित्रितंतुंविच रंतमुत्सं॥ आवर्वृततीरधनुद्विधारागोषुयुधोननियवंचरंतीः॥ ऋ षेजनित्रीर्भुवनस्यपत्नीरपोवंदस्वसवृधःसयोनीः॥२५॥ हिनोता नो॥ अध्वरंदेवयज्याहिनोतब्रह्मसनयेधनानां॥ ऋतस्ययोगेविष्य ध्वमूधः श्रुष्टीवरीर्भूतनास्मभ्यमापः॥ आपोरेवतीः क्षयथाहिव स्वः क्रतुंचभद्रंबिभृथामृतंच॥ रायश्चस्थस्वपत्यस्यपत्नीःसरस्वती

स

तऽऊर्णतेवयोधात् ॥ प्रतियदापोऽअदृश्रमायतीर्घृतंपयांसिबिभ्र
तीर्मधूनि ॥ अध्वर्युभिर्मनसासंविदानाऽइंद्रायसोमंसुषुतंभरंतीः ॥
एमाऽअग्मन्नेवतीर्जीवधन्याऽअध्वर्यवःसादयतासखायः ॥ नि
बर्हिषिधत्तनसोम्यासोऽपांनप्त्रासंविदासएनाः ॥ आग्मन्नापऽउ
शतीर्बर्हिरेदंन्यध्वरेऽअसदंदेवयंतीः ॥ अध्वर्यवःसुनुतेंद्रायसोम
मभूदुवःसुशकादेवयज्या ॥२६॥ आनोदेवानामुपवेतुशंसोविश्वे
भिस्तुरैरवसेयजत्रः ॥ तेभिर्वयंसुषखायोभवेमतरंतोविश्वादुरि
तास्याम ॥ परिचिन्मर्तोद्रविणंममन्यादृतस्यपथानमसाविवासे
त् ॥ उतस्वेनक्रतुनासंवदेतश्रेयांसंदक्षंमनसाजगृभ्यात् ॥ अधा

यिधीतिरसस्यग्रमंशास्तीर्थेनदस्ममुपयंत्यूमाः ॥ अभ्यानश्मसु
वितस्यशूषंनवेदसोऽअमृतानामभूम ॥ नित्यश्चाकन्यात्स्वपतिर्द
मूनायस्माऽउदेवःसविताजजान ॥ भगोवागोभिरर्यमेमनज्यात्सो
अस्मैचारुश्छदयदुतस्यात् ॥ इयंसाभूयाऽउषसामिवक्षायद्धक्षु
मंतःशवसासमायन् ॥ अस्यस्तुतिंजरितुर्भिक्षमाणाऽआनःशग्मा
सऽउपयंतुवाजाः ॥२७॥ अस्येदेषासुमतिःपप्रथानाभवत्पूर्व्या
भूमनागौः ॥ अस्यसनीळाऽअसुरस्ययोनौसमानऽआभरणेबि
भ्रमाणाः ॥ किंस्विद्वनंकऽउसवृक्षऽआसयतोद्यावापृथिवीनिष्ट
तक्षुः ॥ संतस्थानेऽअजरेऽइतऊतीऽअहानिपूर्वीरुषसोजरंत ॥ नैता
वदेनापरोऽअन्यदस्त्युक्षासद्यावापृथिवीबिभर्ति ॥ त्वचंपवित्रंकृ

र

णुतस्वधावान्पदीसूर्यंनह्रितोवहंति॥ स्तेगोनक्षामत्येतिपृथ्वींमिह
न्नवातोविहवातिभूम॥ मित्रोयत्रवरुणोऽअज्यमानोग्निर्वनेन्व्यसृष्ट
शोकं॥ स्तरीर्यत्सूतसद्योअज्यमानाव्यथिरव्यथीःकृणुतस्वगोपा॥
पुत्रोयत्पूर्व्यःपित्रोर्जनिष्टशम्यांगौर्जगाररयद्धपृच्छान्॥ उतकण्वंनृष
दःपुत्रमाहुरुतस्यावोधनमादत्तवाजी॥ प्रकृष्णायरुशदपिन्वतो
धःऋतमत्रनकिरस्माऽअपीपेत्॥२८॥ प्रसुग्मंताधियसानस्यसु
क्षणिवरेभिर्वरांऽअभिषुप्रसीदतः॥ अस्माकमिंद्रऽउभयंजुजोषति
यत्सोम्यस्यांधसोबुबोधति॥ वींद्रयासिदिव्यानिरोचनाविपार्थिवा
निरजसापुरुष्टुत॥ येत्वावहंतिमुहुरध्वराँऽउपतेसुवन्वंतुवग्वनां

न

ऽअराधसः॥ तदिन्मेछंत्सद्वपुषोवपुष्टरंपुत्रोयज्जानंपित्रोरधीयति॥
जायापतिंवहतिवग्नुनासुमत्पुंसइद्भद्रोवहतुःपरिष्कृतः॥ तदित्सध
स्थमभिचारुदीधययगावोयच्छासन्वहतुंनधेनवः॥ मातायन्मंतुर्यूथ
स्यपूर्व्याभिवाणस्यसप्तधातुरिज्जनः॥ प्रबोच्छारिरिचेदेवयुष्पदमे
कोरुद्रेभिर्यातितुर्वणिः॥ जरावायेष्वमत्तेषुदावनेपरिवऽउमेभ्यःसिंच
तामधु॥२९॥ निधीयमानमपगूळ्हमप्सुप्रमेदेवानांव्रतपाऽउवाच॥
इंद्रोविद्वाँऽअनुहिंत्वाचचक्षतेनाहमग्नेऽअनुशिष्टऽआगां॥ अक्षेत्र
वित्क्षेत्रविदंह्यप्राट्सप्रैतिक्षेत्रविदानुशिष्टः॥ एतद्वैभद्रमनुशासनस्यो
तस्रुतिंविंदत्यंजसीनां॥ अद्येदुप्राणीदममन्निमाहापीवृतोऽअधय
न्मातुरूधःएमेनमापजरिमायुवानमहेळन्वसुःसुमनाबभूव॥ एता

निभद्राकलशाक्रियामकुरुश्रवणंददतोमघानि॥ दानऽइद्वोमघवानःसोऽअस्त्वयंचसोमोहृदियंबिभर्मि॥३०॥ इतिसप्तमाष्टकेसप्तमोध्यायः॥७॥७॥ ॐ प्रमायुयुज्रेप्रयुजोजनानांवहामिस्मपूषणमंतरेण॥ विश्वेदेवासोऽअधमामरक्षंदुःशासुरागादितिघोषऽआसीत्॥ संमातपंत्यभितःसपत्नीरिवपर्शवः॥ निबाधतेऽअमतिर्नग्नताजसुर्वेर्नवेवीयतेमतिः॥ मूषोनशिश्नाव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेशतक्रतो॥ सकृत्सुनोमघवन्निन्द्रमृळयाधापितेवनोभव॥ कुरुश्रवणमावृणिराजानंत्रासदस्यवं॥ मंहिष्ठंवाघतामृषिः॥ यस्यमाहरितोरथेतिस्रोवहंतिसाधुया॥ स्तवैसहस्रदक्षिणे॥१॥ यस्यप्रस्वादसोगिरऽउपमश्रवसःपितुः॥ क्षेत्रं

॥८१॥

नरण्वमूचुषे॥ अधिपुत्रोपमश्रवोनपान्मित्रातिथेरिहि॥ पितुष्टेऽअस्मिवंदिता॥ यदीशीयामृतानामुतवामर्त्यानां॥ जीवेदिन्मघवामम॥ नदेवानामतिव्रतंशतात्माचनजीवति॥ तथायुजाविवावृते॥२॥ प्रावेपामाबृहतोमादयंतिप्रवातेजाऽइरिणेवर्वृताना॥ सोमस्येवमौजवतस्यभक्षोविभीदकोजागृविर्मह्यमच्छान्॥ नमामिमेथनजिहीळऽएषाशिवासखिभ्यऽउतमह्यमासीत्॥ अक्षस्याहमेकपरस्यहेतोरनुव्रतामपजायामरोधं॥ द्वेष्टिश्वश्रूरपऽजायारुणद्धिननाथितोविंदतेमर्डितारं॥ अश्वस्येवजरतोवस्न्यस्यनाहंविंदामिकितवस्यभोगं॥ अन्येजायांपरिमृशंत्यस्ययस्यागृधद्वेदनेवाज्य१क्षः॥ पितामाताभ्रातरएनमाहुर्नजानीमोनयताबद्धमेतं॥ यदादीध्येनदविषा

ण्यभिः परायन्त्यो अव ह्रीयते सखिभ्यः ॥ न्युप्ताश्च बभ्रवो वाचमक्रतं एमि
देषां निष्कृतं जारिणीव ॥३॥ सभामेति कितवः पृच्छमानो जेष्यामीति
तन्वा३ शूशुजानः ॥ अक्षासो३ अस्य वितिरंति कामं प्रतिदीव्ने दध
त३ आकृतानि ॥ अक्षास३ इदंकुशिनो नितोदिनो निकृत्वानस्तप
नास्तापयिष्णवः ॥ कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कित
वस्य बर्हणा ॥ त्रिपंचाशः क्रीळति व्रात एषां देव३ इव सविता सत्यध
र्मा ॥ उग्रस्य चिन्मन्यवे नानमंते राजा चिदेभ्यो नम३ इत्कृणोति ॥ नीचा
वर्तंत३ उपरि स्फुरंत्यहस्तासो हस्तवंतं सहंते ॥ दिव्या३ अंगारा३ इ
रिणे न्युप्ताः सीताः संतो हृदयं निर्दहंति ॥ जाया तप्यते कितवस्य
हीना माता पुत्रस्य चरतः क्वस्वित् ॥ ऋणावा बिभ्यद्धनमिच्छमानो

॥८२॥

न्येषामस्तमुप नक्तमेति ॥४॥ स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं ततापान्येषां जा
यां सुकृतं च योनिं ॥ पूर्वाह्णे अश्वान्युयुजे हि बभ्रून्त्सो३ अग्नेरंते वृ
षलः पपाद ॥ यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा व्रातस्य प्रथमो बभू
व ॥ तस्मै कृणोमि न धना रुणध्मि दशाहं प्राचीस्तदृतं वदामि ॥ अक्षै
र्मा दीव्यः कृषिमित्कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ॥ तत्र गावः
कितव तत्र जाया तन्मे विचष्टे सवितायमर्यः ॥ मित्रं कृणुध्वं खलु मृ
ळता नो मा नो घोरेण चरताभि धृष्णु ॥ नि वो नु मन्युर्विशतामरातिर
न्यो बभ्रूणां प्रसितौ न्वस्तु ॥५॥ अबुध्रमु त्य३ इंद्रवंतो३ अग्नयो ज्योति
र्भरंत३ उषसो व्युष्टिषु ॥ मही द्यावापृथिवी चेततामपोद्या देवानाम
व३ आवृणीमहे ॥ दिवस्पृथिव्योरव३ आवृणीमहे मातॄन्त्सिंधून्प

॥८३॥

र्वेतांद्यर्युणावतः॥अनागास्त्वंसूर्यमुषासमीमहेभद्रंसोमःसुवानो
ऽअद्याकृणोतुनः॥द्यावानोऽअद्यपृथिवीऽअनागसोमहीत्राये
तांसुवितायमातरा॥उषाउछन्त्यपबाधतामघंस्वस्त्य१ग्निंसमिधा
नमीमहे॥इयन्नऽउस्राप्रथमासदेव्यारेवसानिभ्योरेवतीव्युछन्तु॥
आरेमन्युंदुर्विदत्रंधीमहिस्वस्त्य१ग्निं०॥प्रयाःसिस्रतेसूर्यस्यर
श्मिभिर्ज्योतिर्भरन्तीरुषसोव्युष्टिषु॥भद्रानोऽअद्यश्रवसेव्युछत
स्वस्त्य१ग्निं०॥६॥अनमीवाऽउषसऽआचरन्तुनऽउदग्नयोजिहतां
ज्योतिषाबृहत्॥आयुक्षातामश्विनातूतुजिंरथंस्वस्त्य१ग्निं०॥
श्रेष्ठंनोऽअद्यसवितर्वरेण्यंभागमासुवसहिरत्नधाअसि॥रा
योजनित्रींधिषणामुपब्रुवेस्वस्त्य१ग्निं०॥पिपर्तुमामृतस्यप्रवा

॥८३॥

चनंदेवानांयन्मनुष्याऽअमन्महि॥विश्वाऽइदुस्राःस्पळुदेतिसूर्यः
स्वस्त्य१ग्निं॥०॥अद्वेषोऽअद्यबर्हिषःस्तरीमणिग्राव्णांयोगेमन्मनःसाध
ऽईमहे॥आदित्यानांशर्मणिस्थाभुरण्यसिस्वस्त्य१ग्निं०॥आनोबर्हिःस
धमादेबृहद्दिविदेवाँऽईळेसादयासप्तहोतॄन्॥इंद्रंमित्रंवरुणंसातयेभगं
स्वस्त्य१ग्निं०॥७॥तऽआदित्याऽआगतासर्वतातयेवृधेनोयज्ञमवतास
जोषसः॥बृहस्पतिंपूषणमश्विनाभगंस्वस्त्य१ग्निं०॥तन्नोदेवायछतसु
प्रवाचनंछर्दिरादित्याःसुभरंनृपाय्यं॥पश्वेतोकायतनयायजीवसेस्व
स्त्य१ग्निं०॥विश्वेऽअद्यमरुतोविश्वऊतीविश्वेभवन्त्वग्नयःसमिद्धाः॥वि
श्वेनोदेवाऽअवसागमन्तुविश्वमस्तुद्रविणंवाजोऽअस्मे॥यंदेवासोवथ
वाजसातौयत्रायध्वेयंपिपृथात्यंहः॥योवोगोपीथेनभयस्यवेदतेस्या

मदेववीतयेनुरासः॥८॥उषासानक्ताबृहतीसुपेशसाद्यावाक्षामावरुणोमित्रो ऽ अर्यमा॥इंद्रंहुवेमरुतःपर्वतां ऽ अप ऽ आदित्यांद्यावापृथिवी ऽ अपस्वः॥द्यौश्चनपृथिवीचप्रचेतस ऽ ऋतावरीरक्षतामंहसोरिषः॥मादुर्विदत्रानिर्ऋतिर्न ऽ ईशततद्देवानामवो ऽ अद्यावृणीमहे॥विश्वस्मान्नो ऽ अदितिःपात्वंहसोमातामित्रस्यवरुणस्यरेवतः॥स्वर्वज्ज्योतिरवृकन्नशीमहितद्देवाना।०॥ग्रावावदन्नपरक्षांसिसेधतुदुष्ष्वप्न्यंनिर्ऋतिंविश्वमत्रिणं॥आदित्यंशर्ममरुतामशीमहितद्देवाना॰

एंद्रोबर्हिःसीदतुपिन्वतामिडाबृहस्पतिःसामभिर्ऋग्वो ऽ अर्चतु॥सुप्रकेतुंजीवसेमन्मधीमहितद्देवा०॥९॥दिविस्पृशंयज्ञमस्माकमश्विनाजीराध्वरंकृणुतंसुम्नमिष्टये॥प्राचीनरश्मिमाहुतं

घृतेनतद्देवा०॥उपह्वयेसुहवंमारुतंगणंपावकमृष्वंसख्यायशंभुवं॥रायस्पोषंसौश्रवसायधीमहितद्देवा०॥अपांपेरुंजीवधन्यंभरामहेदेवाव्यंसुहवमध्वरश्रियं॥सुरश्मिंसोम ऽ इंद्रियंमीमहितद्देवा०॥सनेमतत्सुसनितासनित्वभिर्वयंजीवाजीवपुत्रा ऽ अनागसः॥ब्रह्मद्विषोविष्वगेनोभरेरततद्देवा०॥येस्थामनोर्यज्ञियास्तेशृणोतनयद्वोदेवा ऽ ईमहेतद्दधातन॥जैत्रंक्रतुंरयिमद्वीरवद्यशस्तद्देवा०॥१०॥महदद्यमहतामावृणीमहेवोदेवानांबृहतामनर्वणां॥यथावसुवीरजातंनशामहैतद्देवा०॥महो ऽ अग्नेःसमिधानस्यशर्मण्यनामित्रेवरुणेस्वस्तये॥श्रेष्ठेस्यामसवितुःसवीमनितद्दे०॥येसवितुःसत्यसवस्यविश्वेमित्रस्यव्रतेवरुणस्यदेवाः॥तेसौभगंवीरवद्गोमदप्नोदधात

॥८५॥

स

नुद्रविणं विश्वमस्मे ॥ सविता पश्चातात्सविता पुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्स
विताधरात्तात् ॥ सविता नः सुवतु सर्वतातिं सविता नो रासतां दीर्घमायुः ॥
॥११॥ नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं सपर्यत ॥ दूरेदृशे
देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत ॥ सा मा सत्योक्तिः परि पा
तु विश्वतो द्यावा च यत्र ततनन्नहानि च ॥ विश्वमन्यन्नि विशते यदेज
ति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः ॥ न ते ऽ अदेवः प्रदिवो नि वासते यदेत
शेभिः पतरै रथर्यसि ॥ प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज ऽ उदन्येन ज्योतिषा
यासि सूर्य ॥ येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुदियर्षि भा
नुना ॥ तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामप दुष्वप्न्यं सुव ॥ विश्व
स्य प्रेषितो रक्षसि व्रतमहेळन्नुच्चरसि स्वधा ऽ अनु ॥ यदद्य त्वा सूर्योप

॥८५॥

ब्रवामहै तन्नो देवा ऽ अनु मंसीरत क्रतुं ॥ तन्नो द्यावापृथिवी त
न्न ऽ आप ऽ इंद्रः शृण्वंतु मरुतो हवं वचः ॥ मा शूने भूम सूर्यस्य सं
दृशि भद्रं जीवंतो जरणामशीमहि ॥१२॥ विश्वाहा त्वा सुमनसः
सुचक्षसः प्रजावंतो ऽ अनमीवा ऽ अनागसः ॥ उद्यंतं त्वा मित्रम
हो दिवे दिवे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य ॥ महि ज्योतिर्बिभ्रतं त्वा
विचक्षण भास्वंतं चक्षुषे चक्षुषे मयः ॥ आरोहंतं बृहतः पाजसस्प
रि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य ॥ यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्रचे
रते नि च विशंते ऽ अक्तुभिः ॥ अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याह्नाह्ना नो व
स्यसावस्यसोदिहि ॥ शं नो भव चक्षसा शं नो ऽ अह्ना शं भानुना
शं हिमा शं घृणेन ॥ यथा शमध्वं छमसद्दुरोणे तत्सूर्य द्रविणं धेहि

च्चित्रं॥अस्माकंदेवाऽउभयायजन्मनेशर्मयच्छतद्विपदेचतुष्पदे॥
अदत्पिबदूर्जयमानमाशितंतदस्मेशंयोररपोदधातन॥यद्वोदेवा
श्चकृमाजिह्वयागुरुमनसोवाप्रयुतीदेवहेळनं॥अरावायोनोऽअ
भिदुच्छुनायतेतस्मिंतदेनोवसवोनिधेतन॥१२॥अस्मिन्नऽइंद्रपृ
त्सुतौयशस्वतिशिमीवतिक्रंदसिप्रावसातये॥यत्रगोषाताधृ
षितेषुखादिषुविष्वक्पतंतिदिद्यवोनृषाह्ये॥सनःक्षुमंतंसदने
व्यूर्णुहिगोऽअर्णसंरयिमिंद्रश्रवाय्यं॥स्यामतेजयतःशक्रमेदि
नोयथावयमुश्मसितद्वसोकृधि॥योनोदासऽआर्योवापुरुष्टुता
देवऽइंद्रयुधयेचिकेतति॥अस्माभिष्टेसुषहाःसंतुशत्रवस्त्वयाव
यंतान्वनुयामसंगमे॥योदभ्रेभिर्हव्योयश्चभूरिभिर्योऽअभीकेव

रिवोविन्नृषाह्ये॥तंविखादेसस्निमद्यश्रुतंनरमर्वांचमिंद्रमवसेकराम
हे॥स्ववृजंहित्वामहमिंद्रशुश्रवानानुदंवृषभरध्रचोदनं॥प्रमुंचस्व
परिकुत्सादिहागहिकिमुत्वावान्मुष्कयोर्बद्धऽआसते॥१४॥योवां
परिज्मासुवृदश्विनारथोदोषामुषासोहव्योहविष्मता॥शश्वत्तमा
सस्तमुवामिदंवयंपितुर्ननामसुहवंहवामहे॥चोदयतंसूनृताः
पिन्वतंधियउत्पुरंधीरीरयतंतदुश्मसि॥यशसंभागंकृणुतंनोऽ
अश्विनासोमन्नचारुंमघवत्सुनस्कृतं॥अमाजुरश्चिद्भवथोयुवं
भगोनाशोश्चिदवितारापमस्यचित्॥अंधस्यचिन्नासत्याकृशस्य
चिद्युवामिदाहुर्भिषजारुतस्यचित्॥युवंच्यवानंसनयंयथारथं
पुनर्युवानंचरथायतक्षथुः॥निष्टौग्र्यमूहथुरद्भ्यस्परिविश्वेत्ता

वांसवनेषु प्रवाच्या॥ पुराणा वां वीर्या३ प्र ब्रवा जने ऽथो हासथुर्भिषजा
मयोभुवा॥ ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या श्रद्दरिर्यथा दध
त्॥१५॥ इयं वामह्वे शृणुतं मे ऽअश्विना पुत्रायेव पितरा मह्यं शि
क्षतं॥ अनापिरज्ञा ऽअसजात्यामतिः पुरा तस्या ऽअभिशस्तेरव
स्पृतं॥ युवं रथेन विमदाय शुंध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणां॥
युवं हवं वध्रिमत्या ऽअगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये॥ युवं विप्रस्य
जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः॥ युवं वंदनमृश्यदादुदुपथु
र्युवं सद्यो विश्पलामेतवे कृथः॥ युवं ह रेभं वृषणा गुहा हितमुदैरयत
म ममृवांसमश्विना॥ युवमृबीसमुत तप्तमत्रय ऽओमन्वंतं चक्रथुः स
प्तवध्रये॥ युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजैर्नवती च वाजिनं॥ चर्

कृत्यं ददथुर्द्रावयत्सखं भगं न हव्यो रत्यं मयोभुवं॥१६॥ न तं राजानावदि
ते कुतश्चन नांहो ऽअश्नोति दुरितं नकिर्भयं॥ यमश्विना सुहवा रुद्र
वर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह॥ आ तेन यातं मनसो जवीयसा
रथं यं वामृभवश्चक्रुरश्विना॥ यस्य योगे दुहिता जायते दिव ऽउभे
ऽअहनी सुदिने विवस्वतः॥ ता वर्तिर्यातं जयुषा॑मपिन्वतं शयवे धे
नुमश्विना॥ वृकस्य चिद्वर्तिकामंतरास्याद्युवं शचीभिर्ग्रसितामम
मुंचतं॥ एतं वां स्तोममश्विनावकर्मातक्षाम भृगवो न रथं॥ न्यमृ
क्षाम योषणां॰ मर्ये नित्यं न सूनुं तनयं दधानाः॥१७॥ रथं यातं
कुह कोह वान्नरा प्रति द्युमंतं सुविताय भूषति॥ प्रातर्यावाणं विभ्वं
विशो विशो वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि॥ कुह स्विद्दोषा कुह वस्तो

विपर्वत ५

न

॥८८॥

राश्विना कुहाभिपित्वं करतः कुहोषतुः॥ कोवांशयुत्रा विधवेव देवरं म
र्यंन्नयोषाकृणुते सधस्थ आ॥ प्रातर्जरेथे जरणेव कापया वस्तोर्वस्तो
र्यजता गच्छथो गृहं॥ कस्य ध्वस्रा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवना
वगच्छथः॥ युवां मृगेव वारणा मृगण्यवो दोषा वस्तोर्हविषा निह्वया
महे॥ युवं होत्रामृतुथा जुह्वते नरेषं जनाय वहथः शुभस्पती॥ युवां
ह घोषा पर्यश्विना यती राज्ञ ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा॥ भूतं मे अह्न
उत भूतमक्तवेश्वावते रथिने शक्तमर्वते॥१०॥ युवं कवी ष्ठः पर्यश्वि
ना रथं विशो न कुत्सो जरितुर्नशायथः॥ युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना म
ध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा॥ युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं
शिंजारमुशनामुपारथुः॥ युवोरराबा परि सख्यमासते युवोरह

॥८८॥

मवसा सुम्नमा चके॥ युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवामुरु
ष्यथः॥ युवं सनिभ्यः स्तनयंतमश्विनापव्रजमूर्णुथः सप्तास्यं॥ जनिष्ट
योषा पतयत्कनीनको विचारुहन्वीरुधो दंसना अनु॥ अस्मै रीयंते नि
वनेव सिंधवोस्मा अह्ने भवति तत्पतित्वनं॥ जीवं रुदंति वि मयंते अ
ध्वरे दीर्घामनु प्रसितिं दीधियुर्नरः॥ वामं पितृभ्यो य इदं समेरिरे मयः
पतिभ्यो जनयः परिष्वजे॥११॥ न तस्य विद्म तदु षु प्रवोचत युवा ह यद्यु
वत्याः क्षेति योनिषु॥ प्रियोस्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमेमाश्वि
ना तदुश्मसि॥ आ वामगन्सुमतिर्वाजिनीवसू न्यश्विना हृत्सु कामा अ
यंसत॥ अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अर्यम्णो दुर्याँ अ
शीमहि॥ ता मंदसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे॥

कृतंतीर्थंसुप्रपाणंशुभस्पतीस्थाणुंपथेष्ठामपदुर्मतिंहतं॥क्वस्वि
दद्यकतमास्वश्विनाविक्षुदस्रामादयेतेशुभस्पती॥क॥ईंनियेमेक
तमस्यजग्मतुर्विप्रस्यवायजमानस्यवागृहं॥२०॥समानमुत्यंपुरुहू
तमुक्थ्यं१■रथंत्रिचक्रंसवनागनिग्मतं॥परिज्मानंविदथ्यंसुवृक्ति
भिर्वयंव्युष्टाउषसोहवामहे॥प्रातर्युजंनासत्याधितिष्ठतःप्रातर्या
वाणंमधुवाहनंरथं॥विशोयेनगच्छथोयज्वरीर्नराकीरेश्चिद्यज्ञंहोत
मंतमश्विना॥अध्वर्युंवामधुपाणिंसुहस्त्यमग्निधंवाधृतदक्षंदमू
नसं॥विप्रस्यवायत्सवनानिगच्छथोत॥आयातंमधुपेयमश्विना॥२१॥
अस्तेवसुप्रतरंलायमस्यन्भूषन्निवप्रभरास्तोमम्मस्मै॥वाचावि
प्रास्तरतवाचमर्योनिरामयजरितस्सोम॥इंद्रं॥दोहेनगामुपशि

क्षासखायंप्रबोधयजरितर्जारमिंद्रं॥कोशंनपूर्णंवसुनान्यृष्टमाच्या
वयमघदेयायशूरं॥किमंगत्वामघवन्भोजमाहुःशिशीहिमाशि
शयंत्वाशृणोमि॥अप्नस्वतीममधीरस्तुशक्रवसुविदंभगमिंद्राभ
रानः॥त्वांजनाममसत्येष्विंद्रसंतस्थानाविह्वयंतेसमीके॥अत्रायु
जंकृणुतेयोहविष्मान्नासुन्वतासख्यंवष्टिशूरः॥धनंनस्पंद्रंबहुलं
योअस्मैतीव्रान्सोमाँ॥आसुनोतिप्रयस्वान्॥तस्मैशत्रून्सुतुका
न्प्रातरह्नोनिस्वष्ट्रान्युवतिहंतिवृत्रं॥२२॥यस्मिन्वयंदधिमाशंसमिं
द्रेयःशिश्रायमघवाकाममस्मे॥आराच्चित्सन्भयतामस्यशत्रुर्न्य
स्मैद्युम्नाजन्यानमंतां॥आराच्छत्रुमपबाधस्वदूरमुग्रोयःशंबःपुरुहूत
तेन॥अस्मेधेहियवमद्गोमदिंद्रकृधीधियंजरित्रेवाजरत्नां॥प्रय

मंतर्वृषसवासो ऽ अग्मंतीव्राः सोमाबहुलांतास ऽ इंद्रं ॥ नाहदामा
नंमघवानियंसन्निसुन्वतेवहतिभूरिवामं ॥ उतप्रहामतिदीव्याज
यातिकृतंयछ्वघ्नीविचिनोतिकाले ॥ योदेवकामोनधनारुणद्धिस
मित्तंरायासृजतिस्वधावान् ॥ गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांयवेनक्षुधंपुरु
हूतविश्वां ॥ वयंराजभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम ॥ बृ
हस्पतिर्नःपरिपातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ॥ इंद्रःपुरस्तादु
तमध्यतोनःसखासखिभ्योवरिवःकृणोतु ॥ २३ ॥ अछामइंद्रंमत
यःस्वर्विदःसध्रीचीर्विश्वाउशतीरनूषत ॥ परिष्वजंतेजनयोयथा
पतिंमर्यंनशुंध्युंमघवानमूतये ॥ नघात्वद्रिगपवेतिमेमनस्त्वेइ
त्कामंपुरुहूतशिश्रय ॥ राजेवदस्मनिषदोधिबर्हिष्यस्मिन्सुसोमे

॥ १०॥

वपानमस्तुते ॥ विषूवृदिंद्रो ऽ अमतेरुतक्षुधः सइद्रायोमघवावस्व
ऽ ईशते ॥ तस्येदिमेप्रवणेसप्तसिंधवोवयोवर्द्धंतिवृषभस्यशुष्मिणः
वयोनवृक्षंसुपलाशमासदन्सोमास ऽ इंद्रंमंदिनश्चमूषदः ॥ प्रैषा
मनीकंशवसादविद्युतद्विदत्स्व ऽ र्मनवेज्योतिरार्यं ॥ कृतंनश्वघ्नी
विचिनोतिदेवने ॥ संवर्गंयन्मघवासूर्यंजयत् ॥ नतत्ते ऽ अन्यो ऽ अ
नुवीर्यंशकन्नपुराणोमघवन्नोतनूतनः ॥ २४ ॥ विशंविशंमघवापर्य
शायतजनानांधेना ऽ अवचाकशद्वृषा ॥ यस्याहशक्रःसवनेषुरण्य
तिसतीव्रैःसोमैःसहतेपृतन्यतः ॥ आपोनसिंधुमभियत्समक्षरन्सो
मास ऽ इंद्रंकुल्या ऽ इवह्रदं ॥ वर्द्धंतिविप्रामहोअस्यसादनेयवंनवृष्टि
र्दिव्येनदानुना ॥ वृषानक्रुद्धःपतयद्रजस्स्वायो ऽ अर्यपत्नीरकृणो

॥९१॥

द्रिमा॰ अप॰॥ ससुंन्वते मघवाजीरदानवेविंदज्योतिर्मनवेहविष्मते॥
उज्जायतांपरसुज्योतिषासहभूया॰ ऋतस्पसुदुघापुराणवत्॥ विरो
चतामरुषोभानुनाशुचिः स्व१र्णशुक्रंशुशुचीतसत्पतिः॥ गोभिष्टरेमा
मं॰॥ वयंराजभि॰॥ बृहस्पतिर्नः॥॰॥ इंद्रः पुरस्ता॰॥२५॥ आयात्विंद्रः स्व
पतिर्मदाययोधर्मणातूतुजानस्तुविष्मान्॥ प्रत्वक्षाणो॰ अतिविश्वा
सहांस्यपारेणमहतावृष्ण्येन॥ सुष्ठामारथः सुयमाहरीतेमिम्यक्ष
वज्रोनृपतेगभस्तौ॥ शीभंराजन्सुपथायाह्यर्वाङ्वर्धामतेपपुषो
वृष्ण्यानि॥ एंद्रवाहोनृपतिंवज्रबाहुमुग्रमुग्रासस्तविषासः ए
नं॥ प्रत्वक्षसंवृषभंसत्यशुष्ममेमस्मत्रासधमादोवहंतु॥ एवाप
तिंद्रोणसाचंसचेतसमूर्जस्कंभंधरुण॰ आवृषायसे॥ ओजः कृष्व

॥९१॥

संगृभायत्वे॰ अप्यसोयथाकेनिपानामिनोवृधे॥ गमंनस्मेवसून्या
हिशंसिषंस्वाशिषंभरमायाहिसोमिनः॥ त्वमीशिषेसास्मिन्ना
सत्सिबर्हिष्यनाधृष्यातवपात्राणिधर्मणा॥२६॥ पृथक्प्रायन्प्र
थमादेवहूतयोकृण्वतश्रवस्यानिदुष्टरा॥ नयेशेकुर्यज्ञियान्ना
वमारुहमीर्मैवतेन्यविशंतकेपयः॥ एवैवापागपरेसंतुदूढ्योश्वा
येषांदुर्युजः आयुयुज्रे॥ इत्थायेप्रागुपरेसंतिदावनेपुरूणियत्रव
युनानिभोजना॥ गिरीरज्रान्रेजमानां॰ अधारयद्यौःक्रंददंतरिक्षा
णिकोपयत्॥ समीचीनेधिषणेविष्कभायतिवृष्णः पीत्वामदः उ
क्थानिशंसति॥ इमंबिभर्मिसुकृतंते॰ अंकुशंयेनारुजासिमघ
वंछफारुजः॥ अस्मिन्सुतेसवने॰ अस्त्वोक्यंसुत॰ इष्टौमघवन्बो

ध्याभगः॥ गोभिष्टरेमामतिंदुरेवांयवेनक्षुधंपुरुहूतविश्वां॥ वयंरा
जभिःप्रथमाधनान्यस्माकेनवृजनेनाजयेम॥ बृहस्पतिर्नःपरि
पातुपश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः॥ इंद्रःपुरस्तादुतमध्यतोनः
सखासखिभ्योवरिवःकृणोतु॥२७॥ दिवस्परिप्रथमंजज्ञेऽअग्निर
स्मद्द्वितीयंपरिजातवेदाः॥ तृतीयमप्सुनृमणाऽअजस्रमिंधानए
नंजरतेस्वाधीः॥ विद्मातेऽअग्नेत्रेधात्रयाणिविद्मातेधामविभृता
पुरुत्रा॥ विद्मातेनामपरमंगुहायद्विद्मातमुत्संयतऽआजगंथ॥ स
मुद्रेत्वानृमणाअप्स्वं१तर्नृचक्षाऽईधेदिवोऽअग्नऊधन्॥ तृ
तीयेत्वारजसितस्थिवांसमपामुपस्थेमहिषाऽअवर्द्धन्॥ अक्रंद
दग्निस्तनयन्निवद्यौःक्षामारेरिहद्वीरुधःसमंजन्॥ सद्योजज्ञानो

विहीमिद्धोऽअख्यदारोदसीभानुनाभासंतः॥ श्रीणामुदारोधरुणो
रयीणांमनीषाणांप्रार्पणःसोमगोपाः॥ वसुःसूनुःसहसोऽअप्सु
राजाविभात्यग्रऽउषसामिधानः॥ विश्वस्यकेतुर्भुवनस्यगर्भऽआ
रोदसीऽअपृणाज्जायमानः॥ वीळुंचिदद्रिमभिनत्परायञ्जनाय
दग्निमयजंतपंच॥२८॥ उशिक्पावकोऽअरतिःसुमेधामर्तेष्वग्नि
रमृतोनिधायि॥ इयर्तिधूममरुषंभरिभ्रदुच्छुक्रेणशोचिषाद्यामि
नक्षन्॥ दृशानोरुक्मऽउर्वियाव्यद्यौद्दुर्मर्षमायुःश्रियेरुचानः॥
अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्यदेनंद्यौरजनयत्सुरेताः॥ यस्तेऽ
अद्यकृणवद्भद्रशोचेपूपंदेवघृतवंतमग्ने॥ प्रतंनयप्रतरंव
स्योऽअच्छाभिसुम्नंदेवभक्तंयविष्ठ॥ आतंभजसौश्रवसेष्वग्न

उक्थ ऽ उक्थ ऽ आभजशस्यमाने ॥ प्रियः सूर्ये प्रियो ऽ अग्ना भवा
त्युज्जातेनभिनदद्दुज्जनित्वैः ॥ त्वामग्ने यजमाना ऽ अनु द्यून्विश्वा
वसुदधिरे वार्याणि ॥ त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्त ऽ
मुशिजो विवव्रुः ॥ अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो वैश्वानर ऽ ऋषिभिः सो
मगोपाः ॥ अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरं ॥२१॥
इति सप्तमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ॥ ॐ म होता जातो महान्नभो वि
तं ॥८॥५॥ ५॥ ५॥ ७ ॥५॥ ५ ॥५॥ ५ ॥५॥ ७ ॥५॥ ॥५१

॥ ॥॥०॥ ॥ ॥ ॥०॥ ॥ ॥ ० ॥ ॥॥०॥ ॥ ॥

शके १७८९ प्रभवनामाब्दे आषाढ कृष्ण १० दशम्यां भृगौ द्वितीययामे श्रीमद्दत्ता
त्रेयसंनिधौ श्रीतपनक्षेत्रे धर्माधिकार्यस्योपनामक हरभट्टस्येदं पुस्तकं समाप्तं ॥

॥ शाकलसंहितायां अष्टमाष्टक प्रारंभ ॥

श्रीगणेशायनमः॥ॐ प्रहोताजातोमहान्नभोविन्नृषद्वासीददपामुपस्थे॥दधि
र्योधायिसतेवयांसियंतावसूनिविधतेतनूपाः॥इमंविधंतोऽअपांसधस्थेपशु
न्ननष्टंपदैरनुग्मन्॥गुहाचतंतमुशिजोनमोभिरिछंतोधीराभृगवोविंदन्॥इमं
त्रितोभूर्यविंददिछन्वैभूवसोमूर्धन्याघ्न्याः॥सशेवृधोजातऽआहर्म्येषुना
भिर्युवाभवतिरोचनस्य॥मंद्रंहोतारमुशिजोनमोभिःप्रांचंयज्ञंनेतारमध्वरा
णां॥विशामकृण्वन्नरतिंपावकंहव्यवाहंदधतोमानुषेषु॥प्रभूर्जयंतंमहांविपो
धांमूराऽअमूरंपुरांदर्माणं॥नयंतोगर्भंवनांधियंधुर्हिरिश्मश्रुंनार्वाणंधनर्चं

॥१॥

निपस्त्यासुत्रितस्तभूयन्परिवीतोयोनौसीददंतः॥अतःसंगृभ्याविशांदमू
नाविधर्मणायंत्रैरीयतेनॄन्॥अस्याजरासोदमामरित्राऽअर्चद्धूमासोऽअग्न
यःपावकाः॥श्वितीचयःश्वात्रासोभुरण्यवोवनर्षदोवायवोनसोमाः॥प्रजिह्व
याभरतेवेपोऽअग्निःप्रवयुनानिचेतसापृथिव्याः॥तमायवःशुचयंतंपावकं

या

॥१॥

मंद्रंहोतारंदधिरेयजिष्ठं॥ द्यावायमग्निंपृथिवीजनिष्टामापस्त्वष्टाभृगवोयं सहोभिः॥ ईळेन्यंप्रथमंमातरिश्वादेवास्ततक्षुर्मनवेयजत्रं॥ यंत्वादेवादधि रेहव्यवाहंपुरुस्पृहोमानुषासोयजत्रं॥ सयामन्नग्नेस्तुवतेवयोधाःप्रदेव यन्यशसःसंहिपूर्वीः॥२॥ जगृभ्माते दक्षिणमिंद्रहस्तंवसूयवोवसुपतेव सूनां॥ विद्माहित्वागोपतिंशूरगोनामस्मभ्यंचित्रंवृषणंरयिंदाः॥ स्वायु धंस्ववसंसुनीथंचतुःसमुद्रंधरुणंरयीणां॥ चर्कृत्यंशंस्यंभूरिवारमस्मभ्यं

नं

चित्रं॥०॥ सुब्रह्माणंदेववंतंबृहंतमुरुंगभीरंपृथुबुध्नमिंद्र॥ श्रुत ऋषिमु ग्रमभिमातिषाहमस्मभ्यं॥०॥ सनद्वाजंविप्रवीरंतरुत्रंधनस्पृतंशूशुवांसं सुदक्षं॥ दस्युहनंपूर्भिदमिंद्रसत्यमस्मभ्यं॥०॥ अश्वावंतंरथिनंवीरवंतंसह स्रिणंशतिनंवाजमिंद्र॥ भद्रव्रातंविप्रवीरंस्वर्षामस्मभ्यं॥०॥३॥ प्रसप्त गुमृतधीतिंसुमेधांबृहस्पतिंमतिरच्छाजिगाति॥ य आंगिरसोनमसो

॥१॥

पसद्योस्मभ्यं॥०॥ वनीवानोममदूतास इंद्रंस्तोमाश्चरंतिसुमतीरियानाः॥ हृदिस्पृशोमनसावच्यमाना अस्मभ्यं॥०॥ यत्त्वायामिद्धितन्न इंद्रबृह तंक्षयमसमंजनानां॥ अभितद्द्यावापृथिवीगृणीतामस्मभ्यं॥०॥४॥ अहं भुवंवसुनःपूर्व्यस्पतिरहंधनानिसंजयामिशश्वतः॥ मांहवंतेपितरंनजंत वोहंदाशुषेविभजामिभोजनं॥ अहमिंद्रोरोधोवक्षो अथर्वणस्त्रितायगा अजनयमहेरधि॥ अहंदस्युभ्यःपरिनृम्णमाददेगोत्राशिक्षंदधीचेमातरि श्वने॥ सत्यंत्वष्टावज्रमतक्षदायसंमयिदेवासोवृजन्नपिक्रतुं॥ ममानीकं सूर्यस्येवदुष्टरंमामार्यंतिकृतेनकर्त्वेनच॥ अहमेतंगव्ययमश्व्यंपशुंपु रीषिणंसायकेनाहिरण्ययं॥ पुरुसहस्रानिशिशामिदाशुषेयन्मासोमा स उक्थिनो अमंदिषुः॥ अहमिंद्रोनपराजिग्य इद्धनंनमृत्यवेवतस्थे कदाचन॥ सोममिन्मासुन्वंतोयाचतावसुनमेपूरवःसख्येरिषाथन॥५॥

अहमेता च्छाश्वसतो द्वाद्वेंद्रं ये वज्रं युधये कृण्वत ॥ आह्वयमाना ऽ अव हन्मना
हनं दृह्ला वदन्नमस्युर्नमस्विनः ॥ अभी ३ दमेकमेको अस्मि निःषाळभी द्वा किमु
त्रयः करंति । खले न पर्षान्प्रति हन्मि भूरि किं मा निंदंति शत्रवो निंद्राः ॥ अहं गुंगुभ्यो
ऽ अतिथिग्वमिष्करमिषन्न वृत्रतुरं विक्षु धारयं ॥ यत्पर्णयघ्न उत वा करंजहे
प्राहं महे वृत्रहत्ये ऽ अशुश्रवि ॥ प्र मे नमी साप्य ऽ इषे भुजे भूद्गवामेषे सख्या कृ
णुत द्विता ॥ दिद्युं यदस्य समिथेषु मंहयमादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करं ॥ प्र नेमस्मिं
ददृशे सोमो अंतर्गोपा नेमं माविरस्था कृणोति ॥ स तिग्मशृंगं वृषभं युयुत्संद्रु
हस्तस्थौ बहुले बद्धो ऽ अंतः ॥ आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मि
नामि धाम ॥ ते मा भद्राय शवसे ततक्षुरपराजितमस्तृतमषाळ्हं ॥ ६ ॥ अहं दां
गृणते पूर्व्यं वस्वहं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनं ॥ अहं भुवं यजमानस्य चोदितायं
ज्वनः साक्षि विश्वास्मिन्भरे ॥ मां धुरिंद्रं नाम देवता दिवश्च ग्मश्चापां च जंतवः ॥

अहं हरी वृषणा विव्रता रघू ऽ अहं वज्रं शवसे धृष्ण्वा ददे ॥ अहमत्कं कवये शि
श्नथं हथैरहं कुत्समावमाभिरूतिभिः ॥ अहं शुष्णस्य श्नथिता वधर्यमं न यो र
र ऽ आर्यं नाम दस्यवे ॥ अहं पितेव वेतसूँरभिष्टये तुग्रं कुत्साय स्मदिभं च रंधयं ॥
अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यद्भरे तुजये न प्रियाधृषे ॥ अहं रंधयं मृगयं श्रु
तर्वणे यन्माजिहीत वयुना चनानुषक् ॥ अहं वेशं नम्रमायवेकरमहं सव्या
यं पड्गृभिमरंधयं ॥ ७ ॥ अहं स यो नववास्त्वं बृहद्रथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजं ॥
यद्वर्धयंतं प्रथयंतमानुषग्दूरे पारे रजसो रोचनाकरं ॥ अहं सूर्यस्य परि याम्या
शुभिः प्रैतशेभिर्वहमान ऽ ओजसा ॥ यन्मा सावो मनुष ऽ आह निर्णिज ऋधक्कृ
षे दासं कृत्व्यं हथैः ॥ अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शवसा तुर्वशं यदुं ॥
अहं न्य १ न्यं सहसा सहस्करं नव व्राधतो नवतिं च वक्षयं ॥ अहं सप्त स्रवतो
धारयं वृषा द्रवित्न्वः पृथिव्यां सीरा ऽ अधि ॥ अहमर्णांसि वि तिरामि सुक्रतु

।ऋ॥

तुर्युथाविदंमनवेगातुमिष्टये। अहंतदासुधारयुंयदासुनदेवश्चनत्वष्टाधारय
द्रुशत्॥ स्पार्हंगवामूधःसुवक्षणास्वामधोर्मधुश्वात्र्युंसोममाशिरं॥ एवादेवां
॥ इंद्रोविव्येन्नृन्प्रच्यौत्नेनमघवासत्यराधाः। विश्वेत्तातेहरिवःशचीवोभितुरा
सःस्वयशोगृणंति॥८॥ प्रवोमहेमंदमानायांधसोर्चाविश्वानरायविश्वाभुवे।
इंद्रस्ययस्यसुमखंसहोमहिश्रवोन्नृम्णंचरोदसीसपर्यतः। सोचिन्नुसख्यान
र्य।इनस्तुतश्चर्कृत्यइंद्रोमावतेनरे। विश्वासुधूर्षुवाजकृत्येषुसत्पतेवृत्रेवाप्स्व
१भिशूरमंदसे। केतेनरइंद्रयेत।इषेयेतेसुम्नंसधन्य१मियक्षान्॥ केतेवा
जायासुर्यायहिन्विरेके।अप्सुस्वासूर्वरासुपौंस्ये। भुवस्त्वमिंद्रब्रह्मणाम
हान्भुवोविश्वेषुसवनेषुयज्ञियः। भुवोन्नृंश्च्यौत्नोविश्वस्मिन्भरेज्येष्ठश्चमंत्रो
विश्वचर्षणे॥ अवानुकंज्यायान्यज्ञवनसोमहींतओमात्रांकृष्टयोविदुः॥
असोनुकमजरोवर्धाश्चविश्वेदेतासवनातूतुमाकृषे। एताविश्वासवनातू
तुमाकृषेस्वयंसूनोसहसोयानिदधिषे॥ वरायतेपात्रंधर्मणेतनायज्ञोमं

।ऋ॥

मं८

त्रोब्रह्मोद्यतंवचः। येतेविप्रब्रह्मकृतःसुतेसचावसूनांचवसुनश्चदावने।
प्रतेसुम्नस्यमनसापथाभुवन्मदेसुतस्यसोम्यस्यांधसः॥९॥ महत्तदुल्बंस्थ
विरंतदासीद्येनाविष्टितःप्रविवेशिथापः। विश्वा।अपश्यद्बहुधाते।अग्नेजा
तवेदस्तन्वोदेव।एकः॥ कोमाददर्शकतमःसदेवोयोमेतन्वोबहुधापर्यपश्य
त्॥ क्वाहमित्रावरुणाक्षियंत्यग्नेर्विश्वाःसमिधोदेवयानीः॥ ऐच्छामत्वाब
हुधाजातवेदःप्रविष्टमग्ने।अप्स्वोषधीषु॥ तंत्वायमो।अचिकेच्चित्रभानो
दशांतरुष्यादतिरोचमानं॥ होत्रादहंवरुणबिभ्यदायन्नेदेवमायुनजन्नत्रदे
वाः॥ तस्यमेतन्वोबहुधाविविष्टा।एतमर्थंनचिकेताहमग्निः॥ एहिमनु
र्देवयुर्यज्ञकामोरंकृत्यातमसिक्षेष्यग्ने॥ सुगान्पथःकृणुहिदेवयानान्व
हहव्यानिसुमनस्यमानः॥१०॥ अग्नेःपूर्वेभ्रातरो।अर्थमेतंरथीवाध्वा
नमन्वावरीवुः॥ तस्माद्भियावरुणदूरमायन्गौरोनक्षेप्नोरविजेज्यायाः॥

॥५॥

कुर्मस्ते । आयुरयदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ॥ अथा वहासि सुमनस्यमानो
भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ॥ प्रयाजान्मे । अनुयाजांश्च केवलानूर्जस्वन्तं हवि
षो दत्त भागं ॥ घृतं चापां पुरुषं चौषधीनामग्नेश्च दीर्घमायुरस्तु देवाः ॥ तव प्रया
जा । अनुयाजाश्च केवल । ऊर्जः स्वंतो हविषः संतु भागाः ॥ तवाग्ने यज्ञो । यमस्तु
सर्वस्तुभ्यं नमतां प्रदिशश्चतस्रः ॥ ११ ॥ विश्वे देवाः शास्तन मा यथेह होता वृतो
मनवै यन्निषद्य । प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि ॥ अहं हो
ता न्यसीदं यजीयान्विश्वे देवा मरुतो मा जुनंति ॥ अहरहरश्विनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा
समिद्भवति साहुतिर्वां ॥ अयं यो होता किरु स यमस्य कमप्यूहे यत्समंजंति देवाः ॥ य
अहरहर्जायते मासि मास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहं ॥ मां देवा दधिरे हव्यवाहम
पम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरंतं ॥ अग्निर्विद्वान्यज्ञं नः कल्पयाति पंचयामं त्रिवृतं स
प्ततंतुं ॥ आ वो यक्ष्यमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ॥ आ बाह्वोर्व

॥५॥

ज्रमिंद्रस्य धेयामथेमा विश्वाः पृतना जयासि ॥ त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिं
शच्च देवा नव चासपर्यन् ॥ औक्षन्घृतैरस्तृणं बर्हिरस्मा । आदिद्धोतारं न्यस
दयंत ॥ १२ ॥ यमैच्छाम मनसा सो । यमागाद्यज्ञस्य विद्वान्परुषश्चिकित्वान् ॥ स
नो यक्षद्देवताता यजीयान्निहि षत्सदंतरः पूर्वो । अस्मत् ॥ अराधि होता निषदा
यजीयानभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ॥ यजामहै यज्ञियान्हंत देवां । ईळा
महा । ईड्यां । आज्येन ॥ साध्वीमकर्देववीतिं नो । अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदा
म गुह्यां । स । आयुरागात्सुरभिर्वसानो भद्रामकर्देवहूतिं नो । अद्य । तदद्य वा
चः प्रथमं मसीय येनासुरां अभि देवा । असाम । ऊर्जाद उत यज्ञियासः पंच जना
मम होत्रं जुषध्वं । पंच जना मम होत्रं जुषंतां गोजाता उत ये यज्ञियासः पृथिवी
नः पार्थिवात्पात्वंहसोंतरिक्षं दिव्यात्पात्वस्मान् ॥ १३ ॥ तंतुं तन्वन्रजसो भानुम
न्विहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् । अनुल्बणं वयत जोगुवामपोम

॥५॥

नुर्भवजनयादैव्यंजनं। अक्षानहोनह्यतनोतसोम्याइष्कृणुध्वंरशना३ओत
पिंशत। अष्टावंधुरंवहताभितोरथंयेनदेवासो३अनयन्नभिप्रियं। अश्म
न्वतीरीयतेसंरभध्वमुत्तिष्ठतप्रतरतासखायः। अत्राजहामये३असं
नशेवाः शिवान्वय३मुत्तरेमाभिवाजान्॥ त्वष्टामायावेदपसामपस्तमो
बिभ्रत्पात्रादेवपानानिशंतमा॥ शिशीतेनूनंपरशुंस्वायसंयेनवृश्चादेत
शोब्रह्मणस्पतिः॥ सतोनूनंकवयःसंशिशीतवाशीभिर्याभिरमृतायतक्षथ॥
विद्वांसःपदागुह्यानिकर्तनयेनदेवासोअमृतत्वमानशुः॥ गर्भेयोषामद
धुर्वत्समासन्यपीच्येनमनसोतजिह्वया॥ सविश्वाहासुमनायोग्या
३अभिसिषासनिर्वनतेकार३इज्जितिं॥१४॥ तांसुतेकीर्तिंमघवन्महि
त्वायत्त्वाभीतेरोदसी३अह्वयेतां॥ प्रावोदेवाँ३आतिरोदासमोजःप्रजा
यैत्वस्यैयदशिक्षइंद्र॥ यच्चरस्तन्वावावृधानोबलानींद्रप्रब्रुवाणोज

॥५॥

न

नेषु। मायेत्सातेयानियुद्धान्याहुर्नाद्यशत्रुंननुपुराविवित्से। क३उनुतेमहि
मनःसमस्यास्मत्पूर्वऋषयोंतमापुः॥ यन्मातरंचपितरंचसाकमजनयथास्त
न्व१स्वायाः॥ चत्वारिते३असुर्याणिनामादाभ्यानिमहिषस्यसंति॥ त्वमंगता
निविश्वानिवित्सेयेभिःकर्माणिमघवंचकर्थ॥ त्वंविश्वादधिषेकेवलानियान्या
विर्याचगुहावसूनि॥ काममिन्मेमघवन्माविताररीस्त्वमाज्ञातात्वमिंद्रासिदा
ता॥ यो३अदधाज्ज्योतिषिज्योतिरंतर्यो३असृजन्मधुनासंमधूनि॥ अध
प्रियंशूषमिंद्रायमन्मब्रह्मकृतोबृहदुक्थादवाचि॥१५॥ दूरेतन्नामगुह्यं
पराचैर्यत्त्वाभीते३अह्वयेतांवयोधै॥ उदस्तभ्नाःपृथिवींद्यामभीकेभ्रातुः
पुत्रान्मघवंतित्विषाणः॥ महत्तन्नामगुह्यंपुरुस्पृग्येनभूतंजनयोयेनभव्यं॥ प्र
त्नंजातंज्योतिर्यदस्यप्रियंप्रियाःसमविशंतपंच॥ आरोदसी३अपृणादो
तमध्यंपंचदेवां३ऋतुशःसप्तसप्त॥ चतुस्त्रिंशतापुरुधाविचष्टेसरूपेण

॥ ६ ॥

न

ज्योतिषाविभ्रतेन॥ यदुष्कृओघः अथमाविभानामजयोयेनपुष्टस्यपुष्टं॥ पत्नेजा
मित्वमवरंपरस्यामुतन्महसा। असुरत्वमेकं॥ विधुंदद्राणंसमनेबहूनांयुवानं
सतंपलितोजगार॥ देवस्यपश्यकाव्यंमहित्वाद्यामममारसह्यःसमाना॥१६॥
शाकमनाशाको। अरुणःसुपर्णः। आयोमहःशूरःसनादनीळः॥ यश्चिकेतसत्य
मित्तन्मोघंवसुस्पार्हमुतजेतोतदाता॥ एभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानियेभिरौक्ष
द्वृत्रहत्यायवज्री॥ येकर्मणःक्रियमाणस्यमन्ह। ऋतेकर्ममुदजायंतदेवाः॥ युजाक
र्माणिजनयन्विश्वौजा। अशस्तिहाविश्वमनास्तुराषाट्॥ पीत्वीसोमस्यदि
वः। आवृधानःशूरोनिर्युधाधमद्दस्यून्॥१७॥ इदंत। एकंपर। ऊत। एकंत्वती
येनज्योतिषासंविशस्व॥ संवेशनस्तन्वे। चारुरेधिप्रियोदेवानांपरमेजनि
त्रे॥ तनूष्टेवाजिंतन्वं। नयंतीवाममस्मभ्यंधातुशर्मतुभ्यं॥ अह्रुतोमहोधरु
णायदेवान्दिवीवज्योतिःस्वमामिमीयाः॥ वाज्यसिवाजिनेनासुवेनीःसुवि

॥ ६ ॥

तस्तोमंसुवितोदिवंगाः॥ सुवितोधर्मप्रथमानुसत्यासुवितोदेवान्सुवितोनु
पत्म॥ महिम्नो। एषांपितरश्चनेशिरेदेवादेवेष्वदधुरपिक्रतुं॥ समविव्यचुरु
तयान्यत्विषुरैषांतनूषुनिविविशुःपुनः॥ सहोभिर्विश्वंपरिचक्रमूरजःपूर्वाधा
मान्यमितामिमानाः॥ तनूषुविश्वाभुवनानियेमिरेप्रासारयंतपुरुधप्रजा
। अनु॥ द्विधासूनवोसुरंस्वर्विदमास्थापयंततृतीयेनकर्मणा॥ स्वांप्रजांपि
तरःपित्र्यंसह। आवरेष्वदधुस्तंतुमाततं॥ नावानक्षोदःप्रदिशःपृथिव्याःस्व
स्तिभिरतिदुर्गाणिविश्वा॥ स्वांप्रजांबृहदुक्थोमहित्वावरेष्वदधादापरेषु॥
॥१८॥ माप्रगामपथोवयंमायज्ञादिंद्रसोमिनः॥ मांतस्थुर्नो। अरातयः॥ यो
यज्ञस्यप्रसाधनस्तंतुर्देवेष्वाततः॥ तमाहुतंनशीमहि॥ मनोन्वाहुवाम
हेनाराशंसेनसोमेन॥ पितॄणांचमन्मभिः॥ आत। एतुमनःपुनःक्रत्वेदक्षा
यजीवसेज्योक्चसूर्यंदृशे॥ पुनर्नःपितरोमनोददातुदैव्योजनः॥ जीवंव्रातंस

नेस्त

च्चेमहि ॥ वयंसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः ॥ प्रजावंतः सचेमहि ॥१९॥ यत्तेयमं
वैवस्वतंमनोजगामदूरकं । तत्तऽआवर्त्तयामसीहक्षयायजीवसे ॥ यत्तेदि
वंयत्पृथिवीमनोजगामदूरकं । तत्त ॥ यत्तेभूमिंचतुर्भृष्टिंमनो ॥ तत्त०
यत्तेचतस्त्रःप्रदिशोमनो ॥ तत्त ॥ यत्तेसमुद्रमर्णवंमनो ॥ तत्त ॥ य
त्तेमरीचीःप्रवतोमनो ॥ तत्त ॥२०॥ यत्तेऽअपोयदोषधीर्मनो ॥ तत्त ॥
यत्तेसूर्यंयदुषसंम ॥ तत्त ॥ यत्तेपर्वतान्बृहतोमनो ॥ तत्त ॥ यत्तेविश्व
मिदंजगन्म ॥ तत्त ॥ यत्तेपराःपरावतोमनो ॥ तत्त ॥ यत्तेभूतंचभव्यं
चमनो ॥ तत्त ॥२१॥ प्रतार्यायुःप्रतरंनवीयस्स्थातारेवक्रतुमतारथ
स्य । अधच्यवानऽउत्तवीत्यर्थंपरातरंसुनिर्ऋतिर्जिहीतां । सामन्नुरायेनिधि
मन्वन्नंकरामहेसुपुरुश्रवांसि ॥ तानोविश्वानिजरिताममत्तुपरात
रंसुनिर्ऋतिर्जिहीतां । अभीष्व१र्यःपौंस्यैर्भवेमद्यौर्नभूमिंगिरयोना

॥७॥

ज्रान् । तानोविश्वानिजरिताचिकेतपरातरंसुनिर्ऋतिर्जिहीतां । मोषु
णःसोममृत्यवेपरादाःपश्येमनुसूर्यमुच्चरंतं । द्युभिर्हितोजरिमासू
नोऽअस्तुपरातरंसुनिर्ऋतिर्जिहीतां । असुनीतेमनोऽअस्मासुधार
यजीवातवेसुप्रतिरानऽआयुः । रारंधिनःसूर्यस्यसंदृशिघृतेनत्वंत
न्वंवर्द्धयस्व ॥२२॥ असुनीतेपुनरस्मासुचक्षुःपुनःप्राणमिहनोधेहिभो
गं । ज्योक्पश्येमसूर्यमुच्चरंतमनुमतेमृळयानःस्वस्ति । पुनर्नोऽअसुं
पृथिवीददातुपुनर्द्यौर्देवीपुनरंतरिक्षं । पुनर्नःसोमस्तन्वंददातुपुनःपू
षापथ्यां३यास्वस्तिः । शंरोदसीसुबंधवेयह्वीऋतस्यमातरा । भरता
मपयद्रपोद्यौःपृथिविक्षमारपोमोषुतेकिंचनाममत् । अवद्वकेऽअ
वत्रिकोदिवश्चरंतिभेषजा ॥ क्षमाचरिष्णवेककंभरता ॥ समिंद्रेरयगा
मनड्वाहयऽआवहदुशीनराण्याऽअनः । भरताम ॥२३॥ आजनंत्वेष

संदृशं माहीनानामुपस्तुतं। अगन्म बिभ्रतो नमः॥ असमातिं नितोशनं त्वेषं नि
ययिनं रथं। भजेरथस्य सत्पतिं। योजनान्महिषां इवातितस्थौ पवीरवान्॥
उतापवीरवान्युधा। यस्येक्ष्वाकुरुप व्रते रेवान्मराय्येधते॥ दिवीव पंच कृष्टयः॥
इंद्रक्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय। दिवीव सूर्यं दृशे॥ अगस्त्यस्य नद्भ्यः
सप्ती युनक्षि रोहिता। पणीन्न्यक्रमीरभि विश्वान्राजन्नराधसः॥ २४॥ अयं
माता यं पिता यं जीवातुरागमत्॥ इदं तव प्रसर्पणं सुबंधवेहि निरिहि। य
था युगं वरत्रया नह्यंति धरुणाय कं। एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे
थो अरिष्टतातये। यथेयं पृथिवी मही दाधारेमान्वनस्पतीन्। एवा दा
धारते॥ यमादहं वैवस्वतात्सुबंधोर्मन आभरं। जीवातवे न मृत्यवेथो
अरिष्टतातये। न्य१ग्वातोव वाति न्यक्तपति सूर्यः। नीचीनमघ्न्या दुहे न्य
ग्भवतु ते रपः॥ अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः॥ अयं मे विश्वभेषजो

यं शिवाभिमर्शनः॥ २५॥ इदमित्था रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म क्रत्वा शच्यामंतराजौ।
क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्ठाः पर्षत्पक्थे अहन्ना सप्त होतॄन्। स इद्दाना
य दभ्याय वन्वंच्यवानः सूदैरमिमीत वेदिं। तूर्वयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोदो
न रेत इत ऊति सिंचत्। मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवंता।
आ यः शर्याभिस्तुविनृम्णो अस्याश्रीणीतादिशं गभस्तौ। कृष्णा यद्गोष्व
रुणीषु सीदद्दिवो नपाताश्विना हुवे वां। वीतं मे यज्ञमागतं मे अन्नं ववन्वांसा
नेषमस्मृतध्रू। प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्णदनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत्॥ पु
नस्तदावृहति यत्कनाया दुहितुरा अनुभृतमनर्वा॥ २६॥ मध्या यत्कर्त्वमभ
वदभीके कामं कृण्वाने पितरि युवत्यां॥ मनानग्रेतो जहतुर्वियंता सानौ निषि
क्तं सुकृतस्य योनौ। पिता यत्स्वां दुहितरमधिष्कन्क्ष्मया रेतः संजग्मानो नि षिं
चत्॥ स्वाध्योऽजनयन्ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन्॥ स ईं वृषा

॥१॥

नफेनमस्पृहाजौस्मरहापरैस्पदन्येचेताः॥सरस्सदानदक्षिणापरावृङ्नता
नुमेपृशन्यौजगृभ्रे।मक्षूनवन्हिःप्रजायाः।उपब्दिरग्निंननग्नः।उपसीदद्ू
धः॥सनितेध्मंसनितोतवाजंसधर्ताजज्ञेसहसायवीयुत्॥मक्षूकनायाः
सख्यंनवग्वाः।ऋतंवदंतऋतयुक्तिमग्मन्॥द्विबर्हसोय।उपगोपमागुरद
क्षिणासो।अच्युतादुदुक्षन्॥२७॥मक्षूकनायाः।सख्यंनवीयोराधोनरेतः।
ऋतमित्तुरण्यन्॥शुचियत्तेरेक्णः।आयजंतसबर्दुघायाः।पयः।उस्त्रियायाः।
पश्चायत्पश्चावियुताबुधंतेतिब्रवीतिवक्तरीरराणः॥वसोर्वसुत्वाकारवोने
हाविश्वंविवेष्टिद्रविणमुपक्षु॥तदिन्न्वस्यपरिषद्वानो।अग्मन्पुरूसदंतो
नार्षदंबिभित्सन्॥विशुष्णस्यसंग्रथितमनर्वाविदत्पुरुप्रजातस्यगुहा
यत्॥भर्गोहनामोतयस्यदेवाःस्व१र्णयेत्रिषधस्थेनिषेदुः।अग्निर्हनामो
तजातवेदाःश्रुधीनोहोत।ऋतस्यहोताध्रुक्॥उततामेरौद्रावर्चिमंता

या
क

॥१॥

नासत्याविंद्रगूर्तयेयजध्यै।मनुष्वद्वृक्तबर्हिषेरराणामंदूहितप्रयसाविक्षु
यज्यू॥२८॥अयंस्तुतोराजावंदिवेधा।अपश्चविप्रस्तरतिस्वसेतुः॥सकक्षी
वंतंरेजयत्सो।अग्निर्नेमिर्नचक्रमर्वतोरघुद्रु॥सद्विबंधुर्वैतरणोयष्टासबर्दु
घांधेनुमस्वंदुहध्यै।संयन्मित्रावरुणावृंजउक्थैर्ज्येष्ठेभिरर्यमणंवरूथैः॥तद्बं
धुःसूरिर्दिवितेधियंधानाभानेदिष्ठोरपतिप्रवेनन्॥सानोनाभिःपरमास्य
वाघाहंतत्पश्चाकतिथश्चिदास।इयंमेनाभिरिहमेसधस्थमिमेमेदेवाअयम
स्मिसर्वः॥द्विजा।अहप्रथमजा।ऋतस्येदंधेनुरदुहज्जायमाना।अधासुमं
द्रो।अरतिर्विभावावस्यतिद्विवर्तनिर्वनेषाट्।ऊर्ध्वायच्छ्रेणिर्नशिशु।र्दन्मक्षू
स्थिरंशेवृधंसूतमाता॥२९॥अधागाव।उपमातिंकनायाः।अनुश्वांतस्यकस्य
चित्परेयुः।श्रुधित्वंसुद्रविणोनस्त्वंयाळाश्वघ्नस्यवावृधेसूनृताभिः॥अध
त्वमिंद्रविध्य१स्मान्महोरायेनृपतेवज्रबाहुः।रक्षाचनोमघोनःपाहिसूरी

५

॥१०॥

नेनु सं ह्वरंते हरिवो ऽ अभिष्टौ । अध यद्राजाना गविष्टौ सरत्सरण्युः कारवे जरण्युः ।
विप्रः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परा च वक्षदुत पर्षदेनान् । अधा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ
वृथा रेभंत ऽ ईमहे तदू नु । सरण्युरस्य सूनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ ।
युवोर्यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् । विश्वत्र यस्मिन्ना गि
रः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत्सूनृतायै । स गृणानो ऽ अद्भिर्देववानिति सु
बंधुर्नमसा सूक्तैः । वर्धदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पयस ऽ उस्रियायाः ।
त ऊ षु णो महो यजत्रा भूत देवास ऽ ऊतये सजोषाः । ये वाजाँ ऽ अनयता वियं
तो ये स्था निचेतारो ऽ अमूराः ॥२७॥ इति अष्टमाष्टके प्रथमोध्यायः ॥१॥ ॥१॥

॥१०॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ ॥ ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ता ऽ इंद्रस्य सख्यममृतत्वमान
श । तेभ्यो भद्रमंगिरसो वो ऽ अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः । य ऽ उदाजन्पि
तरो गोमयं वस्वृतेनाभिंदन्परिवत्सरे वलं । दीर्घायुत्वमंगिरसो वो ऽ अस्तु प्र० ।
य ऽ ऋतेन सूर्यमारोहयन्दिव्यप्रथयन्पृथिवीं मातरं वि । सुप्रजास्त्वमंगिरसो
वो अस्तु प्र० । अयं नाभा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन । सु
ब्रह्मण्यमंगिरसो वो अस्तु प्र० । विरूपास ऽ इदृषयस्त ऽ इद्गंभीरवेपसः । ते ऽ अंगि
रसः सूनवस्ते ऽ अग्नेः परि जज्ञिरे ॥१॥ ये ऽ अग्नेः परि जज्ञिरे विरूपासो दिवस्प
रि । नवग्वो नु दशग्वो ऽ अंगिरस्तमः सचा देवेषु मंहते । इंद्रेण युजा निः सृजंत वा
घतो व्रजं गोमंतमश्विनं । सहस्रं मे ददतो ऽ अष्टकर्ण्यः । श्रवो देवेष्वक्रत । प्र
नूनं जायतामयं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं शताश्वं सद्यो दानाय मंहते । न
तमश्नोति कश्चन दिव ऽ इव सान्वारभं । सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिंधुरिव पप्र

३

थे ॥ उत दासा परिविषे स्मद्दिष्टी गोपरीणसा ॥ यदुस्तुर्वश्च मामहे । सहस्र
दाग्रामणीर्मारिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा । सावर्णेर्देवाः प्रतिर
न्त्वायुर्यस्मिन्नश्रांता ऽ असनाम वाजं ॥ २ ॥ परावतो ये दिधिषंत ऽ आप्यम्म
नुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ॥ ययातेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि देवा ऽ आसते ते
ऽ अधिब्रुवंतु नः ॥ विश्वा हि वो नमस्यानि वंद्या नामानि देवा ऽ उत यज्ञिया
नि वः ॥ ये स्थ जाता ऽ अदितेरद्भ्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म ऽ इह श्रुता हवं ॥ ये
भ्यो माता मधुमत्पिन्वते पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्रिबर्हाः ॥ उक्थशुष्मान्वृ
षभरान्स्वप्नसस्तां ऽ आदित्यां ऽ अनुमदा स्वस्तये ॥ नृचक्षसो ऽ अनिमिषं
तो ऽ अर्हणा बृहद्देवासो ऽ अमृतत्वमानशुः ॥ ज्योतीरथा ऽ अहिमाया ऽ अ
नागसो दिवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ॥ सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययुरप
रिह्वृता दधिरे दिवि क्षयं ॥ तां ऽ आ विवास नमसा सुवृक्तिभिर्महो ऽ आदि

मं

त्यां ऽ अदितिं स्वस्तये ॥ ३ ॥ को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो
यति ष्ठन ॥ को वोऽध्वरं तुविजाता ऽ अरं करद्यो नः पर्षदत्यंहः स्वस्तये ॥ ये
भ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिद्धाग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ॥ त ऽ आदित्या
ऽ अभयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ॥ य ऽ ईशिरे भुवनस्य प्र
चेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मंतवः ॥ ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्यद्या
देवासः पिपृता स्वस्तये ॥ भरेष्विंद्रं सुहवं हवामहेंऽहोमुचं सुकृतं दैव्यं ज
नं ॥ अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ॥ सुत्रा
माणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिं ॥ दैवीं नावं स्व
रित्रामनागसमस्रवंतीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ ४ ॥ विश्वे यजत्रा ऽ अधि वो
चतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया ऽ अभिह्रुतः ॥ सत्यया वो देवहूत्या हुवेम शृ
ण्वतो देवा ऽ अवसे स्वस्तये ॥ अपामीवामप विश्वामनाहुतिमपारातिं

दुर्विदत्रामघायतः॥ आरेदेवाद्वेषोऽअस्मद्युयोतनोरुणः शर्मयच्छतास्वस्तये॥
अरिष्टःसमर्तोविश्वएधतेप्रप्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि॥ यमादित्यासोन
यथासुनीतिभिरतिविश्वानिदुरितास्वस्तये॥ यंदेवासोवथवाजसातौयं
शूरसातामरुतोहितेधने॥ प्रातर्यावाणंरथमिंद्रसानसिमरिष्यंतमारु
हेमास्वस्तये॥ स्वस्तिनःपथ्यासुधन्वसुस्वस्त्य१प्सुवृजनेस्वर्वति॥ स्व
स्तिनःपुत्रकृथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधातन॥ स्वस्तिरिद्धिप्रपथे
श्रेष्ठारेक्णःस्वस्त्यभियावाममेति॥ सानोऽअमासोऽअरणेनिपातु
स्वावेशाभवतुदेवगोपा॥ एवाप्लतेःसूनुरवीवृधद्वोविश्वऽआदित्याऽ
अदितेमनीषी॥ ईशानासोनरोऽअमर्त्येनास्तावि जनोदिव्योगयेन॥ ५॥
कथादेवानांकतमस्ययामनिसुमंतुनामशृण्वतांमनामहे॥ कोमृळा
तिकतमोनोमयस्करत्कतमऊतीऽअभ्याववर्तति॥ क्रतूयंतिक्रतवोहृ

त्सुधीतयोवेनंतिवेनाःपतयंत्यादिशः॥ नमर्डिताविद्यतेऽअन्यऽएभ्योदेवे
षुमेऽअधिकामाऽअयंसत॥ नराशंसंपूषणमगोह्यमग्निंदेवेद्धमभ्यर्च
सेगिरा॥ सूर्यामासाचंद्रमसायमंदिवित्रितंवातमुषसमक्तुमश्विना॥ क
थांकविस्तुवीरवान्कयागिराबृहस्पतिर्वावृधतेसुवृक्तिभिः॥ अजएकपा
त्सुहवेभिर्ऋक्वभिरहिःशृणोतुबुध्न्योऽहवीमनि॥ दक्षस्यवादितेजन्मनिव्र
तेराजानामित्रावरुणाविवाससि॥ अतूर्तपंथाःपुरुरथोऽअर्यमासप्तहोता
विषुरूपेषुजन्मसु॥ ६॥ तेनोऽअर्वंतोहवनश्रुतोहवंविश्वेशृण्वंतुवाजिनो
मितद्रवः॥ सहस्रसामेधसाताविवत्मनामहोयेधनंसमिथेषुजभ्रिरे॥ प्र
वोवायुंरथयुजंपुरंधिंस्तोमैःकृणुध्वंसख्यायपूषणं॥ तेहिदेवस्यसवितुःसवी
मनिक्रतुंसचंतेसचितःसचेतसः॥ त्रिःसप्तसस्रानद्योमहीरपोवनस्पतीन्प
र्वतांऽअग्निमूतये॥ कृशानुमस्तॄन्तिष्यंसधस्थऽआरुद्रंरुद्रेषुरुद्रियंहवामहे॥

१३॥

सरस्वतीसरयुःसिंधुरूर्मिभिर्महोमहीरवसायंतुवक्षणीः॥ देवीरापोमात
रःसूदयित्नवोघृतवत्पयोमधुमन्नो। अर्चत॥ उतमाताबृहद्दिवाशृणो
तुनस्त्वष्टादेवेभिर्जनिभिःपितावचः॥ ऋभुक्षावाजोरथस्पतिर्भगोरण्वः
शंसःशशमानस्यपातुनः॥७॥ रण्वःसंदृष्टौपितुमां।इवक्षयोभद्रारुद्रा
णांमरुतामुपस्तुतिःगोभिःष्यामयशसोजनेष्वासदादेवास।इळयासचेम
हि॥ यांमेधियंमरुत।इंद्रदेवा।अददातवरुणमित्रयूयं॥ तांपीपयतपयसे
वधेनुंकुविद्गिरो।अधिरथेवहाथ॥ कुविदंगप्रतियथाचिदस्यनःसजा
त्यस्यमरुतोबुबोधथ॥ नाभायत्रप्रथमंसंनसामहेतत्रजामित्वमदिति
र्दधातुनः॥ तेहिद्यावापृथिवीमातरामहीदेवीदेवांजन्मनायज्ञियेइतः॥
उभेबिभृत।उभयंभरीमभिःपुरूरेतांसिपितृभिश्चसिंचतः॥ विषाहोत्रा
विश्वमश्नोतिवार्यंबृहस्पतिररमतिःपनीयसी॥ ग्रावायत्रमधुषुदु ॥१३॥

च्यतेबृहदवीवशंतमतिभिर्मनीषिणः॥ एवाकविस्तुवीरवां।ऋतज्ञाद्रविणस्युर्द्रविण
सश्चकानः॥ उक्थेभिरत्रमतिभिश्चविप्रोपीपयद्गयोदिव्यानिजन्म॥ एवा
प्लतेः॥ ॥ऋक्॥८॥ अग्निरिंद्रोवरुणोमित्रो।अर्यमावायुःपूषासरस्वती
सजोषसः॥ आदित्याविष्णुर्मरुतःस्वर्बृहत्सोमोरुद्रो।अदितिर्ब्रह्मण
स्पतिः॥ इंद्राग्नीवृत्रहत्येषुसत्पतीमिथोहिन्वानातन्वा३समोकसा॥
अंतरिक्षंमह्यापप्रुरोजसासोमोघृतश्रीर्महिमानमीरयन्॥ तेषांहि
मह्नामहतामनर्वणांस्तोमां।इयर्म्यृतज्ञा।ऋतावृधां॥ ये।अप्सवम
र्णवंचित्रराधसस्तेनोरासंतांमहयेसुमित्र्याः॥ स्वर्णरमंतरिक्षाणिरो
चनाद्यावाभूमीपृथिवींस्कंभुरोजसा॥ पृक्षा।इवमहयंतःसुरातयो
देवास्तवंतेमनुषायसूरयः॥ मित्रायशिक्षवरुणायदाशुषेयासम्राजा
मनसानप्रयुच्छतः॥ ययोर्धामधर्मणारोचतेबृहद्ययोरुभेरोदसीनाध

॥१५॥

सीव्रतो ॥६॥ या गोर्वर्तनिं पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना व्रतनीरवारतः ॥ सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशद्धविषा विवस्वते ॥ दिवक्षसो अग्निजिह्वा ऋतावृधः ऋतस्य योनिं विमृशंत आसते ॥ द्यां स्कभित्व्य१पः आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनित्वी तन्वी३ निमामृजुः ॥ परिक्षिता पितरा पूर्वजावरी ऋतस्य योना क्षयतः समोकसा ॥ द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत्पयो महिषाय पिन्वतः ॥ पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणेंद्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ॥ देवां आदित्यां अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो दिव्यासो अप्सु ये ॥ त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतारा उषसं स्वस्तये ॥ बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसमिंद्रियं सोमं धनसा उ ईमहे ॥१०॥ ब्रह्म गामश्वं जनयंत ओषधीर्वनस्पतीन्पृथिवीं पर्वतां अपः ॥ सूर्यं दिवि रोहयंतः सुदानव आर्या व्रता विसृजंतो अधि क्षमि ॥ भुज्युमंहसः पिपृथो निर ॥१४॥

न्व॰

श्विना श्यावं पुत्रं वध्रिमत्या अजिन्वतं ॥ कमद्युवं विमदायोहथुर्युवं विष्णाप्वं१ विश्वकायाव सृजथः ॥ पावीरवी तन्यतुरेकपादजो दिवो धर्ता सिंधुराप समुद्रियः ॥ विश्वे देवासः शृणवन्वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या ॥ विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजत्रा अमृता ऋतज्ञाः ॥ रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदः स्व१र्गिरो ब्रह्म सूक्तं जुषेरत ॥ देवान्वसिष्ठो अमृतान्ववंदे ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ॥ ते नो रासंतामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥११॥ देवान्हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ॥ ये वावृधुः प्रतरं विश्ववेदस इंद्रज्येष्ठासो अमृता ऋतावृधः ॥ इंद्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ॥ मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघोने यज्ञं जनयंत सूरयः ॥ इंद्रो वसुभिः परि पातु नो गयमादित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ॥ रुद्रो रुद्रेभिर्देवो मृळयाति नस्त्वष्टा नो ग्नाभिः

सुवितायजिन्वतु॥ अदितिर्द्यावापृथिवीऋतंमहदिंद्राविष्णूमरुतःस्वर्बृ
हत्। आदित्यांअवसेहवामहेवसूंन्रुद्रान्सवितारंसुदंससं॥ सरस्वान्धी
भिर्वरुणोधृतव्रतःपूषाविष्णुर्महिमावायुरश्विना॥ ब्रह्मकृतोअमृता
विश्ववेदसःशर्मणोयंसंत्रिवरूथमंहसः॥१२॥ वृषायज्ञोवृषणःसंतु
यज्ञियावृषणोदेवावृषणोहविष्कृतः। वृषणाद्यावापृथिवीऋतावरी
वृषापर्जन्योवृषणोवृषस्तुभः॥ अग्नीषोमावृषणावाजसातये
पुरुप्रशस्तावृषणाउपब्रुवे। यावीजिरेवृषणोदेवयज्ययाताना
शर्मत्रिवरूथंवियंसतः॥ धृतव्रताःक्षत्रियायज्ञनिष्कृतोबृहद्दिवाअ
ध्वराणामभिश्रियः॥ अग्निहोतारऋतसापोअद्रुहोपोअसृजन्ननु
वृत्रतूर्ये। द्यावापृथिवीजनयन्नभिव्रताप ओषधीर्वनिनानिय
ज्ञिया॥ अंतरिक्षंस्व१रापप्रुरूतयेवशंदेवासस्तन्वी३निमामृजुः॥

धर्तारोदिवऋभवःसुहस्तावातापर्जन्यामहिषस्यतन्यतोः॥ आपओष
धीःप्रतिरंतुनोगिरोभगोरातिर्वाजिनोयंतुमेहवं॥१३॥ समुद्रःसिंधूरजो
अंतरिक्षमजएकपात्तनयित्नुरर्णवः॥ अहिर्बुध्न्यःशृणवद्वचांसिमेवि
श्वेदेवासउतसूरयोमम॥ स्यामवोमनवोदेववीतयेप्रांचंनोयज्ञं
प्रणयतसाधुया॥ आदित्यारुद्रावसवःसुदानवइमाब्रह्मशस्यमाना
निजिन्वत॥ दैव्याहोतारापथमापुरोहितऋतस्यपंथामन्वेमिसाधुया॥
क्षेत्रस्यपतिंप्रतिवेशमीमहेविश्वान्देवांअमृतांअप्रयुच्छतः॥ वसि
ष्ठासःपितृवद्वाचमक्रतदेवांईळानाऋषिवत्स्वस्तये॥ प्रीताइववा
तयःकाममेत्यास्मेदेवासोवधूनुतावसु॥ देवान्वसिष्ठोअमृतान्ववंदे
येविश्वाभुवनाभिप्रतस्थुः॥ तेनोरासंतामुरुगायमद्ययूयंपातस्वस्ति
भिःसदानः॥१४॥ इमांधियंसप्तशीर्ष्णींपितानऋतप्रजातांबृहती

म

॥१६॥

मविंदत् ॥ तुरीयंस्विज्जनयद्विश्वजन्योयास्य ऽ उक्थमिंद्रायशंसन् ॥ ऋ
तंशंसंत ऽ ऋजुदीध्यानादिवस्पुत्रासो ऽ असुरस्यवीराः ॥ विप्रंपदमंगिर
सोदधानायज्ञस्यधामप्रथमंमनंत ॥ हंसैरिवसखिभिर्वावदद्भिरश्म
न्मयानिनहनाव्यस्यन् ॥ बृहस्पतिरभिकनिक्रदद्गा ऽ उतप्रास्तौदुच्चवि
द्वां ऽ अगायत् ॥ अवोद्वाभ्यांपर ऽ एकयागागुहातिष्ठंतीरनृतस्यसेतौ ॥
बृहस्पतिस्तमसिज्योतिरिच्छन्नुदुस्रा ऽ आकर्विहितिस्र ऽ आवः ॥ विभि
द्यापुरंशयथेमपाचींनिस्त्रीणिसाकमुदधेरकृंतत् ॥ बृहस्पतिरुषसं
सूर्यंगामर्कंविवेदस्तनयन्निवद्यौः ॥ इंद्रोवलंरक्षितारंदुघानांकरेणेव
विचकर्तारवेण ॥ स्वेदांजिभिराशिरमिच्छमानोरोदयत्पणिमागा ऽ अमु
ष्णात् ॥१५॥ सईंसत्येभिःसखिभिःशुचद्भिर्गोधायसंविधनसैरदर्दः ॥ ब्र
ह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैर्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणंव्यानट् ॥ तेसत्येनमनसा

सु ॥१६॥

॥ तंवर्द्धयंतोमतिभिः

गोपतिंगा ऽ इयानास ऽ इषणयंतधीभिः ॥ बृहस्पतिर्मिथो ऽ अवद्यपेभि
रुदुस्रिया ऽ असृजतस्वयुग्भिः ॥ शिवाभिःसिंहमिवनानदतंसधस्थे ॥
बृहस्पतिंवृषणंशूरसातौभरेभरे ऽ अनुमदेमजिष्णुम् ॥ यदावाजमसनद्वि
श्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणिसद्म ॥ बृहस्पतिंवृषणंवर्द्धयंतोनानासंतोबि
भ्रतोज्योतिरासा ॥ सत्यामाशिषंकृणुतावयोधैःकीरिंचिद्ध्यवथस्वेभिरे
वैः ॥ पश्चामृधो ऽ अपभवंतुविश्वास्तद्रोदसीशृणुतंविश्वमिन्वे ॥ इंद्रोमह्ना
महतोअर्णवस्य ॥ विमूर्द्धानमभिनदर्बुदस्य ॥ अहन्नहिमरिणात्सप्तसिंधू
न्देवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः ॥१६॥ उदप्रुतोनवयोरक्षमाणावावदतो
ऽ अभ्रियस्येवघोषाः ॥ गिरिभ्रजोनोर्मयोमदंतोबृहस्पतिमभ्यर्का ऽ
अनावन् ॥ संगोभिरांगिरसोनक्षमाणोभग ऽ इवेदर्यमणंनिनाय ॥ जने
मित्रोनदंपती ऽ अनक्तिबृहस्पतेवाजयाशूँरिवाजौ ॥ साध्वर्या ऽ अतिथि

॥१७॥

नीरिषिरास्यार्ताः सुवर्णां ३ अनवद्यरूपाः ॥ ब्रहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्यानिर्गा
३ उपेयवमिवस्थिविभ्यः ॥ आप्रुषायन्मधुन ३ ऋतस्ययोनिमवक्षिपन्न
र्क ३ उल्कामिवद्योः ॥ ब्रहस्पतिरुद्धरन्नश्मनोगाभूम्याउन्देवत्वचंविभेद ॥
अपज्योतिषातमो ३ अंतरिक्षादुद्नः शीपालमिववात ३ आजत् ॥ ब्रहस्प
तिरनुमृश्यावलस्याभ्रमिववात ३ आचक्र ३ आगाः ॥ यदावलस्यपीयतो
जसंभेद्ब्रहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः ॥ दद्भिर्नजिह्वापरिविष्टमाददाविर्नि
धीरंकृणोदुस्त्रियाणां ॥ १७ ॥ ब्रहस्पतिरमतहित्यदासान्नामस्वरीणां
सदनेगुहायत् ॥ आण्डेवभित्वाशकुनस्यगर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्यत्मना
जत् ॥ अश्नापिनद्धंमधुपर्यपश्यन्मत्स्यन्नदीनउदनिक्षियंतं ॥ निष्टज्ज
भारचमसन्नवृक्षाद्ब्रहस्पतिर्विरवेणाविकृत्य ॥ सोषामविंदत्सस्व ३ सो
३ अग्निंसो ३ अर्केणविबबाधेतमांसि ॥ ब्रहस्पतिर्गोवपुषोवलस्यनि

॥१७॥

र्मज्जानन्नपर्वणोजभार ॥ हिमेपूर्वैर्णामुषितावनानिब्रहस्पतिनाकृपयद्वलो
गाः ॥ अनानुकृत्यमपुनश्चकारयात्सूर्यामासामिथउच्चरातः ॥ अभिश्याव
न्नकृशनेभिरश्वन्नक्षत्रेभिःपितरोद्यामपिंशन् ॥ रात्र्यातमो ३ अदधुर्ज्यो
तिरहन्ब्रहस्पतिर्भिनदद्रिंविदद्गाः ॥ इदमकर्मनमो ३ अभ्रियायथःपूर्वीरन्वा
नोनवीति ॥ ब्रहस्पतिःसहिगोभिःसो ३ अश्वैःसवीरेभिःसनृभिर्नोवयोधात्
॥ १८ ॥ भद्रा ३ अग्नेर्वध्र्यश्वस्यसंदृशोवामीप्रणीतिःसुरणा ३ उपेतयः ॥ यदीं
सुमित्राविशो ३ अग्रइंधतेघृतेनाहुतोजरतेदविद्युतत् ॥ घृतमग्नेर्वध्र्यश्व
स्यवर्धनंघृतमन्नंघृतम्वस्यमेदनं ॥ घृतेनाहुताउर्वियाविपप्रथेसूर्य ३ इव
रोचतेसर्पिरासुतिः ॥ यत्तेमनुर्यदनीकंसुमित्रःसमीधे ३ अग्नेतदिदंनवीयः ॥
सरेवच्छोचसगिरोजुषस्वसवाजंदर्षिस ३ इहश्रवोधाः ॥ यंत्वापूर्वमीळितो
वध्र्यश्वःसमीधे ३ अग्नेस ३ इदंजुषस्व ॥ सनःस्तिपाउतभवातनूपादात्रंरक्षस्व

से

यदिदंते ऽ अस्मे ॥ भवाद्युम्नीवाध्र्यश्वोतगोपामात्वातारीदभिमातिर्जनानां ॥ शू
रऽ इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्रनुवोचंवाध्र्यश्वस्यनाम ॥ समज्र्यापर्वत्यावसू
नि दासावृत्राण्यार्याजिगेथ ॥ शूरऽ इव धृष्णुश्च्यवनोजनानांत्वमग्नेपृतना
यूंरभिष्याः ॥ १९ ॥ दीर्घतंतुर्बृहदुक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऽ ऋभ्वा ॥
द्युमांद्युमत्सुनृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषुदीदयोदेवयत्सु ॥ त्वेधेनुः सु
दुघाजातवेदोसश्चतेवसमनासबर्धुक् ॥ त्वंनृभिर्दक्षिणावद्भिरग्नेसुमित्रे
भिरिध्यसेदेवयद्भिः ॥ देवाश्चित्ते ऽ अमृताजातवेदोमहिमानंवाध्र्यश्वप्रवोच
न् ॥ यत्संपृच्छंमानुषीर्विशऽ आयत्त्वंनृभिरजयस्त्वावृधेभिः ॥ पितेवपुत्र
मबिभरुपस्थेत्वामग्नेवध्र्यश्वः सपर्यन् ॥ जुषाणो ऽ अस्यसमिधंयविष्ठो
तपूर्वां ऽ अवनोर्व्राधतश्चित् ॥ शश्वदग्निर्वध्र्यश्वस्यशत्रून्नृभिर्जिगायसु
तसोमवद्भिः ॥ समनंचिददहश्चित्रभानोवव्राधंतमभिनद्वृधश्चित् ॥ अय

॥१८॥

मग्निर्वध्र्यश्वस्यवृत्रहासनकात्प्रेद्धोनमसोपवाक्यः ॥ सनो ऽ अजामीँरुतवा
विजामीनभितिष्ठशर्धतोवाध्र्यश्व ॥ २० ॥ इमांमे ऽ अग्नेसमिधंजुषस्वेळस्पदे
प्रतिहर्याघृताचीं ॥ वर्ष्मन्पृथिव्याः सुदिनत्वे ऽ अन्हामूर्ध्वोभवसुक्रतोदेव
यज्या ॥ आदेवानामग्रयावेहयातुनराशंसोविश्वरूपेभिरश्वैः ॥ ऋतस्यपथान
मसामियेधोदेवेभ्योदेवतमः सुषूदत् ॥ शश्वत्तममीळतेदूत्यायहविष्मंतो
मनुष्यासो ऽ अग्निं ॥ वहिष्ठैरश्वैः सुवृतारथेनादेवान्वक्षिनिषदेहहोता ॥
विप्रथतांदेवजुष्टंतिरश्चादीर्घंद्राघ्मासुरभिभूत्वस्मे ॥ अहेळतामनसादेवबर्हि
रिंद्रज्येष्ठां ऽ उशतोयक्षिदेवान् ॥ दिवोवासानुस्पृशतावरीयः पृथिव्यावामा
त्रयाविश्रयध्वं ॥ उशतीर्द्वारोमहिनामहद्भिर्देवंरथंरथयुर्धारयध्वं ॥ २१ ॥ देवी
दिवोदुहितरासुशिल्पे ऽ उषासानक्तासदतांनियोनौ ॥ आवांदेवासऽ उशतीउशं
तऽ उरौसीदंतुसुभगे ऽ उपस्थे ॥ ऊर्ध्वोग्रावाबृहदग्निः समिद्धः प्रियाधामान्य

अ

॥११९॥

दिवेरूपस्थे॥पुरोहितावृत्विजायज्ञेऽअस्मिन्विदुष्टराद्रविणमायजेथां॥
तिस्रोदेवीर्बर्हिरिदंवरीयऽआसीदतचकृमावस्योनं॥मनुष्वद्यज्ञंसुधिता
हवींषीळादेवीघृतपदीजुषंत॥देवत्वष्टर्यद्धचारुत्वमानड्यदंगिरसामभ
वःसचाभूः॥सदेवानांपाथऽउपप्रविद्वानुशन्यक्षिद्रविणोदःसुरत्नः॥व
नस्पतेरशनयानियूयादेवानांपाथऽउपवक्षिविद्वान्॥स्वदातिदेवःकृणव
द्धवींष्यवतांद्यावापृथिवीहवंमे॥आग्नेवहवरुणमिष्टयेनऽइंद्रंदिवोमरु
तोऽअंतरिक्षात्॥सीदंतुबर्हिर्विश्वऽआयजत्राःस्वाहादेवाऽअमृतामाद
यंताम्॥२२॥बृहस्पतेप्रथमंवाचोऽअग्रंयत्प्रैरतनामधेयंदधानाः॥यदे
षांश्रेष्ठंयदरिप्रमासीत्प्रेणातदेषांनिहितंगुहाविः॥सक्तुमिवतितउनापु
नंतोयत्रधीरामनसावाचमक्रत॥अत्रासखायःसख्यानिजानतेभद्रैषांल
क्ष्मीर्निहिताधिवाचि॥यज्ञेनवाचःपदवीयमायन्तामन्वविदन्नृषिषुप्रवि ॥११९॥

ष्टां॥तामाभृत्याव्यदधुःपुरुत्रातांसप्तरेभाऽअभिसंनवंते॥उतत्वःपश्यन्न
ददर्शवाचमुतत्वःशृण्वन्नशृणोत्येनां॥उतोत्वस्मैतन्वंविसस्रेजायेवपत्य
ऽउशतीसुवासाः॥उतत्वंसख्येस्थिरपीतमाहुर्नैनंहिन्वंत्यपिवाजिनेषु॥
अधेन्वाचरतिमाययैषवाचंशुश्रुवांऽअफलामपुष्पां॥२३॥यस्तित्याजस
चिविदंसखायंनतस्यवाच्यपिभागोऽअस्ति॥यदींशृणोत्यलकंशृणोतिन
हिप्रवेदसुकृतस्यपंथां॥अक्षण्वंतःकर्णवंतःसखायोमनोजवेष्वसमाबभूवुः॥
आदघ्नासऽउपकक्षासऽउत्वेह्रदाऽइवस्नात्वाउत्वेददृश्रे॥हृदातष्टेषुमनसो
जवेषुयद्ब्राह्मणाःसंयजंतेसखायः॥अत्राहत्वंविजहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणो
विचरंत्युत्वे॥इमेयेनार्वाङ्नपरश्चरंतिनब्राह्मणासोनसुतेकरासः॥तऽएते
वाचमभिपद्यपापयासिरीस्तंत्रंतन्वतेऽअप्रजज्ञयः॥सर्वेनंदंतियशसाग
तेनसभासाहेनसख्यासखायः॥किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्ह्येषामरंहितोभ

नू

वतिवाजिनाय ॥ ऋचांत्वः पोषमास्तेपुपुष्वांगायत्रंत्वोगायतिशक्करीषु ॥ ब्र
ह्मात्वोवदतिजातविद्यांयज्ञस्यमात्रांविमिमीत उत्वः ॥२४॥ इतिअष्टमाष्ट
केद्वितीयोध्यायः ॥२॥ ८॥ ॥८॥ ॥॥८॥॥ ॥८॥॥ ॥८॥॥ ॥८॥॥ ॥८॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॐ ॥ देवानांनुवयंजानाप्रवोचामविपन्यया ॥ उक्थेषुश
स्यमानेषुयः पश्यादुत्तरेयुगे ॥ ब्रह्मणस्पतिरेतासंकर्मारइवाधमत् ॥ देवा
नांपूर्व्येयुगेसतःसदजायत ॥ देवानांयुगेप्रथमेसतःसदजायत ॥ तदाशा ॥ अ
न्वजायंततदुत्तानपदस्परि ॥ भूर्जज्ञ उत्तानपदोभुव आशा अजायंत ॥ अ
दितेर्दक्षो अजायतदक्षाद्वदितिः परि ॥ अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितात
व ॥ तांदेवा अन्वजायंतभद्रा अमृतबंधवः ॥१॥ यद्देवा अदः सलिलेसु
संरब्धा अतिष्ठत ॥ अत्रावोनृत्यतामिवतीव्रोरेणुरपायत ॥ यद्देवायतयो
यथाभुवनान्यपिन्वत ॥ अत्रासमुद्र आगूळ्हमासूर्यमजभर्तन ॥ अष्टौपुत्रा

॥२०॥

सो अदितेर्येजातास्तन्वस्परि ॥ देवां उपप्रैत्सप्तभिः परामार्तंडमास्यत् ॥
सप्तभिः पुत्रैरदितिरुपप्रैत्पूर्व्यंयुगं ॥ प्रजायैमृत्यवेत्वत्पुनर्मार्तंडमाभरत् ॥२॥
जनिष्ठा उग्रः सहसेतुरायमिंद्र ओजिष्ठोबहुलाभिमानः ॥ अवर्धन्निंद्रंमरुतश्चि
दत्रमातायद्वीरंदधनद्धनिष्ठा ॥ द्रुहोनिषत्तापृशनीचिदेवैः पुरुशंसेनवाव
धुष्ट इंद्रं अभीवृतेवतामहापदेनध्वांतात्प्रपित्वादुदरंतगर्भाः ॥ ऋष्वा
तेपादाप्रयज्जिगास्यवर्धन्वाजा उतयेचिदत्र ॥ त्वमिंद्रसालावृकान्सहस्र
मासंदधिषे अश्विनावर्वृत्याः ॥ समनातूर्णिरुपयासियज्ञमानासत्यास
ख्यायवक्षि ॥ वसाव्यामिंद्रधारयः सहस्राश्विनाशूरददतुर्मघानि ॥ मन्द
मान ऋतादधिप्रजायैसखिभिरिंद्र इषिरेभिरर्थं ॥ आभिर्हिमाया उप
दस्युमागान्मिहः प्रतम्रा अवपत्तमांसि ॥३॥ सनामानाचिद्ध्वसयोन्य
स्मा अवाहन्निंद्र उषसोयथानः ॥ ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकामैः साकं

प्रतिष्ठाहृद्याजघंथ ॥ त्वंजघंथनमुचिंमखस्युंदासंकृण्वान । ऋषयेवि
मायं ॥ त्वंचकर्थमनवेस्योनान्पथोदेवत्रांजसेवयानान् ॥ त्वमेतानिप
प्रिषेविनामेन्द्रोन । इन्द्रदधिषेगभस्तौ ॥ अनुत्वादेवाः शवसामदंत्युपरि
बुध्नान्वनिनश्चकर्थ ॥ चक्रंयदस्याप्स्वानिषत्तमुतोतदस्मैमध्विच्चच्छ
द्यात् ॥ पृथिव्यामतिषितंयदूधः पयोगोष्वदधा । ओषधीषु ॥ अश्वादि
यायेतियद्वदंत्योजसोजातमुतमन्य । एनं ॥ मन्योरियायहर्म्येषुतस्थौय
तः प्रजज्ञ । इन्द्रो । अस्यवेद ॥ वयः सुपर्णा । उपसेदुरिन्द्रंप्रियमेधा । ऋषयो
नाधमानाः ॥ अपध्वांतमूर्णुहिपूर्धिचक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान्निधयेवबद्धान् ॥४॥
वसूनांवात्वर्चसे । रयक्षंधियावायज्ञैर्वारोदस्योः ॥ अर्वंतोवायेरयिमंतः
सातौवनुंवायेसुश्रुणंसुश्रुतोधुः ॥ हवं । एषामस्करोनस्तत्यांसश्ववस्यता
मनसानिंसतक्षां ॥ चक्षाणायत्रसुवितायदेवाद्यौर्नवारेभिः कृणवंतस्वैः ॥ ॥२१॥

इयमेषाममृतानांगीः सर्वतातायेकृपणंतरत्नं ॥ धियंचयज्ञंचसाधंतस्तेनो
धांतुवसव्यमसामि ॥ आतत्त इंद्रायवः पनंताभिय । ऊर्वंगोमंतंतितृत्सान् ॥
सकृत्स्वं येपुरुपुत्रांमहींसहस्रधारांबृहतींदुदुक्षन् ॥ शचीव । इंद्रमवसे
कृणुध्वमनानतंदमयंतंपृतन्यून् ॥ ऋभुक्षणंमघवानंसुवृक्तिंभर्तायो
वज्रंनर्यंपुरुक्षुः ॥ यद्वावानपुरुतमंपुराषाळावृत्रहेंद्रोनामान्यप्राः ॥ अचे
तिप्रासहस्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसिकर्तवेकरत्तत् ॥५॥ प्रसुव । आपो
महिमानमुत्तमंकारुर्वोचातिसदनेविवस्वतः ॥ प्रसप्तसप्तत्रेधाहिचक्रमुः
प्रसृत्वरीणामतिसिंधुरोजसा ॥ प्रतेरदद्वरुणोयातवेपथः सिंधोयद्वाजां
। अभ्यद्रवस्त्वं ॥ भूम्या । अधिप्रवतायासिसानुनायदेषामग्रंजगतामिरज्य
सि ॥ दिविस्वनोयततेभूम्योपर्यनंतंशुष्ममुदियर्तिभानुना ॥ अभ्रादिवप्र
स्तनयंतिवृष्टयः सिंधुर्यदेतिवृषभोनरोरुवत् ॥ अभित्वासिंधोशिशुमिन्न

मातरोवाश्राऽअर्षंतिपयसेवधेनवः॥ राजेवयुध्वानयसित्वमित्सिचौयदा
सामग्रंप्रवतामिनक्षसि॥ इमंमेगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचता
परुष्ण्या॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया॥ सि
तासितेसरितेयत्रसंगतेतत्राप्लुतासोदिवमुत्पतंति॥ येवैतन्व१ंविसृजं
तिधीरास्तेजनासोऽअमृतत्वंभजंते॥६॥ तृष्टामयाप्रथमंयातवेसजूः
सुसर्त्वारसयाश्वेत्यात्या॥ त्वंसिंधोकुभयागोमतींक्रुमुंमेहत्न्वासरथंया
भिरीयसे॥ ऋजीत्येनीरुशतीमहित्वापरिज्रयांसिभरतेरजांसि॥ अद
ब्धासिंधुरपसामपस्तमाअश्वानचित्रावपुषीवदर्शता॥ स्वश्वासिंधुःसुरथासु
वासाहिरण्ययीसुकृतावाजिनीवती॥ ऊर्णावतीयुवतिःसीलमावत्युता
धिवस्तेसुभगामधुवृधं॥ सुखंरथंयुयुजेसिंधुरश्विनंतेनवाजंसनिषदस्मि
न्नाजौ॥ महान्ह्यस्यमहिमापनस्यतेदब्धस्यस्वयशसोविरप्शिनः॥७॥

आवऽऋंजसऽऊर्जांव्युष्टिष्विंद्रंमरुतोरोदसी॰ अनक्तन॥ उभेयथानोऽअ
हनीसचाभुवासदःसदोवरिवस्यातऽउद्भिदा॥ तदुश्रेष्ठंसवनंसुनोतनात्यो
नहस्तयतोऽअद्रिःसोतरि॥ विदध्य१र्योऽअभिभूतिपौंस्यंमहोरायेचित्त
रुतेयदर्वतः॥ तदिध्यस्यसवनंविवेरपोयथापुरामनवेगातुमश्रेत्॥ गो
ऽअर्णसित्वाष्ट्रेऽअश्वनिर्णिजिप्रेमध्वरेष्वध्वरांऽअशिश्रयुः॥ अपह
तरक्षसोभंगुरावतःस्कभायतनिऋतिंसेधतामतिं॥ आनोरयिंसर्ववी
रंसुनोतनदेवाव्यंभरतश्लोकमद्रयः॥ दिवश्चिदासोमवत्तरेभ्योविभ्वना
चिदाश्वपस्तरेभ्यः॥ वायोश्चिदासोमरभस्तरेभ्योऽग्नेश्चिदर्चपितुकृत्त
रेभ्यः॥ ७॥ भुरंतुनोयशसःसोत्वंधसोग्रावाणोवाचादिविताद्दिवित्म
ता॥ नरोयत्रदुहतेकाम्यंमध्वाघोषयंतोऽअभितोमिथस्तुरः॥ सु
न्वंतिसोमंरथिरासोऽअद्रयोनिरस्यरसंगविषोदुहंतिते॥ दुहंत्यूधरु

॥२३॥

ष्ये

पसेच्चनाग्यकृन्नरोतृच्यानमर्जयंतऽआसभिः॥ एतेनरस्त्वपसोऽअभूतनयऽ
इंद्रायकृनुथसोममद्रय॥ वामंवामंवोदिव्यायधाम्नेवस्कवस्कवःपार्थिवाय
कृन्वते॥९॥ अभ्रप्रुषोनवाचाप्रुषावसृहविष्मंतोनयज्ञाविजानुषः॥ कृमारू
तन्नब्रह्माणमर्ह्सेगनमस्तौषान्नशोभसे॥ श्रियेमर्यासोऽअंजीरकृण्वतः
कृमारुतन्नपूर्वीरत्तिक्षपः॥ दिवस्पुत्रासऽएतानयेतिरऽआदित्यासस्ते
ऽअक्रानवावृधुः॥ प्रयेदिवःपृथिव्यानबर्हणात्मनारिरिक्रेऽअभ्रान्नसू
र्यःपाजस्वंतोनवीराःपनस्यवोरिशादसोनमर्य्याऽअभिद्यवः॥ युष्माकंबु
ध्नेऽअपांनयामनिविथुर्यतिनमहीश्रथर्यति॥ विश्वप्सृर्यज्ञोऽअर्वागयं
कृवःप्रयस्वंतोनसत्राच्चऽआगत॥ यूयंधूर्षुप्रयुजोनरश्मिभिर्ज्योतिष्मं
तोनभासाव्युष्टिषु॥ श्येनासोनस्वयशसोरिशादसःप्रवासोनप्रसितासः
परिप्रुषः॥१०॥ प्रयद्वहध्वेमरुतःपराकाद्यूयंमहःसंवरणस्यवस्वः॥ वि ॥२३॥

दानासोवसवोराध्यस्याराच्चिद्द्वेषःसनुतर्युयोत॥ यऽउद्‍च्चियज्ञेऽअध्वरेष्ठामरुद्भ्यो
नमानुषोददाशत्॥ रेवत्सवयोदधतेसुवीरंसदेवानामपिगोपीथेऽअस्तु॥ ते
हियज्ञेषुयज्ञियासऽऊमाऽआदित्येननाम्नाशंभविष्ठाः॥ तेनोवंतुरथतूर्मनी
षांमहश्चयामन्नध्वरेच्चकानाः॥११॥ विप्रासोनमन्मभिःस्वाध्योदेवाव्योऽन
षांभहश्चयामन्नध्वरेच्चकानाः
यज्ञैःस्वप्नसः॥ राजानोनचित्राःसुसंदृशःक्षितीनांनमर्याऽअरेपसः॥ अग्नि
नयेभ्राजसारुक्मवक्षसोवातासोनःस्वयुजःसद्यऊतयः॥ प्रज्ञातारोनज्ये
ष्ठाःसुनितयःसुशर्माणोनसोमाऽऋतंयते॥ वातासोनयेधुनयोजिगत्नवो
ग्नीनान्नजिह्वाविरोकिणः॥ वर्मण्वन्तोनयोधाःशिमीवन्तःपितॄणान्नशंसाः
सुरातयः॥ रथानांनयेराःसनाभयोजिगीवांसोनशूराऽअभिद्यवः॥ वरेयवो
नमर्याघृतप्रुषोभिस्वर्तारोऽअर्कन्नसुष्टुभः॥ अश्वासोनयेज्येष्ठासऽआशा
वोदिधिषवोनरथ्यःसुदानवः॥ आपोननिम्नैरुदभिर्जिगत्नवोविश्वरूपा

॥२५॥

। अंगिरसो न सामभिः ॥१२॥ ग्रावाणो न सूरयः सिंधुमातर । आदर्दिरासो । अ
द्रयो न विश्वहा ॥ शिशूला । न क्रीळयः सुमातरो महाग्रामो न यामन्नुत त्वि
षा ॥ उषसां न केतवो ध्वरःश्रियः शुभंयवो नांजिभिर्व्यश्वितन् ॥ सिंधवो न
ययियो भ्राजदृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे ॥ सुभागान्नो देवाः कृ
णुता सुरत्नानस्मान्स्तोतॄन्मरुतो वावृधानाः ॥ अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य
गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि संति ॥१३॥ अपश्यमस्य महतो महित्वम
मर्त्यस्य मर्त्यासु विक्षु ॥ नाना हनू विभृते संभरेते । असिन्वती बप्स
ती भूर्यत्तः ॥ गुहा शिरो निहितमृधगक्षी । असिन्वन्नत्ति जिह्वया वनानि ॥
अत्राण्यस्मै पड्भिः संभरंत्युत्तानहस्ता नमसाधि विक्षु ॥ प्र मातुः प्र
तरं गुह्यमिछन्कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ससं न पक्वमविदच्छुचंतं रि
रिह्वांसं रिप । उपस्थे । अंतः ॥ तद्वामृतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मा ॥२५॥

तरा गर्भो । अत्ति ॥ नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेताग्निरंग विचेताः स प्रचेताः ॥ यो
अस्मा । अन्नं तृष्वा । दधात्याज्यैर्घृतैर्जुहोति पुष्यति ॥ तस्मै सहस्रमक्षभि
र्विचक्षेग्ने विश्वतः प्रत्यङ्ङसि त्वं ॥ किं देवेषु त्यज । एनश्चकर्थाग्ने पृच्छामि नु
त्वामविद्वान् ॥ अक्रीळन्क्रीळन्हरिरत्तवेदन्वि पर्वशश्चकर्त गामिवासिः ॥ विषू
चो । अश्वान्युयुजे वनेजा । ऋजीतिभी रशनाभिर्गृभीतान् ॥ चक्षदे मित्रो वसु
भिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः ॥१४॥ अग्निः सप्तिं वाजंभरं ददात्यग्नि
र्वीरं श्रुत्यं कर्मनिष्ठाम् ॥ अग्नी रोदसी वि चरत्समंजन्नग्निर्नारीं वीरकुक्षिं पु
रंधिं ॥ अग्नेरप्नसः समिदस्तु भद्राग्निर्मही रोदसी । आ विवेश ॥ अग्निरेकं चो
दयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरूणि ॥ अग्निर्ह त्यं जरतः कर्णमावाग्निरद्भ्यो
निरदहज्जरूथं ॥ अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यदंतरग्निर्नृमेधं प्रजयासृजत्सं ॥ अग्नि
र्दाद्द्रविणं वीरपेशा । अग्निः । ऋषिं यः सहस्रा सनोति ॥ अग्निर्दिवि हव्यमात

तानाग्नेर्धर्माणिविभ्रतापुरुत्रा॥अग्निमुक्थैऽऋषयोविह्वयंतेग्निंनरोयाम
निबाधितासः॥अग्निंवयोअंतरिक्षेपतंतोग्निःसहस्रापरियातिगोनां॥अ
ग्निंविशईळतेमानुषीर्याऽअग्निंमनुषोनहुषोविजाताः॥अग्निर्गांधर्वींपथ्या
मृतस्याग्नेर्गव्यूतिर्घृतऽआनिषत्ता॥अग्नयेब्रह्मऽऋभवस्ततक्षुरग्निंमहा
मवोचामासुवृक्तिं॥अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रविणमायजस्व॥
१५॥यऽइमाविश्वाभुवनानिजुह्वदृषिर्होतान्यसीदत्पितानः॥सऽआशिषा
द्रविणमिच्छमानःप्रथमच्छदवराँऽआविवेश॥किंस्विदासीदधिष्ठानमारंभ
णंकतमत्स्वित्कथासीत्॥यतोभूमिंजनयन्विश्वकर्माविद्यामौर्णोन्महिना
विश्वचक्षाः॥विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पा
त्॥संबाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयंदेवऽएकः॥किंस्विद्वनंक
उसवृक्षआसयतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः॥मनीषिणोमनसापृच्छ

तेदुतद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन्॥यातेधामानिपरमाणियावमा
यामध्यमाविश्वकर्मन्नुतेमा॥शिक्षासखिभ्योहविषिस्वधावःस्वयंयजस्व
तन्वंवृधानः॥विश्वकर्मन्हविषावावृधानःस्वयंयजस्वपृथिवीमुतद्यां॥मु
ह्यंत्वन्येऽअभितोजनासऽइहास्माकंमघवासूरिरस्तु॥वाचस्पतिंविश्वक
र्माणमूतयेमनोजुवंवाजेऽअद्याहुवेम॥सनोविश्वानिहवनानिजोषद्विश्व
शंभूरवसेसाधुकर्मा॥१६॥चक्षुषःपितामनसाहिधीरोघृतमेनेऽअज
नन्नम्नमाने॥यदेदंताऽअदृंहंतपूर्वऽआदिद्द्यावापृथिवीऽअप्रथेतां॥
विश्वकर्माविमनाऽआद्विहायाधाताविधातापरमोतसंदृक्॥तेषामि
ष्टानिसमिषामदंतियत्रासप्तऋषीन्परऽएकमाहुः॥योनःपिताजनि
तायोविधाताधामानिवेदभुवनानिविश्वा॥योदेवानांनामधाऽएकए
वतंसंप्रश्नंभुवनायंत्यन्या॥तऽआयजंतद्रविणंसमस्माऋषयःपूर्वेजरि

॥२६॥

तारोनभूना॥ असूर्तेसर्तेरजसिनिषत्तेयेभूतानिसमकृण्वन्निमानि॥ प
रोदिवापरएनापृथिव्यापरोदेवेभिरसुरैर्यदस्ति॥ कंस्विद्गर्भंप्रथमंदध्र
ऽआपोयत्रदेवाःसमपश्यंतविश्वे॥ तमिद्गर्भंप्रथमंदध्रऽआपोयत्रदेवाः
समगच्छंतविश्वे॥ अजस्यनाभावध्येकमर्पितंयस्मिन्विश्वानिभुवनानित
स्थुः॥ नतंविदाथयऽइमाजजानान्यद्युष्माकमंतरंबभूव॥ नीहारेणप्रावृ
ताजल्प्याचासुतृपऽउक्थशासश्चरंति॥१७॥ यस्तेमन्योविधद्वज्रसाय
कसहओजःपुष्यतिविश्वमानुषक्॥ साह्यामदासमार्यंत्वयायुजासहस्कृ
तेनसहसासहस्वता॥ मन्युरिंद्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होतावरुणोजातवेदाः
॥ मन्युंविशईळतेमानुषीर्याःपाहिनोमन्योतपसासजोषाः॥ अभीहिम
न्योतवसस्तवीयान्तपसायुजाविजहिशत्रून्॥ अमित्रहावृत्रहादस्युह
चविश्वावसून्याभरात्वन्नः॥ त्वंहिमन्योऽअभिभूत्योजाःस्वयंभूर्भामोऽ

॥२६॥

अभिमातिषाहः॥ विश्वचर्षणिःसहुरिःसहावानस्मास्वोजःपृतनासुधेहि॥ अ
भागःसन्नपपरेतोऽअस्मितवक्रत्वातविषस्यप्रचेतः॥ तंत्वामन्योऽअक्रतुर्जि
हीळाहंस्वातनूर्बलदेयायमेहि॥ अयंतेऽअस्म्युपमेह्यर्वाङ्प्रतीचीनःसह
रेविश्वधायः॥ मन्योवज्रिन्नभिमामाववृत्स्वहनावदस्यूँरुतबोध्यापेः॥ अभि
प्रेहिदक्षिणतोभवामेधावृत्राणिजंघनावभूरि॥ जुहोमितेधरुणंमध्वोऽ
अग्रमुभाऽउपांशुप्रथमापिबाव॥१८॥ त्वयामन्योसरथमारुजंतोहर्षमा
णासोधृषितामरुत्वः॥ तिग्मेषवऽआयुधासंशिशानाऽअभिप्रयंतुनरोऽअ
ग्निरूपाः॥ अग्निरिवमन्योत्विषितःसहस्वसेनानीर्नःसहुरेहूतऽएधि॥ ह
त्वायशत्रून्विभजस्ववेदऽओजोमिमानोविमृधोनुदस्व॥ सहस्वमन्योअ
भिमातिमस्मेरुजन्मृणन्प्रेहिशत्रून्॥ उग्रंतेपाजोनन्वारुरुध्रेवशीवशंन
यसऽएकजत्वं॥ एकोबहूनामसिमन्यवीळितोविशंविशंयुधयेसंशिशाधि॥

अक्षतरुत्कयायुजावयंद्युमंतंघोषंविजयायकृण्महे॥ विजेषकृदिंद्रऽइवा
नवब्रवोऽस्माकंमन्योऽअधिपाभवेह॥ प्रियंतेनामसहुरेगृणीमसिवि
द्मातमुत्संयतऽआबभूथ॥ आभूत्यासहजावज्रसायकसहोबिभर्ष्यभिभू
तऽउत्तरं॥ क्रत्वानोमन्योसहमेद्येधिमहाधनस्यपुरुहूतसंसृजि॥ संसृष्टं
धनमुभयंसमाकृतमस्मभ्यंदत्तांवरुणश्चमन्युः॥ भियंदधानाहृदयेषुशत्र
वःपराजितासोऽअपनिलयंतां॥१९॥ सत्येनोत्तभिताभूमिःसूर्येणोत्तभि
ताद्यौः॥ ऋतेनादित्यास्तिष्ठंतिदिविसोमोऽअधिश्रितः॥ सोमेनादित्याब
लिनःसोमेनपृथिवीमही॥ अथोनक्षत्राणामेषामुपस्थेसोमऽआहितः॥ सो
मंमन्यतेपपिवान्यत्संपिंषंत्योषधिं॥ सोमंयंब्रह्माणोविदुर्नतस्याश्नाति
कश्चन॥ आच्छद्विधानैर्गुपितोबार्हतैःसोमरक्षितः॥ ग्राव्णामिच्छृण्वन्ति
ष्ठसिनतेऽअश्नातिपार्थिवः॥ यत्वादेवप्रपिबंतितत ऽआप्यायसेपुनः॥

वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासऽआकृतिः॥२०॥ रैभ्यासीदनुदेयीनाराशंसी
न्योचनी॥ सूर्यायाभद्रमिद्वासोगाथयैतिपरिष्कृतं॥ चित्तिराऽउपबर्हणंचक्षु
राऽअभ्यंजनं॥ द्यौर्भूमिःकोशऽआसीद्यदयात्सूर्यापतिं॥ स्तोमाऽआसन्प्रति
धयःकुरीरंछंदऽओपशः॥ सूर्यायाऽअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः॥ सोमो
वधूयुरभवदश्विनास्तामुभावरा॥ सूर्यांयत्पत्येशंसंतींमनसासविताददा
त॥ मनोऽअस्याऽअनऽआसीद्द्यौरासीदुतच्छदिः॥ शुक्रावनड्वाहावास्तां
यदयात्सूर्यागृहं॥२१॥ ऋक्सामाभ्यामभिहितौगावौतेसामनावितः॥ श्रो
त्रंतेचक्रेऽआस्तांदिविपंथाश्चराचरः॥ शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोऽअक्षऽ
आहतः॥ अनोमनस्मयंसूर्यारोहत्प्रयतीपतिं॥ सूर्यायावहतुःप्रागात्सवि
तायमवासृजत॥ अघासुहन्यंतेगावोर्जुन्योःपर्युह्यते॥ यदश्विनापृच्छमा
नामयातंत्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः॥ विश्वेदेवाअनुतद्वामजानन्पुत्रःपि

॥२८॥

तरावव्णीत पूषा ॥ यद्यातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप ॥ क्वैकं चक्रं वामासीत्क्व
देष्ट्राय तस्थथुः ॥१२॥ द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माण ऋतुथा विदुः ॥ अथैकं चक्रं यद्गु
हा तदद्धातय इद्विदुः ॥ सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च ॥ ये भूतस्य प्रचेतस
इदं तेभ्योकरन्नमः ॥ पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीळंतौ परियातो अध्व
रं ॥ विश्वान्यन्यो भुवनाभिचष्ट ऋतूँरन्यो विदधज्जायते पुनः ॥ नवोनवो भव
ति जायमानोह्नां केतुरुषसामेत्यग्रं ॥ भागं देवेभ्यो विदधात्यायन्प्रचंद्रमास्तिरते
दीर्घमायुः ॥ सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रं ॥ आरोह
सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये वहतुं कृणुष्व ॥१३॥ उदीर्ष्वातः पतिवती ह्ये
ष्या विश्वावसुं नमसा गीर्भिरीळे ॥ अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां स ते भागो जनु
षा तस्य विद्धि ॥ उदीर्ष्वातो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ॥ अन्यामिच्छ प्रफर्व्यं
सं जायां पत्या सृज ॥ अनृक्षरा ऋजवः संतु पंथा येभिः सखायो यंति नो वरे ॥२८॥

यं ॥ समर्यमा सं भगो नो निनीयात्सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः ॥ प्रत्वा मुंचामि
वरुणस्य पाशाद्येन त्वाबध्नात्सविता सुशेवः ॥ ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लो
के रिष्टां त्वा सह पत्या दधामि ॥ प्रेतो मुंचामि नामुतः सुबद्धाममुतस्करं ॥ यथे
यमिंद्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासति ॥१४॥ पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्विना त्वा
प्रवहतां रथेन ॥ गृहान्गच्छ गृहपत्नी यथासो वशिनी त्वं विदथमावदासि ॥
इह प्रियं प्रजया ते समृध्यतामस्मिन्गृहे गार्हपत्याय जागृहि ॥ एना पत्या तन्वं
संसृजस्वाधा जिव्री विदथमावदाथः ॥ नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्य
ज्यते ॥ एधंते अस्या ज्ञातयः पतिर्बंधेषु बध्यते ॥ परादेहि शामुल्यं ब्रह्म
भ्यो विभजा वसु ॥ कृत्यैषा पद्वती भूत्व्याजाया विशते पतिं ॥ अश्रीरा तनू
र्भवति रुशती पापयामुया ॥ पतिर्यद्वध्वो वाससा स्वमंगमभिधित्सते
॥२५॥ ये वध्वः श्चंद्रं वहतुं यक्ष्मा यंति जनादनु ॥ पुनस्तान्यज्ञिया देवा नयं

तुयल ३ आगताः ॥ माविदन्परिपंथिनोय ३ आसीदन्तिदंपती ॥ सुगेभिर्दु
र्गमतीतामपद्रान्त्वरातयः ॥ सुमंगलीरियंवधूरिमांसमेतपश्यत ॥ सौभाग्य
मस्यैदत्वायाथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विषवन्नैतदत्त
वे ॥ सूर्यायोब्रह्माविद्यात्स ३ इद्वाधूयमर्हति ॥ आशसनंविशसन ३ थो ३ अधि
विकर्तनं ॥ सूर्यायाःपश्यरूपाणितानिब्रह्मातुशुंधति ॥ २६ ॥ गृभ्णामिते
सौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः ॥ भगो ३ अर्यमासवितापुरं
धिर्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्यायदेवाः ॥ तांपूषंछिवतमामेरयस्वयस्यांबीजंम
नुष्या ३ वपंति ॥ यान ३ ऊरू ३ उशतीविश्रयातेयस्यामुशंतःप्रहरामशेपं ॥
तुभ्यमग्रेपर्यवहन्सूर्यांवहतुनासह ॥ पुनःपतिभ्योजायांदा ३ अग्नेप्रजया
सह ॥ पुनःपत्नीमग्निरदादायुषासहवर्चसा ॥ दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिश
रदःशतं ॥ सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविद ३ उत्तरः ॥ तृतीयो ३ अग्निष्टे

॥२९॥

पतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाः ॥ २७ ॥ सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोददद्ग्नये ॥ रयिंचपु
त्रांश्चादादग्निर्मह्यमथो ३ इमां ॥ इहैवस्तंमावियोष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतं ॥ क्रीडं
तौपुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौस्वेगृहे ॥ आनःप्रजांजनयतुप्रजापतिराजरसायसम
नक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःपतिलोकमाविशशंनोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ अघोरच
क्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुवर्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशंनोभवद्विपदे
शंचतुष्पदे ॥ इमांत्वमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ दशास्यांपुत्रानाधेहिपति
मेकादशंकृधि ॥ सम्राज्ञीश्वशुरेभवसम्राज्ञीश्वश्र्वांभवाननांदरिसम्राज्ञीभवसम्रा
ज्ञी ३ अधिदेवृषु ॥ समंजंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ ॥ संमातरिश्वासंधा
तासमुदेष्ट्रीदधातुनौ ॥ २८ ॥ अविधवाभववर्षाणिशतंसाग्रंतुसुव्रता ॥ तेज
स्विनीचयशस्विनीचधर्मपत्नीपतिव्रता ॥ जनयद्बहुपुत्राणिमाचदुःखंलभेः क्वचि
त् ॥ भर्तातिसोमपानिसंभवेद्धर्मपरायणः ॥ अष्टपुत्राभवत्वंचसुभगाचप

॥३०॥

तिव्रता॥ भर्तुश्चैवपितुर्भ्रातुर्हृदयानंदनीसदा॥ इंद्रस्यतुयथेंद्राणीश्रीधरस्ययथाश्रिया॥ शंकरस्ययथागौरीतभर्तुरपिभर्तरि॥ अत्रेर्यथानुसूयास्याद्वसिष्ठस्याप्यरुंधती॥ कौशिकस्ययथासतीतथात्समापिभर्तरि॥ ध्रुवैधियोध्यामयिमह्यंत्वादाद्बृहस्पतिः॥ मयापत्याप्रजावतीसंजीवशरदःशतं॥२९॥ इतिअष्टमाष्टकेतृतीयोध्यायः॥३॥ ५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥

श्रीगनेशायनमः॥ ॐ विहिसोतोरसृक्षतनेंद्रंदेवममंसत॥ यत्रामदद्वृषाकपिरर्यःपुष्टेषुमत्सखाविश्वस्मादिंद्रउत्तरः॥ परांहींद्रधावसिवृषाकपेरतिव्यथिः॥ नोअहप्रविंदस्यन्यत्रसोमपीतयेविश्वस्मा॥ किमयंत्वांवृषाकपिश्चकारहरितोमृगः॥ यस्माइरस्यसीदुन्वर्योवापुष्टिमद्वसुविश्वस्मा॥ यमिमंत्वंवृषाकपिंप्रियमिंद्राभिरक्षसि॥ श्वान्वस्यजंभिषदपिकर्णेवराहयुर्विश्वस्मा॥ प्रियातष्टानिमेकपिर्व्यक्ताव्यदूदुषत्॥ शि

॥३०॥

रोन्वस्यराविषंनसुगंदुष्कृतेभुवंविश्वस्मा॥ १॥ नमत्स्त्रीसुभसत्तरानसुयाशुतराभुवत्॥ नमत्प्रतिच्यवीयसीनसक्थुद्यमीयसीविश्वस्मा॥ उवेअंबसुलाभिकेयथेवांगभविष्यति॥ भसन्मेअंबसक्थिमेसिरोमेवीवहृष्यतिविश्वस्मा॥ किंसुबाहोस्वंगुरेपृथुष्टोपृथुजाघने॥ किंसूरपत्निनस्त्वमभ्यमीषिवृषाकपिंविश्वस्मा॥ अबीरामिवमामयंशरारुरभिमन्यते॥ उताहमास्मिवीरिणीन्द्रपत्नीमरुत्सखाविश्वस्मा॥ सहोत्रंस्मपुरानारीसमनंवावगच्छति॥ वेधाऋतस्यवीरिणीन्द्रपत्नीमहीयतेविश्वस्मा॥ २॥ इंद्राणीमासुनारिषुसुभगामहमश्रवं॥ नह्यस्याअपरंचनजरसामरतेपतिर्विश्वस्मा॥ नाहमिंद्राणिरारणसख्युर्वृषाकपेऋते॥ यस्यदमप्यंहविःप्रियंदेवेषुगच्छतिविश्वस्मा॥ वृषाकपायिरेवतिसुपुत्रआदुसुस्नुषे॥ घसत्तइंद्रउक्षणःप्रियंकाचित्करंहविर्विश्वस्मा॥ उक्ष्णोहिमेपंचदश

साकंपचंतिविंशतिं॥उताहमद्मिपीवइदुभाकुक्षीपृणंतिमेविश्वस्मा॥०॥वृष
भोनतिग्मशृंगोन्तर्यूथेषुरोरुवत्॥मंथस्तइंद्रशंहृदेयन्तेसुनोतिभावयु
र्विश्वस्मा॥०॥३॥नसेशेयस्यरंबतेन्तरासक्थ्याकपृत्॥सेदीशेयस्य
रोमशंनिषेदुषोविजृंभतेविश्वस्मा॥०॥नसेशेयस्यरोमशंनिषेदुषोविजृंभ
ते॥सेदीशेयस्यरंबतेन्तरासक्थ्याकपृद्विश्वस्मा॥०॥अयमिंद्रवृषाकपिः
परस्वंतंहतंविदत्॥असिंसूनांनवंचरुमादेवस्यानःआचितंविश्वस्मा॥०॥
अयमेमिविचाकशद्विचिन्वंदासमार्यं॥पिबामिपाकसुत्वनोभिधीरमचा
कशंविश्वस्मा॥०॥धन्वचयत्कृंतत्रंचकतिस्विन्ताावियोजना॥नेदीयसो
वृषाकपेस्तमेहिगृहांउपविश्वस्मा॥०॥पुनरेहिवृषाकपेसुविताकल्पया
वहै॥यएषस्वप्ननंशनोस्तमेषिपथापुनर्विश्वस्मा॥०॥यदुदंचोवृषाकपेगृ

ऋ

हमिंद्राजगंतन॥क्व१स्यपुल्वघोमृगःकमगंजनयोपनोविश्वस्मा॥०॥पर्शु ॥३१॥

र्हनाममानवीसाकंससूवविंशतिं॥भद्रंभलत्यस्याअभूद्यस्याउदरमाम
यद्विश्वस्मा॥०॥४॥रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म॥
शिशानोअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं॥अयोदंष्ट्रो
अर्चिषायातुधानानुपस्पृशजातवेदःसमिद्धः॥आजिह्वयामूरदेवान्रभस्व
क्रव्यादोवृक्त्व्यपिधत्स्वासन्॥उभोभयाविन्नुपधेहिदंष्ट्राहिंस्रःशिशानोवरंप
रंच॥उतांतरिक्षेपरियाहिराजञ्जंभैःसंधेह्यभियातुधानान्॥यज्ञैरिषूःसंन
ममानोअग्नेवाचाशल्याँअशनिभिर्दिहानः॥ताभिर्विध्यहृदयेयातुधाना
न्प्रतीचोबाहून्प्रतिभंध्येषां॥अग्नेत्वचंयातुधानस्यभिंधिहिंस्राशनिर्हरसा
हंत्वेनं॥प्रपर्वाणिजातवेदःशृणीहिक्रव्यात्क्रविष्णुर्विचिनोतुवृक्णं॥५॥
यत्रेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठंतमग्नउतवाचरंतं॥यद्वांतरिक्षेपथिभिः
पतंतंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः॥उतालब्धंस्पृणुहिजातवेदआलेभाना

दृष्टिभिर्यातुधानात् ॥ अग्ने पूर्वो नि जहि शोशुचान ऽ आमादः क्ष्विंकास्तमदन्त्वे
नीः ॥ इह प्र ब्रूहि यतमः सो ऽ अग्ने यो यातुधानो य ऽ इदं कृणोति ॥ तमा रभस्व
समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रंधयैनं ॥ तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं
प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ॥ हिंस्रं रक्षांस्यभि शोशुचानं मा त्वा दभन्यातुधा
ना नृचक्षः ॥ नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ॥ त
स्याग्ने पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च ॥ ६ ॥ त्रिर्यातुधानः
प्रसितिं त एत्वृतं यो ऽ अग्ने ऽ अनृतेन हंति ॥ तमर्चिषा स्फूर्जयञ्जातवेदः
समक्षमेनं गृणते नि वृन्धि ॥ तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्य
सि यातुधानं ॥ अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वंतमचितं न्योष ॥ यदग्ने ऽ अ
द्य मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयंत रेभाः ॥ मन्योर्मनसः शरव्या ऽ जा

यते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ परा शृणीहि तपसा यातुधानान्पराग्ने रक्षो
हरसा शृणीहि ॥ परार्चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतृपो ऽ अभि शोशुचानः ॥ प
राद्य देवा वृजिनं शृणंतु प्रत्यगेनं शपथा यंतु तृष्टाः ॥ वाचास्तेनं शरव ऋच्छंतु म
र्मन्विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः ॥ ७ ॥ यः पौरुषेयेण क्रविषा समंक्ते यो ऽ अश्व्ये
न पशुना यातुधानः ॥ यो ऽ अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि
वृश्च ॥ संवत्सरीणं पय ऽ उस्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ॥ पीयूषमग्ने
यतमस्तितृप्सात्तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मन् ॥ विषं गवां यातुधाना पिबंत्वा
वृश्च्यंतामदितये दुरेवाः ॥ परैनान्देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयं
तां ॥ सनादग्ने मृणसि यातुधानान्न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ॥ अनु दह सह
मूरान्क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः ॥ त्वं नो ऽ अग्ने ऽ अधरादुदक्तात्त्वं पश्चा
दुत रक्षा पुरस्तात् ॥ प्रति ते ते ऽ अजरासस्तपिष्ठा ऽ अघशंसं शोशुचतो दहंतु ॥ ८ ॥

॥२३॥

पश्चात्पुरस्तादधरादुदक्तात्कविःकाव्येनपरिपाहिराजन्॥सखेसखायमजरोज
रिम्णेग्नेमर्तां।अमर्त्यस्त्वन्नः॥परित्वाग्नेपुरंवयंविप्रंसहस्यधीमहि॥धृषद्वर्णं
दिवेदिवेहंतारंभंगुरावतां॥विषेणभंगुरावतःप्रतिष्मरक्षसोदह॥अग्नेतिग्मे
नशोचिषातपुरग्राभिःऋष्टिभिः॥प्रत्यग्नेमिथुनादहयातुधानाकिमीदिना॥
संत्वाशिशामिजागृह्यदब्धंविप्रमन्मभिः॥प्रत्यग्नेहरसाहरःशृणीहिविश्व
तःप्रति॥यातुधानस्यरक्षसोबलंविरुजवीर्यं॥१९॥हविष्पांतमजरंस्वर्विदि
दिविस्पृश्याहुतंजुष्टमग्नौ॥तस्यभर्मणेभुवनायदेवाधर्मणेकंस्वधयापप्र
थंत॥गीर्णंभुवनंतमसापगूळ्हमाविस्वरभवज्जातेअग्नौ॥तस्यदेवाःपृथि
वीद्यौरुतापोरणयन्नोषधीःसख्ये।अस्य॥देवेभिर्न्विषितोयज्ञियेभिर
ग्निंस्तोषाण्यजरंबृहंतं॥योभानुनापृथिवींद्यामुतेमामाततानरोदसी।अं
तरिक्षं॥योहोतासीत्प्रथमोदेवजुष्टोयंसमांजन्नाज्येनावृणानाः॥सपतत्री

॥२३॥

त्वरंस्थाजगद्यच्छ्वात्रमग्निरह्णोज्जातवेदाः॥यज्जातवेदोभुवनस्यमूर्धन्नतिष्ठो।अ
ग्नेसहरोचनेन॥तंत्वाहेमंमतिभिर्गीर्भिरुक्थैःसयज्ञियोअभवोरोदसिप्राः॥१०॥

यो

मूर्धाभुवोभवतिनक्तमग्निस्ततःसूर्योजायतेप्रातरुद्यन्॥मायामूतुयज्ञियाना
मेतामपोयत्तूर्णिश्चरतिप्रजानन्॥दृशेन्योयोमहिनासमिद्धोरोचतदिविद्योनि
र्विभावा॥तस्मिन्नग्नौसूक्तवाकेनदेवाहविर्विश्व।आजुहवुस्तनूपाः॥सूक्त
वाकंप्रथममादिदग्निमादिद्धविरजनयंतदेवाः॥सएषांयज्ञो।अभवत्तनूपा
स्तंद्यौर्वेदतंपृथिवीतमापः॥यन्देवासोजनयंताग्निंयस्मिन्नाजुहवुर्भुवना
निविश्वा॥सो।अर्चिषापृथिवींद्यामुतेमामृजूयमानो।अतपन्महित्वा॥
स्तोमेनहिदिविदेवासो।अग्निमजीजनञ्छक्तिभीरोदसिप्रां॥तमू।अकृण्व
न्त्रेधाभुवेकंस।ओषधीःपचतिविश्वरूपाः॥११॥यदेदेनमदधुर्यज्ञियासोदि
दिविदेवाःसूर्यमादितेयम्॥यदाचरिष्णूमिथुनावभूतामादित्प्रापश्यन्भु

वनानिविश्वा॥ विश्वस्माऽअग्निंभुवनायदेवावैश्वानरंकेतुमन्हामकृण्वन्॥
आयस्ततानोषसोविभातीरपोऽ ऊर्णोतितमोऽ अर्चिषायन्॥ वैश्वानरकवयो
यज्ञियासोग्निंदेवाऽ अजनयन्नजुर्यं॥ नक्षत्रंप्रत्नममिनच्चरिष्णुयक्षस्याध्य
क्षंतविषंबृहंतं॥ वैश्वानरंविश्वहादीदिवांसंमंत्रैरग्निं॥ कविमच्छावदामः॥
योमहिम्नापरिबभूवोर्वीऽउतावस्तादुतदेवः परस्तात्॥ द्वेस्रुतीऽअशृणव
न्पितॄणामहंदेवानामुतमर्त्यानाम्॥ ताभ्यामिदंविश्वमेजत्समेतियदंतरा
पितरंमातरंच॥१२॥ द्वेसमीचीबिभृतश्चरंतंशीर्षतोजातंमनसाविमृष्टं॥
सप्रत्यङ्विश्वाभुवनानितस्थावप्रयुच्छन्तरणिर्भ्राजमानः॥ यत्रावदेतेऽअव
रःपरश्चयज्ञन्योःकतरोनौविवेद॥ आशेकुरित्सधमादंसखायोनक्षंतय
ज्ञंकइदंविवोचत्॥ कत्यग्नयःकतिसूर्यासःकत्युषासःकत्युस्विदापः॥ नोपस्पिजंवःपि
तरोवदामिपृच्छामिवःकवयोविद्मनेकं॥ यावन्मात्रमुषसोनप्रतीकंसुपर्ण्यो

वसतेमातरिश्वः॥ तावद्दधात्युपयज्ञमायन्ब्राह्मणोहोतुरवरोनिषीदन्॥
॥१३॥ इन्द्रंस्तवन्नृतमंयस्यमन्हाविबबाधेरोचनाविज्मोऽअतान्॥ आयःप
प्रौचर्षणीधृद्वरोभिःप्रसिंधुभ्योरिरिचानोमहित्वा॥ ससूर्यःपर्युरुवरांस्यें
द्रोववृत्याद्रथ्येवचक्रा॥ आतिष्ठंतमपस्यां॥ नसर्गंकृष्णतमांसित्विष्या
जघान॥ समानमस्माऽअनपावृदर्चक्ष्मयादिवोऽअसमंब्रह्मनव्यं॥ वि
यःपृष्ठेवजनिमान्यर्यइंद्रश्चिकायनसखायमीषे॥ इंद्रायगिरोऽअनिशि
तसर्गाअपःप्रेरयंसगरस्यबुध्नात्॥ योऽअक्षेणेवचक्रियाशचीभिर्विष
क्तस्तंभपृथिवीमुतद्याम्॥ अपांतमन्युस्तृपलप्रभर्माधुनिःशिमीवांऽशरु
मांऽऋजीषी॥ सोमोविश्वान्यतसावनानिनार्वागिंद्रंप्रतिमानानिदेभुः॥१४॥
नयस्यद्यावापृथिवीनधन्वनांतरिक्षंनाद्रयःसोमोऽअक्षाः॥ यदस्यमन्यु
रधिनीयमानःशृणातिवीळुरुजातिस्थिराणि॥ जघानवृत्रंस्वधितिर्वनेव

हरोजपुरो ऽ अरंदन्नासिंधून् ॥ विभेद गिरिं नवमिन्न कुंभमागा इंद्रो ऽ अकृ
णुतस्वयुग्भिः ॥ त्वं ह त्यदृणया ऽ इंद्र धीरोसिर्न पर्ववृजिना शृणासि ॥ प्रये
मित्रस्य वरुणस्य धाम युजन्न जना मिनंति मित्रम् ॥ प्रये मित्रं प्रार्यमणं
दुरेवाः प्रसंगिरः प्रवरुणं मिनांति ॥ न्य१ मित्रेषु वधमिन्द्र तुम्रं वृषन्वृषा
णमरुषं शिशीहि ॥ इन्द्रो दिव ऽ इन्द्र ईशे पृथिव्या ऽ इंद्रो ऽ अपामिंद्र ऽ इत्सर्व
तानां ॥ इंद्रो वृधामिन्द्र ऽ इन्मेधिराणामिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य ऽ इन्द्रः ॥१५॥ प्रा
तुभ्यः इंद्रः प्रवृधो ऽ अहभ्यः प्रान्तरिक्षात्प्रसमुद्रस्य धासेः ॥ प्रवातस्य
प्रथसः प्रज्मो ऽ अंतात्प्रसिंधुभ्यो रिरिचे प्रक्षितिभ्यः ॥ प्रशोशुचत्या ऽ
उषसो न केतुरसिन्वा ते वर्ततामिंद्र हेतिः ॥ अश्मेव विध्य दिव आसृजा
नस्तपिष्ठेन हेषसा द्रोघमित्रान् ॥ अन्वह मासा ऽ अन्विद्वनान्यन्वोषधी
रनुपर्वतासः ॥ अन्विंद्रं रोदसी वावशाने ऽ अन्वापो ऽ अजिहत जाय

॥३५॥

मानं ॥ कर्हि स्वित्सा त ऽ इंद्र चेत्यासदघस्य यद्भिनदो रक्ष एषत् ॥ मित्रक्रुवो य
च्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयंते ॥ शत्रूयंतो ऽ अभि ये नस्ततस्रे
महि व्राधंत ऽ ओगणास ऽ इंद्र ॥ अंधेनामित्रास्तमसा सचंतां सुज्योतिषो ऽ
अक्तवस्तां ऽ अभिष्युः ॥ पुरूणि हि त्वा सवना जनानां ब्रह्माणि मंदन्गृणतामृ
षीणां ॥ इमामाघोषन्नवसा सहूतिं तिरो विश्वां ऽ अर्चतो याह्यर्वाङ् ॥ एवा ते व
यमिंद्र भुंजतीनां विद्याम सुमतीनां नवानां ॥ विद्याम वस्तोरवसा गृणंतो वि
श्वामित्रा ऽ उत त ऽ इंद्र नूनं ॥ शुनं हुवेम मघवानमिंद्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसा
तौ ॥ शृण्वंतमुग्रमूतये समत्सु घ्नंतं वृत्राणि संजितं धनानां ॥१६॥ सहस्रशी
र्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ पु
रुष ऽ एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यं ॥ उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥
एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पुरुषः ॥ पादोस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं

॥३६॥

दिवि॥ त्रिपादूर्ध्व ऽउदैत्पुरुषः पादोस्येहाभवत्पुनः॥ ततो विष ऽव्यक्रामत्साशनानशने ऽअभि॥ तस्माद्विराळजायत विराजो ऽअधिपूरुषः॥ सजातो ऽअत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः॥१७॥ यत्पुरुषेण हविषा देवायज्ञमतन्वत॥ वसंतो ऽअस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः॥ तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः॥ तेन देवा ऽअयजंत साध्या ऋषयश्चये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यं॥ पशूंस्तांश्चक्रे वायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्चये॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे॥ छंदांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत॥ तस्मादश्वा ऽअजायंत ये के चोभयादतः॥ गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता ऽअजावयः॥१८॥ यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन्॥ मुखं किमस्य कौ बाहू का ऽउरू पादा ऽउच्येते॥ ब्राह्मणोस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः॥ उरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो ऽअजायत॥ चंद्रमा मनसो जातः चक्षोः सूर्यो ऽ

॥३६॥

अजायत॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत॥ नाभ्या ऽआसीदंतरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत॥ पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकां ऽअकल्पयन्॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः॥ देवा यद्यज्ञं तन्वाना ऽअबध्नन्पुरुषं पशुं॥ यज्ञेन यज्ञमयजंत देवाः स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्॥ ते ह नाकं महिमानः सचंत यत्र पूर्वे साध्याः संति देवाः॥१९॥ संजागृवाद्भिर्जरमाण ऽइध्यते दमे दमे॥ नाऽऋषयान्नि छस्य दे॥ विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुषखा सखीयते॥ सद्द्रातश्रीरतिथिर्गृहे गृहे वने वने शिश्रिये तक्ववीरिव॥ जनं जनं जन्यो नातिमन्यते विश ऽआक्षेति विश्यो ऽविशं विशं॥ सुदक्षो दक्षैः क्रतुनासि सुक्रतुरग्ने कविः काव्येनासि विश्ववित्॥ वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद्द्यावा च यानि पृथिवी च पुष्यतः॥ प्रजानन्नग्ने तव योनिमृत्वियमिळायास्पदे घृतवन्तमासदः॥ आते चिकित्र ऽउषसामिवेतयोरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः॥ तवाश्रियो

वर्ष्यस्येव विद्युता ग्निश्चित्राश्चिकित्र। उषसां न केतवः॥ यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परिस्वयंचिनुषे। अन्नमास्ये॥२०॥ तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियंतमापो। अग्निं जनयन्त मातरः॥ तमित्समानंवनिनश्च वीरुधोन्तर्वतीश्च सुवतेच विश्वहा॥ वातोपधूत। इषितोवशांअनुतृषु यदन्नावेविषद्वितिष्ठसे॥ आतेयतंतेरथ्यो। यथा पथक्शर्द्धांस्यग्ने। अजराणि धक्षतः॥ मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारंपरिभूतमंमतिं॥ तमिदर्भे हविष्यासमानमित्तमिन्महेवृणतेनान्यं त्वत्॥ त्वामिदत्र वृणतेत्वायवोहोतारमग्नेविदथेषुवेधसः॥ यद्देवयन्तोदधतिप्रयांसितेहविष्मंतोमनवोवृक्तबर्हिषः॥ तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियं तवनेष्ट्रंत्वमग्निदृतायतः॥ तवप्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमे॥२१॥ यस्तुभ्यमग्ने। अमृतायमर्त्यःसमिधादाशदुतवाहविष्कृति॥ तस्यहोताभवसियासिदूत्य मुपब्रूषेयजस्यध्वरीयसि॥ इमा। अ

॥२७॥

स्मैमतयोवाचो। अस्मदांऋचोगिरःसुष्टुतयःसमग्मत॥ वसूयवोवसवेजातवेदसेवृद्धासुचिद्वर्धनोयासुचाकनत्॥ इमांप्रत्नायसुष्टुतिंनवीयसीं[illegible]वोचेयमस्माउशतेशृणोतुनः॥ भूया। अंतराहृद्यस्यनिस्पृशेजायेवपत्य। उशतीसुवासाः॥ यस्मिन्नश्वास। ऋषभास। उक्षणोवशामेषा। अवसृष्टास। आहुताः॥ कीलालपेसोमपृष्ठायवेधसेहृदामतिंजनयेचारुमग्नये। अहाव्यग्नेहविरास्येतेस्रुचीवघृतंचम्वीवसोमः॥ वाजसनिंरयिमस्मेसुवीरंप्रशस्तंधेहियशसंबृहंतं॥२२॥ यज्ञस्यवोरथ्यंविश्पतिंविशांहोतारमक्तोरतिथिंविभावसुं॥ शोचंछुष्कासुहरिणीषुजर्भुरद्वृषाकेतुर्यजतोद्यामशायत॥ इममंजस्पामुभये। अकृण्वतधर्माणमग्निंविदथस्यसाधनं॥ अक्तुंनयह्वमुषसःपुरोहितंतनूनपातमरुषस्यनिंसते॥ बळस्यनीथाविपणेश्चमन्महेवया। अस्यप्रहुता। आसुरत्तवे॥ यदाघोरासो। अमृतत्वमाशतादिज्ज

॥३८॥

नस्यदैव्यस्यचर्क्रिरन् ॥ ऋतस्यहिप्रसितिर्द्यौरुरुव्यचोनमोमह्य१रमतिः
पनीयसी ॥ इंद्रोमित्रोवरुणःसंचिकित्रिरेथोभगःसविताप्रूतदक्षसः ॥ प्र
रुद्रेणययिनायंतिसिंधवस्तिरोमहीमरमतिंदधन्विरे ॥ येभिःपरिज्मापरिय
न्नुरुज्रयोविरोरुवज्जठरेविश्वमुक्षते ॥ २३ ॥ क्राणारुद्रामरुतोविश्वकृष्टयो
दिवःश्येनासोअसुरस्यनीळयः ॥ तेभिश्चष्टेवरुणोमित्रोअर्यमेंद्रोदेवेभिर
र्वशेभिरर्वशः ॥ इंद्रेभुजंशशमानासआशत सूरोदृशीकेवृषणश्चपौंस्ये ॥
प्रयेन्वस्यार्हणाततक्षिरेयुजंवज्रंनृषदनेषुकारवः ॥ सूरश्चिदाहरितोअ
स्यरीरमदिंद्रादाकश्चिद्भयतेतवीयसः ॥ भीमस्यवृष्णोजठरादभिश्वसोदि
वेदिवेसहुरिस्तन्नबाधितः ॥ स्तोमंवोअद्यरुद्रायशिक्वसेक्षयद्वीरायनमसा
दिदिष्टन ॥ येभिःशिवःस्ववांएवयावभिर्दिवःसिषक्तिस्वयशानिकामभिः
॥ तेहिप्रजायाअभरंतविश्रवोबृहस्पतिर्वृषभःसोमजामयः ॥ यज्ञैरथ

॥३८॥

२

र्वाप्रथमोविधारयद्देवादक्षैर्भृगवःसंचिकित्रिरे ॥ २४ ॥ तेहिद्यावापृथिवीभू
रिरेतसानराशंसश्चतुरंगोयमोदितिः ॥ देवस्त्वष्टाद्रविणोदाऋभुक्षणःप्ररो
दसी~~रेतसानराशंसश्चतुरंगोयमोदितिः ॥ देवस्त्वष्टाद्रविणो~~मरुतोविष्णुरर्हि
रे ॥ उतस्यनउशिजामुर्वियाकविरहिःशृणोतुबुध्न्यो३ हवीमनि ॥ सूर्यामा
साविचरंतादिविक्षिताधियाशमीनहुषीअस्यबोधतं ॥ प्रनःपूषाचरथंवि
श्वदेव्योपान्नपादवतुवायुरिष्टये ॥ आत्मानंवस्योअभिवातमर्चततदश्वि
नासुहवायामनिश्रुतं ॥ विशामासामभयानामधिक्षितंगीर्भिरुस्वयशसं
गृणीमसि ॥ ग्नाभिर्विश्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानंनृमणाअधाप
तिम् ॥ रेभदत्रजनुषापूर्वोअंगिराग्रावाणऊर्ध्वाअभिचक्षुरध्वरम् ॥ येभिर्वि
हायाअभवद्विचक्षणःपाथःसुमेकंस्वधितिर्वनन्वति ॥ २५ ॥ महिद्यावापृ
थिवीभूतमुर्वीनारीयह्वीनरोदसीसदन्नः ॥ तेभिर्नःपातंसूषाणि ॥ यज्ञैय

॥३१॥

त्रसमर्त्योदेवान्सपर्यति॥यःसुम्नैर्दीर्घश्रुत्तमआविवासात्येनान्॥विश्वे
षामिरज्यवोदेवानांवार्महः॥विश्वेहिविश्वमहसोविश्वेयज्ञेषुयज्ञियाः॥ते
घाराजानोअमृतस्यमंद्राअर्यमामित्रोवरुणःपरिज्मा॥कद्रुद्रोनृणांस्तु
तोमरुतःपूषणोभगः॥उतनोनक्तमपांवृषण्वसूसूर्यामासासदनायसधन्या
॥सचायत्साद्येषामहिर्बुध्नेषुबुध्न्यः॥२६॥उतनोदेवावश्विनाशुभस्पती
धामभिर्मित्रावरुणाउरुष्यतां॥महःसरायएषतेतिधन्वेवदुरिता॥उ
तनोरुद्राचिन्मृळतामश्विनाविश्वेदेवासोरथस्पतिर्भगः॥ऋभुर्वाजःऋ
भुक्षणःपरिज्माविश्ववेदसः॥ऋभुक्षाऋभुर्विधतोमदआतेहरीजूजुवा
नस्यवाजिना॥दुष्टरंयस्यसामचिदृधग्यज्ञोनमानुषः॥कृधीनोअह्रयो
देवसवितःसचस्तुषेमघोनाम्॥सहोनइंद्रोवह्निभिर्न्येषांचर्षणीनांच
क्रंरश्मिंनयोयुवे॥ऐषुद्यावापृथिवीधातंमहदस्मेवीरेषुविश्वचर्षश्रवः॥ ॥३१॥
णि

पृक्षंवाजस्यसातयेपृक्षंरायोततुर्वणे॥२७॥एतंशंसमिंद्रास्मयुष्ट्वंकूचित्संतं
सहसावन्नभिष्टयेसदापाह्यभिष्टये॥मेदतांवेदतावसो॥एतंमेस्तोमंतना
नसूर्येद्युतद्यामानंवावृधंतनृणां॥संवननंनाश्व्यंतष्टेवानपच्युतं॥वावर्त
येषांरायायुक्तैषांहिरण्ययी॥नेमधितानपौंस्यावृथेवविष्टांता॥प्रतदुःशी
मेपृथवानेवेनेप्ररामेवोचमसुरेमघवत्सु॥येयुक्त्वायपंचशतास्मयुपथावि
श्राव्येषां॥अधीन्वत्रसप्ततिंचसप्तच॥सद्योदिदिष्टतान्वःसद्योदिदिष्टपा
र्थ्यःसद्योदिदिष्टमायवः॥२८॥प्रैतेवदंतुप्रवयंवदामग्रावभ्योवाचंवदताव
दद्भ्यः॥यदद्रयःपर्वताःसाकमाशवःश्लोकंघोषंभरथेंद्रायसोमिनः॥एतेवदं
तिशतवत्सहस्रवदभिक्रंदंतिहरितेभिरासभिः॥विष्ट्वीग्रावाणःसुकृतःसुकृत्य
याहोतुश्चित्पूर्वेहविरद्यमाशतएतेवदंत्यविदन्ननामधुन्यूंखयंतेअधिप
क्वआमिषि॥वृक्षस्यशाखामरुणस्यबप्सतस्तेसूभर्वावृषभाःप्रेमराविषुः

वृहद्वदंतिमदिरेणमंदिनेंद्रंक्रोशंतोविदन्नामधु॥संरभ्याधीराःस्वसृभि
रनर्तिषुराघोषयंतःपृथिवीमुपद्भिः॥सुपर्णावाचमक्रतोपद्यव्याख
रेकृष्णा३इषिरा३अनर्तिषु॥न्य१ङ्नियंत्युपरस्यनिष्कृतंपुरूरेतोदधिरेसू
र्यश्वितः॥२९॥उग्रा३इवप्रवहंतःसमायमुःसाकंयुक्ताववृषणोबिभ्रतोधु
रः॥यच्छ्वसंतोजग्रसाना३अराविषुःश्रृण्व३एषांप्रोथथो३अर्वतामिव॥
दशावनिभ्योदशकक्ष्येभ्योदशयोक्त्रेभ्योदशयोजनेभ्यः॥दशाभीशुभ्यो
३अर्चताजरेभ्योदशधुरोदशयुक्तावहद्भ्यः॥ते३अद्रयोदशयंत्रास३आ
शवस्तेषामाधानंपर्येतिहर्यतं॥तऊसुतस्यसोम्यस्यांधसोंशोःपीयूषं म्य
प्रथमस्यभेजिरे॥तेसोमादोहरी३इंद्रस्यनिंसतेंशुंदुहंतो३अध्यासतेगवि॥
तेभिर्दुग्धंपपिवान्सोम्यंमध्विंद्रोवर्धतेप्रथतेवृषायते॥वृषावो३अंशुर्न
किलारिषाथनेळावंतःसदमित्स्थनाशिताः॥रैवत्येवमहसाचारवःस्थन

यस्यग्रावाणो३अजुषध्वमध्वरं॥१०॥तृदिला३अतृदिलासो३अद्रयोश्रम
णा३अशृथिता३अमृत्यवः॥अनातुरा३अजराःस्थामविष्णवःसुपीवसो अतृ
षिता ३अतृष्णजः॥ध्रुवा३एववःपितरोयुगेयुगेक्षेमकामासःसदसोनयुंजते॥
अजुर्यासोहरिषाचोहरिद्रव३आद्यांरवेणपृथिवीमशुश्रवुः॥तदिद्वदंत्य
द्रयोविमोचनेयामन्नंजस्पा३इवघेदुपद्भिः॥वपंतोबीजमिवधान्या
कृतःपृंचंतिसोमंनमिनंतिबप्सतः॥सुते३अध्वरे३अधिवाचमक्रताक्री
ळयोनमातरंतुदंतः॥विषूमुंचासुषुवुषोमनीषांविवर्तंतामद्रयश्चाय
मानाः॥२१॥इतिअष्टमाष्टकेसंहितायांचतुर्थोध्यायः॥४॥५॥ ॥८॥
श्रीगणेशायनमः॥हरिः॥ॐ॥हयेजायेमनसातिष्ठघोरेवचांसिमिश्रा
कृणवावहैनु॥ननौमंत्रा३अनुदितास३एतेमयस्करन्परतरेचनाहन्॥
तवा किमेतावाचाकृणवातवाहंप्राक्रमिषमुषसामग्रियेव॥पुरूरवःपुनरस्तंपरे ये

मे

हि दुरापना वातऽ इवाहमस्मि ॥ इषुर्न श्रियऽ इषुधेरसना गोषाः शतसा न रंहिः ॥
॥ अवीरे क्रतौ वि दविद्युतन्नोरा न मायुं चितयन्त धुनयः ॥ सा वसु दधती श्व
शुराय वयऽ उषो यदि वष्ट्यन्तिगृहात् ॥ अस्तं ननक्षे यस्मिञ्चाकन् दिवा नक्तं
श्नथिता वैतसेन ॥ त्रिः स्म माह्नः श्नथयो वैतसेनोत स्म मेऽव्यत्यै पृणासि ॥
पुरूरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्व१स्तदासीः ॥१॥ या सुजूर्णिः श्रेणिः सुम्न
ऽ आपिर्ह्रदेचक्षुर्न ग्रन्थिनी चरण्युः ॥ ता अंजयोऽरुणयो न सस्रुः ॥ श्रिये गावो न
धेनवोऽनवन्त ॥ सं अस्मिञ्जायमानऽ आसत ग्नाऽ उतेमवर्धन्नद्य१ः स्वगूर्ताः ॥
महे यत्त्वा पुरूरवो रणायावर्धयन्दस्युहत्याय देवाः ॥ सचा यदासु जहती
ष्वत्कममानुषीषु मानुषो निषेवे ॥ अप स्म मत्तरसन्ती न भुज्युस्ताऽ अत्रस
न्रथस्पृशो नाश्वाः ॥ यदासु मर्तो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्र
तुभिर्न पृङ्क्ते ॥ ताऽ आतयो न तन्वः शुम्भत स्वाऽ अश्वासो न क्रीळयो दन्दशा

॥४१॥

नाः ॥ विद्युन्न या पतन्ती दविद्योद्भरन्ती मेऽ अप्या काम्यानि ॥ जनिष्टोऽ अपो न
र्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत दीर्घमायुः ॥२॥ जज्ञिष इत्था गोपीथ्याय हि दधाथ
तत्पुरूरवो मऽ ओजः ॥ अशासं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन्न मऽ आशृणोः किमभु
ग्वदासि ॥ कदा सूनुः पितरं जातऽ इच्छाच्चक्रन्नाश्रु वर्तयद्विजानन् ॥ को दंपती
समनसा वि यूयोदध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत् ॥ प्रति ब्रवाणि वर्तयतेऽ अ
श्रु चक्रन्न क्रन्ददाध्ये शिवायै ॥ प्र तत्ते हिनवा यत्तेऽ अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मा
पः ॥ सुदेवोऽ अद्य प्रपतेदनावृत्परावतं परमां गन्तवाऽ उ ॥ अधा शयीत
निऽ ऋतेरुपस्थेऽधैनं वृका रभसासोऽ अद्युः ॥ पुरूरवो मा मृथा मा प्र पप्तो
मा त्वा वृकासोऽ अशिवासऽ उ क्षन् ॥ न वै स्त्रैणानि सख्यानि सन्ति सालावृ
काणां हृदयान्येता ॥३॥ यद्विरूपाचरं मर्त्येष्ववसं रात्रीः शरदश्चतस्रः ॥
घृतस्य स्तोकं सकृदह्नऽ आश्नां तादेवेदं तातृपाणा चरामि ॥ अंतरिक्ष

प्रांरजसोविमानीमुपशिक्षाम्युर्वशींवासिष्ठः॥उपत्वारातिःसुकृतस्यतिष्ठा
न्निवर्तस्वहृदयंतप्यतेमे॥इतित्वादेवाइमआहुरेळयथेमेतद्भवासिमृत्यु
बंधुः॥प्रजातेदेवान्हविषायजातिस्वर्गउत्वमपिमादयासे॥५॥प्रतेम
हेविदथेशंसिषंहरीप्रतेवन्वेवनुषोहर्यतंमदं॥घृतंनयोहरिभिश्चारु
सेचतआत्वाविशंतुहरिवर्पसंगिरः॥हरिंहियोनिमभियेसमस्वरन्हिन्वं
तोहरीदिव्यंयथासदः॥आयंपृणंतिहरिभिर्नधेनवइंद्रायशूषंहरि
वंतमर्चत॥सोअस्यवज्रोहरितोयआयसोहरिर्निकामोहरिरागभ
स्त्योः॥द्युम्नीसुशिप्रोहरिमन्युसायकइन्द्रेनिरूपाहरितामिमिक्षिरे॥
दिविनकेतुरधिधायिहर्यतोविव्यचद्वज्रोहरितोनरंह्या॥तुददहिंहरि
शिप्रोयआयसःसहस्रशोकाअभवद्धरिंभरः॥त्वंत्वमहर्यथाउपस्तु
तःपूर्वेभिरिंद्रहरिकेशयज्वभिः॥त्वंहर्यसितवविश्वमुक्थ्यमसामिरा

भि

धोहरिजातहर्यतं॥५॥तावज्रिणंमन्दिनंस्तोम्यंमदइंद्रंरथेवहतोहर्यता
हरी॥पुरूण्यस्मैसवनानिहर्यतइंद्रायसोमाहरयोदधन्विरे॥अरंकामा
यहरयोदधन्विरेस्थिरायहिन्वन्हरयोहरीतुरा॥अर्वद्भिर्योहरिभिर्जोषमी
यतेसोअस्यकामंहरिवंतमानशे॥हरिश्मशारुर्हरिकेशआयसस्तुर
स्पेयेयोहरिपाअवर्धत॥अर्वद्भिर्योहरिभिर्वाजिनीवसुरतिविश्वादुरि
तापारिषद्धरी॥स्रुवेवयस्यहरिणीविपेततुःशिप्रेवाजायहरिणीदवि
ध्वतः॥प्रयत्कृतेचमसेमर्मृजद्धरीपीत्वामदस्यहर्यतस्यांधसः॥उतस्म
सद्महर्यतस्यपस्त्योरत्योनवाजंहरिवांअचिक्रदत्॥महीचिद्धिधि
षणाहर्यदोजसाबृहद्वयोदधिषेहर्यतश्चिदा॥६॥आरोदसीहर्यमाणो
महित्वानव्यंनव्यंहर्यसिमन्मनुप्रियं॥प्रपस्त्यमसुरहर्यतंगोराविष्कृधि
हरयेसूर्याय॥आत्वाहर्यंतंप्रयुजोजनानांरथेवहंतुहरिशिप्रमिंद्र॥पि

।। ४३।।

बायथा प्रतिष्ठितस्य मध्योतर्यन्युस्तस्य धुमादिदस्रौणं ।। अपाः पूर्वेषां हरिवः

सुतानाम थोइदं सवनं केवलं ते ।। ममद्धि सोमं मधुमंतमिंद्र सत्रावृषंजठर ऽ

आवृषस्व ।। ७।। याऽ ओषधीः पूर्वजाता देवेभ्यस्त्रियुगंपुरा ।। मनैनु बभ्रू

णामहं शतं धामानि सप्त च ।। शतं वोऽ अंब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।।

अधा शतक्रत्वो यूयमिमं मे ऽ अगदं कृत ।। ओषधीः प्रतिमोदध्वं पुष्प

वतीः प्रसूवरीः ।। अश्वाऽ इव सजित्वरी वीरुधः पारयिष्ण्वः ।। ओषधी

रिति मातरस्तद्वो देवी रुपब्रुवे ।। सनेयमश्वं गां वास ऽ आत्मानं तव पूरु

ष ।। अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता ।। गोभाज इत्किलासथ यत्

सनवथ पूरुषं ।। ८।। यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।। विप्रः स

उच्यते भिषग्रक्षोहामीवचातनः ।। अश्वावतीं सोमावतीमूर्जयंतीमु

दोजसं ।। आवित्सि सर्वा ओषधीरस्मा ऽ अरिष्टतातये ।। उच्छुष्मा ओषधी

।। ४३।।

नांगावो गोष्ठादिवेरते ।। धनं सनिष्यंतीनामात्मानं तव पूरुष ।। इष्कृतिर्ना

म वो माताथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।। सीराः पतत्रिणीस्थन यदामयति निष्कृ

थ ।। अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः ।। ओषधीः प्राचुच्यवुर्य

त्किंच तन्वो ३ रपः ।। ९।। यदिमा वाजयन्नहमोषधीर्हस्त ऽ आदधे ।। आत्मा

यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ।। यस्यौषधीः प्रसर्पथांगमंगं परुष्प

रुः ।। ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ।। साकं यक्ष्म प्र पत चाषेण

किकिदीविना ।। साकं वातस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया ।। अन्या वोऽ अ

न्यामवत्वन्यान्यस्याऽ उपावत ।। ताः सर्वाः संविदानाऽ इदं मे प्रावता वचः ।।

याः फलिनीर्याऽ अफलाऽ अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ।। बृहस्पतिप्रसूतास्ता

नो मुंचंत्वंहसः ।। १०।। मुंचंतु मा शपथ्या३दथो वरुण्यादुत ।। अथो यमस्य प

ड्बीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् ।। अवपतंतीरवदंदिव ओषधयस्परि ।।

यंजीवमश्नवामहैनसरिष्यातिपूरुषः॥ याओषधीःसोमराज्ञीर्बह्वीःशत
विचक्षणाः॥ तासांत्वमस्युत्तमारंकामायशंहृदे॥ याओषधीःसोमराज्ञीर्वि
ष्ठिताःपृथिवीमनु॥ बृहस्पतिप्रसूताऽअस्यैसंदत्तवीर्यं॥ मावोरिषत्खनि
तायस्मैचाहंखनामिवः॥ द्विपच्चतुष्पदस्माकंसर्वमस्त्वनातुरं॥ याश्चेद
मुपशृण्वंतियाश्चदूरंपरागताः॥ सर्वाःसंगत्यवीरुधोस्यैसंदत्तवीर्यं॥ ओ
षधयःसंवदंतेसोमेनसहराज्ञा॥ यस्मैकृणोतिब्राह्मणस्तंराजन्पारयाम
सि॥ त्वमुत्तमास्योषधेतववृक्षाऽउपस्तयः॥ उपस्तिरस्तुसोस्माकंयोऽअस्मां
ऽअभिदासति॥११॥ बृहस्पतेप्रतिमेदेवतामिहि॥ मित्रोवायद्वरुणोवासि
पूषा॥ आदित्यैर्वायद्वसुभिर्मरुत्वांत्सपर्जन्यंशंतनवेवृषाय॥ आदेवोदूतो
ऽअजिरश्चिकित्वांत्वद्देवापेअभिमामगच्छत्॥ प्रतीचीनःप्रतिमामावर्त्त
स्वदधामितेद्युमतींवाचमासन्॥ अस्मेधेहिद्युमतींवाचमासन्बृहस्पतेऽ ॥५५॥

अनमीवामिषिरां॥ययावृष्टिंशंतनवेवनावदिवोद्रप्सोमधुमांऽआविवेश॥
आनोद्रप्सामधुमंतोविशंत्विंद्रदेह्यधिरथंसहस्रं॥ निषीदहोत्रमृतुथायज
स्वदेवांदेवापेहविषासपर्य॥ आर्ष्टिषेणोहोत्रमृषिर्निषीदन्देवापिर्देवसुम
तिंचिकित्वान्॥ सउत्तरस्मादधरंसमुद्रमपोदिव्याऽअसृजद्वर्ष्याऽअभि॥
अस्मिन्त्समुद्रेऽअध्युत्तरस्मिन्नापोदेवेभिर्निवृताऽअतिष्ठन्॥ ताऽअद्र
वन्नार्ष्टिषेणेनसृष्टादेवापिनाप्रेषितामृक्षिणीषु॥१२॥ यद्देवापिःशंत
नवेपुरोहितोहोत्रायवृतःकृपयन्नदीधेत्॥ देवश्रुतंवृष्टिवनिंरराणोबृह
स्पतिर्वाचमस्माऽअयच्छत्॥ यंत्वादेवापिःशुशुचानोऽअग्नऽआर्ष्टिषेणो
मनुष्यःसमीधे॥ विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानःप्रपर्जन्यमीरयावृष्टिमंतं॥
त्वांपूर्वऽऋषयोगीर्भिरायंत्वामध्वरेषुपुरुहूतविश्वे॥ सहस्राण्यधिरथा
न्यस्मेऽआनोयज्ञंरोहिदश्वोपयाहि॥ एतान्यग्नेनवतिर्नवत्वेऽआहुता

॥४५॥

न्यधिरथंसहस्रं ॥ तेभिर्वर्द्धस्व तन्वः शूर पूर्वीर्दिवो नो वृष्टिमिषितो रिरी
हि ॥ एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा । संप्रयच्छ वृष्ण । इंद्राय भागं ॥ विद्वान्पथ । ऋ
तुशो देवयानानप्यौलानं दिवि देवेषु धेहि ॥ अग्ने बाधस्व विमृधो विदुर्ग
हापामीवामप रक्षांसि सेध ॥ अस्मात्समुद्राद्बृहतो दिवो नोपां भूमानमुप
नः सृजेह ॥१२॥ कन्नांक्षित्रमिषण्यसि चिकित्वान्पृथुग्मानं वाश्रं वावृधध्यै ॥
कत्तस्य दातु शवसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिन्वत् ॥ स हि द्युता विद्युता
वेति साम पृथुं योनिमसुरत्वा ससाद ॥ स सनीळेभिः सहानो । अस्य भ्रा
तुर्न ऋते सप्तथस्य मायाः ॥ स वाजं यातापदुष्पदा यन्त्स्वर्षाता परिषदत्स
निष्यन् ॥ अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो घ्नंछिश्नदेवां । अभि वर्पसा भूत् ॥ स यह्
व्यो । वनीर्गोष्वर्वा जुहोति प्रधन्यासु सस्रिः ॥ अपादो यत्र युज्यासोरथा
द्रोण्यश्वास । ईरते घृतं वाः ॥ स रुद्रेभिरशस्तवार । ऋभ्वा हित्वी गयमारे ।

प्र

॥४५॥

अवद्य । आगात् ॥ वम्रस्य मन्ये मिथुना विवव्री । अन्नमभीत्यारोदयन्मुषाय
न् ॥ स इद्दासं तुवीरवं पतिर्दन्षळक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ॥ अस्य त्रितो न्वो
जसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन् ॥१४॥ स द्रुह्वणे मनुष । ऊर्ध्वसान
। आ साविषदर्शसानाय शरुं ॥ स नृतमो नहुषोस्मत्सुजातः पुरोभिनदर्हन्द
स्युहत्ये ॥ सो । अभ्रियो न यवस । उदन्यन्क्षयाय गातुं विदन्नो । अस्मे ॥ उप
यत्सीददिंदुं शरीरैः श्येनोयोपाष्टिर्हन्ति दस्यून् ॥ स व्राधतः शवसानेभिर
स्य कुत्साय शुष्णं कृपणे परादात् ॥ अयं कविमनयच्छस्यमानमत्कं यो । अस्य
सनिता तनूनां ॥ अयं दशस्यन्नर्येभिरस्य दस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी ॥ अयं
कनीन । ऋतुपा । अवेद्यमिमीताररुं यश्चतुष्पात् ॥ अस्य स्तोमेभिरौशि
ज । ऋजिश्वा व्रजं दरयद्वृषभेण पिप्रोः ॥ सुत्वा यद्यजतो दीदयद्गीः पुर । इया
नो । अभि वर्पसा भूत् ॥ एवा महो । असुर वक्षथाय वम्रकः पड्भिरुपसर्पदिंद्रं ॥

सऽइयानः करतिस्वस्तिमस्माऽइषैमूर्जंसुक्षितिंविश्वमाभाः।।१५।। इंद्रदह्यमघव
त्वावदिद्भुजऽइहस्तुतःसुतपाबोधिनोवृधे।। देवेभिर्नःसविताप्रावतुश्रुतमा
सर्वतातिंमदितिंवृणीमहे।। भरायसुभरतभागमृत्वियंप्रवायवेशुचिपेक्रं
दादिष्टये।। गोरस्यप्रयःपयसःपीतिमानशऽआसर्वतातिं।। आनोदेवःसवितासा
विषद्वयऽऋजूयतेयजमानायसुन्वते।। यथादेवान्प्रतिभूषेमपाकवदासर्वता
तिं।।।। इंद्रोऽअस्मेसुमनाऽअस्तुविश्वहाराजासोमःसुवितस्याध्येतुनः।। यथा
यथामित्रधितानिसंदधुरासर्वतातिं।।।। इंद्रऽउक्थेनशवसापरूर्दधेबृहस्पते
प्रतरीतास्यायुषः।। यज्ञोमनुःप्रमतिर्नःपिताहिकमासर्वतातिं।।।। इंद्रस्यनु
सुकृतंदैव्यंसहोग्निर्गृहेजरितामेधिरःकविः।। यज्ञश्चभूद्विदथेचारुरंत
मऽआसर्वतातिं।।।।१६।। नवोगुहाचकृमभूरिदुष्कृतंनाविष्ट्यंवसवोदे
वहेळनं।। माकिर्नोदेवाअनृतस्यवर्पसऽआसर्वतातिं।।।। अपामीवांसावि

तासाविषन्न१ग्वरीयऽइदपसेधंत्वद्रयः।। ग्रावायत्रमधुषुदुच्यतेबृहदासर्
वतातिं।।।। ऊर्ध्वोग्रावावसवोस्तुसोतरिविश्वाद्वेषांसिसनुतर्युयोत।। सनो
देवःसवितापायुरीड्यऽआसर्वतातिं।।।। ऊर्जंगावोयवसेपीवोऽअत्तनऋतस्य
याःसदनेकोशेऽअंङ्ध्वं।। तनूरेवतन्वोऽअस्तुभेषजमासर्वतातिं।।।। क्रतुप्रा
वाजरितारश्यतामवइंद्रइद्भद्राप्रमतिःसुतावतां।। पूर्णमूधर्दिव्यंयस्यसिक्त
यऽआसर्वतातिं।।।। चित्रस्तेभानुःक्रतुप्राऽअभिष्टिःसंतिस्पृधोजरणिप्रा
ऽअधृष्टाः।। रजिष्ठयारज्यापश्चऽआगोस्तुतूर्षतिपर्यग्रंदुवस्युः।।१७।।
उद्बुध्यध्वंसमनसःसखायःसमग्निमिंध्वंबहवःसनीळाः।। दधिक्रामग्नि
मुषसंचदेवीमिंद्रावतोवसेनिह्वयेवः।। मंद्राकृणुध्वंधियऽआतनुध्वंनाव
मरित्रपरणींकृणुध्वं।। इष्कृणुध्वमायुधारंकृणुध्वंप्राञ्चंयज्ञंप्रणयतास
खायः।। युनक्तसीरावियुगातनुध्वंकृतेयोनौवपतेहबीजं।। गिराचश्रुष्टिः

॥५७॥

सभरा॥ असन्नोनेदीयः सृण्यः पक्वमेयात्॥ सीरायुञ्जंतिकवयोयुगावित
न्वतेपृथक्॥ धीरादेवेषुसुम्नया॥ निराहावान्कृणोतनसंवरत्राद्धातन॥
सिंचामहा॥ अवतमुद्रिणंवयंसुषेकमनुपक्षितं॥ इष्कृताहावमवतंसु
वरत्रंसुषेचनं॥ उद्रिणंसिंचे॥ अक्षितं॥१८॥ प्रीणीताश्वान्हितंजयाथस्व
स्तिवाहंरथमित्कृणुध्वं॥ द्रोणाहावमवतमश्मचक्रमंसत्रकोशंसिंच
तानृपाणं॥ व्रजंकृणुध्वंसहिवोनृपाणोवर्मसीव्यध्वंबहुलापृथूनि॥ पु
रःकृणुध्वमायसीरधृष्टामावःसुस्रोच्चमसोदृंहतातं॥ आवोधियंय
ज्ञियांवर्तऊतयेदेवादेवींयजतांयज्ञियामिह॥ सानोदुहीयद्यवसेवग
त्वीसहस्रधारापयसामहीगौः॥ आतूषिंचहरिमींद्रोरुपस्थेवाशीभिः
स्तक्षताश्मन्मयीभिः॥ परिष्वजध्वंदशकक्ष्याभिरुभेधुरौप्रतिवह्निंयु
नक्त॥ उभेधुरौवह्निरापिब्दमानोंतर्योनेवचरतिद्विजानिः॥ वनस्पतिंव

॥५७॥

न॥ आस्थापयध्वंनिषूदधिध्वमखनंत॥ उत्सं॥ कपृन्नरःकपृथमुद्दधातनचो
दयतखुदतवाजसातये॥ निष्टिग्र्यःपुत्रमाच्यावयोतय॥ इंद्रंसबाध॥ इह
सोमपीतये॥१९॥ प्रतेरथंमिथूकृतमिंद्रोवतुधृष्णुया॥ अस्मिन्नाजौपुरु
हूतश्रवाय्येधनभक्षेषुनोव॥ उत्स्मवातोवहतिवासो॥ अस्या॥ अधिरथंय
दजयत्सहस्रं॥ रथीरभून्मुद्गलानीगविष्टौभरेकृतंव्यचेदिंद्रसेना॥ अंतर्य
च्छजिघांसतोवज्रमिंद्राभिदासतः॥ दासस्यवामघवन्नार्यस्यवासनुतर्य
वयावधं॥ उद्नोह्रदमपिबज्जर्हृषाणःकूटंस्मतृंहदभिमातिमेति॥ प्रमुष्क
भारःश्रवःइच्छमानोजिरंबाहू॥ अभरत्सिषासन्॥ न्यक्रंदयन्नुपयंत॥
एनममेहयन्वृषभंमध्य॥ आजेः॥ तेनसूभर्वंशतवत्सहस्रंगवांमुद्गलः
प्रधनेजिगाय॥ ककर्दवेवृषभोयुक्तआसीदवावचीत्सारथिरस्यकेशी॥
दुधेर्युक्तस्यद्रवतःसहानसःऋच्छंतिष्मानिष्पदोमुद्गलानीं॥२०॥ उतप्र

धिमुद्गलन्नस्य विद्वानुपायुनग्वं संगमन्नासिक्षन् ॥ इंद्रऽउदावसतिमघ्न्यानाम
रंहतपद्याभिः ककुद्मान् ॥ शुनमष्ट्राव्यचरत्कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ॥
नृम्णानि कृण्वन्बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्त ॥ इमं तं पश्य वृष
भस्य युंजं काष्ठाया मध्ये द्रुघणं शयानं ॥ येन जिगाय शतवत्सहस्रं गवां मुद्ग
लः पृतनाज्येषु ॥ आरेऽअघा को न्वी१ त्था ददर्श यंयुंजंति तम्वास्थापयं
ति ॥ नास्मै तृणं नोदकमाभरं त्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत् ॥ परिवृक्तेव
पतिविद्यमानट् पीप्याना कूचक्रेणेव सिंचन् ॥ एषैष्या चिद्रथ्या जयेम सु
मंगलं सिनवदस्तु सातं ॥ त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुरिंद्रासि चक्षुषः ॥ वृषा य
दाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन्वध्रिणा युजा ॥ २१ ॥ आशुः शिशानो वृ
षभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनां ॥ संक्रंदनोऽनिमिष एकवीरः श
तं सेनाऽअजयत्साकमिंद्रः ॥ संक्रंदनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारे

ण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ॥ तदिंद्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्ते
न वृष्णा ॥ सऽइषुहस्तैः स निषंगिभिर्वशी संस्रष्टा स युधऽइंद्रो गणेन ॥
संसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ध्यु१ ग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ बृहस्प
ते परि दीया रथेन रक्षोहामित्राँऽअपबाधमानः ॥ प्रभंजन्सेनाः
प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानां ॥ बलविज्ञाय स्थवि
रः प्रवीरः सहस्वान्वाजी सहमानऽउग्रः ॥ अभिवीरोऽअभिसत्वा
सहोजा जैत्रमिंद्र रथमातिष्ठ गोवित् ॥ गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं
जयंतमज्म प्रमृणंतमोजसा ॥ इमं सजाताऽअनुवीरयध्वमिंद्रं
सखायोऽअनुसंरभध्वं ॥ २२ ॥ अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोऽद
यो वीरः शतमन्युरिंद्रः ॥ दुश्च्यवनः पृतनाषाळयुध्यो३ऽस्माकं से
नाऽअवतु प्र युत्सु ॥ इंद्रऽआसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर

एतुसोमः॥ देवसेनानामभिभंजतीनांजयंतीनांमरुतोयंत्वग्रं॥ इंद्रस्य
वृष्णोवरुणस्यराज्ञऽआदित्यानांमरुतांशर्द्धउग्रं॥ महामनसांभुवन
च्यवानांघोषोदेवानांजयतामुदस्थात्॥ उद्धर्षयमघवन्नायुधान्युत्स
त्वनांमामकानांमनांसि॥ उद्वृत्रहन्वाजिनांवाजिनान्युद्रथानांजयतां
यंतुघोषाः॥ अस्माकमिंद्रःसमृतेषुध्वजेष्वस्माकंयाऽइषवस्ताज
यंतु॥ अस्माकंवीराऽउत्तरेभवंत्वस्मांऽउदेवाऽअवताहवेषु॥ अमीषां
चित्तंप्रतिलोभयंतीगृहाणांगान्यप्वेपरेहि॥ अभिप्रेहिनिर्दहहृत्सु
शोकैरंधेनामित्रास्तमसासचंतां॥ प्रेताजयतानरइंद्रोवःशर्मयच्छ
तु॥ उग्रावःसंतुबाहवोनाधृष्यायथासथ॥ असौयासेनामरुतः
परेषामभ्यैतिनऽओजसास्पर्द्धमाना॥ तांगूहततमसापव्रतेनयथा
थामीषामन्योऽअन्यंनजानात्॥ अंधाऽअमित्राभवताशीर्षाणा

ऽअहयऽइव॥ तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्नीमूढानामिंद्रोहंतुव
रंवरं॥२३॥ असाविसोमःपुरुहूततुभ्यंहरिभ्यांयज्ञमुपयाहितूयं॥
तुभ्यंगिरोविप्रवीराइयानादधन्विरेऽइंद्रपिबासुतस्य॥ अस्यपूतस्य
हरिवःपिबेहनृभिःसुतस्यजठरंपृणस्व॥ मिमिक्षुर्यमद्रयऽइंद्रतुभ्यं
तेभिर्वर्द्धस्वमदऽउक्थवाहः॥ प्रोग्रांपीतिंवृष्णऽइयर्मिसत्यांप्रयै
सुतस्यहर्यश्वतुभ्यं॥ इंद्रधेनाभिरिहमादयस्वधीभिर्विश्वाभिःश
च्यागृणानः॥ ऊतीशचीवस्तववीर्येणवयोदधानाऽउशिजऋत
ज्ञाः॥ प्रजावदिंद्रमनुषोदुरोणेतस्थुर्गृणंतःसधमाद्यासः॥ प्रणी
तिभिष्टेहर्यश्वसुष्टोःसुषुम्नस्यपुरुरुचोजनासः॥ मंहिष्ठामूतिं
वितिरेदधानास्तोतारइंद्रतववसूनृताभिः॥२४॥ उपब्रह्माणिहरिवो
हरिभ्यांसोमस्ययाहिपीतयेसुतस्य॥ इंद्रत्वायज्ञःक्षममाणमानट्

दास्चां॰ अस्य ध्वरस्य प्रकेतः॥ सुहस्त्येवाजमभिमातिषाहं स्कूतेरणंम
घवानं स्कूवृक्तिं॥ उपभूषंति गिरो अप्रतीतमिंद्रं नमस्याजरितुः प
नंत॥ सुस्रापोदेवीः स्कूरक्षीणा॰ अमृक्ता याभिः सिंधुमतरः इंद्र
पूर्भित्॥ नवंति स्रोतो सानवच्च स्कूवंतीर्देवेभ्यो गातुं मनुषेच्चविंदः॥ अ
पो महीरभिशस्तेरमुंचो जागरास्त्वधिदेव॰ एकः॥ इंद्र यास्त्वंवृत्रतूर्ये
चकर्थताभिर्विश्वायुस्तन्वंपुपुष्याः॥ वीरेण्यः स्कूतुरिंद्रः स्कूशास्ति
रुताप्रिधेना पुरुहूतमीट्टे॥ आदर्दयद्वृत्रमकृणोदुलोकं ससाहे शक्रः
पृतना॰ अभिष्टिः॥ सुनं हुवेम मघवानं॥ श्रृण्वंतं॥ २५॥ कृदाव
सोस्तोत्रं हर्यत॰ आवेरमृश्यारुधश्वाः॥ दीर्घं स्कूतं वातापयाय॥ ह
रीयस्य स्कूयुजा विव्रता वेरवंतानुशेपा॥ उभा रजी न केशिनापति
र्दन्॥ आपोयोरिंद्रः पापज॰ आमर्तेनिशश्रमाणो बिभीवान्॥

शुभे यद्युयुजे तवीषीवान्॥ सत्वायोरिंद्रः चर्कृष॰ आंउपानुसः सपर्य
न्॥ नदयोर्विव्रतयोः शूरइंद्रः॥ अधि यस्तस्थौ केशवंता व्यचस्वंता
न पुष्ट्यै॥ धुनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान्॥ २६॥ शास्तौ दृष्वोजा ऋ
ष्वेभिस्ततक्षशूरः शवसा॥ ऋभुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा॥ वज्रं यश्च
क्रे स्कूहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान्॥ अरुतहनुरद्भुतं न रजः॥
अवनो यज्जिनाशिशीघ्नचावनेमानन्चः॥ नाश्वलायुहस्रधुग्जो
षतित्वे॥ उक्थापित्ते श्रुतिनी भूष्व सस्य धूर्षुसश्वन्॥ सजूनाविस्वय
शासंस्वाप्तयोः॥ श्रियेतेपाश्मिरूपसेन्वनीभूष्ठियेदर्विरेपाः॥ य
पास्वेपात्रेसिंचस॰ उत॥ न्नातंवायदसुर्य भातिस्त्वासमित्र रुत्थास्त्वौ
दुर्मित्र रुत्थास्त्वौत्॥ आवोयदस्युहत्ये कुत्सपुत्रं प्रावोयदस्युहत्ये
कुत्सवत्सं॥ २७॥ इति अष्टमाष्टके पंचमोध्यायः॥ ५॥ ८॥ ८॥

ईर्थे

श्रीगणेशायनमः॥ॐ॥उभाउनूनंतदिदर्थयेथेवितन्वाथेधियोवस्त्रा
पसेव॥सध्रीचीनायातवेप्रेमजीगःसुदिनेवपृक्षःऽआतंसयेथे॥
उष्टारेवफर्वरेषुश्रयेथेप्रायोगेवश्वात्र्याशासुरेथः॥दूतेवहिष्ठाय
शसाजनेषुमापस्थातंमहिषेवावपानात्॥साकंयुजाशकुनस्येव
पक्षापश्वेवचित्रायजुरागमिष्टं॥अग्निरिवदेवयोर्दीदिवांसापरि
ज्मानेवयजथःपुरुत्रा॥आपीवोऽअस्मेपितरेवपुत्रोग्रेवरुचानृप
तीवतुर्येऽपुष्ट्यैकिरणेवभुज्यैश्रुष्टीवानेवहवमागमिष्टं॥वंसगे
वपूषर्याशिंबाताामित्रेवऋताशतरशातपंता॥वाजेवोच्चावयसा
घर्म्येष्ठामेषेवेषासपर्याऽपुरीषा॥१॥सृण्येवजर्भरीतुर्फरीतूनैतो
शेवतुर्फरीपर्फरीका॥उदन्यजेवजेमनामदेरूतामेजराय्वजरंमरा
यु॥पज्रेवचर्चरंजारंमरायुक्षद्मेवार्थेषुतर्तरीथउग्रा॥ऋभूनापत्वरम

वार्म

ज्माखरज्ज्रुर्वायुर्नपर्फरक्षयद्रयीणां॥घर्मेवमधुजठरेसनेरूभगेवि
तातुर्फरीफारिवारं॥पतरेवचचराचंद्रनिर्णिग्मनऋंगामनन्याऽन
जग्मी॥बृहंतेवगंभरेषुप्रतिष्ठांपादेवगाधंतरतेविदाथः॥कर्णेव
शासुरनुहिस्मराथोंशेवनोभजतंचित्रमप्नः॥आरंगरेवमध्वेरयेथे
सारघेवगविनीचीनवारे॥कीनारेवस्वेदमासिष्विदानाक्षामेवो
र्जासूयवसात्सचेथे॥ऋध्यामस्तोमंसनुयामवाजमानोमंत्रंसरथे
होपयातं॥यशोनपक्वंमधुगोष्वंतराभूतांशोऽअश्विनोःकामम
प्राः॥२॥आविरभून्महिमाघोनमेषांविश्वंजीवंतमसोनिरमोचि॥
महिज्योतिःपितृभिर्दत्तमागादुरुःपंथादक्षिणायाऽअदर्शि॥उ
च्चादिविदक्षिणावंतोऽअस्थुर्येअश्वदाःसहतेसूर्येण॥हिरण्य
दाऽअमृतत्वंभजंतेवासोदाःसोमप्रतिरंतऽआयुः॥दैवीपूर्तिर्द

सं०८।६॥
॥५२॥

क्षिणा देवयुज्यानं कवारिभ्यो न हिते पृणंति ॥ अथा नरः प्रयतदक्षिणा
सो वद्यभिया बहवः पृणंति ॥ शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते ।
अभिचक्षते हविः ॥ ये पृणंति प्र च यच्छंति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमा
तरं ॥ दक्षिणावान्प्रथमो हूत एति दक्षिणावान्ग्रामणीरग्रमेति ॥ तमेव
मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ॥ ३ ॥ तमेव ऋषिं तमु
ब्रह्माणमाहुर्यज्ञन्यं सामगामुक्थशासं ॥ स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः
प्रथमो दक्षिणया रराध ॥ दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चं
द्रमुत यद्धिरण्यं ॥ दक्षिणान्नं वनुते यो न । आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते
विजानन् ॥ न भोजा मम्रुर्न न्यर्थमीयुर्न रिष्यंति न व्यथंते ह भोजाः ॥
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत्सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ॥ भोजा जिग्युः सुरभिं
योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं । या सुवासाः ॥ भोजा जिग्युरंतः पेयं सु ॥५२॥

राया भोजा जिग्युर्य । अहूताः प्रयंति ॥ भोजायाश्वं सं मृजंत्याशुं भोजायास्ते क
न्या३ शुंभमाना ॥ भोजस्येदं पुष्करिणीव वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चित्रं ॥
भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहंति सुवृद्रथो वर्तते दक्षिणायाः ॥ भोजं देवासो
वता भरेषु भोजः शत्रून्समनीकेषु जेता ॥ ५ ॥ किमिच्छंती सरमा प्रेदमान
ड्दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ॥ कास्मे हितिः का परितक्म्यासीत्कथं रसा
या । अतरः पयांसि ॥ इंद्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छंती पणयो नि
धीन्वः ॥ अतिष्कदो भियसा तन्न । आवत्तथा रसाया अतरं पयांसि ॥
कीदृङ्ङिंद्रः सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ॥ आ च गच्छान्मि
त्रमेना दधामाथा गवां गोपतिर्नो भवाति ॥ नाहं तं वेद दभ्यं दभत्स यस्ये
दं दूतीरसरं पराकात् ॥ न तं गूहंति स्रवतो गभीरा हता इंद्रेण पणयः श
यध्वे ॥ इमा गावः सरमे या ऐच्छः परि दिवो । अंतान्सुभगे पतंती ॥ क

स्त एना॥ अवस्त्रजादद्युधृतास्माकमायुधासंति तिग्मा॥५॥ असेन्या वः
पणयो वचांस्यनिषव्यास्तन्वः संतु पापीः॥ अधृष्टो व एतवाऽ अस्तु पं
था बृहस्पतिर्वऽ उभया न मृळात्॥ अयं निधिः सरमेऽ अद्रिबुध्नो गोभि
रश्वेभिर्वसुभिर्न्यृष्टः॥ रक्षंति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलकमा
जगंथ॥ एह गमन्नृषयः सोमशिताऽ अयास्योऽ अंगिरसो नवग्वाः॥
तएतमूर्वं वि भजंत गोनामथैतद्वचः पणयो वमन्नित्॥ एवा च त्वं
सरम आजगंथ प्रबाधिता सहसा दैव्येन॥ स्वसारं त्वा कृणवै मा पुन
र्गाऽ अप ते गवां सुभगे भजाम॥ नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्वमिंद्रो
विदुरंगिरसश्च घोराः॥ गोकामा मेऽ अच्छदयन्यदायमपात
ऽ इत पणयो वरीयः॥ दूरमित पणयो वरीयऽ उद्गावो यंतु मिनती
ऋतेन॥ बृहस्पतिर्याऽ अविंदन्निगूळ्हाः सोमो ग्रावाण ऋषय

श्च विप्राः॥६॥ तेवदन्प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे कूपारः सलिलो मातरि
श्वा॥ वीळुहरास्तपऽ उग्रो मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतेन॥ सोमो
राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहृणीयमानः॥ अन्वर्तिता वरु
णो मित्रऽ आसीदग्निर्होता हस्तगृह्यानिनाय॥ हस्तेनैव ग्राह्यऽ
आधिरस्या ब्रह्मजायेति चेदवोचन्॥ न दूताय प्रह्ये तस्थ एषा
तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य॥ देवा एतस्यामवदंत पूर्वे सप्तऋष
यस्तपसे ये निषेदुः॥ भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धां दधाति
परमे व्योमन्॥ ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमंगं॥
तेन जायामन्वविंदद्बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं१ न देवाः॥ पुनर्वै
देवाऽ अददुः पुनर्मनुष्या उत॥ राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पु
नर्ददुः॥ पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषं॥ ऊर्जं पृथिव्या

भक्त्वायोरुगायमुपासते॥७॥समिद्धो३अद्यमनुषोदुरोणेदेवोदे
वान्यजसिजातवेदः॥आचवहमित्रमहश्चिकित्वांत्वंदूतःकविरसि
प्रचेताः॥तनूनपात्पथऋतस्ययानान्मध्वासमंजन्स्वदयासुजिव्ह॥
मन्मानिधीभिरुतयज्ञमृन्धन्देवत्राचकृणुह्यध्वरंनः॥आजुह्वान३ई
ड्योवंद्यश्चायाह्यग्नेवसुभिःसजोषाः॥त्वंदेवानामसियह्वहोतास
३एनान्यक्षीषितोयजीयान्॥प्राचीनंबर्हिःप्रदिशापृथिव्यावस्तो
रस्यावृज्यतेअग्रेअह्नां॥व्युप्रथतेवितरंवरीयोदेवेभ्यो३अदि
तयेस्योनं॥व्यचस्वतीरुर्वियाविश्रयंतांपतिभ्योनजनयःशुंभ
मानाः॥देवीर्द्वारोबृहतीर्विश्वमिन्वादेवेभ्योभवतसुप्रायणाः
॥८॥आसुष्वयंतीयजतेउपाकेउषासानक्तासदतान्नियोनौ॥दि
व्येयोषणेबृहतीसुरुक्मे३अधिश्रियंशुक्रपिशंदधानेदैव्याहो

भ

॥५५॥

तारप्रथमासुवाचामिमानायज्ञंमनुषोयजध्यै॥प्रचोदयंताविदथे
षुकारूप्राचीनंज्योतिःप्रदिशादिशंता॥आनोयज्ञंभारतीतूयमेत्वि
डामनुष्वदिहचेतयंती॥तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदंस्योनंसरस्वतीस्वपसः
सदंतु॥य३इमेद्यावापृथिवीजनित्रीरूपैरपिंशद्भुवनानिविश्वा॥
तमद्यहोतरिषितोयजीयांदेवंत्वष्टारमिहयक्षिविद्वान्॥उपावसृ
जत्मन्यासमंजन्देवानांपाथऋतुथाहवींषि॥वनस्पतिःशमितादे
वोअग्निःस्वदंतुहव्यंमधुनाघृतेन॥सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्नि
र्देवानामभवत्पुरोगाः॥अस्यहोतुःप्रदिश्यृतस्यवाचिस्वाहाकृतं
हविरदंतुदेवाः॥११॥मनीषिणःप्रभरध्वंमनीषांयथायथामतयः
संतिनृणां॥इंद्रंसत्यैरेरयामाकृतेभिःसहिवीरोगिर्वणस्युर्विदा
नः॥ऋतस्यहिसदसोधीतिरद्यौत्संगार्ष्टेयोवृषभोगोभिरानट्॥

॥ ५५ ॥

उदतिष्ठत्तविषेणा रवेण महांति चित्सं विव्याचा रजांसि ॥ इंद्रः किल
श्रुत्या ऽ अस्य वेद स हि जिष्णुः पथिकृत्सूर्याय ॥ आन्मेनां कृण्वन्न
च्युतो भुवद्गोः पतिर्दिवः सनजा ऽ अप्रतीतः ॥ इंद्रो मह्ना महतो ऽ अर्ण
वस्य व्रताभिनादंगिरोभिर्गृणानः ॥ पुरूणि चिन्नि तताना रजांसि दा
धार यो धरुणं सत्यताता ॥ इंद्रो दिवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेद स
वना हंति शुष्णं ॥ मही चिद्द्यामातनोत्सूर्येण चास्कंभ चित्कंभनेन स्क
भीयान् ॥ १० ॥ वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तरदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ॥
वि धृष्णो ऽ अत्र धृषता जघंथाथाभवो मघवन्बाह्वोजाः ॥ सचंत यदु
षसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो राम विंदन् ॥ आ यन्नक्षत्रं ददृशे
दिवो न पुनर्यतो न किरद्धा नु वेद ॥ दूरं किल प्रथमा जग्मुरासामिंद्र
स्य याः प्रसवे सस्रुरापः ॥ क्व स्विदग्रं क्व बुध्न ऽ आसामापो मध्यं

॥ ५५ ॥

क्वो नूनमंतः ॥ सृजः सिंधूंरहिना जग्रसानां ऽ आदिदेताः प्र विविज्रे
जवेन ॥ मुमुक्षमाणा ऽ उत या मुमुच्रेऽधेदेता न रमंते नितिक्ताः ॥ स
ध्रीचीः सिंधुमुशतीरिवायन्सनाज्जार ऽ आरितः पूर्भिदासां ॥ अस्त
मा ते पार्थिवा वसून्यस्मे जग्मुः सूनृता इंद्र पूर्वीः ॥ ११ ॥ इंद्र पिब प्रतिका
मं सुतस्य प्रातः सावस्तव हि पूर्वपीतिः ॥ हर्षस्व हंतवे शूर शत्रूनुक्थे
भिष्टे वीर्या ३ प्र ब्रवाम ॥ यस्ते रथो मनसो जवीयानेंद्र तेन सोमपेयाय
याहि ॥ तूयमा ते हरयः प्र द्रवंतु येभिर्यासि वृषभिर्मंदमानः ॥ हरि
त्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठै रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ॥ अस्माभिरिंद्र सखि
भिर्हुवानः सध्रीचीनो मादयस्वा निषद्य ॥ यस्य त्यत्ते महिमानं मदेष्वि
मे मही रोदसी नाविविक्तां ॥ तदोक ऽ आ हरिभिरिंद्र युक्तैः प्रियेभिर्या
हि प्रियमन्नमच्छ ॥ यस्य शश्वत्पपिवां इंद्र शत्रूननानुकृत्या रण्या

॥५६॥

पूर्या

चकर्थ॥ सतेपुरंधिंतविषीमियार्तिसतेमदायसुत ३ इंद्रसोमः॥१२॥
इदंतेपात्रंसनवित्तमिंद्रपिबासोममेनाशतक्रतो॥ पूर्ण३ आहावोम
दिरस्यमध्वोयंविश्वइदभिहर्यतिदेवा॥ विहित्वामिंद्रपुरुधाजना
सोहितप्रयसोवृषभह्वयंते॥ अस्माकंतेमधुमत्तमानीमाभुवन्स
वनातेषुहर्य॥ प्रत३ इंद्रौणिप्रत्नूनंवीर्यावोचंप्रथमाकृतानि॥ स
तीनमन्युरश्रथायो३ अद्रिंसुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणेगां॥ निषुसी
दगणपतेगणेषुत्वामाहुर्विप्रतमंकवीनां॥ न३ ऋतेत्वात्क्रियते
किंचनारेमहामर्कंमघवांचित्रमर्च॥ अभिख्यानोमघवन्नाध
मानांन्सखेबोधिवसुपतेसखीनां॥ रणंकृधिरणकृत्सत्यशुष्मा
भक्तेचिदाभजाराये३ अस्मान्॥१३॥ तमस्यद्यावापृथिवीस
चेतसाविश्वेभिर्देवैरनुशुष्ममावतां॥ यदैत्कृण्वानोमहिमा

॥५६॥

नमिंद्रियंपीत्वीसोमस्यक्रतुमांअवर्धत॥ तमस्यविष्णुर्महिमानमो
जसांशुंदधन्वान्मधुनोविरप्शते॥ देवेभिरिंद्रोमघवासयावभिर्वृत्रं
जघन्वां३ अभवद्वरेण्यः॥ वृत्रेणयदहिनाबिभ्रदायुधासमस्थिता
युधयेशंसमाविदे॥ विश्वेते३ अत्रमरुतःसहत्मनावर्धन्नुग्रमहिमान
मिंद्रियं॥ जज्ञान३ एवव्यबाधतस्पृधःप्रापश्यद्वीरो३ अभिपौंस्यं
रणं॥ अवृश्चदद्रिमवसःस्यदसृजदस्तभ्नान्नाकंस्वपस्ययापृथुं॥
आदिंद्रःसत्राताविषीरपत्यतवरीयोद्यावापृथिवी३ अबाधत॥
अवाभरद्धृषितोवज्रमायसंशेवंमित्रायवरुणायदाशुषे॥१४॥
इंद्रस्यात्रताविषीभ्योविरप्शिन३ ऋघायतो३ अरंहयंतमन्यवे॥ वृ
त्रंयद्दुग्रोव्यवृश्चदोजसापोबिभ्रतंतमसापरीवृतं॥ यावीर्याणि

तः

प्रथमानिकर्त्वामहित्वेभिर्यतमानोसमीयतुः॥ ध्वांतंतमोवदध्वसेहत
ऽइंद्रोमह्नापूर्वहूतावपत्यत॥ विश्वेदेवासोअधवृष्ण्यानितेवर्धय
न्सोमवत्यावचस्यया॥ रद्धंवृत्रमहिमिंद्रस्यहन्मनाग्निर्नजंभैस्तृष्वन्न
मावयत्॥ भूरिदक्षेभिर्वचनेभिर्ऋक्वभिःसख्येभिःसख्यानिप्रवो
चत॥ इंद्रोधुनिंचचुमुरिंचदंभयंछ्रद्धामनस्याशृणुतेदभीतये॥
त्वंपुरूण्याभरास्वश्व्यायेभिर्मंसैनिवचनानिशंसन्॥ सुगेभिर्वि
श्वादुरितातरेमविदोषुणऽउर्वियागाधमद्य॥१५॥ घर्मासमंतात्रि
वृतंव्यापतुस्तयोर्जुष्टिंमातरिश्वाजगाम॥ दिवस्पयोदिधिषाणा
अवेषन्विदुर्देवाःसहसामानमर्कं॥ तिस्रोदेष्ट्रायनिर्ऋतीरुपा
सतेदीर्घश्रुतोविहिजानंतिवह्नयः॥ तासांनिचिक्युःकवयोनि
दानंपरेषुयागुह्येषुव्रतेषु॥ चतुष्कपर्दायुवतिःसुपेशाघृतप्र

तीकावयुनानिवस्ते॥ तस्यांसुपर्णावृषणानिषेदतुर्यत्रदेवादधिरे
भागधेयं॥ एकःसुपर्णःससमुद्रमाविवेशसइदंविश्वंभुवनंविच
ष्टे॥ तंपाकेनमनसापश्यमंतितस्तंमातारेळ्हिसऽउरेळ्हिमातरं॥
सुपर्णंविप्राःकवयोवचोभिरेकंसंतंबहुधाकल्पयंति॥ छंदांसिच
दधतोऽअध्वरेषुग्रहान्सोमस्यमिमतेद्वादश॥१६॥ षट्त्रिंशांश्च
चतुरःकल्पयंतश्छंदांसिचदधतऽआद्वादशं॥ यज्ञंविमायकव
योमनीषऋक्सामाभ्यांप्ररथंवर्तयंति॥ चतुर्दशान्येमहिमानो
ऽअस्यतंधीरावाचाप्रणयंतिसप्त॥ आप्नानंतीर्थंकइहप्रवोच
द्येनपथाप्रपिबंतेसुतस्य॥ सहस्रधापंचदशान्युक्थायावद्द्या
वापृथिवीतावदित्तत्॥ सहस्रधामहिमानःसहस्रंयावद्ब्रह्मवि
ष्ठितंतावतीवाक्॥ कश्छंदसांयोगमावेदधीरःकोधिष्ण्यांप्रतिवा

वंपपाद॥ कमृत्विजामष्टमंशूरमाहुर्हरीइंद्रस्यनिचिकायकःस्वि
त्॥ भूम्याऽअंतंपर्येकेचरंतिरथस्यधूर्षुयुक्तासोऽअस्थुः॥ श्रमस्य
दायंविभजंत्येभ्योयदायमोभवतिहर्म्येहितः॥१७॥ चित्रइच्छिशो
स्तरुणस्यवक्षथोनयोमातरावप्येतिधातवे॥ अनूधायदिजीजनद
धाचनुववक्षसद्योमहिदूत्यं१चरन्॥ अग्निर्हनामधायिदन्न
पस्तमःसयोवनायुवतेभस्मनादता॥ अभिप्रमुराजुहास्वध्वरइ
नोनप्रोथमानोयवसेवृषा॥ तंवोविंनद्रुषदंदेवमंधसइंदुंप्रोथंतंप्र
वपंतमर्णवं॥ आसावह्निंनशोचिषाविरप्शिनंमहिव्रतंनसरजंत
मध्वनः॥ वियस्यतेज्रयसानस्याजरधक्षोर्नवाताःपरिसंत्यच्युताः॥
आरण्वासोयुयुधयोनसत्वनंत्रितंनशंतप्रशिषंतइष्टये॥ सइदग्निः
कण्वतमःकण्वसखार्यःपरस्यांतरस्यतरुषः॥ अग्निःपातुगृणतोऽ

अग्निःसूरीनग्निर्ददातुतेषामवोनः॥१८॥ वाजिंतमायसह्यसेसुपि
त्र्यतृषुच्यवानोऽअनुजातवेदसे॥ अनुद्रेचिद्योधृषतावरंसतेम
हिंतमायधन्वनेदविष्यते॥ एवाग्निर्मर्तैःसहसूरिभिर्वसुःष्टवेसह
सःसूनरोनृभिः॥ मित्रासोनयेसुधितात्रृतायवोद्यावोनद्युम्नैरभि
संतिमानुषान्॥ ऊर्जोनपात्सहसावन्नितित्वोपस्तुतस्यवंदतेवृषा
वाक्॥ त्वांस्तोषामत्वयासुवीराद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः॥ इति
त्वाग्नेवृष्टिहव्यस्यपुत्राऽउपस्तुतासऽऋषयोवोचन्॥ तांश्चपा
हिगृणतश्चसूरीन्वषड्वषळित्यूर्ध्वासोअनक्षन्नमोनमइत्यूर्ध्वासोऽ
अनक्षन्॥१९॥ पिबासोमंमहतऽइंद्रियायपिबावृत्रायहंतवेशवि
ष्ठ॥ पिबरायेशवसेहूयमानःपिबमध्वस्तृपदिंद्रावृषस्व॥ अस्य
पिबक्षुमतःप्रस्थितस्येंद्रसोमस्यवरमासुतस्य॥ स्वस्तिदामनसा

मादयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभगाय॥ ममत्तुत्वादिव्यः सोमइंद्रमम
त्तुयः सूयतेपार्थिवेषु॥ ममत्तुयेनवरिवश्चकर्थममत्तुयेनानिरिणा।
ऽसिशत्रून्॥ आद्विबर्हाअमिनोयात्विंद्रोवृषाहरिभ्यापरिषिक्तमं
धः॥ गव्यासुतस्यप्रभृतस्यमध्वः सत्राखेदामरुशहावृषस्व॥ नि
तिग्मानिभ्राशयन्भ्राश्यान्यवस्थिरातनुहियातुजूनां॥ उग्रायते
सहोबलंददामिप्रतीत्याशत्रून्विगदेषुवृश्च॥ २०॥ व्य१र्यइंद्रतनु
हिश्रवांस्योजःस्थिरेवधन्वनोभिमातीः॥ अस्मद्र्यग्वावृधानः सहो
भिरनिभृष्टस्तन्वंवावृधस्व॥ इदंहविर्मघवंतुभ्यंरातंप्रतिसंम्रा
ळहृणानोगृभाय॥ तुभ्यंसुतोमघवंतुभ्यंपक्वो३द्धींद्रपिबचप्र
स्थितस्य॥ अद्धीदिंद्रप्रस्थितेमाहवींषिचनोदधिष्वपचतोतसो
मं॥ प्रयस्वंतः प्रतिहर्यामसित्वासत्याः संतुयजमानस्यकामाः॥

प्रेंद्राग्निभ्यांसुवचस्यामियर्मिसिंधाविवप्रेरयंनावमर्कैः॥ अयाइव
परिचरंतिदेवायेऽस्मभ्यंधनदाउद्भिदश्च॥ २१॥ नवाउदेवाः क्षुध
मिद्वधंददुरुताशितमुपगच्छंतिमृत्यवः॥ उतोरयिः पृणतोनोपद
स्यत्युतापृणन्मर्डितारंनविंदते॥ यऽआध्रायचकमानायपित्वोन्न
वान्सन्रफितायोपजग्मुषे॥ स्थिरंमनः कृणुतेसेवतेपुरोतोचित्सम
र्डितारंनविंदते॥ सइद्भोजोयोगृहवेददात्यन्नकामायचरतेकृशा
य॥ अरमस्मैभवतियामहूताउतापरीषुकृणुतेसखायं॥ नससखा
योनददातिसख्येसचाभुवेसचमानायपित्वः॥ अपास्मात्प्रेयान्न
तदोकोअस्तिपृणंतमन्यमरणंचिदिच्छेत्॥ पृणीयादिन्नाधमाना
यतव्यान्द्राघीयांसमनुपश्येतपंथां॥ ओहिवर्तंतेरथ्येवचक्रान्यम
न्यमुपतिष्ठंतरायः॥ २२॥ मोघमन्नंविंदतेऽप्रचेताः सत्यंब्रवी

मिकृधरस्तस्य ॥ नार्यमणं पुष्यति नो सखायं केवलाघो भवति केवलादी ॥ कृषन्नित्फाल आशितं कृणोति यन्नध्वानमपवृंक्ते चरित्रैः ॥ वदन्ब्रह्मावदतो वनीयान्पृणन्नापिरपृणंतमभिष्यात् ॥ एकपाद्भूयो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात्त्रिपादमभ्येति पश्चात् ॥ चतुष्पादेति द्विपदामभिस्वरे संपश्यन्पंक्तीरुपतिष्ठमानः ॥ समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः संमातरा चिन्न समं दुहाते ॥ यमयोश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित्संतौ न समं पृणीतः ॥२३॥ अग्ने हंसि न्यत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्वा ॥ स्वे क्षये शुचिव्रत ॥ उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे ॥ यत्त्वा स्रुचः समस्थिरन् ॥ स आहुतो वि रोचतेऽग्निरीळेन्यो गिरा ॥ स्रुचा प्रतीकमज्यते ॥ घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः ॥ रोचमानो विभावसुः ॥ जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन ॥ तं त्वा

हवंत मर्त्याः ॥२४॥ तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं सपर्यत ॥ अदाभ्यं गृहपतिं ॥ अदाभ्येन शोचिषाग्ने रक्षस्त्वं दह ॥ गोपा ऋतस्य दीदिहि ॥ स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः ॥ उरुक्षयेषु दीद्यत् ॥ तं त्वा गीर्भिरुरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे ॥ यजिष्ठं मानुषे जने ॥२५॥ इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति ॥ कुवित्सोमस्यापामिति ॥ प्र वाता इव दोधत उन्मा पीता अयंसत ॥ कुवित्सो० ॥ उन्मा पीता अयंसत रथमश्वा इवाशवः ॥ कुवित्सो० ॥ उप मा मतिरस्थित वाश्रा पुत्रमिव प्रियं ॥ कुवित्सो० ॥ अहं तष्टेव वंधुरं पर्यचामि हृदा मतिं ॥ कुवित्सो० ॥ नहि मे अक्षिपच्चनाच्छांत्सुः पंच कृष्टयः ॥ कुवित्सो० ॥२६॥ नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं चन प्रति ॥ कुवित्सो० ॥ अभि द्यां महिना भुवमभीमां पृथिवीं महीं ॥ कुवित्सो० ॥ हंताहं पृथिवीमि

॥६१॥ निदधानीहवेहवा॥ कुवित्सो॥०॥ ओषमित्पृथिवीमहंजंघनानीहवे
हवा॥ कुवित्सो॥०॥ दिविमेअन्यः पक्षोऽधोऽअन्यमचीकृषं॥ कुवि॥०॥
अहमस्मिमहामहोभिनभ्यमुदीषितः॥ कुवित्सो॥०॥ गृहोयाम्यरंकृ
तोदेवेभ्योहव्यवाहनः॥ कुवित्सो॥०॥२७॥ इतिअष्टमाष्टकेषष्ठमो
ध्यायः॥६॥ ॥६॥ ॥६॥ ॥६॥ ॥६॥ ॥६॥ ॥६॥
श्रीगणेशायनमः॥ हरिः ॐ॥ तदिदासभुवनेषुज्येष्ठंयतोजज्ञउ
ग्रस्त्वेषनृम्णः॥ सद्योजज्ञानोनिरिणातिशत्रूननुयंविश्वेमदंत्यू
माः॥ वावृधानःशवसाभूर्योजाःशत्रुर्दासायभियसंदधाति॥ अ
व्यनच्चव्यनच्चसस्निसंतेनवंतप्रभृतामदेषु॥ त्वेक्रतुमपिवृंजं
तिविश्वेद्वियर्देतेत्रिर्भवंत्यूमाः॥ स्वादोःस्वादीयःस्वादुनासृजा
समदःसुमधुमधुनाभियोधीः॥ इतिचिद्धित्वाधनाजयंतंमदेमदे ॥६१॥

ऽअनुमदंतिविप्राः॥ ओजीयोधृष्णोस्थिरमातनुष्वमात्वादभन्या
तुधानादुरेवाः॥ त्वयावयंशाशद्महेरणेषुप्रपश्यंतोयुधेन्यानि
भूरि॥ चोदयामितेऽआयुधावचोभिस्संतेशिशामिब्रह्मणाव
यांसि॥१॥ स्तुषेय्यंपुरुवर्पसमृभ्वमिनतममाप्त्यमाप्त्यानां॥ आ
दर्षतिशवसासप्तदानून्प्रसाक्षतेप्रतिमानानिभूरि॥ नितद्दधिषे
वरंपरंचयस्मिन्नाविथावसादुरोणे॥ आमातरास्थापयसेजिगत्नू
ऽअतऽइनोषिकर्वरापुरूणि॥ इमाब्रह्मबृहद्दिवोविवक्तींद्रायशूष
मग्रियःस्वर्षाः॥ महोगोत्रस्यक्षयतिस्वराजोदुरश्चविश्वाऽअवृ
णोदपस्वाः॥ एवामहान्बृहद्दिवोऽअथर्वावोचत्स्वांतन्व१मिंद्रमे
व॥ स्वसारोमातरिभ्वरीररिप्राहिन्वंतिचशवसावर्धयंतिच॥२॥
हिरण्यगर्भःसमवर्ततताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत्॥ स

॥६२॥

दाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम॥य ऽ आत्मदाब
लदायस्यविश्वउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः॥यस्यछायामृतंयस्य
मृत्युःकस्मै।०।यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वैकइद्राजाजगतोबभू
व॥य ऽ ईशे ऽ अस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मै।०।यस्येमेहिमवंतोम
हित्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः॥यस्येमाःप्रदिशोयस्यबाहूक
स्मै।०।येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृळ्हायेनस्वःस्तभितंयेननाकः॥
यो ऽ अंतरिक्षेरजसोविमानःकस्मै।०।३॥यंक्रंदसी ऽ अवसात
स्तभाने ऽ अभ्यैक्षेतांमनसारेजमाने॥यत्राधिसूर ऽ उदितोवि
भातिकस्मै।०।आपोहयद्बृहतीर्विश्वमायंगर्भंदधानाजनयंती
राग्निं॥ततोदेवानांसमवर्ततासुरेकःकस्मै।०।यश्चिदापोमहि
नापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञं॥योदेवेष्वधिदेवएक ऽ

॥६२॥

आसीत्कस्मै।०।मानोहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवंसत्यधर्माज
जान॥यश्चापश्चंद्राबृहतीर्जजानकस्मै।०।प्रजापतेनत्वदेतान्यन्यो
विश्वाजातानिपरिताबभूव॥यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नो ऽ अस्तुवयं
स्यामपतयोरयीणां॥४॥वसून्नाचित्रमहसंगृणीषेवामंशेवमति
थिमद्विषेण्यं॥सरासतेसुरुधोविश्वधायसोग्निर्होतागृहपतिःसु
वीर्यं॥जुषाणो ऽ अग्नेप्रतिहर्यमेवचोविश्वानिविद्वान्वयुनानिसु
क्रतो॥घृतनिर्णिग्ब्रह्मणेगातुमेरयतवदेवा ऽ अजनयन्ननुव्रतं॥सद्यो
धामानिपरियन्नमर्त्योदाशाद्दाशुषेसुकृतेमामहस्व॥सुवीरेणरयि
णाग्नेस्वाभुवायस्त ऽ आनट्समिधातंजुषस्व॥यज्ञस्यकेतुंप्रथमंपु
रोहितंहविष्मंत ऽ ईळतेसप्तवाजिनं॥शृण्वंतमग्निंघृतपृष्ठमुक्ष
णंपृणंतंदेवंपृणतेसुवीर्यं॥त्वंदूतःप्रथमोवरेण्यःसहूयमानो ऽ

ह

अमृतायमह्य॥त्वांमर्जयन्मरुतोदाशुषोगृहेत्वांस्तोमेभिर्भृगवो
विरुरुचुः॥५॥इषंदुहन्सुदुघांविश्वधायसंयज्ञप्रियेयजमानायसुक्र
तो॥अग्नेघृतस्नुस्त्रिर्ऋतानिदीद्यद्वर्तिर्यज्ञंपरियन्सुक्रतूयसे॥
त्वामिदस्या३उषसोव्युष्टिषुदूतंकृण्वानाअयजंतमानुषाः॥त्वांदे
वामहयाय्यायवावृधुराज्यमग्नेनिमृजंतो३अध्वरे॥नित्वावसिष्ठा
३अह्वंतवाजिनंगृणंतो३अग्नेविदथेषुवेधसः॥रायस्पोषंयजय
जमानेषुधारययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥६॥अयंवेनश्चोदयत्पृ
श्निगर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने॥इममपांसंगमेसूर्यस्यशिशुं
नविप्रामतिभीरिहंति॥समुद्रादूर्मिमुदियर्तिवेनोनभोजाःपृष्ठंह
र्यतस्यदर्शि॥ऋतस्यसानावधिविष्टपिभ्राट्समानंयोनिमभ्यनूष
तव्राः॥समानंपूर्वीरभिवावशानास्तिष्ठन्वत्सस्यमातरःसनीळाः॥ ॥६३॥

ॐजसा॥उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वीशिप्रे३अवेपयः॥सोममिंद्रचमू
सुतम्॥अनुत्वारोदसी३उभेक्रक्षमाणमकृपेताम्॥इंद्रयद्दस्युहाभ
वः॥वाचमष्टापदीमहंनवस्रक्तिमृतस्पृशाम्॥इन्द्रात्परितन्वंममे॥२८॥
जज्ञानोनुशतक्रतुर्विपृच्छदितिमातरम्॥कः३उग्राःकेहशृण्विरे॥
आदींशवस्यब्रवीदौर्णवाभमहीशुवं॥तेपुत्रसंतुनिष्टुरः॥समित्ता
न्वृत्रहाखिदत्खे३अराँ३इवखेदया॥प्रवृद्धोदस्युहाभवत्॥ए
कयाप्रतिधापिबत्साकंसरांसित्रिंशतम्॥इंद्रस्सोमस्यकाणु
का॥अभिगंधर्वमतृणदबुध्नेषुरजस्स्वा॥इंद्रोब्रह्मभ्य३इद्वृधे॥२९॥नि
राविध्यद्गिरिभ्य३आधारयत्पक्वमोदनं॥इंद्राबुंदंस्वाततं॥शतब्रध्न३इषुस्त

दीर्घतमः आशायिष्ठा ॥ अदेवाद्देवः प्रचता गुहा यन्प्रपश्यमानो अ
मृतत्वमेमि ॥ शिवं यत्संतमशिवो जहामि स्वात्सख्यादरणीं नाभि
मेमि ॥ पश्यन्नन्यस्या अतिथिं वयाया ऋतस्य धाम विमिमे पुरू
णि ॥ शंसामि पित्रे असुराय शेवमयज्ञियाद्यज्ञियं भागमेमि ॥ ब
ह्वीः समा अकरमंतरस्मिन्निंद्रं वृणानः पितरं जहामि ॥ अग्निः सो
मो वरुणस्ते च्यवंते पर्यावर्द्राष्ट्रं तदवाम्यायन् ॥ निर्माया उ त्ये अ
सुरा अभूवंत्वं च मा वरुण कामयासे ॥ ऋतेन राजन्ननृतं विविंचन्म
म राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ॥९॥ इदं स्वरिदमिदास वाममयं प्रकाश
उर्वंतरिक्षं ॥ हनाव वृत्रं निरेहि सोम हविष्ट्वा संतं हविषा यजाम ॥
कविः कवित्वा दिवि रूपमासजदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ॥
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिंधवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति ॥

ता अस्य ज्येष्ठमिंद्रियं सचंते ता ईमा क्षेति स्वधया मदंतीः ॥ ता ईं वि
शो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ॥ बीभत्सूनां सयु
जं हंसमाहुरपां दिव्यानां सख्ये चरंतं ॥ अनुष्टुभमनु चर्चूर्यमाणमिं
द्रं निचिक्युः कवयो मनीषा ॥१०॥ अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादि
त्यैरुत विश्वदेवैः ॥ अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिंद्राग्नी अहमश्वि
नोभा ॥ अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगं ॥ अहं द
धामि द्रविणं हविष्मते सुप्राव्ये यजमानाय सुन्वते ॥ अहं राष्ट्री सं
गमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानां ॥ तां मा देवा व्यदधुः पु
रुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयंतीं ॥ मया सो अन्नमत्ति यो विपश्य
ति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तं ॥ अमंतवो मां त उप क्षियंति श्रु
धि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ॥ अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरु

॥६३॥

वसहस्त्रपर्णऽएकऽइत्॥ यमिंद्रचकृषेयुजम्॥ तेनस्तोतृभ्यऽआभरनृभ्योना॥ भ

रिभ्योऽअत्तवे॥ सद्योजातऽऋभुष्ठिर॥ एतान्योव्गानितेवृत्तावर्षिष्ठानिपरी

णसा॥ हृदावीडुधारय॥ विश्वेन्ताविष्णुराभरदुरुक्रमस्त्वेषित॥ शतंमहि

षान्क्षीरपाकमोदनंवराहमिंद्रऽएमुषम्॥ तुविक्षंतेसुकृतंसूमयंधनुःसा

धुर्बुंदोहिरण्ययः॥ उभातेबाहूरण्यासंस्कृतऋदूपेचिदृदूवृधा॥२०॥

पुरोळाशान्नोऽअंधसऽइंद्रसहस्रमाभर॥ शताचशूरगोनां॥ आ

नोभरव्यंजनंगामश्वमभ्यंजनम्॥ सचामनाहिरण्यया॥ उतनः

कर्णशोभनापुरूणिधृष्णवाभर॥ त्वंहिशृण्विषेवसो॥ नकीं

वृधीकऽइंद्रतेनसुषानसुदाउत॥ नान्यस्त्वच्छूरवाघतः॥ न

कींमिंद्रोनिकर्तवेनशक्रःपरिशक्तवे॥ विश्वंशृणोतिपश्यति॥२१॥ ॥६३॥

ऋतस्यसानावधिचक्रमाणारिहंतिमध्वोऽअमृतस्यवाणीः॥ जानंतो

रूपमकृपंतविप्रामृगस्यघोषंमहिषस्यहिग्मन्॥ ऋतेनयंतोऽअधि

सिंधुमस्थुर्विदद्गंधर्वोअमृतानिनाम॥ अप्सराजारमुपसिष्मियाणा

योषाबिभर्तिपरमेव्योमन्॥ चरत्प्रियस्ययोनिषुप्रियसन्सीदत्पक्षे

हिरण्ययेसवेनः॥७॥ नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतंहृदावेनंतोअभ्यचक्ष

तत्वा॥ हिरण्यपक्षंवरुणस्यदूतंयमस्ययोनौशकुनंभुरण्युं॥ ऊर्ध्वोगं

धर्वोऽअधिनाकेऽअस्थात्प्रत्यङ्चित्राबिभ्रदस्यायुधानि॥ वसानो

ऽअत्कंसुरभिंदृशेकंस्व१र्णनामजनतप्रियाणि॥ द्रप्सःसमुद्रमभि

यज्जिगातिपश्यन्गृध्रस्यचक्षसाविधर्मन्॥ भानुःशुक्रेणशोचि

षाचकानस्तृतीयेचक्रेरजसिप्रियाणि॥८॥ इमन्नोअग्नउपयज्ञ

मेहिपंचयामंत्रिवृतंसप्ततंतुं॥ असोहव्यवाळुतनःपुरोगाज्योगेव

म

तमानुषेभिः॥ यंकामयेतंतमुग्रंकृणोमितंब्रह्माणंतमृषितंसुमेधां॥११॥
अहंरुद्रायधनुरातनोमिब्रह्मद्विषेशरवेहंतवाउ॥ अहंजनायसम
दंकृणोम्यहंद्यावापृथिवीऽआविवेश॥ अहंसुवेपितरमस्यमूर्द्धन्म
मयोनिरप्स्वं१तःसमुद्रे॥ ततोवितिष्ठेभुवनानुविश्वोतामुंद्यांवर्ष्म
णोपस्पृशामि॥ अहमेववातइवप्रवाम्यारभमाणाभुवनानिविश्वा॥
परोदिवापरएनापृथिव्यैतावतीमहिनासंबभूव॥१२॥ नतमंहोन
दुरितंदेवासोऽअष्टमर्त्यं॥ सजोषसोयमर्यमामित्रोनयंतिवरुणोऽअ
तिद्विषः॥ तद्धिवयंवृणीमहेवरुणमित्रार्यमन्॥ येनानिरंहसोयूयं
पाथनेथाचमर्त्यमतिद्विषः॥ तेनूनंनोयमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा॥
नयिष्ठाउनोनेषणिपर्षिष्ठाउनःपर्षण्यतिद्विषः॥ यूयंविश्वंपरिपा
थवरुणोमित्रोऽअर्यमा॥ युष्माकंशर्मणिप्रियेस्यामसुप्रणीत

योतिद्विषः॥ आदित्यासोऽअतिस्त्रिधोवरुणोमित्रोऽअर्यमा॥ उग्रं
मरुद्भीरुद्रंहुवेमेंद्रमग्निंस्वस्तयेतिद्विषः॥ नेतारऽउषुणस्तिरोवरु
णोमित्रोऽअर्यमा॥ शर्मयंछतुसप्रथऽआदित्यासोयदीमहेऽअति
द्विषः अतिविश्वानिदुरिताराजानश्चर्षणीनामतिद्विषः॥ शुनमस्म
भ्यमूतयेवरुणो॥०॥ शर्म॥०॥ यथाहत्यद्वसवोगौर्यंचित्सादिषितामं
मुंचतायजत्राः॥ एवोष्व१स्मन्मुंचताव्यंहःप्रतार्यग्नेप्रतरन्नऽआ
युः॥१३॥ रात्रीव्यख्यदायतीपुरुत्रादेव्य१क्षभिः॥ विश्वाऽअधि
श्रियोधितऽओर्वप्राऽअमर्त्यानिवतोदेव्यु१द्वतः॥ ज्योतिषाबाध
तेतमः॥ निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेव्यायती॥ अपेदुहासतेतमः॥
सानोऽअद्ययस्यावयंनितेयामन्नविक्ष्महि॥ वृक्षेनवसतिंवयः॥
निग्रामासोऽअविक्षतनिपद्वंतोनिपक्षिणः॥ निश्येनासश्चिदर्थि

॥६६॥

नः॥ यावयावृक्यं १ वृकं यवयस्तेन मूर्म्येऽथानः सुतराभव॥ उपमा
पेपिशतमः कृष्णं व्यक्तमस्थित॥ उषऋणेव यातय॥ उपतेगाः इवा
करं वृणीष्व दुहितर्दिवः॥ रात्रिस्तोमन्नजिग्युषे॥१४॥ आरात्रिपा
र्थिवं रजः पितुरप्रायि धामभिः॥ दिवः सदांसि बृहती वितिष्ठस आ
त्वेषं वर्तते तमः॥ ये ते रात्रिनृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव॥ अशीतिः
संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्तती॥ रात्रीं प्रपद्ये जननीं सर्वभूतनिवेश
नीं॥ भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशां॥ संवेशनीं संयमनीं
ग्रहनक्षत्रमालिनीं॥ प्रपन्नोहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि भद्रे
पारमशीमहि॥ स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वृचप्रियां॥ स
हस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमं॥ शांत्यर्थं तद्द्विजातीना
मृषिभिः सोमपाश्रिताः॥ ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्ना रातीयतो निदहाति

ग

॥६६॥

वेदः॥ ये त्वां देवि प्रपद्यंति ब्राह्मणा हव्यवाहनीं॥ अविद्या बहुविद्या वा
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा॥ ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यंति
ये द्विजाः॥ तां तारयति दुर्गाणि नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः॥ पृतनाजि
तं सहमानमुग्रमग्निं हुवेम परमात्सधस्थात्॥ स नः पर्षदति दुर्गा
णि विश्वा क्षामद्देवो अति दुरितात्यग्निः॥ दुर्गेषु विषमे घोरे संग्रामे रि
पुसंकटे॥ अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारणे॥ दुर्गेषु विषमेषु
त्वं संग्रामेषु वनेषु च॥ मोहयित्वा प्रपद्यंते तेषां मे अभयं कुरु ते षां॥०
कौशिनी सर्वभूतानां पंचमीति च नाम च॥ सा मां समा निशा देवी स
र्वतः परिरक्षतु सर्व॥० तामग्निवर्णां तपसा ज्वलंतीं वैरोचनीं कर्म
फलेषु जुष्टां॥ दुर्गां देवीं शरणमहं प्रपद्ये सुतरसि तरसे नमः सु
तर॥० दुर्गा दुर्गेषु स्थानेषु शन्नो देवीरभिष्टये॥ य इमं दुर्गास्तवं पु

॥ ६७॥

ण्यंरात्रीरात्रीसदापठेत् ॥ रात्रिः कुशिकसोभरोरात्रिस्तवोगायत्री ॥
रात्रीसूक्तंजपेन्नित्यंतत्कालउपपद्यते ॥ १४॥ ममाग्नेवर्चोविहवेष्व
स्तुवयंत्वेंधानास्तन्वंपुषेम ॥ मह्यंनमतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षे
णपृतनाजयेम ॥ ममदेवाविहवेसंतुसर्वइंद्रवंतोमरुतोविष्णुरग्निः ॥
ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन् ॥ मयि
देवाद्रविणमायजंतांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः ॥ दैव्याहोतारो
वनुषंतपूर्वेरिष्टाःस्यामतन्वासुवीराः ॥ मह्यंयजंतुममयानिह
व्याकूतिःसत्यामनसोमेअस्तु ॥ एनोमानिगांकतमच्चनाहंवि
श्वेदेवासोअधिवोचतान ॥ देवीःषडुर्वीरुरुनःकृणोतविश्वे
देवासइहवीरयध्वं ॥ माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्वि
षतेसोमराजन् ॥ १५॥ अग्नेर्मन्युंप्रतिनुदन्परेषामदब्धोगोपाःप

॥ ६७॥

रिपाहिनस्त्वं ॥ प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेइमेषांचित्तंप्रबुधांवि
नेशत् ॥ धाताधातॄणांभुवनस्ययस्पतिर्देवंत्रातारमभिमाति
षाहं ॥ इमंयज्ञमश्विनोभाबृहस्पतिर्देवाःपांतुयजमानंन्यर्थात् ॥
उरुव्यचानोमहिषःशर्मयंसदस्मिन्हवेपुरुहूतःपुरुक्षुः ॥ सनः
प्रजायैहर्यश्वमृलयेंद्रमानोरीरिषोमापरादाः ॥ येनःसपत्ना
अपतेभवंत्विंद्राग्निभ्यामवबाधामहेतान् ॥ वसवोरुद्राआ
दित्याउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन् ॥ अर्वांचमिंद्र
ममुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः ॥ इमन्नोयज्ञंविह
वेजुषस्वास्यकुर्मोहरिवोमेदिनंत्वा ॥ १६॥ आयुष्यंवर्चस्यंरा
यस्पोषमौद्भिदं ॥ इदंहिरण्यंवर्चस्वज्जैत्रायाविशतादुमां ॥ उ
च्चैर्वाजिः पृतनाषाट्सभासाहंधनंजयं ॥ सर्वाःसमग्राऋद्धि

॥ ६८॥

॥ ६८ ॥

योहिरण्येस्मिन्समाहिताः ॥ शुनमृतं हिरण्यस्य पितुर्मानेषु जग्म
भौः॥ तेनमांसूर्यत्वचमकरं पुरुषु प्रियं ॥ सम्राजंच विराजंचा
ऽभिश्रीर्याचमे ध्रुवा ॥ लक्ष्मीराष्ट्रस्ययामुखेतयामामिंद्रसं
सृज ॥ अग्नेः प्रजातं परियद्धिरण्यममृतं दध्रे अधिमर्त्येषु ॥
यएनद्वेदस ३ इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति योबिभर्ति ॥ यद्वेद
राजावरुणोयद्दु देवीसरस्वती ॥ इंद्रोयद्वृत्रहावेद तन्मेवर्चस ३
आयुषे ॥ नतद्रक्षांसि नपिशाचास्तरंति देवानामोजः प्रथमजं
ह्येतत् ॥ योबिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं सदेवेषु कृणुते दीर्घ
मायुः समनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ॥ यदाबध्नं दाक्षायणा हिर ॥२॥
ण्यं शतानीकायसुमनस्यमाना ॥ तन्म ३ आबध्नामि शतशार ॥ ६८ ॥

दायायुष्मांजरदष्टिर्यथासत् ॥ घृतादुल्लुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं ध
धरुणंधारयिष्णु ॥ ऋणक्सपत्नादधरांश्चकृण्वदारोह मांमहते सौ
भगाय ॥ प्रियंमाकुरुदेवेषु प्रियंराजसमाकुरु ॥ प्रियंविश्वेषु गो
धे त्रेषु मायिदेहिरुचारुच ॥ अग्निर्येनविराजति सूर्योयेनविराजति ॥
विराज्येनविराजाति तेनास्मान्ब्रह्मणस्पते विराजसमिधाकुरु ॥ ७ ॥ इतिपो॰ सि हं ॥३॥
नासदासीन्नोसदासीत्तदानीं नासीद्रजोनोव्योमापरोयत् ॥ कि
मावरीवः कुहकस्यशर्मन्नंभः किमासीद्गहनंगभीरं ॥ नमृत्युर
ासीदमृतंनतर्हि नरात्र्याअह्न ३ आसीत्प्रकेतः ॥ आनीदवा
तंस्वधयातदेकं तस्माद्धान्यंनपरः किंचनास ॥ तम ३ आसीत्तम
सागूळ्हमग्रेप्रकेतंसलिलंसर्वमाइदं ॥ तुच्छ्येनाभ्वपिहितंयदा
सीत्तपसस्तन्महिनाजायतैकं ॥ कामस्तदग्रेसमवर्तताधि मनसो

॥६१॥

रेतः प्रथमं यदासीत्। सतो बंधुमसति निरविंदन्हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा॥ तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासीदुपरि स्विदासीत्॥ रेतोधा ३ आसन्महिमान ३ आसन्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात्॥ को ३ अद्धा वेद क इह प्रवोचत्कुतः ३ आजाता कुत इयं विसृष्टिः॥ अर्वाग्देवा ३ अस्य विसर्जनेनाथा को वेद यत ३ आबभूव॥ इयं विसृष्टिर्यत ३ आबभूव यदि वा दधे यदि वा न॥ यो ३ अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्सो अंग वेद यदि वा न वेद॥१७॥ यो यज्ञो विश्वतः स्तंतुभिस्तत एकशतं देवकर्मेभिरायतः॥ इमे वयंति पितरो य ३ आययुः प्रवयापवय ३ एत्यासते तते॥ पुमां एनं तनुत उत्कृणत्ति पुमान्वि तत्ने अधि नाके अस्मिन्॥ इमे मयूखा उपसेदुरु सदः सामानि चक्रुः स्तसराण्योतवे॥ कासीत्प्रमा प्रति

वा

॥६१॥

माकिं निदानमाज्यं किमासीत्परिधिः क आसीत्॥ छंदः किमासीत्प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजंत विश्वे॥ अग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुग्वोष्णिहया सविता सं बभूव॥ अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान्बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत्॥ विराण्मित्रावरुणयोरभिश्रीरिंद्रस्य त्रिष्टुबिह भागो ३ अन्हः॥ विश्वान्देवान्जगत्या विवेश तेन चाकॢप्र ऋषयो मनुष्याः॥ चाकॢप्रे तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे॥ पश्यन्मन्ये मनसा चक्षसा तान्य इमं यज्ञमयजंत पूर्वे॥ सहस्तोमाः सहछंदस ३ आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः॥ पूर्वेषां पंथामनुदृश्य धीरा ३ अन्वालेभिरे रथ्यो न रश्मीन्॥१८॥ अप प्राच ३ इंद्र विश्वां ३ अमित्रानपापाचो ३ अभिभूते नुदस्व॥ अपोदीचो ३ अप शूराधराच ३ उरौ यथा तव शर्मन्मदेम॥ कुविदंग यवमंतो यवं चिद्यथा दांत्यनुपूर्वं वियूय॥ इहेहैषां कृणुहि

प

भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः ॥ नहि स्थूर्यृतुथा यातमस्ति
नोत श्रवो विविदे संगमेषु गव्यंत इंद्रं सख्याय विप्रा ऽ अश्वायंतो वृष
णं वाजयंतः ॥ युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा विपिपाना शुभस्प
ती ऽ इंद्रं कर्मस्वावतं ॥ पुत्रमिव पितरावश्विनोभेंद्रावथुः काव्यैर्दंसनाभिः ॥
यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥ इंद्रः सुत्रामा
स्ववां ऽ अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ॥ बाधतां द्वेषो ऽ अभयं कृ
णोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौम
नसे स्याम ॥ स सुत्रामा स्ववां इंद्रो ऽ अस्मे ऽ आराच्चिद्द्वेषः सनुतर्युयो
तु ॥१९॥ इज्ञानमिथ्योगूर्तावस्करीज्ञानं भूमिरभि प्रभूषणि ॥ इज्ञानं दे
वावश्विनावभि सुम्नैरवर्द्धतां ॥ ता वां मित्रावरुणा धारयत्क्षिती सुषु
म्नेषितत्वता यजामसि ॥ युवोः क्राणाय सख्यैरभि ष्याम रक्षसः ॥

अधान्विन्नु यद्दिधिषामहे वामभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ॥ दद्वांवा
यत्पुष्यति रेक्णः सम्वारन्नकिरस्य मघानि ॥ असावन्यो ऽ असुर सू
यत द्यौस्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ॥ मूर्द्धा रथस्य चाकन्नैतावतैन
सांतकधुक् ॥ अस्मिन्स्वे तच्छकपूत एनो हिते मित्रे निगतान्हंति
वीरान् ॥ अवोर्वा यद्धात्तनूष्ववः प्रियासु यज्ञियास्वर्वा ॥ युवोर्हि
माता दितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पयसा पुपूतानि ॥ अव प्रियादि
दिष्टन सूरो निनिक्त रश्मिभिः ॥ युवं ह्यप्नराजावसीदतं तिष्ठद्रथन्न
धूर्षदं वनर्षदं ॥ ता नः कणूकयंतीर्नृमेधस्तत्रे ऽ अंहसः सुमेधस्तत्रे
ऽ अंहसः ॥२०॥ प्रोष्वस्मै पुरोरथमिंद्राय शूषमर्चत ॥ अभीके
चिदु लोककृत्संगे समत्सु वृत्रहास्माकं बोधि चोदिता नभंतामन्य
केषां ज्याका ऽ अधि धन्वसु ॥ त्वं सिंधूँरवासृजोऽधराचो ऽ अहन्न

हिं ॥ अशत्रुरिंद्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परिष्वजामहे नभंतां
॥०॥ विषु विश्वा अरातयोऽर्यो नशंत नो धियः ॥ अस्तासि शत्रवे वधं यो
न इंद्र जिघांसति या ते रातिर्ददिर्वसु नभंतां ॥०॥ यो नः इंद्राभितो जनो
वृकायुरादिदेशति ॥ अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सास
हिर्नभंतां ॥०॥ यो न इंद्राभिदासति सनाभिर्यश्च निष्ट्यः ॥ अव तस्य
बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभंतां ॥०॥ वयमिंद्र त्वायवः सखि
त्वमारभामहे ॥ ऋतस्य नः पथा नयाति विश्वानि दुरिता नभंतां
॥०॥ अस्मभ्यं सु त्वमिंद्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ॥ अछि
द्रोध्नी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पयसा मही गौः ॥२१॥ उभे यदिं
द्र रोदसी आपप्राथोषा इव ॥ महांतं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां
देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत् ॥ अर्वस्म दुर्हणायतो

जं

मर्तस्य तनुहि स्थिरं ॥ अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्मां आदिदेशति
देवी ॥०॥ अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चंद्रा अमित्रहन् ॥ शचीभिः श
क्र धूनुहींद्र विश्वाभिरूतिभिर्देवी ॥०॥ अव यत्त्वं शतक्रतविंद्र विश्वा
नि धूनुषे ॥ रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरूतिभिर्देवी ॥०॥ अ
व स्वेदा इवाभितो विष्वक्पतंतु दिद्यवः ॥ दूर्वाया इव तंतवो व्य१
स्मदेतु दुर्मतिर्देवी ॥०॥ दीर्घं ह्यंकुशं यथा शक्तिं बिभर्षि मंतुमः ॥
पूर्वेण मघवन्पदाजो वयां यथा यमो देवी ॥०॥ नकिर्देवा मिनीमसि
नकिरा योपयामसि मंत्रश्रुत्यं चरामसि ॥ पक्षेभिरपिकक्षेभिरत्रा
भि सं रभामहे ॥२२॥ यस्मिन्वृक्षे सुपलाशे देवैः संपिबते यमः ॥
अत्रा नो विश्पतिः पिता पुराणां अनु वेनति ॥ पुराणां अनु वेनंतं
चरंतं पापयामुया ॥ असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृहयं पुनः ॥

॥७२॥

२ सि॥

न मा

यत्कुमार नवं रथमचक्रं मनसाकृणोः ॥ एकेषं विश्वतः प्राञ्चमपश्यन्न
धि तिष्ठसि ॥ यं कुमार प्रावर्तयो रथं विप्रेभ्यस्परि ॥ तं सामानु प्रावर्त
त समितो नाव्याहितं ॥ कः कुमारमजनयद्रथं को निरवर्तयत् ॥ क
स्विंतदद्य नो ब्रूयादनुदेयी यथाभवत् ॥ यथाभवदनुदेयी ततो अग्र
मजायत ॥ पुरस्ताद्बुध्न आततः पश्चान्निरयणं कृतं ॥ इदं यमस्य सा
दनं देवमानं यदुच्यते ॥ इयमस्य धम्यते नाळीरयं गीर्भिः परिष्कृतः
॥२३॥ केश्यग्निं केशी विषं केशी बिभर्ति रोदसी ॥ केशी विश्वं स्वर्दृ
शे केशीदं ज्योतिरुच्यते ॥ मुनयो वातरशनाः पिशंगा वसते मला ॥
वातस्यानु ध्राजिं यंति यद्देवासो अविक्षत ॥ उन्मदिता मौनेयेन
वातां आतस्थिमा वयं ॥ शरीरेदस्माकं यूयं मर्तासो अभि पश्य
थ ॥ अंतरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ॥ मुनिर्देवस्य

त

॥७२॥

सि

देवस्य सौकृत्याय सखा हितः ॥ वातस्याश्वो वायोः सखाथो देवे
षितो मुनिः ॥ उभौ समुद्रावा क्षेति यश्च पूर्व उतापरः ॥ अप्सरसां गंध
र्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ॥ केशी केतस्य विद्वान्सखा स्वादुर्मदिंत
मः ॥ वायुरस्मा उपामंथत्पिनष्टि स्मा कुनन्नमा ॥ केशी विषस्य पा
त्रेण यद्रुद्रेणापिबत्सह ॥२४॥ उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा
पुनः ॥ उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ॥ द्वाविमौ वातौ वात
आ सिंधोरा परावतः ॥ दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्र
पः ॥ आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ॥ त्वं हि विश्वभेषजो दे
वानां दूत ईयसे ॥ आ त्वागमं शंतातिभिरथो अरिष्टतातिभिः ॥
दक्षं ते भद्रमाभार्षं परा यक्ष्मं सुवामि ते ॥ त्रायंतामिह देवास्त्राय
तां मरुतां गणः ॥ त्रायंतां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत् ॥ आ

पुरस्थाः। उभेषुजीरापो। अमीवचातनीः॥ आपः सर्वस्य भेषजीस्तास्ते
कृण्वंतु भेषजं॥ हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वावाचः पुरोगवी॥ अ
नामयित्नुभ्यां त्वाताभ्यां त्वोपस्पृशामसि॥२५॥ तव त्य। इंद्रसख्येषु
वह्नय। ऋतं मन्वानाव्यदर्दिरुर्वलं॥ यत्रादशस्यन्नुषसोरिणन्नपः
कुत्साय मन्मन्नह्यश्च दंसयः॥ अवासृजः प्रस्वः श्वंचयो गिरीनुदाज
। उस्रा अपिबो मधुप्रियं॥ अवर्द्धयो वनिनो। अस्य दंससा सुरुशोच
सर्य। ऋतजातया गिरा॥ व्विसूर्यो मध्ये अमुंचद्रथं दिवो विददासा
य प्रतिमानमार्यः॥ दृल्हानि प्रिप्रोरसुरस्य मायिन। इंद्रो व्यास्यच्च
कृवां ऋजिश्वना॥ अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्यन्निधीरदेवां। अम
णदयास्यः॥ मासेव सूर्यो वसु पूर्यमाददे गृणानः शत्रूं रशृणाद्वि
रुक्मता॥ अयुद्धसेनो विभ्वा विभिंदता दाशदृत्रहा तुज्यानि तेज

ते॥ इंद्रस्य वज्राद बिभेदभिश्नथः प्राक्रामच्छुंध्युरजहादुषा अनः॥
एतात्याते श्रवस्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञं॥ मासां विधानमद
धा अधिद्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रधिं पिता॥२६॥ सूर्यो रश्मिर्हरि
केशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयां अजस्रं॥ तस्य पूषा प्रसवे याति वि
द्वान्संपश्यान्विश्वा भुवनानि गोपाः॥ नृचक्षा एष दिवो मध्य। आ
स्त। आपप्रिवान्रोदसी। अंतरिक्षं स विश्वावीरभिचष्टे घृतान्वी
रंतरा पूर्वमपरं च केतुं॥ रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि
चष्टे शचीभिः॥ देव। इव सविता सत्यधर्मेंद्रो न तस्थौ समरे धनानां
॥ विश्वावसुं सोम गंधर्वमापो ददृशुषीस्तदृतेना व्यायन्॥ तदन्व
वैदिंद्रो रारहाण। आसां परि सूर्यस्य परिधींरपश्यत्॥ विश्वावसु
रभितन्नो गृणातु दिव्यो गंधर्वो रजसो विमानः॥ यद्वाघासाः स्यमु

तयन्नाव्रुमधियोहिन्वानोधियुरन्तोअग्मा॥सास्निमविंदच्चरणे
नदीनामपाव्रण्वोदुरोअश्मव्रजानां॥प्रासांगंधर्वोअमृतानिवो
चदिंद्रोदक्षंपरिजानादहीनां॥२७॥अग्नेत्वमस्त्रवोवयोमहिभ्रा
जंते।अर्च्चयोविभावसो॥बृहन्द्भानोशवसावाजमुक्थं१दधासि
दाशुषेकवे॥पावकवर्च्चाःशुक्रवर्च्चा।अनूनवर्च्चाउदियर्षिभानु
ना॥पुत्रोमातराविचरन्नुपावसिपृणक्षिरोदसीउभे॥उर्ज्जोनपा
ज्जातवेदःसुशस्तिभिर्मंदस्वधीतिभिर्हितः॥त्वेइषःसंदधुर्भूरि
वर्पसाश्चित्रोतयोवामजाताः॥इरज्यन्नग्नेप्रथयस्वजंतुभिरस्मे
रायोअमर्त्य॥सदर्शतस्यवपुषोविराजसिपृणक्षिसानसिंक्र
तुं॥इष्कर्त्तारमध्वरस्यप्रचेतसंक्षयंतंराधसोमहः॥रातिंवाम
स्यसुभगांमहीमिषंदधासिसानसिंरयिं॥ऋतावानंमहिषंवि

श्वदर्शतमग्निंसुम्नायदधिरेपुरोजनाः॥श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमंत्वागि
रादैव्यंमानुषायुगा॥२८॥अग्ने।अपाबदेवनःप्रसङ्सुमनाभव॥
प्रनोयच्छविशस्पतेधनदा।असिनस्त्वं॥प्रनोयच्छत्वर्यमाप्रभगः
प्रबृहस्पतिः॥प्रदेवाःप्रोतसूनृतारायोदेवीददातुनः॥सोमं
राजानमवसेग्निंगीर्भिर्हवामहे॥आदित्यान्विष्णुंसूर्यंब्रह्माणं
चबृहस्पतिं॥इंद्रावायूबृहस्पतिंसुहवेहहवामहे॥यथानःस
र्वइज्जनःसंगत्यांसुमना।असत्॥अर्यमणंबृहस्पतिमिंद्रंदा
नायचोदय॥वातंविष्णुंसरस्वतींसवितारंचवाजिनं॥त्वन्नो
३अग्ने।अग्निभिर्ब्रह्मयज्ञंचवर्द्धय॥यत्वन्नो।देवतातयेरायो
दानायचोदय॥२९॥अयमग्नेजरितात्वे।अभूदपिसहसःसूनो
नह्य१न्यदस्त्याप्यं॥भद्रंहिशर्मत्रिवरूथमस्तित।आरेहिंसा

नामपदिद्युमाच्छधि ॥ प्रवत्ते ऽ अग्नेजनिमापितूयतः साचीव विश्वा
भुवनान्यंजसे ॥ प्रसप्तयः प्रसनिषंतनोधियः पुरश्चरंतिपशुपाइ
वत्मना ॥ उतवा ऽ उपरिवृणक्षिबप्सद्बहोरग्न ऽ उलपस्यस्वधावः ॥ उत
खिल्या ऽ उर्वराणांभवंतिमातेहेतिंतविषींचुक्रुधाम ॥ यदुद्वतोनि
वतोयासिबप्सत्पृथगेषिप्रगर्धिनीवसेना ॥ यदाते वातो ऽ अनुवातिशो
च्चिर्वप्तेवश्मश्रुवपासिप्रभूम ॥ प्रत्यस्यश्रेणयोददृश्रएकंनिया
नंबहवोरथासः ॥ बाहूयदग्ने ऽ अनुमर्मृजानोन्यङुत्तानामन्वेषि
भूमिं ॥ उत्तेशुष्माजिहतामुत्ते ऽ अर्चिरुत्ते ऽ अग्नेशशमानस्यवाजाः ॥
उच्छ्वंचस्वनिनमवर्धमान ऽ आत्वाद्यविश्वेवसवः सदंतु ॥ अपामि
दन्ययनंसमुद्रस्यनिवेशनं ॥ अन्यंकृणुष्वेतः पंथांतेनयाहिवशां
ऽ अनु ॥ आयनेतेपरायणे दूर्वारोहंतुपुष्पिणीः ॥ ह्रदाश्चपुंडरीका

ब २

णिसमुद्रस्यगृहाइमे ॥ ३० ॥ इतिअष्टमाष्टकेसप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥
॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥ ॥ ८ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ॥ ॐ ॥ त्यंचिदत्रिमृतजुरमर्थमश्वन्नया
तवे कक्षीवंतंयदीपुनारथन्नकृणुथोनवं ॥ त्यंचिदश्वंनवाजिनं
मरेणवोयमत्नत ॥ दृळ्हंग्रंथिन्नविष्यतमत्रिंयविष्ठमारजः ॥ नरा
दंसिष्ठावत्रयेशुभ्रासिषासतंधियः ॥ अथाहिवांदिवोनरापुनःस्तो
मोनविशसे ॥ चितेतद्वांसुराधसारातिः सुमतिरश्विना ॥ आयन्नः स
दनेपृथौसमनेपर्षथोनरा ॥ युवंभुज्युंसमुद्र ऽ आरजसः पारईंखि
तं ॥ यातमच्छापतत्रिभिर्नासत्यासातयेकृतं ॥ आवांसुम्नैः शंयूइ
वमंहिष्ठाविश्ववेदसा ॥ समस्मेभूषतंनरोत्सन्नापिप्युषीरिषः ॥ १ ॥
अयंहिते ऽ अमर्त्य इंदुरत्योनपत्यते ॥ दक्षोविश्वायुर्वेधसे ॥ अयम

स्मास्क काव्यऋभुर्वज्रोदास्वते ॥ अयंबिभ■ स्पूर्ध्वकृशानंमदंस्कभुर्न
कृत्व्यंमदं ॥ घृषुश्श्येनायकृत्वन ३ आसूस्वासूवंसगः ॥ अयदीधे
दृहीसुवः यंसूपर्णः परावतः श्येनस्यपुत्र ३ आभरत् ॥ शतचक्रंयो
ह्यो ३ वर्तनिः ॥ यंतेश्येनश्चारुमवृकंपदाभरदरुणंमानमंधसः ॥
एनावयोवितार्यायुर्जीवसएनाजागारबंधुता ॥ एवातदिंद्रइंदु
नादेवेषुश्चिद्धारयातेमहित्यजः ॥ कृत्वावयोवितार्यायुः सुक्रतो
क्रत्वायमस्मदासुतः ॥ २ ॥ इमांखनाम्योषधिंवीरुधंबलवत्तमां ॥
ययासपत्नींबाधतेययासंविंदतेपतिं ॥ उत्तानपर्णेसुभगेदेव
जूतेसहस्वतीसपत्नींमेपराधमपतिंमेकेवलंकुरु ॥ उत्तराहमु
त्तर ३ उत्तरेदुत्तराभ्यः ॥ अथासपत्नीयाममाधरासाधराभ्यः ॥ न
ह्यस्यानामगृभ्णामिनो ३ अस्मिन्रमतेजने ॥ परामेवपरावतं

सपत्नींगमयामसि ॥ अहमस्मिसहमानाथत्वमसिसासहिः ॥
उभेसहस्वतीभूत्वीसपत्नींमेसहावहै ॥ उपतेधांसहमानामभि
त्वाधांसहीयसा ॥ मामनुप्रतेमनोवत्संगौरिवधावतुपथावारि
वधावतु ॥ ३ ॥ अरण्यान्यरण्यान्यसौयाप्रेवनश्यसि ॥ कथाग्रा
मन्नपृच्छसिनत्वाभीरिवविंदती ॥ वृषारवायवदतेयदुपाव
तिचिच्चिकः ॥ आघाटिभिरिवधावयन्नरण्यानिर्महीयते ॥ उत
गावइवादंत्युतवेश्मेवदृश्यते ॥ उतो ३ अरण्यानिः सायंशक
टीरिवसर्जति ॥ गामंगैष आह्वयतिदार्वंगैषोअपावधीत् ॥ वस
न्नरण्यान्यांसायमक्रुक्षदितिमन्यते ॥ नवा ३ अरण्यानिर्हंत्यन्य
श्चेन्नाभिगच्छति ॥ स्वादोः फलस्यजग्ध्वायथाकामंनिपद्यते ॥
आंजनगंधिंसुरभिंबह्वन्नामकृषीवलां ॥ प्राहंमृगाणांमात

॥८७॥

रमरण्यानिमश्शंसिषं ॥४॥ श्रत्तेदधामिप्रथमायमन्यवेहन्यद्वृत्रंन
र्यंविवेरपः ॥ उभेयत्वाभवतोरोदसीऽअनुरेजतेशुष्मात्पृथिवीचिद
द्रिवः ॥ त्वंमायाभिरनवद्यमायिनंश्रवस्यतामनसावृत्रमर्दयः ॥ त्वा
मिन्नरोवृणतेगविष्टिषुत्वांविश्वासुहव्यास्विष्टिषु ॥ ऐषुचाकंधि
पुरुहूतसूरिषुवृधासोयेमघवन्नानशुर्मघं ॥ अर्चंतितोकेतनये
परिष्टिषुमेधसातावाजिनमह्रयेधने ॥ सःइन्नुरायःसुभृतस्यचा
कनन्मदंयोऽअस्यरंह्यंचिकेतति ॥ त्वावृधोमघवन्दाश्वध्वरोमक्षूस
वाजंभरतेधनानृभिः ॥ त्वंशर्धायमहिनागृणानऽउरुकृधिम
घवन्छग्धिरायः ॥ त्वन्नोमित्रोवरुणोनमायीपित्वोनदस्मदयसे
विभक्ता ॥५॥ सुष्वाणासऽइंद्रस्तुमसित्वाससवांसश्चतुविनृ
म्णवाजं ॥ आनोभरसुवितंयस्यचाकंत्मनातनासनुयामत्वोताः ॥ ॥८७॥

ऋषस्त्वामिंद्रशूरजातोदासीर्विशःसूर्येणसह्याः ॥ गुहाहितंगुह्यंगूळ्ह
मप्सुबिभृमसिप्रस्रवणेनसोमं ॥ अर्योवांगिरोऽअभ्यर्चविद्वानृषी
णांविप्रःसुमतिंचकानः ॥ तेस्यामयेरणयंतसोमैरेनोततुभ्यंरथो
ळ्हभक्षैः ॥ इमाब्रह्मेंद्रतुभ्यंशंसिदान्रृभ्योनृणांशूरशवः ॥ तेभिर्भ
वसक्रतुर्येषुचाकन्नुतत्रायस्वगृणतऽउतस्तीन् ॥ श्रुधीहवमिंद्र
शूरपृथ्याऽउतस्तवसेवेन्यस्यार्कैः ॥ आयस्तेयोनिंघृतवंतमस्वा
रूर्मिर्ननिम्नैर्द्रवयंतवक्वाः ॥६॥ सवितायंत्रैःपृथिवीमरम्णा
दस्कंभनेसविताद्यामदृंहत् ॥ अश्वमिवाधुक्षद्धुनिमंतरिक्ष
मतूर्तेबद्धंसवितासमुद्रं ॥ यत्रासमुद्रस्कभितोव्यौनदपांनपात्स
वितातस्यवेद ॥ अतोभूरतऽआउत्थितंरजोतोद्यावापृथिवीऽअ
प्रथेतां ॥ पश्चेदमन्यदभवद्यजत्रममर्त्यस्यभुवनस्यभूना ॥ सुपर्णो

ऽ अंगसवितुर्गरुत्मान्पूर्वोजातः सउऽ अस्यानुधर्म॥ गावऽइवग्रा
मंयुयुधिरिवाश्वान्वाश्रेवबत्संसुमनादुहाना॥ पतिरिवजायाम
भिनोन्येतुधर्तादिवः सविताविश्ववारः॥ हिरण्यःस्तूपःसवित
र्यथात्वांगिरसोजुह्वेवाजेअस्मिन्॥ एवात्वार्चन्नवसेवंदमानः
सोमस्येवांशुंप्रतिजागराहं॥७॥ समिध्याग्निंसमिध्यसेदेवेभ्यो
हव्यवाहन॥ आदित्यैरुद्रैर्वसुभिर्नऽ आगहिमृळीकायनऽआग
हि॥ इमंयज्ञमिदंवचोजुजुषाणउपागहि॥ मर्तासस्त्वासमिधा
नहवामहेमृळीकायहवामहे॥ त्वामुजातवेदसंविश्ववारंगृणे
धिया॥ अग्नेदेवांऽ आवहनःप्रियव्रतान्मृळीकायप्रियव्रतान्॥
अग्निर्देवोदेवानामभवत्पुरोहितोग्निंमनुष्याऽऋषयःसमीधि
रे॥ अग्निंमहोधनसातावहंहुवेमृळीकंधनसातये॥ अग्निरात्रि

भरद्वाजंगविष्ठिरंप्रावन्नःकण्वंत्रसदस्युमाहवे॥ अग्निंवसिष्ठो
हवतेपुरोहितोमृळीकायपुरोहित॥८॥ श्रद्धयाग्निःसमिध्यते
श्रद्धयाहूयतेहविः॥ श्रद्धांभगस्यमूर्द्धनिवचसावेदयामसि॥
प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्रद्धेदिदासतः॥ प्रियंभोजेषुयज्वस्विदं
मऽउदितंकृधि॥ यथादेवाऽअसुरेषुश्रद्धामुग्रेषुचक्रिरे॥ ए
वंभोजेषुयज्वस्वस्माकमुदितंकृधि॥ श्रद्धांदेवायजमानावा
युगोपाउपासते॥ श्रद्धांहृदय्य१याकूत्याश्रद्धयाविंदतेवसु॥
श्रद्धांप्रातर्हवामहेश्रद्धांमध्यंदिनंपरि॥ श्रद्धांसूर्यस्यनिम्रुचि
श्रद्धेश्रद्धापयहनः॥९॥ मेधामह्यमंगिरसोमेधांसप्तऋष
योददुः॥ मेधामिंद्रश्चाग्निश्चमेधांधातादधातुमे॥ मेधांमे
वरुणोराजामेधांदेवीसरस्वती॥ मेधांमेअश्विनौदेवावा

धलांपुष्करस्त्रजा॥ यांमेधामप्सरसोगंधर्वेषुञ्चयन्मनः॥ दैवी
यामानुषीमेधासामामायाविशतादुमां॥ यन्मेनोक्तंतद्रमतांध्दके
यंयदनुब्रुवे॥ निशामतंनिशामयेमयिव्रतंसहव्रजेनभूयासीब्र
ह्मणासंगमेमहि॥ शरीरंमेविचक्षणंवाङ्मेमधुमधुदुहा॥ अव्
हमहमसौसूर्योब्रह्मण॥ आणीस्थः श्रुतंमेमाप्रहासीः॥ मेधां
देवींमनसारेजमानांगंधर्वजुष्टांप्रतिनोजुषस्व॥ मह्यंमेधाव
दमह्यांश्रियंवदमेधावीभूयासमजिह्निराजरिष्णु॥ सदसस्प
तिमद्भुतंप्रियमिंद्रस्यकाम्यं॥ सनिंमेधामयासिषं॥ यांमे
धांदेवगणाःपितरश्चोपासते॥ तयामामद्यमेधयाग्नेमेधा
विनंकुरु॥ मेधाव्यहंसुमनाःसुप्रतीकःश्रद्धामनाःसत्यम
तःसुशेवः॥ महायशाधारयिष्णुप्रवक्ताभूयासमनस्यस्वध

याप्रयोगे॥१॥ इतिपरिशिष्टं॥ त्रातारस्त्वामहं॥ अस्यामित्रखादो॥ अ
द्भुतः॥ नयस्यहन्यतेसखानजीयतेकदाचन॥ स्वस्तिदाविशस्पति
र्वृत्रहाविमृधोवशी॥ वृषेंद्रःपुरएतु नःसोमपा॥ अभयंकरः॥
विरक्षोविमृधोजहिविवृत्रस्यहनूरुज॥ विमन्युमिंद्रवृत्रहन्नमित्र
स्याभिदासतः॥ विन॥ इंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः॥ यो॥
अस्मा॥ अभिदासत्यधरंगमयातमः॥ अपेंद्रद्विषतोमनोपाजि
ज्यासतोवधं॥ विमन्योःशर्मयच्छवरीयोयवयावधं॥१०॥ इंस्व
यंतीरपस्युवइंद्रंजातमुपासते॥ भेजानासःसुवीर्यं॥ त्वामिंद्र
बलादधिसहसोजात॥ ओजसः॥ त्वंवृषन्वृषेदसि॥ त्वामिंद्रा
सिवृत्रहाव्यं१तरिक्षमतिरः॥ उद्यामस्तभ्नाओजसा॥ त्वामिं
द्रसजोषसंमर्कंबिभर्षिबाह्वोः॥ वज्रंशिशान॥ ओजसा॥ त्वामिं

द्राभिभूरसिविश्वाजातान्योसा ॥ सविश्वाभुवः आभवः ॥११॥ सो
मः एकेभ्यः पवते घृतमेकः उपासते ॥ येभ्योमधुप्रधावतितांश्चि
देवापिगछतात् ॥ तपसाये ऽअनाधृष्यास्तपसायेस्वर्युयुः ॥
तपोयेचक्रिरेमहस्तांश्चि ॥ येयुध्यंतेप्रधनेषुशूरासोयेतनू
त्यजः ॥ येवासहस्रदक्षिणास्तांश्चि ॥ येचित्पूर्वऋत ▇ सा
पऋता ▇ वानऋतावृधः ॥ पितृंतपस्वतोयमतांश्चि ॥ सहस्रणी
थाः कवयोयेगोपायंतिसूर्यं ॥ ऋषीतपस्वतोयमतपोजां ऽअपिग
छतात् ॥१२॥ अरायिकाणेविकटेगिरिंगछसदान्वे ॥ शिरिंबिठ
स्यसत्वभिस्तेभिष्ट्वाचातयामसि ॥ चत्तोइतश्चत्तामुतः सर्वाभ्रू
णान्यारुषी ॥ अराय्यंब्रह्मणस्पतेतीक्ष्णशृंगोदृषन्निहि ॥ अ
दोयद्दारुप्लवतेसिंधोः पारेअपूरुषं ॥ तदारभस्वदुर्हणोतेनग

छपरस्तरंयद्वत्राच्चीरजगलोरोमंउरधाणिकीः ॥ हताइंद्रस्यशत्रवः
सर्वेबुद्बुदयाशवः ॥ परीमेगामनेषेतपर्यग्निमहृषत ॥ देवेष्वक्र
तश्रवः कइमां ऽआदधर्षति ॥१३॥ अग्निरिन्वंतुनोधियः सप्तिमा
शुमिवाजिषु ॥ तेनजेष्मधनंधनं ॥ ययागाऽआकरामहेसेनयाग्नेत
वोत्या ॥ तानोहिन्वमघत्तये ॥ आग्नेस्थूरंरयिंभरपृथुंगोमंतमश्वि
नं ॥ अङ्धिखंवर्तयापणिं ॥ अग्नेनक्षत्रमजरमासूर्यरोहयोदिवि ॥ द
धज्योतिर्जनेभ्यः ॥ अग्नेकेतुर्विशामासिप्रेष्ठश्रेष्ठ ऽउपस्थसत् ॥
बोधास्तोत्रेवयोदधत् ॥१४॥ इमानुकंभुवनासीषधामेंद्रश्चविश्वे
चदेवाः ॥ यज्ञंचनस्तन्वंचप्रजांचादित्यैरिंद्रः सहचीकॢपाति ॥
आदित्यैरिंद्रः सगणोमरुद्भिरस्माकंभूत्ववितातनूनां ॥ हत्वाय
देवा ऽअसुरान्यदायंदेवादेवत्वमभिरक्षमाणा ॥ प्रसंचमर्कम

नयंघ्नीभिरादित्यधामिधिरांपर्यपश्यन् ॥१५॥ सूर्योनोदिवस्पातु
वातो अंतरिक्षात् ॥ अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः ॥ जोषासवितर्यस्यतेहरः
शतंसवां अर्हति ॥ पाहिनोदिद्युतः पतंत्याः चक्षुर्नोदेवःसविताच
क्षुर्नपर्वतादधातुनः ॥ उत पर्वतः ॥ चक्षुर्नोधेहिचक्षुषेचक्षुर्वि
ख्यैतनूभ्यः ॥ संचेदंविचपश्येम ॥ सुसंदृशंत्वावयंप्रतिपश्येमसूर्य ॥
विपश्येमनृचक्षसः ॥१६॥ उदसौसूर्यो आगादुदयंमामकोभगः ॥
अहंतद्विद्वलापतिमभ्यसाक्षिविषासहिः ॥ अहंकेतुरहंमूर्धाहमु
ग्राविवाचनी ॥ ममेदनुक्रतुंपतिःसेहानायाउपाचरेत् ॥ ममपुत्राः
शत्रुहणोथोमेदुहिताविराट् ॥ उताहमस्मिसंजयापत्यौमेश्लोक
उत्तमः ॥ येनेंद्रोहविषाकृत्व्यभवद्द्युम्न्युत्तमः ॥ इदंतदक्रिदेवा असप
त्नाकिलाभुवं ॥ असपत्नासपत्नघ्नीजयंत्यभिभूवरी ॥ आवृक्ष

मन्यासांवर्चोराधो अस्थेयसामिव ॥ समजैषमिमा अहंसपत्नीर
भिभूवरी ॥ यथाहमस्यवीरस्यविराजानिजनस्यच ॥१७॥ तीव्रस्याभि
वयसो अस्यपाहिसर्वरथाविहरीइहमुंच ॥ इंद्रमात्वायजमानसो
अन्येनिरीरमंतुभ्यामिमेसुतासः ॥ तुभ्यंसुतास्तुभ्यमुसोत्वासस्त्वां
गिरःश्वात्या आह्वयंति ॥ इंद्रेदमद्यसवनंजुषाणोविश्वस्यविद्वांइ
हपाहिसोमं ॥ य उशतामनसासोममस्मैसर्वहृदादेवकामःसुनो
ति ॥ नगा इंद्रस्तस्यपरादृदातिप्रशस्तमिच्चारुमस्मैकृणोति ॥ अनु
स्पष्टोभवत्येषो अस्ययो अस्मैरेवान्नसुनोतिसोमं ॥ निररत्नौम
घवातंदधातिब्रह्मद्विषोहंत्यनानुदिष्टः ॥ अश्वायंतोगव्यंतोवाजा
यंतोहवामहेत्वोपगंतवाउ ॥ आभूषंतस्तेसुमतौनवायांवयमिंद्र
त्वाशुनंहुवेम ॥१८॥ मुंचामित्वाहविषाजीवनायकमज्ञातयक्ष्मा

॥८२॥

दुतराजयक्ष्मात्॥ग्राहिर्जग्राहयदिवैतदेनंतस्याइंद्राग्नीप्रमुमुक्त
मेनं॥यदिक्षितायुर्यदिवापरेतोयदिमृत्योरंतिकंनीतएव॥तमा
हरामिनिर्ऋतेरुपस्थादस्पार्षमेनंशतशारदाय॥सहस्राक्षेण
शतशारदेनशतायुषाहविषाहार्षमेनं॥शतंयथेमंशरदोनयातींद्रोविश्व
स्यदुरितस्यपारं॥शतंजीवशरदोवर्धमानःशतंहेमंतान्छतमुवसं
तान्॥शतमिंद्राग्नीसविताबृहस्पतिःशतायुषाहविषेमंपुनर्दुः॥
आहार्षत्वाविदंत्वापुनरागाःपुनर्नव॥सर्वांगसर्वंतेचक्षुःसर्वमा
युश्चतेविदं॥१९॥ब्रह्मणाग्निःसंविदानोरक्षोहाबाधतामितः॥अ
मीवायस्तेगर्भंदुर्णामायोनिमाशये॥यस्तेगर्भममीवादुर्णामायो
निमाशये॥अग्निष्टंब्रह्मणासहनिष्क्रव्यादमनीनशत्॥यस्तेहं
तिपतयंतंनिषत्स्नुंयःसरीसृपं॥जातंयस्तेजिघांसतितमितोना

॥८२॥

शयामसि॥यस्तऊरूविहरत्यंतरादंपतीशये॥योनिंयोअंतरारे
ल्हितमितोनाशयामसि॥यस्त्वाभ्रातापतिर्भूत्वाजारोभूत्वानि
पद्यते॥प्रजांयस्तेजिघांसतितमितो॥०॥यस्त्वास्वप्नेनतमसा
मोहयित्वानिपद्यते॥प्रजांयस्ते॥०॥२०॥अक्षीभ्यांतेनासिका
भ्यांकर्णाभ्यांछुबुकादधि॥यक्ष्मंशीर्षण्यंमस्तिष्काज्जिह्वायाविवृ
हामिते॥ग्रीवाभ्यउष्णिहाभ्यःकीकसाभ्योअनूक्यात्॥यक्ष्मंदो
षण्यमंसाभ्यांबाहुभ्यांविवृहा॥०॥आंत्रेभ्यस्तेगुदाभ्योवनिष्ठो
र्हृदयादधि॥यक्ष्मंमतस्नाभ्यांयकृःप्लाशिभ्योवि॥०॥ऊरुभ्यां
तेअष्ठीवद्भ्यांपार्ष्णिभ्यांप्रपदाभ्यां॥यक्ष्मंश्रोणिभ्यांभासदाद्भं
ससोवि॥०॥मेहनाद्वनंकरणाल्लोमभ्यस्तेनखेभ्यः॥यक्ष्मंसर्वस्मा
दात्मनस्तमिदंवि॥०॥अंगादंगाल्लोम्नोलोम्नोजातंपर्वणि॥यक्ष्मं

सर्वस्मादात्मनस्तामि ॥०॥२१॥ अपोहिमनसस्पतेपक्रामपरश्च
रं ॥ परोनिर्ऋत्या ऽ आचक्ष्वबहुधाजीवतोमनः ॥ भद्रंवैवरंवृण
तेभद्रंयुंजंतिदक्षिणं ॥ भद्रंवैवस्वतेचक्षुर्बहुत्राजीवतोमनः ॥
यदाशसानिःशसाभिशसोपारिमजाग्रतोयत्स्वपंतः ॥ अग्निर्वि
श्वान्यपदुष्कृतान्यजुष्टान्यारे ऽ अस्मद्दधातु ॥ यदिंद्रब्रह्मणस्प
तेभिद्रोहंचरामसि ॥ प्रचेतान ऽ अंगिरसोद्विषतांपात्वंहसः ॥ अ
जैष्माद्यासनामचाभूमानागसोवयं ॥ जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः
पापोयद्विष्मस्तंसऋच्छतुयोनोद्वेष्टितंऋच्छतु ॥२२॥ देवाः
कपोतइषितोयदिच्छन्दूतोनिर्ऋत्याइदमाजगाम ॥ तस्मा ऽ अ
र्चामकृणवामनिष्कृतिंशन्नो ऽ अस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ शिवः
कपोतइषितोनो ऽ अस्त्वनागादेवाः शकुनोगृहेषु ॥ अग्निर्हि

॥८३॥

प्रोजुषतांहविर्नःपरिहेतिःपक्षिणीनोवृणक्तु ॥ हेतिःपक्षिणी
नदभात्यस्मानाष्ट्रीपदंकृणुतेअग्निधाने ॥ शन्नोगोभ्यश्चपुरुषे
भ्यश्चास्तुमानोहिंसीदिहदेवाःकपोतः ॥ यदुलूकोवदतिमोघमे
तद्यत्कपोतःपदमग्नौकृणोति ॥ यस्यदूतःप्रहितएष ऽ एतत्तस्मैय
मायनमो ऽ अस्तुमृत्यवे ॥ ऋचाकपोतंनुदतप्रणोदमिषंमदंतः
परिगांनयध्वं ॥ संयोपयंतोदुरितानिविश्वाहित्वानऊर्जंप्रपता
सतिष्ठः ॥२३॥ ऋषभंमासमानानांसपत्नानांविषासहिं ॥
हंतारंशत्रूणांकृधिविराजंगोपतिंगवां ॥ अहमस्मिसपत्नहेंद्र
इवारिष्टो ऽ अक्षतः ॥ अधःसपत्नामेपदोरिमेसर्वेअभिष्ठिताः ॥
अत्रैववोपिनह्याम्युभे ऽ आर्त्नीइवज्यया ॥ वाचस्पतेनिषेधेमा
न्यथाहमधरंवदान् ॥ अभिभूरहमागमंविश्वकर्मेणधाम्ना ॥ आ

याश्चित्तमावोव्रतमावाहंसमितिंददे॥योगक्षेमंवः आदायाहंभू
यासमुत्तमः आवोमूर्द्धानमक्रमीम्॥अधस्पदान्मउद्वदतमंडू
काइवोदकान्मंडूकाः उदकादिव॥२४॥इतिपरिशिष्टं॥येनेदंभू
तंभुवनंभविष्यत्संगृहीतममृतेनसर्वं॥येनयज्ञस्तायतेसप्त
होतातन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु॥येनकर्माण्यपसोमनीषि
णोयज्ञेकृण्वंतिविदथेषुधीराः॥यदपूर्वंयक्षमंतःप्रजाना
तन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु॥यज्जाग्रतोदूरमुदैतुदैवंतदु
सुप्तस्यतथैवैति॥दूरंगमंज्योतिषांज्योतिरेकंतन्मेमनः
शिवसंकल्पमस्तु॥यत्प्रज्ञानमुतचेतोधृतिश्चयज्ज्योतिरं
तरमृतंप्रजासु॥यस्मान्नऋतेकिंचनकर्मक्रियतेतन्मेमनः
शिवसंकल्पमस्तु॥यस्मिन्नृचःसामयजूंषियस्मिन्प्रतिष्ठिता

रथनाभाविवाराः॥यस्मिंश्चित्तंसर्वमोतंप्रजानांतन्मेमनःशिव
संकल्पमस्तु॥सुषारथिरश्वानिवयन्मनुष्यान्नेनीयतेभीशुभि
र्वाजिनइव॥हृत्प्रतिष्ठंयदजिरंजविष्ठंतन्मेमनःशिवसंकल्प
मस्तु॥१॥तुभ्येदमिंद्रपरिषिच्यतेमधुत्वंसुतस्यकलशस्यरा
जसि॥त्वंरयिंपुरुवीरामुनस्कृधित्वंतपःपरितप्याजयःस्वः॥
स्वर्जितंमहिमंदानमंधसोहवामहेपरिशक्रंसुतांउप॥इम
न्नोयज्ञमिहबोध्यागहिस्पृधोजयंतंमघवानमीमहे॥सोमस्य
राज्ञोवरुणस्यधर्माणिबृहस्पतेरनुमत्याउशर्माणि॥तवाहम
द्यमघवन्नुपस्तुतौधातर्विधातःकलशांअभक्षयं॥प्रसू
तोभक्षमकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्रथमःसूरिरुन्मृजे॥सुतेसा
तेनयद्यागमंप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे॥२५॥वातस्यनु

महिमानं रथस्य रूजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ॥ दिवि स्पृग्यात्यरु
णानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् ॥ सध्रीरेनं अनु वात
स्या विष्ठा ऐनं गच्छंति समनं न योषाः ॥ ताभिः सयुक्सरथं देव
ईयते स्य विश्वस्य भुवनस्य राजा ॥ अंतरिक्षे पथिभिरीयमानो
न नि विशते कतमच्च नाहः ॥ अपां सखा प्रथमजा ऋतावा क्वस्वि
ज्जातः कुत आ बभूव ॥ आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं
चरति देव एषः ॥ घोषा इदस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वाताय ह
विषा विधेम ॥ २६ ॥ मयोभूर्वातो अभि वातूस्रा ऊर्जस्वती
रोषधीरा रि■शंतां ॥ पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबंत्ववसाय प
द्वते रुद्र मृळ याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या
नामानि वेद ॥ या अंगिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य मही

शर्म यच्छ ॥ या देवेषु तन्व १ मैरयंत यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ॥
ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिंद्र गोष्ठे रिरीहि ॥
प्रजापतिर्मह्यमेता रराणो विश्वैर्देवैः पितृभिः संविदानः ॥ शि
वाः सतीरुप नो गोष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं सदेम ॥ इति परि
शिष्टं ॥ यासामूधश्चतुर्बिलं मधोः पूर्णं घृतस्य च ॥ ता नः संतु प
यस्वतीर्बह्वीर्गोष्ठे घृताच्यः ॥ उप मैतु मयोभुव ऊर्जं चौजश्च
बिभ्रतीः दुहाना अक्षितं पयो मयि गोष्ठे निविशध्वं यथा भ
वामुत्तमः ॥ १ ॥ परिशिष्टं ॥ विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वा
युर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतं ॥ वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना
प्रजाः पुपोष पुरुधा विराजति ॥ विभ्राड् बृहत्सुभृतं वाजसातमं
धर्मन्दिवो धरुणे सत्यमर्पितं ॥ अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं

ज्योतिर्जज्ञेऽअसफरदासपत्नहा॥इदंश्रेष्ठंज्योतिषांतिरुत्तमंविश्व
जिद्धनजिदुच्यतेबृहत्॥विश्वभ्राड्भ्राजोमहिसूर्योदृशउरुपप्र
थेसहओजोअच्युतं॥विभ्राजंज्योतिषास्व१रगच्छोरोचनंदि
वः॥येनेमाविश्वान्याभृताविश्वकर्मणाविश्वदेव्यावता॥२८॥
त्वंसमिंद्रतोरथमिंद्रःप्रावःसुतावतः॥अशृणासोमिनोहवं॥
त्वंमखस्यदोधतःशिरोवत्वचोभरः॥अगच्छःसोमिनोगृहं॥
त्वंत्यमिंद्रमर्त्यमास्त्रबुध्नायवेन्यं॥मुहुःश्रथ्नामनस्यवे॥त्वंस
मिंद्रसूर्यंपश्चासंतंपुरस्कृधि॥देवानांचित्तिरोवशं॥२९॥
आयाहिवनसासहगावःसचंतवर्तनिंयदूधभिः॥आयाहि
वस्व्याधियामंहिष्ठोजारयन्मखःसुदानुभिः॥पितुभृतो
नतंतुमित्सुदानवःप्रतिदध्मोयजामसि॥उषाअपस्वसुस्त

मःसंवर्तयतिवर्तनिंसुजातता॥३०॥आत्वाहार्षमंतरधिध्रुवस्तिष्ठावि
चाचलिः॥विशस्त्वासर्वावांछंतुमात्वद्राष्ट्रमधिभ्रंशत्॥इहैवैधिमाच्यो
ष्ठाःपर्वतइवाविचाचलिः॥इंद्रऽइवेहध्रुवस्तिष्ठेहराष्ट्रमुधारय॥इममिं
द्रोऽअदीधरध्रुवंध्रुवेणहविषा॥तस्मैसोमोऽअधिब्रवत्तस्माउब्रह्म
णस्पतिः॥ध्रुवाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताऽइमे॥ध्रुवंविश्वमि
दंजगध्रुवोराजाविशामयं॥ध्रुवंतेराजावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः॥ध्रु
वंतइंद्रश्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवं॥ध्रुवंध्रुवेणहविषाभिसोमंमृशा
मसि॥अथोतऽइंद्रःकेवलीर्विशोबलिहृतस्करत्॥३१॥अभीवर्ते
नहविषायेनेंद्रोऽअभिवावृते॥तेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेभिराष्ट्रायव
र्तय॥अभिवृत्यसपत्नानभियानोऽअरातयः॥अभिपृतन्यंतंति
ष्ठाभियोनोदुरस्यति॥अभित्वादेवःसवितामिसोमोऽअवीवृतत्॥

अभित्वाविश्वाभूतान्यभीवर्तोयथाससि॥ येनेंद्रोहविषाकृत्व्यभवद्यु
म्न्युत्तमः॥ इदंतदक्रिदेवा असपत्नःकिलाभुवं॥ असपत्नःसपत्न
हाभिराष्ट्रोविषासहिः॥ यथाहमेषांभूतानांविराजानिजनस्यच॥३२॥
प्रवोग्रावाणःसवितादेवःसुवतुधर्मणा॥ धूर्षुयुज्यध्वंसुनुत॥ ग्रावा
णः अपदुच्छुनामपसेधतदुर्मतिं॥ उग्राकर्तनभेषजं॥ ग्रावाणः उपरे
ष्वामहीयंतेसजोषसः॥ वृष्णेदधतोवृष्ण्यं॥ ग्रावाणःसवितानुवोदे
वःसुवतुधर्मणा॥ यजमानायसुन्वते॥३३॥ प्रसूनवऋभूणांबृहन्न
वंतवृजना॥ क्षामायेविश्वधायसोश्नंधेनुंनमातरं॥ प्रदेवंदेव्या
धियाभरताजातवेदसं॥ हव्यानोवक्षदानुषक्॥ अयमुष्यप्रदेवयु
र्होतायज्ञायनीयते॥ रथोनयोरभीवृतोघृणीवांश्चेततित्मना॥ अ
यमग्निरुरुष्यत्यमृतादिवजन्मनः॥ सहसश्चित्सहीयान्देवोजीवात

॥८७॥

वेकृतः॥३४॥ पतंगमक्तमसुरस्यमाययाहृदापश्यंतिमनसाविपश्चि
तः॥ समुद्रे अंतःकवयोविचक्षतेमरीचीनांपदमिच्छंतिवेधसः॥ पतं
गोवाचंमनसाबिभर्तितांगंधर्वोवदद्गर्भे अंतः॥ तांद्योतमानांस्वर्यंम
नीषामृतस्यपदेकवयोनिपांति॥ अपश्यंगोपामनिपद्यमानमाचपराच
पथिभिश्चरंतं॥ ससध्रीचीःसविषूचीर्वसानः आवरीवर्तिभुवनेष्वंतः॥३५॥
त्यमूषुवाजिनंदेवजूतंसहावानंतरुतारंरथानां॥ अरिष्टनेमिंपृतनाज
माशुंस्वस्तयेतार्क्ष्यमिहाहुवेम॥ इंद्रस्येवरातिमाजोहुवानाःस्वस्तयेना
वमिवारुहेम॥ उर्वीनपृथ्वीबहुलेगभीरेमावामेतौमापरेतौरिषाम॥
सद्यश्चिद्यःशवसापंचकृष्टीःसूर्यइवज्योतिषापस्ततान॥ सहस्रसाःश
तसा अस्यरंहिर्नस्मावरंतेयुवतिंनशर्यां॥३६॥ उत्तिष्ठतावपश्यतेंद्रस्य
भागमृत्वियं॥ यदिश्रातोजुहोतनयद्यश्रातोममत्तन॥ श्रातंहविरोष्विं

स्त्र

द्रप्रयाहिजगामसूरो॥ अध्वरोविमध्यं॥ परित्वासतेनिधिभिःसखायःकुल
पान्राजपतिंचरंतं॥ आतंमन्य॥ ऊधनिआतमग्नौस्कआतंमन्येलहतंनवीयः॥
माध्यंदिनस्यसवनस्यदध्नः पिबेंद्रवज्रिन्पुरुकृज्जुषाणः॥३७॥ प्रससाहि
षेपुरुहूतशत्रूंज्येष्ठस्तेशुष्मइहरातिरस्तु॥ इंद्राभरदक्षिणेनावसूनिपतिः
सिंधूनामसिरेवतीनां॥ मृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाःपरावतः॥ आजगंथा
परस्याः॥ सृकंसंशायपविमिंद्रतिग्मंविशत्रूंताढिविमृधोनुदस्व॥ इंद्र
क्षत्रमभिवाममोजोजायथावृषभंचर्षणीनां॥ अपानुदोजनिममित्रयं
तमुरुंदेवेभ्यो॥ अकृणोरुलोकं॥३८॥ प्रथश्चयस्यसप्रथश्चनामानुष्टुभ
स्यहविषोहविर्यत्॥ धातुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोरथंतरमाजभारावसि
ष्ठः॥ अविंदते॥ अतिहितंयदासीद्यज्ञस्यधामपरमंगुहायत्॥ धातुर्द्युता
नात्सवितुश्चविष्णोर्भरद्वाजोबृहदाचक्रे॥ अग्नेः॥ तेविंदन्मनसादीध्याना

यजुःस्कन्नंप्रथमंदेवयानं॥ धातुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोरासूर्याद
भरन्घर्ममेते॥३९॥ बृहस्पतिर्नयतुदुर्गहातिरः पुनर्नेषदघशंसायम
न्म॥ क्षिपदशस्तिमपदुर्मतिंहन्नथाकरद्यजमानायशंयोः॥ नरा
शंसोनोवतुप्रयाजेशन्नो॥ अस्त्वनुयाजोहवेषु॥ क्षिपद॰॥ तपु
र्मूर्धातपतुरक्षसोयेब्रह्मद्विषःशरवेहंतवाउ॥ क्षिपदशस्ति॥ ॥४०॥
अपश्यंत्वामनसाचेकितानंतपसोजातंतपसोविभूतं॥ इहप्रजा
मिहरयिंरराणःप्रजायस्वप्रजयापुत्रकाम॥ अपश्यंत्वामनसा
दीध्यानंस्वायांतनूऋत्व्येनाधमानां॥ उपमामुच्चायुवतिर्बभूयाः
प्रजायस्वप्रजयापुत्रकामे॥ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहंगर्भेषु
भुवनेष्वंतः॥ अहंप्रजा॥ अजनयंपृथिव्यामहंजनिभ्यो॥ अपरीषु
पुत्रान्॥४१॥ विष्णुर्योनिंकल्पयतुत्वष्टारूपाणिपिंशतु॥ आसिंच

सुप्रजापतिर्धातागर्भंदधातुते॥ गर्भंधेहिसिनीवालिगर्भंधेहिसरस्व
ती॥ गर्भंते॥ अश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा॥ हिरण्ययी॥ अरणीयं
निर्मंथतोअश्विना॥ तंतेगर्भंहवामहेदशमेमासिसूतवे॥ ४२॥ नेजमे
षपरापतसुपुत्रः पुनरापत॥ अस्यैमेपुत्रकामायैगर्भमाधेहियः पु
मान्॥ यथेयंपृथिवीमह्युत्तानागर्भमादधे॥ एवंतंगर्भमाधेहिदशमे॥ ०॥
विष्णोः श्रेष्ठेनरूपेणास्यांनार्यांगवीन्यां॥ पुमांसंपुत्रानाधेहिदशमे॥ ०॥
इतिपरिशिष्टं॥ महित्रीणामवो॥ अस्तुद्युक्षंमित्रस्यार्यम्णः दुराधर्षं
वरुणस्य॥ नहितेषाममाचननाध्वसुवारणेषु॥ ईशेरिपुरघशंसः॥
यस्मैपुत्रासो॥ अदितेः प्रजीवसेमर्त्याय॥ ज्योतिर्यच्छंत्यजस्रं॥ ४३॥ वा
त॥ आवातुभेषजंशंभुमयोभुनोहृदे॥ प्रण॥ आयूंषितारिषत्॥ उत
वातपितासिन॥ उतभ्रातोतनः सखा॥ सनोजीवातवेकृधि॥ यददो

वाततेगृहे॥ अमृतस्यनिधिर्हितः॥ ततोनोदेहिजीवसे॥ ४४॥ प्राग्नयेवाच
मीरयवृषभायक्षितीनां॥ सनः पर्षदतिद्विषः॥ यः परस्याःपरावतस्तिरोध
न्वातिरोचते॥ सनः॥ ०॥ योरक्षांसिनिजूर्वतिवृषाशुक्रेणशोचिषा॥ सनः॥ ०॥
योविश्वाभिविपश्यतिभुवनासंचपश्यति॥ सनः॥ ०॥ यो॥ अस्यपारेरजसः
शुक्रो॥ अग्निरजायत॥ सनः॥ ०॥ ४५॥ अग्निर्वंतमूतयेग्निंगीर्भिर्हवामहे॥
सनः॥ ०॥ प्रनूनंजातवेदसमश्वंहिनोतवाजिनं॥ इदंनोबर्हिरासदे॥ अस्य
प्रजातवेदसोविप्रवीरस्यमीळ्हुषः॥ महीमियर्मिसुष्टुतिं॥ यारुचोजा
तवेदसोदेवत्राहव्यवाहनीः॥ ताभिर्नोयज्ञमिन्वतु॥ ४६॥ आयंगौः पृ
श्निरक्रमीदसदन्मातरंपुरः॥ पितरंचप्रयन्त्स्वः॥ अंतरश्चरतिरोचनास्य
प्राणादपानती॥ व्यख्यन्महिषोदिवं॥ त्रिंशद्धामविराजतिवाक्पतं
गायधीयते॥ प्रतिवस्तोरहद्युभिः॥ ४७॥ ऋतंत्वसत्यंत्वाभिज्ञात्तेप

सोऽध्ययत॥ततोराज्यजायततततः समुद्रोऽअर्णवः॥समुद्रादर्णवादधि
संवत्सरोऽअजायत॥अहोरात्राणिविदधद्विश्वस्यमिषतोवशी॥सूर्या
चंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयत्॥दिवंचपृथिवींचांतरिक्षमथोस्वः
॥४१॥संसमिद्युवसेवृषन्नग्नेविश्वान्यर्यऽआ॥इळस्पदेसमिध्यसे
सनोवसून्याभर॥सगच्छध्वंसंवदध्वंसंवोमनांसिजानतां॥देवाभागं
यथापूर्वेसंजानानाऽउपासते॥समानोमंत्रःसमितिःसमानीसमा
नंमनःसहचित्तमेषां॥समानंमंत्रमभिमंत्रयेवःसमानेनवोहविषा
जुहोमि॥समानीवऽआकूतिःसमानाहृदयानिवः॥समानमस्तुवोम
नोयथावःसुसहासति॥४१॥इपरिशिष्टं॥संज्ञानमुशनावदत्संज्ञानंव
रुणोवदत्॥संज्ञानमिन्द्रश्चेभ्यःसंज्ञानमरेभ्यः॥संज्ञानमाश्विनायुवमि

हास्मासुनियच्छतां॥यत्कक्षीवांसंवननंपुत्रोऽअंगिरसामवेम॥
तेननोद्यविश्वेदेवाःसंप्रियांसमवीवनं॥संवामनांसिजानतांस
माकूतिर्मनामसि॥१॥नैर्हस्त्येंसेनादरणंपरिवर्त्मेतुतद्धविः॥तेना
मित्राणांबाहून्हविषाशोषयामसि॥परिवर्त्मान्येषामिंद्रःपूषातु
सिस्रतु॥तेषांवोऽअग्निदग्धानामग्निमूढानामिंद्रोहंतुवरंवरं॥
ऐषुनह्यवृषाजिनंहरिणस्यधियंयथा॥पराङमित्रांऐषत्वर्वाची
गोरुपेजतु॥२॥प्राध्वराणांपतेवसोहोतर्वरेण्यक्रतो॥तुभ्यंगाय
त्रमृज्यते॥गोकामोऽअन्नकामःप्रजाकामउतकश्यपः॥भूतंभ
विष्यत्प्रस्तौतिमहद्ब्रह्मैकमक्षरंबहुब्रह्मैकमक्षरं॥यदक्षरंभूत
कृतौविश्वेदेवाऽउपासते॥महत्‌ऋषिमस्यगोप्तारंजमदग्निकुर्व
त॥जमदग्निराप्यायतेछंदोभिश्चतुरुत्तरैः॥राजासोमस्यभक्षेण

॥९१॥

ब्रंह्मणावीर्यावतां ॥ शिवानः प्रदिशोदिशः सत्यानप्रादिशोदिशः ॥ ओ
जोयत्तेजोदृष्टशेमुकंज्योतिः ब्र परोगुहा ॥ तद्दृषिः कश्यपस्तोतिसत्यं
ब्रंह्मचराचरं ॥ आयुषं जमदग्नेः कश्यपस्यआयुषमगस्त्यस्यत्र्यायु
षं ॥ यद्देवानां आयुषंतन्मेअस्तुत्र्यायुषंशतायुषंबलायुषं ॥३॥ इ
तिअष्टमाष्टके अष्टमोध्यायः ॥८॥५॥ हेपोथीहरभटआन्याध
रमाधिकारीमुळनापीकरयादावीहोय ॥ संपूर्णमस्तु ॥ शुभं भवतु ॥
॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥

॥९१॥

[OrderDescription]
,CREATED=05.09.19 14:01
,TRANSFERRED=2019/09/05 at 14:58:01
,PAGES=286
,TYPE=STD
,NAME=S0001658
,Book Name=M-691-SHAKAL SANHITA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF

FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF

FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF

FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF

FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF

FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF

FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF

FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,